НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

МІНЬКОВСЬКА ІРИНА ІГОРІВНА

УДК 342.9 (477)

ДИСЕРТАЦІЯ

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У СФЕРІ ПОВНОЇ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело _____ І.І. Міньковська

Науковий керівник: **Шкляр Сергій Володимирович**, доктор юридичних наук

Київ – 2025

АНОТАЦІЯ

Міньковська І.І. Адміністративно-правові засади ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Науково-дослідний інститут публічного права, Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2025.

У дисертаційному дослідженні проведено комплексний правовий аналіз та розв'язання наукових і практичних питань, пов'язаних із визначенням адміністративно-правових засад ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти в межах чинного законодавства. Досліджено сутність і ключові особливості ресурсного забезпечення в сфері повної загальної середньої освіти (ПЗСО). Встановлено, що правове регулювання цієї сфери має складну історичну еволюцію, яка відбувалася під впливом соціально-політичних, економічних та правових змін у державі. Вперше у вітчизняному адміністративно-правовому дискурсі запропоновано авторське визначення ресурсного забезпечення як нормативно врегульованого, системно структурованого комплексу взаємопов'язаних фінансових, матеріально-технічних, кадрових, інформаційних, організаційно-інституційних і правових чинників. Цей комплекс функціонує на засадах ефективності, прозорості, рівного доступу та орієнтації на стале зростання освітньої системи, забезпечуючи практичну реалізацію права громадян на доступну та якісну освіту згідно з державними стандартами.

Проведено комплексну адміністративно-правову характеристику кожної зі складових ресурсного забезпечення: фінансової, матеріально-технічної, кадрової, інформаційної та науково-методичної. Наголошено на їх правовій визначеності у національному законодавстві, підзаконних нормативно-правових актах та практиці управлінської реалізації. Аргументовано, що ефективність освітньої політики держави значною мірою залежить від адміністративно-

правових механізмів, які регламентують функціонування вказаних ресурсів у закладах ПЗСО.

Обґрунтовано, що саме ресурсне забезпечення виступає ядром публічного управління у сфері загальної середньої освіти, без якого реалізація освітнього процесу в межах державної політики стає неможливою. Його належне функціонування забезпечує стабільність освітньої інфраструктури, доступ до якісної освіти, реалізацію освітніх програм і підтримку інституційної спроможності шкіл, особливо в умовах викликів воєнного стану та постреформеної трансформації.

Проаналізовано цільову спрямованість, принципи та завдання ресурсного забезпечення у сфері ПЗСО. Запропоновано авторське визначення мети ресурсного забезпечення, як досягнення стабільного, ефективного, соціально орієнтованого функціонування освітніх закладів, спроможних реалізовувати державну політику у сфері ПЗСО. Розкрито класифікацію принципів ресурсного забезпечення та визначено правові та практичні проблеми, які перешкоджають реалізації цих принципів на практиці. Зазначено, що порушення принципів унеможливлює належне функціонування системи ПЗСО та призводить до дефіциту якості освітніх послуг.

У контексті завдань ресурсного забезпечення надано їх авторське тлумачення як сукупності юридично визначених, адміністративно оформлених дій, що мають на меті забезпечення матеріальних і нематеріальних передумов для стабільної освітньої діяльності. Здійснено функціонально-правову класифікацію завдань за таким критеріями: видами ресурсів; рівнями управління; функціональним призначенням; напрямками освітньої діяльності; джерелами фінансування.

Сформульовано авторське визначення нормативно-правовим засадам ресурсного забезпечення ПЗСО, як системи правових норм, що регламентують порядок формування, розподілу та використання ресурсів у сфері загальної середньої освіти. Проведено глибокий аналіз чинного законодавства України, включаючи Закон України підзаконні акти Кабінету Міністрів України та накази профільного міністерства. Виявлено прогалини, суперечності та

фрагментарність регулювання. Особливу увагу приділено аналізу інформаційного, науково-методичного та матеріально-технічного забезпечення, як нормативно виведених структур освітнього процесу. Охарактеризовано їхню правову природу, визначено функції, інституційні механізми реалізації та вплив на якість освітньої послуги.

Підкреслено значення взаємозв'язку між основними складовими ресурсного забезпечення, зокрема інформаційною, науково-методичною та матеріально-технічною, і критично важливими, фінансовою та кадровою, без яких неможлива ефективна імплементація адміністративно-правового механізму забезпечення ПЗСО. Здійснено класифікацію структурних елементів фінансового й кадрового забезпечення, виявлено нормативні підстави їхнього функціонування, встановлено прогалини в правовому регулюванні та запропоновано шляхи його вдосконалення з урахуванням адміністративно-правових підходів.

Грунтовно досліджено адміністративно-правовий механізм ресурсного забезпечення у сфері ПЗСО як складну, структурно багаторівневу систему, що забезпечує реалізацію освітньої політики держави та гарантує право громадян на якісну освіту. Проаналізовано види ресурсного забезпечення ПЗСО та їх класифікацію. На основі галузевого, функціонального та правового підходів визначено юридичні ознаки й критерії, за якими ресурси ідентифікуються у межах освітньої системи. Визначено, що інструментами розмежування ресурсів виступають нормативно-правові акти, фінансово-правові моделі, контрольні механізми, інформаційні системи та організаційна інфраструктура.

Проаналізовано науково-доктринальні підходи до класифікації ресурсів та обґрунтовано авторську п'ятиелементну модель ресурсного забезпечення: інформаційне, науково-методичне, матеріально-технічне, фінансове, кадрове. Особливу увагу приділено моделюванню фінансових потоків у системі ПЗСО, джерелам бюджетного фінансування та кадровому потенціалу освітньої галузі. Проведено аналіз матеріально-технічного забезпечення з урахуванням міжнародного досвіду, що дозволило окреслити оптимальні підходи до правового регулювання.

Досліджено рівні та напрями ресурсного забезпечення. Надано авторське тлумачення категорій «рівень» та «напрямок» як адміністративно-правових конструкцій, що відображають ієрархічну організацію та функціональний вектор публічного управління в освіті. Виокремлено чотири рівні: державний, регіональний, місцевий та внутрішньоорганізаційний. Розкрито функціональну роль кожного з них та визначено суб'єктів, відповідальних за реалізацію ресурсної політики на відповідному рівні. Висвітлено зарубіжний досвід організації ресурсного забезпечення з акцентом на механізми делегування повноважень та мультиакторного управління.

Розкрито теоретико-методологічні засади адміністративно-правових форм і методів ресурсного забезпечення. Надано авторське визначення форм як структурованих елементів управлінської діяльності, що забезпечують реалізацію освітньої політики у межах адміністративно-правового режиму. Встановлено, що адміністративно-правові форми включають регуляторні, планові, організаційно-розпорядчі, договірні та контрольні компоненти, кожен з яких відіграє специфічну роль у забезпеченні стабільності та ефективності освітнього процесу.

Також досліджено методи адміністративно-правового впливу, які класифіковано за імперативністю, диспозитивністю, стимулюванням, координацією та контрольною функцією. П'ятирівнева класифікація методів дозволила охопити повну палітру правових інструментів, що застосовуються в управлінні ресурсами освітньої сфери. Проаналізовано практичні приклади застосування таких методів у діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Визначено, що статус кожного суб'єкта ресурсного забезпечення ПЗСО формується на основі адміністративної правоздатності, дієздатності, компетенції, прав, обов'язків, гарантій та юридичної відповідальності. Розкрито кілька методологічних підходів до аналізу статусу: системний, компетентнісний, інституційно-функціональний, динамічний та порівняльно-правовий. Надано авторське визначення суб'єкта ресурсного забезпечення у сфері ПЗСО як носія

законодавчо визначених управлінських повноважень щодо формування, розподілу, використання та контролю за освітніми ресурсами.

Систематизовано основні групи суб'єктів: центральні органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, заклади освіти як юридичні особи. Виділено також допоміжних суб'єктів: інклюзивно-ресурсні центри, методичні установи, органи громадського самоврядування, партнерські організації. Окремо проаналізовано адміністративно-правовий статус ЦОВВ, їхні типи, а також структуру повноважень органів місцевого самоврядування, включаючи представницькі, виконавчі, виборні органи та посадових осіб.

Здійснено комплексний аналіз напрямів удосконалення адміністративно-правових засад ресурсного забезпечення у сфері ПЗСО, що охоплює порівняльно-правовий, інституційний, контрольно-наглядовий і нормативно-реформаторський виміри. Досліджено зарубіжний досвід ресурсного забезпечення загальної середньої освіти в країнах Європейського Союзу та Канади. Встановлено, що вказані юрисдикції репрезентують ефективні, проте відмінні за змістом моделі адміністративного регулювання: від централізованих до децентралізованих.

Проаналізовано європейські та канадські інститути, що реалізують політику ресурсного забезпечення (Європейська комісія, CMEC, провінційні міністерства освіти тощо), з акцентом на їх повноваження, координаційні функції та механізми фінансування. Зроблено висновок про релевантність досвіду ЄС і Канади для України з урахуванням чинників воєнного стану та децентралізації. Запропоновано рекомендації щодо адаптації іноземних моделей до українського правового поля.

Зосереджено увагу на системі державного контролю у сфері ресурсного забезпечення ПЗСО. Надано авторські дефініції понять «контроль», «інспектування», «нагляд» у цій сфері, визначено їх функціональне розмежування. Розкрито принципи, мету та завдання державного контролю, класифіковано його за суб'єктами, об'єктами, формами, періодичністю та управлінськими рівнями. Визначено, що до основних суб'єктів контролю належать: Державна служба якості освіти України, МОН, органи місцевого

самоврядування, Рахункова палата, ДАСУ та освітній омбудсмен. Окреслено моделі організації контролю: централізовану, децентралізовану, інституційну, змішану та громадську.

Проаналізовано нормативно-правову базу та етапи проведення контрольних заходів, включаючи підготовчий, виконавчий, аналітичний і післяконтрольний рівні. Узагальнено судову практику з питань контролю у сфері ресурсного забезпечення, зокрема щодо правомірності дій контролюючих органів. Розкрито вплив міжнародних зобов'язань України (у тому числі Європейської хартії місцевого самоврядування) на систему освітнього контролю. Сформульовано авторські пропозиції щодо модернізації форм і процедур державного нагляду у контексті дотримання стандартів відкритості, ефективності та підзвітності.

Розглянуто особливості юридичної відповідальності суб'єктів ресурсного забезпечення ПЗСО. Проведено теоретико-правовий аналіз адміністративної відповідальності в системі освітнього управління. Запропоновано авторське визначення та структуру ознак такої відповідальності, серед яких – публічний характер, підзвітність, превентивність і правова визначеність. Визначено правові джерела, що регулюють адміністративну відповідальність у сфері освіти. Класифіковано основні види адміністративних правопорушень (фінансові, технічні, кадрові, інформаційні, методичні) та коло суб'єктів відповідальності: засновники закладів освіти, керівники, бухгалтери, економісти, службові особи тощо. Розкрито процедуру притягнення до адміністративної відповідальності: порядок фіксації порушення, розгляд, ухвалення рішення та післяконтрольні заходи. Узагальнено практику досудового врегулювання конфліктів та превентивні заходи, зокрема роль правових консультацій, внутрішнього аудиту й адміністративного захисту добросовісних суб'єктів.

Визначено авторські критерії оцінки ефективності адміністративно-правового регулювання, серед яких: правова визначеність, актуальність норм, їхня внутрішня узгодженість, інституційна спроможність суб'єктів виконання, здатність реагувати на зовнішні загрози, у тому числі ті, що зумовлені військовим станом. На основі цих критеріїв класифіковано основні сучасні виклики, що мають нормативно-правовий характер. До ключових нормативних

проблем віднесено: 1) нечіткість визначення дати встановлення контингенту учнів як критерію фінансування, що створює правову невизначеність для розрахунку освітньої субвенції; 2) застарілість норм, що регулюють механізми фінансування та тарифікації педагогічних працівників; 3) відсутність законодавчо закріпленого механізму розподілу освітньої субвенції; 4) проблему узгодження норм законодавства про публічні закупівлі; 5) відсутність оновленої правової бази щодо надбавок у межах реалізації Концепції «Нова українська школа»; 6) ігнорування інфляційних процесів у механізмах бюджетного планування освітніх видатків.

Окреслено також фінансово-організаційні та соціально-правові виклики, серед яких – відсутності уніфікованої державної цифрової освітньої платформи, дефіцит уніфікованих процедур створення, відбору та постачання підручників і навчальних посібників, воєнні ризики, кадровий дефіцит, зниження інституційної спроможності громад. Сформульовано авторські пропозиції щодо модернізації законодавства з урахуванням принципів стабільності, гнучкості, орієнтації на результат та інтеграції міжнародного досвіду.

Ключові слова: ресурсне забезпечення; повна загальна середня освіта; інформаційне забезпечення, науково-методичне забезпечення, матеріально-технічне забезпечення, фінансове забезпечення; кадрове забезпечення; адміністративно-правовий механізм; державний контроль; правове регулювання освіти; цифровізація освіти; освітня субвенція; децентралізація.

SUMMARY

Minkovska I. I. Administrative and legal principles of resource provision in the field of complete general secondary education. – *Qualification scientific work in the form of a manuscript.*

Dissertation for the degree of Candidate of Legal Sciences in the specialty 12.00.07 «Administrative law and process; financial law; information law». – Scientific Institute of Public Law, Scientific Institute of Public Law, Kyiv, 2025.

The dissertation study conducted a comprehensive legal analysis and resolved scientific and practical issues related to the definition of administrative and legal principles of resource provision in the field of complete general secondary education within the framework of current legislation. The essence and key features of resource provision in the field of complete general secondary education (PZSO) were studied. It was established that the legal regulation of this area has a complex historical evolution, which occurred under the influence of socio-political, economic and legal changes in the state. For the first time in the domestic administrative-legal discourse, the author's definition of resource provision as a normatively regulated, systemically structured complex of interconnected financial, material and technical, personnel, information, organizational and institutional and legal factors has been proposed. This complex operates on the principles of efficiency, transparency, equal access and orientation towards sustainable growth of the educational system, ensuring the practical implementation of the right of citizens to affordable and high-quality education in accordance with state standards.

A comprehensive administrative and legal characteristic of each of the components of resource provision has been carried out: financial, material and technical, personnel, information and technical and scientific and methodological. Their legal certainty in national legislation, subordinate regulatory legal acts and the practice of managerial implementation has been emphasized. It has been argued that the effectiveness of the state's educational policy largely depends on the administrative and legal mechanisms that regulate the functioning of the specified resources in PZSO institutions.

It is substantiated that resource provision is the core of public management in the field of general secondary education, without which the implementation of the educational process within the framework of state policy becomes impossible. Its proper functioning ensures the stability of the educational infrastructure, access to quality education, the implementation of educational programs and support for the institutional capacity of schools, especially in the context of the challenges of martial law and post-reform transformation.

The target orientation, principles and tasks of resource provision in the field of general secondary education are analyzed. The author's definition of the goal of resource provision is proposed as achieving stable, effective, socially oriented functioning of educational institutions capable of implementing state policy in the field of general secondary education.

The classification of the principles of resource provision is revealed and the legal and practical problems that impede the implementation of these principles in practice are identified. It is noted that violation of the principles makes the proper functioning of the general secondary education system impossible and leads to a deficit in the quality of educational services.

In the context of resource provision tasks, their author's interpretation is given as a set of legally defined, administratively formalized actions aimed at ensuring material and non-material prerequisites for stable educational activities. A functional and legal classification of tasks is carried out according to the following criteria: types of resources; levels of management; functional purpose; areas of educational activity; sources of financing.

The author's definition of the regulatory and legal principles of resource provision of the PSSE is formulated as a system of legal norms that regulate the procedure for the formation, distribution and use of resources in the field of general secondary education. An in-depth analysis of the current legislation of Ukraine has been carried out, including the Law of Ukraine, by-laws of the Cabinet of Ministers of Ukraine and orders of the relevant ministry. Gaps, contradictions and fragmentation of regulation have been identified. Special attention has been paid to the analysis of information, scientific-methodological and material and technical support as

normatively derived structures of the educational process. Their legal nature has been characterized, functions, institutional mechanisms of implementation and impact on the quality of educational services have been determined.

The importance of the relationship between the main components of resource provision, in particular informational, scientific-methodological and material-technical, and critically important, financial and personnel, without which the effective implementation of the administrative-legal mechanism for providing PZSO is impossible. The structural elements of financial and personnel provision are classified, the regulatory bases for their functioning are identified, gaps in legal regulation are identified and ways of its improvement are proposed, taking into account administrative-legal approaches. The administrative-legal mechanism of resource provision in the field of PZSO is thoroughly studied as a complex, structurally multi-level system that ensures the implementation of the state's educational policy and guarantees the right of citizens to quality education. The types of PZSO resource provision and their classification are analyzed. Based on industry, functional and legal approaches, legal signs and criteria by which resources are identified within the educational system are determined. It was determined that the instruments of resource delimitation are regulatory and legal acts, financial and legal models, control mechanisms, information systems and organizational infrastructure.

Scientific and doctrinal approaches to the classification of resources were analyzed and the author's five-element model of resource provision was substantiated: financial, personnel, information and communication, material and technical and scientific and methodological. Particular attention was paid to the modeling of financial flows in the PZSO system, sources of budget financing and the human resources potential of the educational sector. An analysis of material and technical provision was carried out taking into account international experience, which allowed to outline the optimal approaches to legal regulation.

The levels and directions of resource provision are studied. The author's interpretation of the categories "level" and "direction" as administrative and legal structures that reflect the hierarchical organization and functional vector of public administration in education is provided. Four levels are distinguished: state, regional,

local and intra-organizational. The functional role of each of them is revealed and the subjects responsible for the implementation of resource policy at the corresponding level are identified. Foreign experience in organizing resource provision is highlighted with an emphasis on mechanisms for delegation of authority and multi-actor management. The theoretical and methodological principles of administrative and legal forms and methods of resource provision are disclosed. The author's definition of forms as structured elements of management activity that ensure the implementation of educational policy within the administrative and legal regime is provided. It was established that administrative-legal forms include regulatory, planning, organizational-administrative, contractual and control components, each of which plays a specific role in ensuring the stability and efficiency of the educational process.

Methods of administrative-legal influence were also studied, which were classified by imperativeness, dispositiveness, stimulation, coordination and control function. The five-level classification of methods allowed to cover the full range of legal instruments used in the management of educational resources. Practical examples of the application of such methods in the activities of state authorities and local governments were analyzed.

It was determined that the status of each subject of resource provision of the PZSO is formed on the basis of administrative legal capacity, capacity, competence, rights, obligations, guarantees and legal responsibility. Several methodological approaches to status analysis were revealed: systemic, competence, institutional-functional, dynamic and comparative-legal. The author's definition of the subject of resource provision in the field of PZSO is provided as a carrier of legally defined administrative powers regarding the formation, distribution, use and control of educational resources.

The main groups of subjects are systematized: central executive bodies, local self-government bodies, educational institutions as legal entities. Auxiliary subjects are also identified: inclusive resource centers, methodological institutions, public self-government bodies, partner organizations. The administrative and legal status of CEBs, their types, as well as the structure of powers of local self-government bodies, including representative, executive, elected bodies and officials, is separately analyzed.

A comprehensive analysis of the directions of improving the administrative and legal principles of resource provision in the field of PZSO is carried out, covering comparative legal, institutional, control and supervisory and regulatory and reform dimensions. The foreign experience of resource provision of general secondary education in the countries of the European Union and Canada was studied. It was established that the indicated jurisdictions represent effective, but different in content models of administrative regulation: from centralized to decentralized.

The European and Canadian institutions that implement the resource provision policy (European Commission, CMEC, provincial ministries of education, etc.) were analyzed, with an emphasis on their powers, coordination functions and financing mechanisms. A conclusion was made on the relevance of the experience of the EU and Canada for Ukraine, taking into account the factors of martial law and decentralization. Recommendations were offered for adapting foreign models to the Ukrainian legal field.

The attention was focused on the system of state control in the field of resource provision of general secondary education. The author's definitions of the concepts of "control", "inspection", "supervision" in this area were provided, and their functional demarcation was determined. The principles, purpose and tasks of state control are revealed, it is classified by subjects, objects, forms, periodicity and management levels. It is determined that the main subjects of control include: the State Education Quality Service of Ukraine, the Ministry of Education and Science, local self-government bodies, the Accounting Chamber, the State Audit Office of Ukraine and the Educational Ombudsman. The models of control organization are outlined: centralized, decentralized, institutional, mixed and public. The regulatory framework and stages of control activities are analyzed, including the preparatory, executive, analytical and post-control levels. The judicial practice on control in the field of resource provision is summarized, in particular regarding the legality of the actions of controlling bodies. The impact of Ukraine's international obligations (including the European Charter of Local Self-Government) on the educational control system is revealed. The author's proposals are formulated for the modernization of forms and procedures of state

supervision in the context of compliance with standards of openness, efficiency and accountability.

The features of the legal liability of the subjects of resource provision of the PZSO are considered. A theoretical and legal analysis of administrative liability in the educational management system is conducted. The author's definition and structure of the features of such liability are proposed, including public nature, accountability, prevention and legal certainty. The legal sources regulating administrative liability in the field of education are determined. The main types of administrative offenses (financial, technical, personnel, informational, methodological) and the range of subjects of liability are classified: founders of educational institutions, managers, accountants, economists, officials, etc. The procedure for bringing to administrative liability is disclosed: the procedure for recording a violation, consideration, decision-making and post-control measures. The practice of pre-trial conflict resolution and preventive measures is generalized, in particular the role of legal consultations, internal audit and administrative protection of bona fide subjects.

The author's criteria for assessing the effectiveness of administrative and legal regulation are determined, including: legal certainty, relevance of norms, their internal consistency, institutional capacity of implementing entities, ability to respond to external threats, including those caused by martial law. Based on these criteria, the main modern challenges of a regulatory and legal nature are classified. The key regulatory problems include: 1) unclear definition of the date of establishing the contingent of students as a financing criterion, which creates legal uncertainty for calculating educational subvention; 2) outdated norms regulating the mechanisms of financing and tariffing of teaching staff; 3) lack of a legally established mechanism for distributing educational subvention; 4) the problem of harmonizing the norms of the legislation on public procurement; 5) lack of an updated legal framework for allowances within the framework of implementing the Concept "New Ukrainian School"; 6) ignoring inflationary processes in the mechanisms of budget planning of educational expenditures.

Financial, organizational and socio-legal challenges are also outlined, including the lack of a unified state digital educational platform, the lack of unified procedures

for the creation, selection and supply of textbooks and teaching aids, military risks, personnel shortages, and the decline in the institutional capacity of communities. The author's proposals for the modernization of legislation are formulated, taking into account the principles of stability, flexibility, result orientation and integration of international experience.

Key words: resource provision; complete general secondary education; information provision, scientific and methodological provision, material and technical provision, financial provision; personnel provision; administrative and legal mechanism; state control; legal regulation of education; digitalization of education; educational subvention; decentralization.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИЙ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких висвітлено основні наукові результати дисертації:

1. Міньковська І.І. Деякі питання сучасного адміністративно-правового законодавства з ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти. *Право і суспільство*. 2023. № 3. С. 591–596.

2. Міньковська І.І. Адміністративно-правові засади ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти: досвід Європейського Союзу і Канади. *Юридичний електронний науковий журнал*. 2023. № 11. С. 797–801.

3. Міньковська І.І. Деякі питання вдосконалення державного контролю за здійсненням ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2024. № 4. С. 378–386.

4. Міньковська І.І. Особливості притягнення до адміністративної відповідальності суб'єктів відповідальних за ресурсне забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти. *Право та державне управління*. 2024. № 4. С. 507–517.

5. Міньковська І.І. Сучасні виклики щодо необхідності вдосконалення адміністративного законодавства яке регулює ресурсне забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти. *Право і суспільство.* 2025. № 1. С. 631–639.

6. Міньковська І.І. Адміністративно-правові аспекти ресурсного забезпечення ПЗСО: сучасні погляди на європейський досвід. *KELM*. 2025. № 1(69). С. 247–255 (Республіка Польща).

7. Міньковська І.І. Сучасний погляд на адміністративно-правовий механізм ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука».* 2025. № 5. (87). URL: https://doi.org/10.25313/2520-2308-2025-5-11000

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Міньковська І.І. Науково-методичне забезпечення системи загальної середньої освіти: адміністративно-правовий аспект. *Правові засади діяльності правоохоронних органів*: збірник наукових статей, тез доповідей та повідомлень за матеріалами XI Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 5–6 листоп. 2024 року). Харків: Друкарня Мадрид, 2024. С. 125–128.

9. Міньковська І.І. Деякі питання запобігання корупції у сфері повної загальної середньої освіти: *Modern Achievements in Legal Science and Practice:* International scientific conference (Riga, March 19–20, 2025). Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2025. P. 184–185.

10. Міньковська І.І. Деякі питання адміністративно-правового забезпечення матеріально-технічної бази системи загальної середньої освіти. *Актуальні проблеми національного законодавства:* збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (Кропивницький, 17 квіт. 2025 р.). Частина 1. Кропивницький, 2025. С. 108–110.

ЗМІСТ

ВСТУП……..……19

РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У СФЕРІ ПОВНОЇ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ……...……..31

1.1. Сутність та особливості ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти…….…….…….…….…….…….…….…31

1.2. Мета, принципи, завдання ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти…….…….…….…….…….…….…….…46

1.3. Нормативно-правові засади ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти…….…….…….…..……...……. 59

Висновки до розділу 1…….…….…….…….…….…….…….……79

РОЗДІЛ 2. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У СФЕРІ ПОВНОЇ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ…….83

2.1. Види ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти……..…….83

2.2. Рівні та напрями ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти…….…….…….…….…….…….…….…95

2.3. Адміністративно-правові форми та методи ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти…….…….…….…….…….…….....108

2.4. Адміністративно-правовий статус суб'єктів ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти…….…….…….…….…….…..117

Висновки до розділу 2…….…….…….…….…….…….…….....133

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У СФЕРІ ПОВНОЇ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ…….…135

3.1. Зарубіжний досвід ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти та його впровадження в Україні…….…….....135

3.2. Державний контроль за здійсненням ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти..……148
3.3. Особливості юридичної відповідальності суб'єктів ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти…….……...162
3.4. Удосконалення адміністративного законодавства, яке регулює ресурсне забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти..……175
Висновки до розділу 3……..195
ВИСНОВКИ……199
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……...206
ДОДАТКИ……...231

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. У сучасних умовах трансформації публічного управління, децентралізації, цифровізації та зростання викликів, пов'язаних із воєнним станом в Україні, питання нормативного, організаційного та інституційного вдосконалення механізмів функціонування освітньої системи, зокрема у сфері повної загальної середньої освіти (далі – ПЗСО), набувають першочергового значення. Одним із ключових елементів забезпечення якості освіти є належне ресурсне забезпечення – інформаційне, науково-методичне, матеріально-технічне, фінансове, кадрове. Саме ці ресурси створюють правове, інфраструктурне, та управлінське підґрунтя для реалізації конституційного права громадян на доступну, безоплатну та якісну освіту.

Попри існування окремих досліджень, присвячених функціонуванню органів публічної влади у сфері освіти, комплексний адміністративно-правовий аналіз ресурсного забезпечення ПЗСО залишається фрагментарним і недостатньо розробленим. Проблематика ресурсного забезпечення потребує переосмислення з позицій саме адміністративного права, як провідної галузі, що регламентує організаційно-правові основи діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, розподілу публічних фінансів, взаємодії між суб'єктами освітньої політики.

Особливу актуальність обрана тематика набуває в контексті запровадження реформи «Нова українська школа», впровадження цифрових платформ управління освітою, розширення фінансової автономії закладів ПЗСО, а також при здійсненні контролю та оцінки ефективності управління публічними ресурсами. Водночас чинне законодавство не забезпечує належного рівня нормативної чіткості в питаннях розмежування повноважень щодо ресурсного забезпечення між державою, органами місцевого самоврядування та самими закладами освіти.

В умовах дії воєнного стану, руйнування інфраструктури, переміщення населення, цифрового розриву між регіонами та загального послаблення спроможності місцевих громад забезпечити стале освітнє середовище, питання удосконалення адміністративного законодавства у сфері ресурсного забезпечення

ПЗСО є не лише теоретично важливими, але й практично невідкладними. Крім того, обрана тематика має чіткий зв'язок із процесами європейської інтеграції України, гармонізації освітнього законодавства з нормами ЄС, реалізацією міжнародних зобов'язань у галузі прав дитини, інклюзивної освіти та сталого розвитку людського потенціалу.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. У контексті наукового забезпечення теми слід відзначити, що вітчизняні вчені, такі як В. Авер'янов, Ю. Битяк, М. Бобровський, Ю. Гаруст, Є. Гетьман, С. Горбачов, О. Грибко, Н. Гришина, О. Джафарова, О. Дніпров, О. Дрозд, Є. Дуліба, І. Жеребило, О. Заплотинська, Д. Карамишев, В. Коваленко, О. Котеньова, В. Крушеніцький, В. Курило, І. Курило, С. Литвинова, Л. Луценко-Миськів, О. Ляшенко, М.Максименко, А. Малиношевська, Ю. Мальований, А. Манжула, Н. Попкова, Т. Ревенко, Є. Соболь, Л. Сорока, І. Хомишин, І. Чимбай, Р. Шаповал та інші, у своїх працях торкалися загальних питань адміністративно-правового регулювання освіти. Проте саме цілісний, структурований і системно орієнтований аналіз ресурсного забезпечення ПЗСО як інституту адміністративного права ще не знайшов достатнього відображення в науковій літературі.

Отже обрана тема є обґрунтовано актуальною, юридично значущою та науково перспективною. Вона відповідає сучасним пріоритетам державної освітньої та адміністративної політики, враховує національні потреби та міжнародні зобов'язання та має вагоме значення для практики публічного управління в освітній сфері України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація узгоджується з основними положеннями Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, затвердженої Указом Президента України від 25 червня 2013 року № 344/2013, Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 року № 286-р, Концепції розвитку електронного урядування в Україні, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 року № 649-р, Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 листопада

2016 року № 918-р. Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 012005390).

Мета і завдання дослідження. *Мета* роботи полягає у комплексному теоретико-правовому осмисленні та науковому обґрунтуванні адміністративно-правових засад ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти, з урахуванням національного законодавства, міжнародних стандартів, практики публічного управління з метою формування концептуально цілісного бачення правових, інституційних та організаційних основ удосконалення відповідного адміністративно-правового механізму.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких основних *завдань* дослідження:

– дослідити адміністративно-правову природу та інституційну сутність ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти як цілісного інституту публічного управління, з'ясувати його системну будову, функціональне призначення, правову структуру та значення в реалізації права на якісну освіту в умовах цифровізації та децентралізації;

– обґрунтувати авторське бачення мети, принципів і завдань ресурсного забезпечення у сфері ПЗСО, запропонувати їх класифікацію з урахуванням типів ресурсів, рівнів управління та джерел фінансування, а також дослідити способи забезпечення балансу між загальнонаціональною та місцевою освітньою політикою з урахуванням адміністративно-правового підходу;

– проаналізувати чинну нормативно-правову базу ресурсного забезпечення ПЗСО, виявити її фрагментарність і проблеми взаємодії між видами забезпечення (інформаційним, науково-методичним, матеріально-технічним, фінансовим, кадровим), обґрунтувати потребу в уніфікації правового регулювання та підвищенні ролі адміністративного права у систематизації цієї сфери;

– розробити класифікацію видів ресурсного забезпечення ПЗСО з урахуванням їх адміністративно-правових характеристик, джерел походження, форм реалізації, нормативного наповнення, а також запропонувати авторські

визначення кожного з основних видів ресурсів як об’єктів правового регулювання у сфері освіти;

– охарактеризувати рівні управління у сфері ресурсного забезпечення ПЗСО (центральний, регіональний, місцевий, внутрішньоорганізаційний), визначити їх повноваження, адміністративно-правові механізми взаємодії, а також напрями політики у цій сфері з урахуванням чинної системи публічного врядування;

– систематизувати та класифікувати форми і методи адміністративного впливу у сфері ресурсного забезпечення ПЗСО як юридичних інструментів державної політики, обґрунтувати їх значення для забезпечення законності, підконтрольності, прозорості й ефективності у діяльності публічної адміністрації;

– дослідити адміністративно-правовий статус основних та допоміжних суб’єктів ресурсного забезпечення ПЗСО, зокрема органів виконавчої влади, державних агентств, органів місцевого самоврядування, закладів освіти та партнерських організацій, визначити їх компетенцію, взаємозв’язки та підзвітність у контексті ефективного управління освітніми ресурсами;

– проаналізувати адміністративно-правові механізми ресурсного забезпечення освіти в країнах ЄС і Канади, узагальнити позитивні практики децентралізованого врядування, контролю та прозорості та запропонувати шляхи їх адаптації в українське законодавство з урахуванням особливостей національної системи освіти та публічного управління;

– проаналізувати чинну систему державного контролю у сфері ресурсного забезпечення ПЗСО, виявити недоліки нормативної бази в частині фрагментарності, централізації та обмеженої результативності, сформулювати пропозиції щодо вдосконалення процедур перевірки, незалежного моніторингу та механізмів відповідальності за порушення у сфері управління ресурсами;

– виявити недоліки чинного адміністративного законодавства щодо притягнення до відповідальності суб’єктів у сфері ресурсного забезпечення ПЗСО, розробити спеціалізовані адміністративно-деліктні моделі відповідальності для різних категорій суб’єктів, а також запропонувати ефективні механізми досудового врегулювання та превентивного контролю;

– визначити напрями модернізації адміністративно-правової бази у сфері ресурсного забезпечення ПЗСО з урахуванням викликів воєнного стану, цифровізації та децентралізації, зокрема запропонувати правові інструменти електронного обліку ресурсів, прозорого фінансування, розширення участі громадськості та зміцнення гарантій освітян;

– сформувати пропозиції щодо удосконалення нормативного регулювання ресурсного забезпечення ПЗСО, зокрема у сферах інформаційного, науково-методичного, матеріально-технічного, кадрового та фінансового забезпечення, враховуючи потребу в гнучких механізмах управління, оцінювання ефективності та забезпечення прав учасників освітнього процесу.

Об'єктом дослідження є система суспільних відносин, що виникають у процесі реалізації публічної політики у сфері повної загальної середньої освіти, пов'язаних із правовим забезпеченням, управлінням і використанням ресурсів закладами освіти.

Предметом дослідження є адміністративно-правові засади ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти, включаючи норми права, правовідносини, управлінські механізми, суб'єктів правозастосування, форми та інструменти правового впливу на забезпечення доступності та якості освітніх послуг.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становить сукупність загальнонаукових, спеціально-юридичних та міждисциплінарних методів пізнання, які забезпечили всебічне, об'єктивне і системне вивчення адміністративно-правових засад ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти. Використання різних методів дало змогу виявити внутрішні закономірності цього явища, дослідити його структурні елементи, правову природу, функціональні взаємозв'язки та сформулювати практичні пропозиції з удосконалення нормативно-правового регулювання у цій сфері. Зокрема *логіко-семантичний* метод застосовано для з'ясування категоріального апарату дослідження, у тому числі понять «ресурсне забезпечення», «адміністративно-правовий механізм», «сфера повної загальної середньої освіти», а також для формулювання авторського визначення ключових термінів (розділ 1.1–1.2).

Метод *системного аналізу* дозволив дослідити структуру ресурсного забезпечення у сфері ПЗСО, розглянути взаємозв'язки між його видами (фінансовим, матеріально-технічним, інформаційним, науково-методичним і кадровим), з'ясувати роль суб'єктів управління в реалізації функцій у цій галузі (розділ 1.3). *Формально-юридичний* метод використано для аналізу чинного законодавства України у сфері загальної середньої освіти, підзаконних актів, програмних документів, а також проєктів нормативно-правових актів, що регулюють питання ресурсного забезпечення (розділ 2.1–2.2). Метод *документального аналізу* застосовувався для дослідження міжнародно-правових актів, освітніх стратегій, постанов Кабінету Міністрів України, висновків Рахункової палати, аналітичних матеріалів міжнародних організацій (ЮНЕСКО, ЄС, OECD) та звітів українських органів виконавчої влади (розділ 3.1). *Порівняльно-правовий* метод надав можливість дослідити позитивний досвід Європейського Союзу та Канади у сфері нормативного забезпечення освітніх ресурсів та оцінити можливості його імплементації в українське адміністративне законодавство (розділ 3.1). *Структурно-функціональний* метод застосовано для дослідження повноважень органів державної влади та місцевого самоврядування, які здійснюють функції з управління ресурсним забезпеченням ПЗСО, а також для виокремлення механізмів координації між ними (розділ 2.2, 3.2). Метод *правового моделювання* та *прогностичний метод* використано при формулюванні авторських пропозицій щодо удосконалення адміністративно-правового механізму ресурсного забезпечення повної загальної середньої освіти, у тому числі з урахуванням процесів цифровізації, адміністративно-правового режиму воєнного стану, фінансової децентралізації та викликів управлінської спроможності громад (розділ 3.4). *Функціонально-правовий* метод був задіяний під час визначення критеріїв ефективності державного контролю, юридичної відповідальності суб'єктів у сфері ресурсного забезпечення та нормативного вдосконалення існуючої правової бази (розділ 3.2–3.3). У цілому застосування зазначених методів дало змогу сформувати комплексне наукове бачення адміністративно-правових засад ресурсного забезпечення ПЗСО та запропонувати

обґрунтовані концептуальні підходи до вдосконалення правового регулювання у цій сфері.

Нормативно-правове підґрунтя дослідження становить сукупність актів національного та міжнародного права, що визначають адміністративно-правовий режим ресурсного забезпечення повної загальної середньої освіти в Україні. Базовими документами виступають Конституція України, закони України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про місцеве самоврядування в Україні», а також Бюджетний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення. Особливе значення мають акти Кабінету Міністрів України, зокрема постанови, якими затверджено порядок формування освітньої субвенції, порядки забезпечення підручниками, умови оплати праці педагогів тощо. У контексті євроінтеграційних процесів важливим джерелом виступають міжнародні нормативні акти, ратифіковані Україною, зокрема Конвенція ООН про права дитини (1989), Загальна декларація прав людини (1948), а також рекомендації ЮНЕСКО та Ради Європи щодо фінансування, управління й доступності якісної освіти.

Науково-теоретичне підґрунтя дослідження сформоване на основі комплексного опрацювання праць провідних учених у галузі адміністративного права, освітнього права, теорії держави і права, теорії публічного управління. Окремо враховано напрацювання в галузі освітньої політики, публічного адміністрування та адміністративного менеджменту в системі освіти, а також наукові підходи до питань фінансування, кадрового забезпечення, цифровізації освітнього процесу й організації адміністративного нагляду в цій сфері. У процесі аналізу також залучено праці зарубіжних авторів у межах порівняльно-правового аналізу систем освітнього управління ЄС та Канади.

Інформаційну та емпіричну основу дослідження становлять довідкові та періодичні видання, статистичні матеріали, офіційні звіти та огляди, що публікуються державними органами влади. У досліджені також проаналізовано тексти судових рішень адміністративних судів щодо спорів у сфері освітнього фінансування та ресурсного забезпечення. Окрему емпіричну складову становлять результати опитувань та фокус-групових досліджень, проведених

серед представників органів місцевого самоврядування, керівників закладів загальної середньої освіти та освітніх управлінців.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у здійсненні комплексного аналізу адміністративно-правових засад ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти в Україні в умовах трансформацій публічного управління та децентралізації, що дало змогу вперше обґрунтувати авторське бачення категоріального апарату, правової природи, структури, змісту та механізмів адміністративно-правового регулювання суспільних відносин відповідної сфери, а також розробити конкретні пропозиції щодо удосконалення законодавства України. У результаті проведеного дослідження сформовано низку нових наукових положень і висновків, основні з них такі:

вперше:

– обґрунтовано авторське визначення поняття «адміністративно-правові засади ресурсного забезпечення ПЗСО», що охоплює систему правових норм, принципів, суб'єктів, форм, процедур та інструментів адміністративного права, спрямованих на створення умов для забезпечення освітнього процесу матеріальними, фінансовими, кадровими, науково-методичними та інформаційними ресурсами;

– визначено авторську класифікацію видів ресурсного забезпечення ПЗСО з позицій адміністративного права, що включає: фінансове, кадрове, матеріально-технічне, інформаційне, науково-методичне;

– обґрунтовано систему суб'єктів ресурсного забезпечення ПЗСО як публічно-правових учасників освітнього процесу, що мають адміністративно-правовий статус та відповідні повноваження: центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, керівники закладів освіти, інститути післядипломної освіти, агентства з якості освіти;

– обґрунтовано наукову позицію щодо потенціалу досудового врегулювання спорів і превентивних заходів, зокрема медіації, як ефективного механізму попередження юридичної відповідальності суб'єктів ресурсного забезпечення у сфері ПЗСО;

– обґрунтовано доцільність уніфікації цифрових платформ у системі ПЗСО через створення нормативно визначеної державної освітньої платформи з єдиним правовим статусом, інтегрованої до механізмів публічного управління;

– запропоновано зміни до законодавства України (у тому числі до статті 52 Закону України «Про повну загальну середню освіту», до постанови Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1088, постанови Кабінету Міністрів України від 23 березня 2011 р. № 373, Інструкції про порядок обчислення заробітної плати працівників освіти, затвердженої наказом МОН України від 15.04.1993 № 102), що спрямовані на вдосконалення правового регулювання фінансово-організаційних засад ресурсного забезпечення у ПЗСО, які викладені у додатках до дисертації;

удосконалено:

– підхід до адміністративно-правового врегулювання механізму обрахунку контингенту учнів, як основи фінансування освітньої субвенції шляхом пропозиції двох альтернативних моделей нормативного вирішення: через зміну Інструкції з тарифікації та постанови Кабінету Міністрів України №1088;

– наукові підходи до розуміння компетенції органів публічної адміністрації у сфері ресурсного забезпечення освіти, зокрема запропоновано удосконалення розмежування повноважень між державою та органами місцевого самоврядування в умовах децентралізації;

– адміністративно-правове трактування процедур оновлення нормативної бази щодо матеріального стимулювання педагогів, зокрема в частині недосконалості постанови Кабінету Міністрів України № 373 та необхідності врахування ризиків роботи в умовах воєнного стану;

– підхід до адміністративно-правового регулювання розподілу освітньої субвенції шляхом внесення пропозицій щодо вдосконалення методики обрахунку освітніх витрат та забезпечення правової визначеності на міжбюджетному рівні;

– підходи до класифікації нормативно-правових актів у сфері ресурсного забезпечення освіти, з урахуванням ієрархії джерел права та галузевої спеціалізації (адміністративне, фінансове, освітнє право);

дістало подальшого розвитку:

– підхід до нормативного оновлення політики у сфері забезпечення підручниками в ПЗСО з урахуванням принципів уніфікації, економічної доцільності та стандартизації змісту навчальних матеріалів;

– наукові висновки щодо реформування системи науково-методичного забезпечення ПЗСО, зокрема через поетапне делегування функцій закладів передвищої освіти (обласних інститутів післядипломної освіти) до провідних закладів вищої освіти;

– наукові положення щодо гармонізації норм про публічні закупівлі в контексті ефективного та прозорого адміністративного забезпечення матеріально-технічних потреб системи ПЗСО;

– концептуальні засади державного контролю у сфері ПЗСО, що охоплюють системні механізми оцінки ефективності та законності розподілу й використання освітніх ресурсів, із залученням функцій Рахункової палати, Державної служби якості освіти, а також органів місцевого самоврядування;

– наукове розуміння відповідальності суб'єктів ресурсного забезпечення, зокрема її адміністративно-правової природи, підстав притягнення, організаційно-процесуальних аспектів притягнення до відповідальності за неналежне використання освітніх ресурсів;

– використання зарубіжного досвіду (зокрема країн ЄС і Канади) у сфері правового регулювання ресурсного забезпечення освіти, з позицій імплементації принципів автономії шкіл, підзвітності та цільового фінансування;

– розуміння впливу цифровізації освіти на формування нових адміністративно-правових викликів і потребу адаптації нормативного регулювання до цифрових форм ресурсного забезпечення (електронні платформи, цифрові підручники, онлайн-звітність, ІТ-інфраструктура тощо).

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їхнього безпосереднього використання в різних сферах діяльності, пов'язаних з удосконаленням адміністративно-правового забезпечення сфери повної загальної середньої освіти, зокрема у:

– *правотворчій сфері* – запропоновані в дисертації проєкти нормативно-правових змін (зокрема зміни до статті 52 Закону України «Про повну загальну

середню освіту», до постанови Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1088, постанови Кабінету Міністрів України від 23 березня 2011 р. № 373, Інструкції про порядок обчислення заробітної плати працівників освіти, затвердженої наказом МОН України від 15 квітня 1993 р. № 102) можуть бути використані під час вдосконалення чинного законодавства у частині нормативного регулювання інформаційного, науково-методичного та матеріально-технічного, фінансового, кадрового забезпечення ПЗСО;

– *у нормотворчій діяльності органів місцевого самоврядування* – результати дослідження можуть бути використані для розроблення та прийняття регіональних та місцевих цільових програм щодо ресурсного забезпечення закладів ПЗСО, а також для вдосконалення нормативної бази для територіальних громад у сфері освітньої політики;

– *правозастосовній сфері* – сформульовані в дослідженні пропозиції щодо конкретизації повноважень органів державної влади, органів місцевого самоврядування та керівництва закладів освіти щодо забезпечення ресурсної спроможності шкіл можуть бути використані при підготовці управлінських рішень, оптимізації розподілу бюджетних коштів, підготовці програм розвитку закладів ПЗСО;

– *аналітико-експертній роботі* – сформульовані в дисертації пропозиції можуть слугувати базою для підготовки аналітичних записок, висновків та експертних оцінок, які готуються для органів державної влади, депутатських комісій, освітніх рад та інших зацікавлених суб’єктів (акт впровадження Департаменту науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації);

– *судовій та правозахисній практиці* – висновки дослідження можуть бути використані під час розгляду адміністративних справ, пов’язаних з оскарженням дій (або бездіяльності) органів державної влади чи місцевого самоврядування щодо фінансування, матеріально-технічного забезпечення або реалізації освітніх прав здобувачів освіти;

– *діяльності інституцій громадського контролю* – результати дослідження можуть застосовуватись громадськими організаціями, батьківськими радами,

освітніми моніторинговими групами як аналітична база для оцінювання ефективності ресурсного забезпечення ПЗСО;

– *розробленні стратегічних документів у сфері освіти* – одержані положення можуть бути використані при формуванні стратегій розвитку освіти на державному або регіональному рівнях, у тому числі в рамках реалізації державних політик з децентралізації, цифрової трансформації освіти та розширення автономії шкіл;

– *науково-дослідній сфері* – положення дисертації створюють підґрунтя для подальших міжгалузевих досліджень проблематики правового регулювання освіти в умовах децентралізації, цифровізації та впровадження освітньої реформи «Нова українська школа» (акт впровадження Національної академії правових наук України);

– *освітньому процесі* – напрацьовані в дисертації концептуальні положення можуть бути використані при підготовці лекційних курсів, навчально-методичних матеріалів і підручників з таких дисциплін як: «Адміністративне право» та «Адміністративний процес» (акт впровадження Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого).

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення та результати роботи оприлюднено та обговорено на чотирьох науково-практичних конференціях: «Правові засади діяльності правоохоронних органів» (м. Харків, 5–6 листопада 2024 року), «Modern Achievements in Legal Science and Practice» (Riga, the Republic of Latvia, March 19–20, 2025), «Актуальні проблеми національного законодавства» (м. Кропивницький, 17 квітня 2025 року).

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять одинадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 243 сторінки. Робота містить список використаних джерел із 243 найменувань на 25 сторінках.

РОЗДІЛ 1.
МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У СФЕРІ ПОВНОЇ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

1.1. Сутність та особливості ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти

Правове регулювання ресурсного забезпечення освіти в Україні має глибокі історичні корені, які проходили складні трансформації під впливом соціально-політичних, економічних і правових змін. Еволюцію цього інституту доцільно розглядати крізь призму кількох основних етапів, що відображають особливості адміністративно-правового регулювання в різні історичні періоди.

У радянську добу система освіти України функціонувала як складова частина загальносоюзної моделі, яка вирізнялася жорсткою централізацією управління, уніфікацією освітніх програм та адміністративно-командним способом розподілу ресурсів. На підставі імперативних адміністративно-правових актів фінансування освітніх установ здійснювалося централізовано з державного бюджету через Міністерство освіти УРСР, підпорядковане союзному Міністерству освіти СРСР. Такий підхід нівелював можливості для врахування регіональних особливостей і локальних потреб територіальних громад.

Адміністративно-правові акти мали директивний характер, що позначалося на обмеженні автономії закладів освіти. Відсутність чітких нормативних критеріїв фінансування, а також залежність від політичної ситуації спричиняли серйозні диспропорції у ресурсному забезпеченні навчального процесу. У 1980-х роках хронічне недофінансування сільських шкіл було типовим явищем, що зумовлювалося не лише економічними труднощами, а й слабкістю адміністративно-правового механізму розподілу ресурсів.

З проголошенням незалежності України відбулося переосмислення засад функціонування освітньої системи, у тому числі й у сфері її ресурсного

забезпечення. Вперше автономія закладів освіти була закріплена на законодавчому рівні у Законі України «Про освіту» від 1991 року (чинність якого припинено у 2017 р.) [1]. Цей нормативно-правовий акт започаткував процес диверсифікації джерел фінансування освіти, а також заклав підґрунтя для формування державних гарантій у сфері ресурсної підтримки.

У цьому ж контексті важливою віхою стала Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»), схвалена Постановою Кабінету Міністрів України у 1993 році [2]. Програма мала на меті модернізацію матеріально-технічної бази, формування сучасної інфраструктури та створення умов для стабільного ресурсного забезпечення системи повної загальної середньої освіти (ПЗСО) [3, с. 140].

Упродовж 2000–2016 років вітчизняне освітнє законодавство зазнавало поступової систематизації, а адміністративно-правовий механізм ПЗСО був адаптований до вимог публічного управління. Важливим кроком стало прийняття Бюджетного кодексу України (2001 р., нова редакція – 2010 р.) [4], який визначив правові засади формування міжбюджетних трансфертів, у тому числі освітньої субвенції. Це дало змогу запровадити механізми фінансового вирівнювання між різними адміністративно-територіальними одиницями.

Окрім кодифікованих актів, значна увага приділялася підзаконному регулюванню: ухвалювалися типові положення про заклади освіти, нормативи матеріально-технічного оснащення, документи з ліцензування та атестації, що створювало певне правове підґрунтя для адміністративного контролю за ресурсною політикою.

Проте, як відображено у Національній доповіді про стан освіти в Україні за 2016 рік, адміністративно-правовий механізм реалізації цих норм залишався недостатньо ефективним [5, с. 5]. Значна частина регіонів стикалася з інфраструктурною деградацією, дефіцитом педагогічних кадрів, транспортними проблемами (відсутність шкільних автобусів), що вказувало на формальний характер частини прийнятих рішень та недостатню інституційну спроможність деяких органів управління освітою.

Якісно новим етапом у розвитку нормативного забезпечення ресурсної політики у сфері освіти стало ухвалення Закону України «Про освіту» у 2017 році [6], а також Закону України «Про повну загальну середню освіту» у 2020 році [7]. Ці акти стали результатом багаторічних реформ і запровадили комплексні адміністративно-правові новели, серед яких: а) юридичне закріплення автономії закладів освіти як інституційної гарантії їх ефективного функціонування; б) визначення повноважень органів центральної влади та органів місцевого самоврядування щодо розподілу й використання ресурсів; в) упровадження освітньої субвенції з можливістю її дофінансування з місцевих бюджетів; г) регулювання питань кадрового забезпечення, зокрема обов'язковості підвищення кваліфікації педагогів.

Таким чином, у сучасному законодавчому полі сформовано правову основу нової моделі публічного управління у сфері ресурсного забезпечення освіти. Її ключовими принципами стали ефективність, прозорість, підзвітність і збалансованість адміністративних повноважень між суб'єктами публічної влади.

У свою чергу, ресурсне забезпечення в освітньому процесі є комплексною категорією, що охоплює сукупність організаційно-правових, фінансово-економічних, матеріально-технічних, кадрових та інформаційних заходів, спрямованих на створення умов для належного функціонування освітніх закладів та реалізації ними освітніх програм. У межах адміністративного права ресурсне забезпечення розглядається як об'єкт публічного управління, який потребує належного нормативно-правового врегулювання та ефективного адміністрування з боку органів виконавчої влади та місцевого самоврядування.

З урахуванням цього, ресурсне забезпечення у сфері ПЗСО можна визначити як системно організований, нормативно врегульований комплекс взаємопов'язаних матеріальних, фінансових, кадрових, інформаційних, організаційно-інституційних та правових чинників, що формуються, розподіляються та використовуються з метою реалізації гарантованого державою права кожного громадянина на якісну і доступну середню освіту відповідно до затверджених державних стандартів. Водночас цей комплекс

функціонує з дотриманням принципів ефективності, прозорості, рівності доступу та орієнтації на сталий розвиток освітньої системи [8, с. с. 593].

Сутність ресурсного забезпечення ПЗСО розкривається через реалізацію ст. 53 Конституції України, яка гарантує право кожної особи на безоплатну середню освіту [9]. У цьому контексті можна виокремити кілька ключових аспектів: 1) Правова сутність - полягає у нормативному закріпленні механізмів надання, розподілу, використання та контролю за ресурсами, а також визначенні повноважень органів публічної влади у цій сфері; 2) Інституційна сутність - відображає діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування як основних суб'єктів управління ресурсним забезпеченням системи освіти; 3) Соціальна сутність - полягає у визначальному впливі рівня ресурсного забезпечення на доступність, якість та рівність освітніх послуг; 4) Економічна сутність - виявляється у формуванні бюджетної політики у сфері освіти, розподілі публічних фінансів та реалізації цільових програм розвитку освітньої інфраструктури і людського капіталу.

Таким чином, ресурсне забезпечення спрямована на: а) виконання освітніх програм відповідно до вимог державних стандартів; б) рівний доступ громадян до якісних освітніх послуг; (в) професійний розвиток педагогічних працівників; г) впровадження інновацій в освітній процес за рахунок впровадження інформаційно-комунікаційних технологій.

Структура ресурсного забезпечення в освітньому процесі має складну багатовимірну побудову, завдяки його основним складовим: інформаційному забезпеченню учасників освітнього процесу, науково-методичному забезпеченню системи ПЗСО, та матеріально-технічному забезпеченню ПЗСО, як у відповідності до діючого законодавства України про ПЗСО.

До сучасної архітектури також слід віднести:

1. Фінансові ресурси, які становлять основу для реалізації усіх інших видів забезпечення. До них належать: а) освітня субвенція з державного бюджету до місцевих бюджетів відповідно до ст. 103² Бюджетного кодексу України [4]; б) власні надходження закладів освіти (зокрема орендна плата, благодійні внески, гранти); в) кошти цільових державних та регіональних програм, субсидії на

розвиток матеріально-технічної бази; г) позабюджетні надходження, зокрема міжнародна технічна допомога, спонсорські внески тощо.

2. Матеріально-технічні ресурси, які включають: а) приміщення навчальних закладів, будівлі, споруди; б) меблі, навчальне та лабораторне обладнання; в) засоби навчання (підручники, навчальні матеріали); г) комп'ютерну техніку, мультимедійні засоби; ґ) транспортні засоби (зокрема шкільні автобуси). Фінансування та розвиток цієї складової переважно забезпечується органами місцевого самоврядування.

3. Кадрові ресурси, що охоплюють: а) педагогічних працівників (учителі, асистенти); б) адміністративно-управлінський персонал (керівники, заступники); в) допоміжний персонал (психологи, бібліотекарі, технічний персонал); г) заходи з підвищення кваліфікації та сертифікації відповідно до ст. 70–75 Закону України «Про освіту» [6].

4. Інформаційні ресурси, які забезпечують цифровізацію освітнього процесу, включають: а) електронні платформи, онлайн-щоденники, доступ до Інтернету; б) бібліотечні фонди та бази даних; в) хмарні сервіси та програмне забезпечення; г) державні інформаційні системи управління освітою (ІСУО, ЄДЕБО). Стаття 52 Закон України «Про повну загальну середню освіту» визначає необхідність забезпечення учасників освітнього процесу доступом до публічних освітніх, наукових та інформаційних ресурсів, у тому числі до Інтернету [7].

5. Організаційно-управлінські ресурси, що включають: а) органи державного та місцевого управління освітою (МОН, місцеві департаменти); б) інститути післядипломної освіти; в) механізми моніторингу якості освіти, включно із внутрішнім та зовнішнім оцінюванням.

Класифікація ресурсного забезпечення може здійснюватися за такими критеріями: 1) За джерелами фінансування: а) державне (централізоване) фінансування; б) місцеве фінансування з бюджетів територіальних громад; в) позабюджетні джерела (гранти, благодійна допомога, плата за послуги) [10]. 2) За видами ресурсів: а) матеріальні (приміщення, обладнання, засоби навчання); б) фінансові (грошові надходження та видатки); в) кадрові (працівники та заходи

їх підготовки); г) інформаційні (доступ до цифрових сервісів); ґ) організаційні (інституційна та нормативна інфраструктура). 3) За рівнями управління: а) центральний (Міністерство освіти і науки України); б) регіональний (обласні та районні департаменти освіти); в) місцевий (органи місцевого самоврядування). 4) За функціональним призначенням: а) основне забезпечення (мінімально необхідне для функціонування освітнього закладу); б) додаткове забезпечення (спрямоване на розвиток, модернізацію, інновації).

Зазначені класифікаційні підходи дозволяють здійснювати комплексний аналіз адміністративно-правових механізмів управління ресурсами у сфері ПЗСО, забезпечуючи можливість ефективного планування, моніторингу та коригування державної політики в цій сфері.

Кожна складова ресурсного забезпечення (фінансова, матеріально-технічна, наукова-методична, кадрова та інформаційна) має власне адміністративно-правове наповнення, визначене законодавством, підзаконними актами та практикою їх реалізації. Їх правова характеристика є ключовим елементом у розумінні ефективності функціонування системи ПЗСО в умовах децентралізації, автономії закладів освіти та цифрової трансформації, зокрема:

1. Фінансове забезпечення - є базовим елементом, який обумовлює можливість реалізації інших складових. Фінансова складова включає: а) освітню субвенцію з державного бюджету, що розподіляється відповідно до кількості учнів, територіальних умов, коефіцієнтів витратності тощо; б) місцеве фінансування, що охоплює витрати на утримання шкіл, оплату енергоносіїв, поточний ремонт і дофінансування освітніх програм; в) додаткові джерела – це гранти, благодійні внески, договори про державно-приватне партнерство, міжнародну технічну допомогу.

2. Матеріально-технічне забезпечення - охоплює фізичну інфраструктуру та обладнання, що необхідне для організації освітнього процесу на відповідному рівні. Матеріально-технічна складова включає: а) будівлі та приміщення, що відповідають санітарним і протипожежним вимогам; б) навчальне обладнання, меблі, лабораторії, спортивні зали тощо; в) доступ до навчальних засобів (підручників, посібників, дидактичних матеріалів); г) умови для інклюзивного

навчання та безбар'єрного середовища. Стандарти матеріального забезпечення визначаються державними освітніми стандартами (Постанова КМУ від 30.09.2020 № 898), а також технічними регламентами та Санітарним регламентом для закладів загальної середньої освіти [11]. У разі невиконання вимог щодо матеріального забезпечення застосовуються адміністративно-правові засоби впливу, зокрема приписи органів державного нагляду (ДСНС, Держпродспоживслужби) або відповідальність посадових осіб за порушення безпечних умов освітнього середовища.

3. Кадрове забезпечення - включає сукупність нормативно визначених механізмів добору, підготовки, атестації, підвищення кваліфікації та правового статусу педагогічних та управлінських кадрів. Кадрова складова включає: а) професійний добір (конкурсні процедури, вимоги до стажу й освіти); б) атестацію педагогічних працівників, яка здійснюється відповідно до Положення про атестацію педагогічних працівників [12]; в) сертифікацію вчителів, яка реалізується як добровільна процедура зовнішнього оцінювання професійної компетентності (ч. 5 ст. 51 Закону України «Про освіту») [6]. Адміністративно-правові відносини у цій сфері регулюють механізми призначення, переведення, звільнення та дисциплінарної відповідальності педагогічних працівників. Також важливу роль відіграє забезпечення їх соціальних гарантій (оплата праці, доплати, премії, надбавки тощо) згідно з Постановою КМУ № 373 від 23.03.2011 [13].

4. Інформаційне забезпечення - набуває особливої актуальності в умовах цифровізації освіти. Воно включає технічні, нормативні й організаційні умови для використання ІКТ у навчальному процесі, управлінні закладом освіти, звітності та моніторингу. Основні елементи інформаційної складової: а) електронні журнали, щоденники, сервіси взаємодії з батьками; б) електронна звітність до органів управління освітою (ІСУО, ЄДЕБО); в) цифрові платформи для навчання (Moodle, Google Workspace for Education, «Всеукраїнська школа онлайн»); г) національні програми забезпечення комп'ютерною технікою (наприклад, урядова програма «Ноутбук кожному вчителю»). Інформаційна складова перебуває на перетині адміністративного, інформаційного та

освітнього права. Органи управління освітою мають забезпечити кібербезпеку, захист персональних даних учасників освітнього процесу, сучасний електронний документообіг, що врегульовано Законом України «Про захист персональних даних [14].

У свою чергу, адміністративно-правовий підхід до оцінювання ефективності ресурсного забезпечення ПЗСО передбачає визначення чітких критеріїв та індикаторів, що дозволяють об'єктивно оцінити стан та результати використання ресурсів у закладах освіти.

1. Критерії ефективності ресурсного забезпечення ПЗСО можна класифікувати за такими напрямами: 1) Фінансові критерії - включають достатність фінансування, раціональність використання коштів та прозорість фінансової діяльності. Відповідно до статті 78 Закону України «Про освіту», фінансування освіти здійснюється за рахунок державного та місцевих бюджетів, а також інших джерел, не заборонених законодавством [6]. 2) Матеріально-технічні критерії - охоплюють наявність необхідної інфраструктури, стан матеріально-технічної бази та доступність ресурсів для всіх учасників освітнього процесу. Згідно з Порядком проведення інституційного аудиту, оцінюється відповідність матеріально-технічного забезпечення вимогам освітніх програм та стандартів [15].

3) Кадрові критерії - передбачають оцінку кваліфікації педагогічних працівників, плинності кадрів та професійного розвитку. Закон України «Про освіту» визначає право педагогічних працівників на підвищення кваліфікації не рідше одного разу на п’ять років [6]. 4) Інформаційні критерії - включають доступ до інформаційно-комунікаційних технологій, використання цифрових технологій у навчальному процесі та захист інформації.

2. Тоді, як індикатори ефективності ресурсного забезпечення є кількісними або якісними показниками, що дозволяють виміряти ступінь досягнення встановлених критеріїв, зокрема: 1) Фінансові індикатори - включають обсяг фінансування на одного учня, відсоток використання бюджетних коштів та кількість позабюджетних джерел фінансування. Ці показники дозволяють оцінити ефективність фінансового управління в закладі освіти. 2) Матеріально-

технічні індикатори - охоплюють кількість комп'ютерів на 100 учнів, відсоток класів, обладнаних мультимедійною технікою, та стан будівель та приміщень. Наприклад, згідно з даними Міністерства освіти і науки України, у 2017/2018 навчальному році кількість учнів на одного вчителя в Україні становила 9, що є нижчим за середній показник по країнах ОЕСР [16, с. 80].

3) Кадрові індикатори - включають відсоток педагогів з вищою освітою, середній стаж педагогічної діяльності та кількість педагогів, які пройшли підвищення кваліфікації за рік. Ці показники відображають рівень професійної компетентності педагогічного складу [17, с. 232]. 4) Інформаційні індикатори - охоплюють наявність електронного журналу та щоденника, кількість онлайн-курсів, доступних для учнів, та рівень цифрової грамотності педагогічних працівників. Використання цифрових технологій у навчальному процесі є важливим аспектом сучасної освіти.

Ефективність ресурсного забезпечення закладів повної загальної середньої освіти є ключовим фактором забезпечення якості освіти. Визначення чітких критеріїв та індикаторів дозволяє здійснювати об'єктивну оцінку стану ресурсного забезпечення, виявляти проблемні аспекти та планувати заходи з їх усунення. Адміністративно-правовий підхід до оцінювання ефективності ресурсного забезпечення сприяє підвищенню прозорості, підзвітності та ефективності управління у сфері освіти.

Ресурсне забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти посідає центральне місце в системі публічного управління освітньою діяльністю. Його роль є визначальною для реалізації завдань державної освітньої політики та забезпечення конституційного права громадян на якісну і доступну освіту. Фактично, ресурсне забезпечення виступає базовою складовою, без якої ефективна діяльність закладів освіти є неможливою. Саме наявність належних ресурсів створює матеріальну, фінансову, кадрову та організаційну та інформаційну основу для реалізації освітнього процесу відповідно до державних стандартів.

З огляду на адміністративно-правовий підхід, ресурсне забезпечення розглядається як специфічний інструмент публічного управління, за допомогою

якого держава реалізує свою освітню політику, формує належні умови для діяльності освітніх закладів, здійснює моніторинг якості освіти та забезпечує дотримання принципів доступності, рівності та ефективності освітніх послуг.

У ст. 3 Закону України «Про повну загальну середню освіту» закріплено, що система загальної середньої освіти включає зміст освіти на всіх рівнях, мережу закладів освіти, учасників освітнього процесу, а також кадрове, фінансове, науково-методичне, ресурсне та нормативно-правове забезпечення освітньої й управлінської діяльності [7]. Така законодавча конструкція офіційно визнає ресурсне забезпечення як самостійний і невід'ємний елемент освітньої системи, надаючи йому нормативно-правового статусу системної категорії. Тим самим визначається, що ресурсне забезпечення не є допоміжним інструментом, а становить основу для належної організації всіх інших складових освіти.

Усередині системи повної загальної середньої освіти ресурсне забезпечення перебуває у постійній нормативно-правовій взаємодії з ключовими елементами освітнього процесу: а) зі змістом освіти, оскільки ресурси створюють передумови для повноцінного виконання навчальних програм, державних стандартів та освітніх планів; б) з мережею закладів освіти, адже розгалужена мережа освітніх закладів може функціонувати лише за наявності належного фінансування, інфраструктури, оснащення приміщень, забезпечення комунікацій та транспорту; в) з учасниками освітнього процесу, оскільки педагогічні працівники, учні та управлінські кадри можуть ефективно виконувати свої функції виключно за умов належної матеріально-технічної, фінансової, кадрової та організаційної підтримки; г) з якістю освіти, яка прямо залежить від обсягів, стабільності, повноти та раціональності використання освітніх ресурсів, що забезпечують належний рівень навчального процесу, розвитку освітніх технологій та кваліфікації педагогічного складу.

Таким чином, ресурсне забезпечення виступає інтегративною основою, яка зв'язує правові, змістові, організаційні, методичні та результативні компоненти освітнього процесу в єдину цілісну систему. Його наявність або дефіцит визначає стабільність і якість функціонування всієї системи ПЗСО.

З позицій теорії адміністративного права, ресурсне забезпечення слід розглядати як окремий забезпечувальний адміністративно-правовий інститут. Його основними адміністративно-правовими характеристиками є: а) об’єкт публічного управління, оскільки держава через уповноважені органи здійснює планування, організацію, фінансування, контроль та регулювання ресурсної підтримки освітніх закладів; б) регламентація нормами публічного (імперативного) права, які встановлюють обов’язкові для виконання правила та процедури розподілу, використання й контролю за ресурсами у сфері освіти; в) реалізація через адміністративні процедури, включаючи бюджетне фінансування, організацію державних закупівель, ліцензування, звітність, аудиторські перевірки, моніторинг дотримання стандартів освітньої діяльності; г) цільова спрямованість, оскільки функціонування системи ресурсного забезпечення має на меті реалізацію державних гарантій права кожного громадянина на якісну, безоплатну, доступну освіту, що прямо пов’язано з виконанням соціальної функції держави.

Важливо підкреслити, що ресурсне забезпечення у сфері ПЗСО не може розглядатися як другорядний або допоміжний елемент. Навпаки, воно виконує системоутворюючу роль, оскільки саме ресурси забезпечують організаційну основу реалізації освітньої політики, визначають зміст освітньої діяльності та її результативність. Питання ресурсного забезпечення прямо врегульоване нормами профільного законодавства, що закріплює його публічно-правову природу та підвищує його нормативно-правовий статус у системі державного управління освітою.

Крім того, згідно з аналітичними даними, отриманими в межах досліджень Інституту освітньої аналітики, існує чітка залежність між рівнем ресурсного забезпечення закладів ПЗСО та їх результативністю у вимірюваних показниках якості. Зокрема, школи, які мають вищий рівень фінансування, демонструють стабільно кращі результати учнів за підсумками колишнього зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО), та нинішнього національного мультипредметного тесту (НМТ), а також менший рівень академічної неуспішності та вищу задоволеність учасників освітнього процесу рівнем

надання освітніх послуг [5, с. 75]. Вважається, що взаємозв’язок між ресурсним забезпеченням та якістю освітніх послуг у сфері ПЗСО має системний, багаторівневий характер, у межах якого адміністративно-правові інструменти відіграють центральну роль у забезпеченні сталого та якісного функціонування освітньої системи.

Також варто відзначити, що адміністративне право займає провідне місце в системі правового регулювання суспільних відносин у сфері ПЗСО в Україні. Саме через норми адміністративного права держава забезпечує організаційно-правові засади функціонування освітньої системи, визначає компетенцію органів публічної влади, регламентує права, обов'язки та відповідальність усіх учасників освітнього процесу.

Адміністративно-правове регулювання у сфері ПЗСО становить систему норм публічного права, які спрямовані на встановлення та підтримання порядку організації, функціонування, контролю та розвитку системи загальної середньої освіти на всіх її рівнях. Його зміст розкривається через нормативно-правові механізми, спеціальні адміністративні процедури, компетенцію виконавчих органів державної влади та місцевого самоврядування, а також визначення правового статусу учасників освітніх правовідносин.

У межах адміністративного права регулювання у сфері ПЗСО охоплює кілька основних складових: 1) Нормативно-правову базу, основу якої становлять Конституція України, закони України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», численні підзаконні акти, включно з наказами Міністерства освіти і науки України (МОН), постановами Кабінету Міністрів України, а також іншими відомчими актами; 2) Організаційно-управлінські механізми, що передбачають визначення структури органів управління освітою, їх повноважень, порядку здійснення ліцензування та акредитації закладів освіти, функціонування системи контролю, інспектування та нагляду за освітньою діяльністю; 3) Права та обов’язки учасників освітнього процесу, які врегульовані законодавством з метою визначення правового статусу учнів, педагогічних працівників, батьків, адміністрації закладів освіти, що чітко закріплено у ст. 52 Закону України «Про освіту». Зазначене регулювання спрямоване на досягнення

таких основних цілей, як забезпечення якості освіти, рівність можливостей для всіх учасників освітнього процесу, доступність освітніх послуг, а також захист прав і законних інтересів усіх учасників освітніх відносин.

Стосовно прав та обов'язків учасників освітнього процесу, відповідно до ч. 1 ст. 52 Закону України «Про освіту», до таких суб'єктів належать здобувачі освіти; педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники; батьки здобувачів освіти; фізичні особи, які здійснюють освітню діяльність; а також інші особи, визначені спеціальними законами та залучені до освітнього процесу згідно з правилами закладу освіти. Зокрема: 1) Здобувачі освіти (учні) - мають право на якісну освіту, участь у формуванні індивідуальної освітньої траєкторії, захист своїх прав та інтересів під час здобуття освіти; 2) Педагогічні працівники - володіють правами на академічну свободу, професійний розвиток, гідну оплату праці, участь в управлінні закладом освіти, а також захист професійних прав у разі порушень; 3) Батьки (законні представники здобувачів освіти) - мають право вільно обирати заклад освіти для своїх дітей, брати участь у прийнятті рішень щодо організації освітнього процесу та захищати права та інтереси дітей як повноцінні учасники освітніх відносин. Зазначені права та обов'язки закріплюються у відповідних нормативно-правових актах та забезпечуються системою адміністративно-правових гарантій, що функціонують через дію публічних інституцій освіти та контролю [18, с. 135].

Таким чином, адміністративне право виступає не лише нормативною основою регулювання освітньої сфери, але й юридичним механізмом реалізації освітньої політики держави, забезпечуючи баланс публічних інтересів, стабільність освітньої системи та дотримання конституційних прав усіх учасників освітніх відносин.

У свою чергу, адміністративно-правова природа ресурсного забезпечення ПЗСО полягає в тому, що відповідні дії державних органів щодо забезпечення освітніх установ необхідними ресурсами здійснюються у межах публічно-правових відносин, мають імперативний характер і реалізуються шляхом застосування владних управлінських повноважень, в тому числі використання можливості диспозитивного методу.

Ключовими ознаками адміністративно-правової природи ресурсного забезпечення ПЗСО **є:** 1) Публічний характер правовідносин - у сфері ресурсного забезпечення освітньої діяльності діють суб'єкти публічного права, а саме органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, державні й комунальні заклади освіти, що обумовлює підпорядкування таких правовідносин нормам адміністративного права; 2) Імперативність правових норм - суб'єкти освітнього процесу зобов'язані діяти виключно в межах компетенції, визначеної законодавством, з дотриманням встановлених процедур та порядку прийняття рішень; 3) Регламентація адміністративних процедур - норми адміністративного права встановлюють чіткі процедурні вимоги щодо: а) складання та подання бюджетних запитів; б) розподілу та використання освітньої субвенції; в) проходження акредитації та ліцензування освітніх закладів; г) ліцензійна діяльність; ґ) атестації та сертифікації педагогічних працівників; д) контролю за цільовим і ефективним використанням фінансових, матеріально-технічних, інформаційних та кадрових ресурсів; 4) Контрольно-наглядова функція - у межах адміністративно-правових механізмів здійснюється державний контроль і нагляд за дотриманням вимог щодо ресурсного забезпечення освіти.

Водночас ефективність здійснення адміністративного впливу на забезпечення ресурсами у сфері ПЗСО безпосередньо залежить від точного, збалансованого і правового, вивіреного визначення його меж. У науковій літературі та нормативно-правових актах поняття меж адміністративного впливу трактується як обсяг законодавчо встановлених повноважень суб'єктів публічного управління, що забезпечує належний рівень державного регулювання та контролю у сфері ресурсного забезпечення, не допускаючи при цьому порушення автономії освітніх закладів та академічної свободи учасників освітнього процесу.

Забезпечення балансу між державною регламентацією та автономією освітніх інституцій набуває принципового значення як з позицій адміністративно-правової теорії, так і у практичній площині публічного управління освітньою галуззю. З одного боку, держава має виконувати низку базових управлінських функцій, зокрема: а) здійснювати нагляд за дотриманням

державних освітніх стандартів, ліцензій та навчальних програм; б) контролювати ефективність використання бюджетних асигнувань і цільового використання публічних фінансових ресурсів; в) координувати стратегічне планування та розвиток освітньої інфраструктури на національному та регіональному рівнях.

З іншого боку, надмірне адміністративне втручання органів виконавчої влади у внутрішню діяльність закладів освіти суперечить закріпленому у статтях 1 та 22 Закону України «Про освіту» принципу академічної свободи, яка є однією з конституційно-гарантованих складових освітнього процесу [6]. Перевищення органами управління своїх повноважень у цій сфері може призвести до надмірної уніфікації, втрати гнучкості освітніх інституцій та зниження їх здатності адаптуватися до потреб конкретних територіальних громад та індивідуальних потреб здобувачів освіти.

Згідно з чинною редакцією Закону України «Про повну загальну середню освіту», основний обсяг відповідальності у частині фінансового, матеріально-технічного забезпечення, енергопостачання та поточного утримання закладів освіти покладається на органи місцевого самоврядування. Водночас їх повноваження не включають втручання у: зміст освітнього процесу та навчальних програм; а також питання ліцензування освітньої діяльності.

Відповідно до цього ж закону, безпосередньо заклади освіти наділені правом самостійно визначати: форми та методи організації освітнього процесу; внутрішню організаційну структуру; механізми розподілу наданих їм фінансових, інформаційних та матеріальних ресурсів; внутрішні правила і статутну діяльність [7].

Таким чином, межі адміністративного впливу на ресурсне забезпечення у сфері ПЗСО визначаються низкою основоположних критеріїв: а) законодавчо встановлена компетенція органів публічного управління, що окреслює допустимий обсяг їхніх владних повноважень та сферу їх реалізації; б) принцип субсидіарності та автономії освітніх закладів, що передбачає збереження достатнього рівня самостійності освітніх установ у внутрішньоорганізаційних та педагогічних питаннях; в) забезпечення балансу централізованого державного управління та децентралізованого прийняття рішень на місцевому рівні, що

дозволяє гнучко реагувати на специфіку потреб конкретних територій при одночасному дотриманні єдиних загальнонаціональних стандартів якості освіти.

Таке співвідношення між адміністративним управлінням і автономією створює необхідні умови для формування ефективної моделі публічного врядування у сфері освіти, за допомогою інформаційно-правової бази, яка поєднує гнучкість прийняття рішень з наявністю механізмів належного контролю за ефективністю використання освітніх ресурсів та забезпеченням якості освітніх послуг.

1.2. Мета, принципи, завдання ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти

Ресурсне забезпечення системи ПЗСО виступає одним із ключових інструментів реалізації державної освітньої політики, що має стратегічне значення для соціально-економічного розвитку України, забезпечення прав людини та формування конкурентоспроможного покоління випускників закладів ПЗСО. Мета такого забезпечення є комплексною, багаторівневою та охоплює як безпосередні потреби освітнього процесу, так і довгострокові завдання розвитку суспільства в цілому.

На нашу думку мета ресурсного забезпечення у сфері ПЗСО полягає в:

1. Забезпеченні доступності та рівного доступу до освіти – тобто, одним із основних завдань є удосконалення нормативно-правової бази задля створення рівних умов доступу до якісної освіти для всіх здобувачів освіти незалежно від їхнього соціального статусу, матеріального становища, стану здоров’я, території проживання тощо. Відповідно до частини першої статті 3 Закону України «Про освіту», право кожного на освіту гарантується державою [6].

Ресурсне забезпечення у цій площині полягає у: а) розвитку шкільної мережі у сільській місцевості та в малонаселених регіонах; б) організації безпечного та безоплатного підвезення учнів та педагогічних працівників; в) фінансуванні інклюзивної освіти та створенні безбар’єрного освітнього середовища для осіб з

особливими освітніми потребами; г) впровадженні інформаційних технологій дистанційного навчання для забезпечення доступності освітніх послуг під час надзвичайних ситуацій, зокрема, військового стану чи пандемій [19].

2. Забезпеченні якості освіти - є фундаментальною метою державної політики у сфері ресурсного забезпечення. Якість освіти тісно пов'язана із якістю ресурсів, що використовуються в освітньому процесі, включаючи: а) сучасне навчальне обладнання; б) новітні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ); в) якісні навчально-методичні матеріали; г) кваліфіковані педагогічні кадри; г) безпечну, здоров'язбережувальну інфраструктуру закладів освіти.

Відповідно до статті 41 Закону України «Про освіту», держава забезпечує якість освіти шляхом розробки стандартів освіти, моніторингу якості освітніх послуг та забезпечення умов для професійного розвитку педагогічних працівників [6]. Згідно з міжнародними підходами, зокрема стандартами OECD (Організації економічного співробітництва та розвитку), якість освіти значною мірою залежить саме від ефективності та достатності фінансового і матеріально-технічного забезпечення системи освіти [20].

3. Розвитку кадрового потенціалу - окремою метою ресурсного забезпечення виступає формування якісного кадрового складу освітньої галузі, зокрема: а) забезпечення належного рівня заробітної плати педагогічних працівників; б) фінансування підвищення кваліфікації та перепідготовки педагогів відповідно до нових стандартів освіти; в) стимулювання молодих фахівців до роботи у закладах освіти, особливо у сільській місцевості. Кадрове забезпечення безпосередньо впливає на якість навчання та виховання здобувачів освіти, оскільки саме педагоги є носіями та трансляторами освітнього змісту, формуючи в учнів необхідні знання, уміння й компетентності.

4. Сприянні інноваційності та модернізації освіти - у рамках сучасної освітньої політики Україна взяла курс на реформування освітнього середовища відповідно до концепції «Нова українська школа», що передбачає: а) створення сучасного освітнього простору; б) переоснащення шкільних кабінетів та

лабораторій; в) впровадження STEM-освіти (наука, технології, інженерія та математика); г) розвиток цифрової освіти та медіаграмотності [21].

Ресурсне забезпечення виступає локомотивом для впровадження інноваційних технологій навчання, які відповідають вимогам XXI століття.

5. Забезпеченні безпеки освітнього процесу - особливої актуальності набуває питання безпеки учасників освітнього процесу в умовах збройної агресії проти України. Відтак ресурсне забезпечення передбачає: а) облаштування протирадіаційних укриттів, бомбосховищ та безпечних зон у школах; б) забезпечення закладів освіти засобами пожежної безпеки, системами відеоспостереження, охороною; в) психологічну підтримку учасників освітнього процесу; г) безперебійне функціонування дистанційних платформ навчання у разі небезпеки [22].

6. Забезпеченні соціальної справедливості та соціального захисту - у контексті державної освітньої політики ресурсне забезпечення також виконує важливу соціальну функцію: а) фінансування харчування учнів молодших класів; б) надання стипендій, соціальної допомоги та пільг; в) забезпечення житлом молодих педагогів; г) підтримка малозабезпечених та соціально вразливих категорій здобувачів освіти [19].

7. Підтримці децентралізації та оптимізації освітньої мережі - децентралізаційна реформа в Україні змінила підходи до управління освітою, надавши ширші повноваження територіальним громадам щодо формування освітньої мережі та управління закладами освіти. Ресурсне забезпечення, таким чином, повинно забезпечити гнучкість управління в контексті надання якісних освітніх послуг [23, с. 141].

8. Виконанні міжнародних зобов’язань держави - ресурсне забезпечення освіти є також інструментом виконання Україною міжнародних зобов’язань у сфері права людини, закріплених у документах ООН, ЮНЕСКО, Ради Європи. Забезпечення якісної освіти визнано одним із основних критеріїв сталого розвитку (Ціль 4 Цілей сталого розвитку ООН) [24].

Саме тому, ми вважаємо, що мета ресурсного забезпечення у сфері ПЗСО - це адміністративно-правова визначена сукупність цілеспрямованих системних

управлінських дій, спрямованих на створення, підтримання та розвиток необхідних фінансових, кадрових, матеріально-технічних, інформаційних, організаційних та безпекових умов, які забезпечують реалізацію конституційного права громадян на якісну, доступну, безоплатну, інноваційно орієнтовану освіту на основі принципів рівності, соціальної справедливості, ефективного використання публічних фінансів, впровадження міжнародних стандартів у сфері освіти та стратегічних завдань розвитку людського капіталу в умовах демократичного, правового і соціально орієнтованого суспільства.

У свою чергу, в сучасних умовах трансформації українського суспільства, зокрема в контексті євроінтеграційних процесів та викликів, спричинених воєнними діями, особливої актуальності набуває питання визначення цільових орієнтирів державної політики у сфері повної загальної середньої освіти. Адміністративно-правовий аналіз цих орієнтирів дозволяє окреслити стратегічні напрями розвитку освітньої галузі, забезпечити ефективне управління та реалізацію конституційного права громадян на освіту.

Указом Президента України від 25 червня 2013 року № 344/2013 затверджено Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, яка визначає основні напрями та пріоритети державної політики у сфері освіти [25]. Серед цільових орієнтирів цієї стратегії можна виокремити: а) забезпечення рівного доступу до якісної освіти [26]; б) створення умов для розвитку особистості та її самореалізації; в) підвищення конкурентоспроможності національної освіти [27].

Крім того, у 2021 році було розроблено Стратегію розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки, яка, хоча й спрямована на вищу освіту, має вплив і на ПЗСО, оскільки визначає загальні тенденції та пріоритети розвитку освітньої системи в цілому цілому [28].

Ми вважаємо, що реалізація цільових орієнтирів державної політики у сфері ПЗСО здійснюється через систему органів державної влади та місцевого самоврядування, які мають відповідні повноваження у сфері освіти. Це включає: а) розробку та впровадження нормативно-правових актів; б) здійснення контролю та нагляду за дотриманням законодавства у сфері освіти; в) надання

якісних адміністративних послуг, в тому числі інформаційних; г) організацію та координацію діяльності освітніх закладів; ґ) забезпечення фінансування та ресурсного забезпечення освітніх установ. Важливою складовою є також участь громадськості у формуванні та реалізації освітньої політики, що забезпечує її прозорість та демократичність.

Також варто відзначити, що ресурсне забезпечення є одним із центральних механізмів реалізації права на освіту в системі ПЗСО. У науковій і практичній площині взаємозв'язок між метою ресурсного забезпечення та реалізацією права на освіту у сфері ПЗСО має як безпосередній функціональний характер, так і глибоке правове підґрунтя, адже саме через наповнення освітньої системи необхідними ресурсами держава виконує свій обов'язок із гарантування права на освіту, проголошеного статтею 53 Конституції України [9].

Недостатнє фінансування, відсутність необхідного обладнання, нестача кваліфікованих педагогів можуть призвести до порушення права на якісну освіту. Наприклад, відсутність підручників або їхня невідповідність сучасним стандартам ускладнює навчальний процес і знижує його ефективність. Низький рівень заробітної плати педагогів може призвести до відтоку кваліфікованих кадрів з освітньої сфери. Відсутність доступу до сучасних інформаційних технологій обмежує можливості учнів у здобутті знань. Таким чином, належне ресурсне забезпечення є необхідною умовою для реалізації права на освіту, а його відсутність або недостатність може розглядатися як порушення цього права.

Що стосується питання впровадження та дотримання міжнародних стандартів формулювання мети освіти у сфері ПЗСО, то останні зокрема щодо формулювання її мети, відіграють важливу роль у формуванні національних освітніх політик. Ці стандарти встановлюються через міжнародні договори, декларації та рекомендації, які визначають загальні цілі та принципи освіти, включаючи ПЗСО. На нашу думку до основних міжнародних правові акти, що визначають мету освіти можна віднести:

1. Загальна декларація прав людини (1948) - стаття 26 якої проголошує право кожної людини на освіту, яка має бути спрямована на повний розвиток людської особистості та зміцнення поваги до прав людини і основних свобод. Це

положення встановлює загальну мету освіти як засобу розвитку особистості та підтримки миру і толерантності [29].

2. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права (1966) - стаття 13 Пакту визначає, що освіта має бути спрямована на повний розвиток людської особистості та почуття її гідності, а також зміцнення поваги до прав людини. Вона повинна сприяти ефективній участі всіх осіб у вільному суспільстві, сприяти взаєморозумінню, терпимості та дружбі між усіма націями та расовими, етнічними або релігійними групами [30].

3. Конвенція про права дитини (1989) - стаття 29 підкреслює, що освіта повинна бути спрямована на розвиток особистості, талантів і розумових та фізичних здібностей дитини в повному обсязі [31].

4. Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти (1960) - ця Конвенція, прийнята ЮНЕСКО, зобов'язує держави усунути та запобігати дискримінації в освіті, забезпечуючи рівний доступ до якісної освіти для всіх. Вона підкреслює важливість освіти як засобу сприяння взаєморозумінню, терпимості та дружбі між народами [32].

5. У 2015 році ООН прийняла Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року, який включає 17 цілей сталого розвитку (ЦСР). ЦСР 4 спрямована на забезпечення інклюзивної та якісної освіти для всіх і сприяння навчанню впродовж усього життя. Зокрема, підціль 4.1 передбачає, що до 2030 року всі дівчата та хлопці повинні завершити безкоштовну, рівноправну та якісну початкову та середню освіту, що веде до відповідних та ефективних результатів навчання [33]. Крім того, підціль 4.7 передбачає, що до 2030 року всі учні повинні набувати знань і навичок, необхідних для сприяння сталому розвитку, включаючи освіту для сталого розвитку та сталих способів життя, прав людини, гендерної рівності, сприяння культурному різноманіттю та культури миру.

6. Інчхонська декларація та рамкова програма дій «Освіта-2030» - у 2015 році на Всесвітньому форумі з освіти в Інчхоні, Південна Корея, була прийнята Інчхонська декларація та рамкова програма дій «Освіта-2030», яка визначає спільне бачення освіти до 2030 року. Вона підкреслює, що освіта є ключовим

чинником для досягнення всіх ЦСР і повинна бути інклюзивною, рівноправною та якісною [34].

7. Міжнародна стандартна класифікація освіти (ISCED) - розроблена ЮНЕСКО, є інструментом для порівняння освітніх систем у різних країнах. ISCED 2011 визначає рівні освіти та поля навчання, що дозволяє стандартизувати дані про освіту та порівнювати їх на міжнародному рівні. Рівень 2 ISCED відповідає нижній середній освіті, а рівень 3 — верхній середній освіті. Ці рівні охоплюють повну загальну середню освіту та визначають її мету як підготовку учнів до подальшої освіти або виходу на ринок праці [35, с. 33-38].

Як відомо, адміністративне право, як галузь публічного права, встановлює правові механізми та принципи, що регулюють діяльність органів державної влади у сфері освіти. Ці принципи спрямовані на забезпечення ефективного функціонування освітньої системи, гарантування права громадян на якісну освіту та оптимальне використання ресурсів.

На нашу думку принципи ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти - це нормативно закріплені, адміністративно-правові керівні положення, які визначають зміст, порядок, напрями та межі діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, закладів освіти та інших суб’єктів у процесі формування, розподілу, використання й контролю за матеріально-технічними, фінансовими, кадровими, інформаційними та організаційними ресурсами, спрямованими на забезпечення гарантованого Конституцією України права кожного громадянина на якісну, доступну, безпечну та сталу повну загальну середню освіту в умовах дотримання законності, рівності, ефективності, прозорості, підзвітності, інноваційності та сталого розвитку, з урахуванням міжнародних стандартів та стратегічних завдань державної освітньої політики.

До таких принципів у сфері ПЗСО можна віднести:

1. Принцип законності - передбачає, що всі дії органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері ресурсного забезпечення ПЗСО повинні відповідати Конституції України, законам та іншим нормативно-правовим актам. Закон України «Про повну загальну середню освіту» визначає правові,

організаційні та економічні засади функціонування системи загальної середньої освіти, встановлюючи обов'язки органів влади щодо забезпечення необхідних ресурсів для освітніх закладів.

2. Принцип доступності та рівності - гарантує кожному громадянину рівний доступ до якісної освіти незалежно від соціального статусу, місця проживання чи інших обставин. Законодавство України передбачає, що держава забезпечує безоплатне надання підручників, посібників та інших навчальних матеріалів для всіх учнів ПЗСО, що сприяє реалізації цього принципу.

3. Принцип ефективності та результативності - ефективне використання ресурсів означає досягнення максимальних результатів з мінімальними витратами. Органи управління освітою повинні планувати та використовувати ресурси таким чином, щоб забезпечити високий рівень якості освіти при оптимальному використанні бюджетних коштів.

4. Принцип прозорості та підзвітності - забезпечується через відкритість інформації про фінансування освітніх закладів, що дозволяє громадськості контролювати витрати та приймати участь у прийнятті рішень. Підзвітність передбачає обов'язок органів влади звітувати про використання ресурсів та досягнення поставлених цілей.

5. Принцип субсидіарності - передбачає, що рішення щодо ресурсного забезпечення повинні прийматися на найнижчому можливому рівні влади, найближчому до громадян. Це сприяє більш ефективному та гнучкому управлінню ресурсами, враховуючи місцеві потреби та особливості.

6. Принцип інноваційності та сталого розвитку - ресурсне забезпечення повинно сприяти впровадженню новітніх технологій та інновацій в освітній процес, а також забезпечувати сталий розвиток освітньої системи. Це включає інвестиції в інфраструктуру, підвищення кваліфікації педагогічних кадрів та розвиток навчальних програм, розробка єдиних технічних сучасних підручників, в тому числі електронних [36].

Адміністративне право встановлює механізми реалізації зазначених принципів через нормативно-правове регулювання, організаційні структури та процедури управління ресурсами у сфері ПЗСО. Це включає: 1) Нормативно-

правове регулювання – це прийняття законів, підзаконних актів та інших нормативних документів, що визначають порядок формування, розподілу та використання ресурсів у сфері освіти; 2) Організаційні структури – це ормування системи органів публічної влади, відповідальних за управління ресурсами у сфері ПЗСО, включаючи Міністерство освіти і науки України, місцеві органи влади, заклади освіти тощо; 3) Процедури управління – це встановлення процедур планування, фінансування, моніторингу та оцінки ефективності використання ресурсів у сфері освіти [37, с. 146-147].

Проте на практиці виникають численні проблеми, що ускладнюють реалізацію вище наведених принципів. Так, наприклад:

1. Проблеми дотримання принципу законності - на практиці спостерігаються випадки порушення цього принципу, зокрема, у вигляді нецільового використання бюджетних коштів, невиконання вимог щодо матеріально-технічного забезпечення закладів освіти та інші порушення, що свідчать про недотримання законодавчих норм.

2. Проблеми забезпечення принципу доступності та рівності - в умовах воєнного стану та економічної нестабільності, виникають труднощі у реалізації цього принципу. Зокрема, спостерігається нерівномірний розподіл ресурсів між міськими та сільськими школами, що призводить до різниці в якості освіти.

3. Проблеми ефективності та результативності використання ресурсів - існують прогалини чинного законодавства, пов'язані з неефективним плануванням та розподілом фінансових та матеріальних ресурсів. Це призводить до ситуацій, коли деякі школи мають надлишок ресурсів, тоді як інші відчувають їх дефіцит.

4. Проблеми прозорості та підзвітності - на практиці часто відсутні механізми громадського контролю за використанням бюджетних коштів, що створює передумови для корупції та зловживань.

5. Проблеми реалізації принципу субсидіарності - в Україні спостерігається централізація управління освітою, що обмежує можливості місцевих громад у прийнятті рішень щодо організації освітнього процесу та розподілу ресурсів .

6. Проблеми впровадження інновацій та забезпечення сталого розвитку - недостатнє фінансування та відсутність стимулів для впровадження новітніх технологій у навчальний процес стримують розвиток інновацій у сфері ПЗСО [38, с 89].

Загалом, проблеми забезпечення дотримання принципів у сфері ПЗСО є комплексними та потребують системного підходу до їх вирішення. Необхідно вдосконалити законодавчу базу, забезпечити ефективний контроль за дотриманням принципів, а також підвищити спроможність органів місцевого самоврядування у сфері освіти. Тільки за умови дотримання принципів законності, доступності, ефективності, прозорості, субсидіарності та інноваційності можливо забезпечити якісну та доступну освіту для всіх громадян України.

Що стосується питання, про завдання ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти, то воно є багатогранними та спрямованими на створення умов для реалізації права громадян на якісну та доступну освіту. Адміністративне право визначає механізми та інструменти для досягнення цих завдань, забезпечуючи ефективне функціонування освітньої системи. До основних завдань ресурсного забезпечення у сфері ПЗСО можна віднести:

1. Забезпечення доступності та безоплатності освіти - передбачає фінансування закладів освіти з державного та місцевих бюджетів, забезпечення учнів підручниками, навчальними посібниками, а також створення умов для навчання осіб з особливими освітніми потребами.

2. Формування та розвиток матеріально-технічної бази - охоплює будівництво та ремонт навчальних приміщень, оснащення їх сучасним обладнанням, забезпечення доступу до Інтернету та інших інформаційно-комунікаційних технологій. Такі заходи сприяють підвищенню якості освітнього процесу та адаптації його до сучасних вимог.

3. Підготовка та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів - включає організацію курсів, тренінгів, семінарів, а також підтримку участі вчителів у професійних спільнотах та конференціях. Такі заходи сприяють підвищенню професійного рівня педагогів та впровадженню новітніх методик навчання.

4. Забезпечення якості освіти - включає фінансування розробки та впровадження сучасних освітніх програм, оцінювання результатів навчання, проведення моніторингів та аудитів освітньої діяльності закладів освіти. Зокрема, Порядок проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти визначає механізм оцінювання якості освітньої діяльності та управлінських процесів [15].

5. Забезпечення інклюзивності освіти - передбачає навчання осіб з особливими освітніми потребами в загальноосвітніх закладах. Це включає фінансування створення безбар'єрного середовища, забезпечення спеціальними навчальними матеріалами, а також підготовку педагогів до роботи в інклюзивному середовищі.

6. Розвиток інформаційних систем управління освітою - включає створення електронних журналів, інформаційних платформ, баз даних учнів, систем моніторингу та оцінювання якості освіти. Такі системи сприяють підвищенню ефективності управління та прозорості освітньої діяльності.

7. Ефективність управління ресурсами - включає планування, розподіл, використання та контроль за використанням всіх ресурсів.

8. Забезпечення прозорості та підзвітності - включає публічне звітування про надходження та витрати коштів, доступ громадськості до інформації про фінансову діяльність закладів освіти. Законодавство України передбачає механізми громадського контролю за використанням ресурсів у сфері освіти [39].

На нашу думку, завдання ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти - це сукупність нормативно визначених, адміністративно-правових функціональних орієнтирів діяльності органів публічної влади, органів місцевого самоврядування, закладів освіти та інших суб’єктів освітньої сфери, які полягають у плануванні, акумулюванні, розподілі, використанні та контролі фінансових, матеріально-технічних, кадрових, інформаційних, організаційних та інноваційних ресурсів з метою забезпечення гарантованого права особи на доступну, якісну, безпечну, сучасну й інклюзивну повну загальну середню освіту відповідно до державних стандартів, стратегічних цілей освітньої політики

України, міжнародних зобов’язань держави та принципів ефективного публічного управління.

У свою чергу, класифікація завдань ресурсного забезпечення у сфері ПЗСО дозволяє систематизувати діяльність органів публічної влади та забезпечити ефективне управління освітньою системою, зокрема:

1. За видами ресурсів: 1) Фінансові ресурси – це забезпечення достатнього фінансування закладів освіти для покриття витрат на заробітну плату, навчальні матеріали, обладнання тощо; 2) Матеріально-технічні ресурси - це забезпечення закладів освіти необхідним обладнанням, меблями, навчальними посібниками, комп'ютерною технікою тощо; 3) Кадрові ресурси - це залучення кваліфікованих педагогічних працівників, підвищення їхньої кваліфікації, створення сприятливих умов праці; 4) Інформаційні ресурси - це забезпечення доступу до сучасних інформаційних технологій, електронних навчальних ресурсів, Інтернету; 5) Організаційні ресурси – це створення ефективної системи управління закладами освіти, впровадження сучасних методів адміністрування; 6) Науково-методичні ресурси – це забезпечення закладів освіти навчальними програмами, методичними рекомендаціями, освітніми стандартами, науковими розробками та іншими матеріалами, що підтримують якісний та ефективний освітній процес.

2. За рівнями управління: 1) Державний рівень – це розробка нормативно-правової бази, формування державної освітньої політики, забезпечення фінансування з державного бюджету; 2) Регіональний рівень – це координація діяльності закладів освіти, розподіл ресурсів між регіонами, моніторинг якості освіти; 3) Місцевий рівень - це управління закладами освіти, забезпечення матеріально-технічної бази, організація підвезення учнів.

3. За функціональним призначенням: 1) Планування - це визначення потреб у ресурсах, розробка стратегічних планів розвитку освіти; 2) Організація - це створення умов для ефективного використання ресурсів, координація діяльності учасників освітнього процесу; 3) Контроль - це моніторинг використання ресурсів, оцінка ефективності їх використання, проведення аудитів, рекомендаційних вплив для запобігання правопорушень у галузі ПЗСО.

4. За напрямками освітньої діяльності: 1) Забезпечення доступності освіти - це створення умов для здобуття освіти всіма громадянами, незалежно від місця проживання, соціального статусу тощо; 2) Забезпечення якості освіти - це впровадження сучасних методик навчання, підвищення кваліфікації педагогів, оновлення навчальних програм; 3) Забезпечення інклюзивної освіти – це створення умов для навчання осіб з особливими освітніми потребами, забезпечення спеціальними засобами навчання.

5. Класифікація за джерелами фінансування: 1) Бюджетне фінансування - це коштами державного та місцевих бюджетів; 2) Позабюджетне фінансування – це коштами благодійних фондів, спонсорів, батьківських комітетів тощо; 3) Міжнародне фінансування – це коштами міжнародних організацій, грантів, програм технічної допомоги.

6. Класифікація за термінами реалізації: 1) Короткострокові завдання – це оперативне вирішення поточних потреб закладів освіти; 2) Середньострокові завдання - це реалізація програм розвитку освіти на рівні регіону або країни; 3) Довгострокові завдання - це стратегічне планування розвитку системи освіти, модернізація інфраструктури.

Класифікація завдань ресурсного забезпечення у сфері ПЗСО дозволяє систематизувати діяльність органів публічної влади, забезпечити ефективне управління ресурсами та реалізацію права громадян на якісну освіту. Адміністративно-правовий підхід до класифікації завдань сприяє підвищенню ефективності освітньої системи та її адаптації до сучасних викликів.

Загалом, взаємозв’язок мети, принципів і завдань ресурсного забезпечення є основою для ефективного функціонування освітньої системи та досягнення стратегічних цілей державної освітньої політики. Мета визначає стратегічний напрям розвитку освітньої системи, принципи встановлюють засади, на яких базується діяльність у цій сфері, а завдання конкретизують напрями діяльності для досягнення поставленої мети. Таким чином, взаємозв’язок мети, принципів і завдань ресурсного забезпечення забезпечує цілісність та узгодженість діяльності органів публічної влади у сфері ПЗСО, сприяє ефективному функціонуванню освітньої системи та реалізації права громадян на якісну освіту.

1.3. Нормативно-правові засади ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти

Ресурсне забезпечення у сфері ПЗСО є ключовою передумовою реалізації гарантованого Конституцією України права кожної особи на якісну та доступну освіту. У сучасному публічно-управлінському дискурсі ресурсне забезпечення постає не лише як інструмент технічної чи фінансової підтримки освітнього процесу, а як багатовимірний адміністративно-правовий інститут, що включає організаційні, нормативні, матеріально-технічні, кадрові, інформаційні, науково-методичні та інші компоненти. Його ефективне функціонування забезпечується через систему правових актів, механізмів державного управління та інституційного контролю.

З огляду на адміністративно-правову природу, ресурсне забезпечення освіти слід розглядати як сферу публічного адміністрування, в межах якої держава, через уповноважені суб'єкти виконавчої влади, формує політику, приймає управлінські рішення, розподіляє ресурси та здійснює моніторинг їх використання відповідно до потреб суспільства, державних освітніх стандартів і міжнародних зобов'язань. Таке розуміння акцентує роль публічної влади у формуванні освітнього середовища та забезпеченні його функціональної спроможності.

На нашу думку, нормативно-правові засади ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти - це системно впорядкована сукупність норм адміністративного, фінансового, освітнього та інформаційного права, закріплених у нормативно-правових актах різної юридичної сили, що визначають правові механізми формування, розподілу, використання, обліку та контролю ресурсів (фінансових, матеріально-технічних, кадрових, інформаційних, організаційних) з метою забезпечення функціонування, сталого розвитку та доступності повної загальної середньої освіти, а також визначають

повноваження, обов'язки та відповідальність органів публічної влади, суб'єктів освітньої діяльності та інших учасників освітнього процесу.

Що стосується загальних нормативно-правових засад ресурсного забезпечення у сфері ПЗСО то їх аналіз необхідно розпочати із аналізу нормативно-правової бази України. На нашу думку, нормативно-правова база України у сфері ресурсного забезпечення ПЗСО складається із таких рівнів:

1. Конституційний рівень - Конституція України закріплює право кожного на освіту (ст. 53) як конституційне, невід'ємне, що встановлює обов'язок держави гарантувати якісне й доступне навчання. Цей конституційний принцип має подвійне навантаження: формувати правове поле для реалізації прав людини та служити джерелом покликання для органів виконавчої влади щодо ресурсного забезпечення навчального процесу [9].

2. Законодавчий рівень: 1) Закон «Про освіту» № 2145-VIII - цей фундаментальний акт визначає систему освіти, принципи її функціонування, рівні й ролі учасників освітнього процесу. Він також встановлює правовідносини в сфері ресурсного забезпечення – зокрема, забезпеченням освіти відповідними фінансовими, матеріально-технічними, інформаційними, кадровими ресурсами [6]; 2) Закон «Про повну загальну середню освіту» № 463-IX - цей спеціальний закон деталізує нормативно-правове регулювання ресурсного забезпечення шкіл, передбачаючи організаційно-правові засади (включно зі статтями про матеріально-технічну та науково-методичну складові). Він розмежовує компетенції центральних і місцевих органів, задає обов'язки щодо забезпечення доступу до ресурсів [7].

3. Рівень підзаконних нормативно-правових актів: 1) Накази та постанови Кабінету Міністрів України – це заходи, такі як націлені на забезпечення інклюзивності, захисту ПЗСО, фінансові субвенції, відображають механізми забезпечення ресурсами норм закону і Конституції. Вони конкретизують обсяг, джерела й процедури виділення ресурсів; 2) Накази МОН – це документи, як-от № 1112 (реалізація освітніх програм у воєнний час) [40], чи № 714 (організація роботи ЗЗСО) [41], детально регламентують адміністративно-правові рішення щодо матеріально-технічного, інформаційного, інклюзивного забезпечення

шкіл; 3) Листи, методичні рекомендації - хоч вони не є нормативними актами, зазначення пріоритетів (на зразок інтеграції ВПО, ментального здоров'я) визначає напрям формування ресурсного середовища, яке враховується адміністративним апаратом на етапі планування та здійснення заходів.

4. Рівень міжнародно-правових актів та зобов'язань: 1) Конвенція ООН про права дитини - Україна визнає право дитини на освіту як основоположне, гарантує безкоштовну і доступну школу. Це зобов'язує державу забезпечувати відповідні ресурси, включно з інклюзивністю [31]; 2) Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (Пакт ООН) - статті 13-14 встановлюють вимоги до безкоштовної загальної освіти, позначаючи державну відповідальність за створення матеріально-організаційної підґрунтя [30]; 3) Стандарти ЮНЕСКО в освітніх ресурсах: а) відкриті освітні ресурси (OER) - рекомендації ЮНЕСКО щодо OER (2019) стимулюють держави розробляти політики, що забезпечують вільний доступ до навчальних матеріалів, їх модифікацію та використання без обмежень, що особливо актуально для інформаційного забезпечення шкіл [42]. ЮНЕСКО також надає методики для розвитку національних політик OER, що сприяє рівному доступу й забезпечення контентом; б) інклюзивність і якість - ресурс-пакет ЮНЕСКО 2021 з включення та рівності надає практичні інструменти для забезпечення доступу до шкіл фізично і культурно різноманітних категорій учнів, що потребує відповідних матеріальних стандартів і підготовленого персоналу [43, с. 11].

На нашу думку комплексне нормативне регулювання (Конституція → закони → підзаконні акти → міжнародні гарантії) створює цілісну правову систему, в якій держава через органи влади: а) планує й бюджетує ресурси (бюджетні кодекси, субвенції); б) контролює якість та відповідність стандартам (моніторинг, інспекції); в) звільняє відповідальність за порушення (адміністративна, фінансова); г) забезпечує інтеграцію міжнародного досвіду.

У свою чергу, стаття 52 Закону України «Про повну загальну середню освіту» встановлює трискладову систему ресурсного забезпечення: інформаційне, науково-методичне та матеріально-технічне. Такий підхід

відповідає концепції цілісного забезпечення ефективного освітнього процесу, спрямованого на реалізацію права на якісну освіту.

Так, інформаційне забезпечення у сфері ПЗСО - це система забезпечення всіх учасників освітнього процесу доступом до актуальної, достовірної, повної та структурованої інформації щодо освітнього процесу, фінансових, кадрових та матеріальних аспектів освітньої діяльності. Воно включає відкритий доступ до освітньої документації, звітності, фінансових звітів, науково-методичних матеріалів, електронних підручників, веб-платформ і баз даних.

Основними функціями інформаційного забезпечення даної сфери є: 1) Публічність і прозорість – це створення умов для відкритого доступу громадянам до діяльності закладу, фінансової звітності і освітніх результатів, що посилює довіру суспільства та контролюючих органів; 2) Інституційне забезпечення якості освіти - дані моніторингу та електронних ресурсів використовуються в аудиторських, стратегічних і оперативних рішеннях щодо розвитку; 3) Підтримка освітнього процесу - електронні ресурси сприяють рівному доступу до навчальної інформації, особливо в умовах дистанційного чи комбінованого навчання, та забезпечують педагогам інструменти й методичну підтримку.

Адміністративно-правовий механізм реалізації інформаційного забезпечення включає: 1) Суб’єкти відповідальності - центральний орган виконавчої влади в сфері освіти (МОН) визначає умови та порядок електронного забезпечення, заклади освіти реалізують це через власні сайти або сайти засновників; 2) Регулювання та контроль – нормативно-правові акти МОН (наприклад, наказ № 1480 від 2020) регламентують створення інформаційних систем, ведення електронного документообігу, баз учнів і співробітників тощо [44]; 3) Моніторинг і аудит - органи публічної влади, зокрема територіальні органи якості освіти, здійснюють інституційні аудити та перевірки наповнення вебсайтів і дотримання інформаційної прозорості.

На нашу думку інформаційне забезпечення у сфері ПЗСО має таке значення для адміністративного права: 1) удосконалення публічного адміністрування - це доступність інформації сприяє ефективному функціонуванню держуправління,

аналізу потреб, плануванню бюджетних витрат; 2) модернізація підзвітності - освітні заклади несуть адміністративну відповідальність за непублікацію обов'язкової інформації, що встановлено законодавством і практикою (відповідний моніторинг здійснюють місцеві органи влади); 3) Створення інформаційного середовища - централізовані бази, електронні каталоги та електронні платформи, що керуються МОН, надають рамки для уніфікації даних, підвищують оперативність ухвалення рішень і якість адміністрування.

Правове регулювання інформаційного забезпечення у сфері ПЗСО здійснюється на міжгалузевому рівні, з урахуванням загальних інформаційних стандартів і специфіки освітньої діяльності. Основними актами є:

1. Закон України «Про освіту» - ст. 30 якого встановлює обов'язок закладів розміщувати на власних вебсайтах або на сайтах засновників наступну інформацію: організацію освітнього процесу, результати діяльності та використання коштів, заходи щодо протидії боулінгу [6].

2. Закон України «Про повну загальну середню освіту» - ст. 52 якого конкретизує: інформаційне забезпечення учасників покладається на державу і включає електронні підручники, мультимедійні ресурси з доступом через Інтернет, згідно з порядком та стандартами, встановленими законодавством [7].

3. Закон України «Про інформацію» - закладає базові правові принципи інформаційних відносин: гарантії права на інформацію, відкритість, законність одержання та використання інформації [45].

Він встановлює загальні правові механізми для державних і комунальних закладів щодо поширення довідкових, правових, статистичних даних. У випадку освітніх установ ці принципи лежать в основі обов'язку публічної звітності, наповнення електронних платформ і дотримання стандартів інформаційної достовірності.

4. Закон України «Про доступ до публічної інформації» - деталізує механізми реалізації права доступу, а саме: а) зобов'язує «розпорядників інформації» (освітні установи, місцеві управління освітою) відкривати структуру, функції, бюджетні показники, звіти; б) встановлює можливість кожному подавати інформаційні запити без пояснення причин; в) передбачає

засоби системного оприлюднення інформації: офіційні сайти, стенди, єдиний веб-портал (data.gov.ua) [46]. Виконання цих процесів входить до практичних засад інформаційної відкритості та підзвітності шкіл перед суспільством і державними органами.

5. Закон України «Про захист персональних даних» № 2297–VI - обмежує поширення конфіденційної інформації (персональних даних) учнів, батьків та працівників школи, а саме: а) встановлює права суб'єкта даних на знання про обробку, мету, джерела; б) регулює підстави обробки (згода, законні вимоги) і визначає порядок доступу, зміни чи видалення даних; в) накладає відповідальність за порушення з боку відповідальних посадовців [14]. Для шкіл це означає необхідність упровадження систем персональних адміністративних процедур: отримання згод, інформування, ведення обліку порушень та регулярного контролю.

У свою чергу, науково-методичне забезпечення - це система нормативно-правових, організаційних і методичних засад, що регламентують діяльність щодо професійного розвитку педагогів, створення освітніх програм і методичних матеріалів. Його мета - забезпечити педагогічну спроможність системи освіти відповідати сучасним вимогам якості, інноваційності та правового регулювання, що реалізується через: а) розробку стандартів професійного розвитку; б) організацію навчання і супервізії педпрацівників; в) підтримку методичних центрів та платформ; г) підвищення кваліфікації педагогічних працівників та керівників закладів ПЗСО.

Науково-методичне забезпечення виступає ключовим компонентом ресурсного забезпечення, який інтегрується зі структурою інтелектуальних і кадрових ресурсів. У адміністративному контексті воно спрямоване на розвиток компетентностей учасників освітнього процесу, формування системи якості освіти та забезпечення реалізації законодавчих норм, як національних, таки міжнародних.

Основними адміністративно-правовими функціями науково-методичного забезпечення даної сфери є: а) установлення кваліфікаційної політики - МОН формує стандарти та програми фахового зростання; б) організація діяльності

ЦПРПП - уповноважені координувати навчання, в т.ч. дистанційне, супервізію, курсі для керівників; в) контроль - це моніторинг якості програм та їх відповідності державним стандартам, що здійснюють центральні і місцеві органи управління.

Змістовими компонентами цього виду забезпечення є:

1. Центри професійного розвитку педагогів (ЦПРПП) - це бюджетні установи місцевого рівня, що несуть відповідальність за формування стратегічної науково-методичної політики, організацію підвищення кваліфікації, супервізії, психологічної підтримки педагогів, а також формування професійних спільнот [47]. Вони повинні здійснювати координацію щодо загально-методичної роботи у регіоні, адмініструючи навчальний процес, організаційно керуючи змістом і формою професійної діяльності педагогів.

2. Типові програми підвищення кваліфікації - затверджені МОН, включають модулі з інноваційної педагогіки, інклюзії, цифрового навчання та організації освітнього процесу. Ці програми є основою інституційного розвитку вчителя, забезпечуючи системність оновлення знань відповідно до державних стандартів.

3. Професійні спільноти педагогів - це групи за професійними напрямами (предмет, вікова категорія), що створюються при ЦПРПП для обміну практиками, методичної підтримки та розвитку співтворчості. Вони мають офіційну нормативно-правову основу (Положення № 672) та функціонують у структурі центрів [48].

4. Науково-методичний супровід - включає діяльність Інститутів післядипломної та передвищої педагогічної освіти, ЦПРПП та наукових супровідників, використання методичних рекомендацій, онлайн-курсів, супервізії, вебінарів. Це забезпечується навчально-методичними виданнями та інструментами, створеними Українським інститутом розвитку освіти;

Правове регулювання науково-методичного забезпечення здійснюється через багаторівневу систему нормативно-правових актів, що охоплюють як закони, так і підзаконні нормативні документи, які у своїй сукупності забезпечують належне функціонування системи науково-методичної підтримки.

Нормативно-правову основу науково-методичного забезпечення складають:

1. Закон України: 1) «Про освіту» у статті 59 - визначає підвищення кваліфікації як одним із ключових завдань розвитку педагогічної професії [6]; 2) «Про повну загальну середню освіту» у статті 52 - передбачає створення центрів професійного розвитку педагогічних працівників (ЦПРПП) [7].

2. Підзаконні акти: 1) Постанова Кабміну № 672 від 29.07.2020 «Положення про центр професійного розвитку педагогічних працівників» [48]. 2) Постанова КМУ № 800 від 21.08.2019 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» [49]; 3) Наказ МОН № 97 від 22.01.2021 «Про координацію наукової та навчально-методичної діяльності обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти, центрів професійного розвитку педагогічних працівників та інших методичних установ і закладів системи освіти» [50]; 4) Наказ МОН № 457 від 23.04.2021 «Про затвердження типових програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників» [51]; 5) Наказ МОН № 406 від 02.04.2021 «Про розроблення та впровадження навчально-методичного забезпечення закладів освіти» встановлює процедуру створення й експертного оцінювання освітніх методик [52]. Ці нормативні акти утворюють системну модель адміністративного регулювання методичної підтримки освітнього процесу, закріплюючи повноваження суб’єктів, принципи координації, контрольні механізми та правові гарантії педагогічного розвитку.

У свою чергу, матеріально-технічне забезпечення у сфері ПЗСО - пердбачає створення належної інфраструктури та ресурсного поля у формі будівель, обладнання, навчальних кабінетів, спортивних й інших приміщень, в тому числі протирадіаційного укриття та бомбосховищ, а також транспортних засобів і комунікацій, необхідних умов для повноцінного забезпечення освітнього процесу. Воно виступає одним із ключових елементів ресурсного забезпечення, поряд з інформаційним та науково-методичним - утілюючи принцип правової держави щодо необхідності державно-гарантованих умов реалізації права на освіту.

До основних адміністративно-правових механізмів реалізації матеріально-технічного забезпечення належать: 1) Нормативне визначення обсягів і стандартів матеріального забезпечення (через закони, підзаконні акти,

будівельні та санітарні норми); 2) Фінансове забезпечення за рахунок державного та місцевих бюджетів, освітньої субвенції, цільових програм, а також міжнародних фондів (наприклад, інструмент Ukraine Facility); 3) Контрольні механізми, зокрема інституційні аудити, моніторинг Державної служби якості освіти, ліцензування закладів освіти; 4) Адміністративна відповідальність посадових осіб за недотримання стандартів матеріального забезпечення відповідно до чинного законодавства.

Основними структурними елементи та складовими матеріально-технічного забезпечення у сфері ПЗСО є:

1) Інфраструктурні об'єкти – це навчальні приміщення, спортивні зали, бібліотеки, їдальні, укриття, протирадіаційні укриття та бомбосховища тощо. Всі об'єкти мають відповідати будівельним, санітарним, протипожежним вимогам згідно з Постановою КМУ № 1187 від 30.12.2015 [53]; 2) Оснащення та обладнання – це наявність STEM-лабораторій, комп'ютерної техніки, мультимедійних систем, спеціалізованих меблів і навчального інвентарю; 3) Безбар'єрність та безпека – це адаптованість приміщень для осіб з інвалідністю, наявність укриттів або доступу до них (до 500 м), що є обов'язковими в умовах воєнного стану [54].

Матеріально-технічне забезпечення врегульоване на законодавчому та підзаконному рівнях. До головних джерел належать:

1. Закон України: 1) «Про освіту» - визначає склад матеріально-технічної бази: будівлі, обладнання, комунікації, службове житло та інше майно закладів освіти; передбачає передачу земель у користування та неможливість приватизації об'єктів освіти [6]; 2) «Про повну загальну середню освіту» стаття 52 - визначає склад ресурсного забезпечення, включає матеріально-технічний компонент, гарантує державну відповідальність за його створення та підтримку [7]; 3) Кодекс цивільного захисту України - закріплює основи державної політики у сфері захисту населення, включно з вимогами до захисних споруд (бомбосховищ і укриттів), які мають забезпечуватись у т.ч. в закладах освіти, де ст. 32 визначає обов'язки власників об'єктів щодо облаштування захисних споруд [55].

3. 2. Підзаконні акти: 1) Постанова КМУ № 1187 від 30 грудня 2015 р. «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності» - детальні вимоги до матеріально-технічної бази: обов'язок мати відповідні площі, обладнання, документи про право користування, відповідність нормам ДБН, пожежна безпека тощо [53]; 2) Постанова КМУ № 1513 від 27 грудня 2024 р. «Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти "Нова українська школа" у 2025 році» - встановлює умови надання субвенцій «Нова українська школа» — закупівля обладнання, STEM-лабораторій, мультимедіа, меблів, комп'ютерів [56]; 3) Постанова КМУ № 1062 від 11 жовтня 2021 р. «Про затвердження Положення про ліцей» - уточнює вимоги до матеріальної бази ліцею: меблі, корекційне обладнання, транспорт, універсальний дизайн [57]; 4) Постанова КМУ № 138 від 10.03.2017 р. «Деякі питання використання об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту» - визначає механізм обліку бомбосховищ, протирадіаційних укриттів та найпростіших укриттів у т.ч. в закладах освіти [58]; 5) Наказ МОН № 1112 від 07.08.2024 р. - встановлює порядок забезпечення мережі закладів освіти матеріально-технічним забезпечення в умовах воєнного стану, включаючи транспортну інфраструктуру та харчування [40]; 6) Наказ МВС України від 09.07.2018 № 579 «Про затвердження вимог з питань використання та обліку фонду захисних споруд цивільного захисту» - встановлює конкретні вимоги до організації використання захисних споруд, у т.ч. до освітніх об'єктів, як об'єктів з масовим перебуванням людей [59]; 7) ДБН В.2.2-3:2018 - регламентує будівництво, реконструкцію, обладнання будівель навчальних закладів, забезпечуючи безпеку та енергоефективність, а також визначає технічні параметри шкільної інфраструктури: площі класів, вентиляцію, освітлення, енергоефективність, безбар'єрність [60].

У межах нормативного підходу до ресурсного забезпечення повної загальної середньої освіти (ПЗСО) особливого значення набуває взаємозв'язок між основними визначеними законодавцем компонентами - інформаційним, науково-методичним і матеріально-технічним забезпеченням - та такими

критично важливими елементами, як фінансове й кадрове забезпечення. Незважаючи на відсутність їх прямого закріплення у статті 52 Закону України «Про повну загальну середню освіту», вони де-факто формують підґрунтя функціональної спроможності закладів освіти.

Ці елементи не лише опосередковують реалізацію інших видів ресурсного забезпечення, але й є об'єктом адміністративно-правового регулювання як у сфері формування освітньої політики, так і в частині реалізації публічної функції держави у забезпеченні доступу громадян до якісної освіти.

Відповідно до статті 53 Конституції України, держава зобов'язана створювати умови для реалізації права кожного на освіту, що, серед іншого, включає відповідальність за належний рівень фінансування та кадрового наповнення закладів освіти [9].

Закон України «Про освіту» (статті 54 і 78) визначає базові положення кадрової та фінансової політики у сфері освіти, передбачаючи, зокрема, що держава має забезпечити щорічне фінансування не менш як 7% ВВП [6].

У свою чергу, Закон України «Про повну загальну середню освіту» (статті 52, 58, 59) конкретизує зазначені положення у розрізі ПЗСО, закріплюючи правові гарантії фінансування, оплату праці педагогів, порядок їх підготовки та підвищення кваліфікації, а також нормативні засади кадрової автономії закладів освіти [7].

Так, фінансове забезпечення становить системоутворюючий інструмент державної освітньої політики, що опосередковує реалізацію програмно-цільового підходу, забезпечує базову матеріальну спроможність освітніх інституцій і є визначальним для практичної реалізації освітнього законодавства.

На нашу думку фінансове забезпечення у сфері ПЗСО – це сукупність правових норм, процедур, законів і форматних актів, що регламентують формування, розподіл, використання та контроль фінансів для досягнення освітніх завдань. По суті, це механізм, побудований на засадах бюджетної політики, спрямованої на реалізацію конституційних прав на освіту. Його основна мета – створити стабільну, прозору, ефективну систему фінансування, яка забезпечить реалізацію конституційного права на якісну освіту для кожного.

Передусім слід виокремити основні структурні елементи фінансового забезпечення ПЗСО, зокрема:

1. Бюджетне фінансування - це головне джерело фінансової підтримки закладів ПЗСО, що здійснюється за рахунок коштів державного бюджету України, місцевих бюджетів, а також бюджетів об'єднаних територіальних громад. Відповідно до статті 78 Закону України «Про освіту», держава гарантує забезпечення фінансування освіти в обсязі, необхідному для виконання стандартів освіти [6].

Крім того, Бюджетний кодекс України встановлює нормативно-правові засади формування та використання бюджетних коштів у сфері освіти. Так, стаття 103^2 цього кодексу визначає механізм надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам, яка спрямовується на оплату праці педагогічних працівників, утримання закладів освіти, придбання навчального обладнання, створення належного освітнього середовища тощо [4].

Таким чином, бюджетне фінансування у сфері ПЗСО включає субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам, які є головним інструментом реалізації державної освітньої політики на місцях. Такий підхід відповідає принципам фінансової децентралізації та розмежування повноважень між рівнями влади у сфері управління освітою.

2. Позабюджетні надходження - до цієї категорії належать благодійні внески, кошти від надання додаткових освітніх послуг, гранти, спонсорська допомога, а також цільові програми міжнародної технічної допомоги. Хоча Закон України «Про освіту» забороняє примусовість у зборі коштів із батьків, добровільні пожертви юридичних та фізичних осіб дозволяються за умови їх прозорого обліку та звітності.

3. Освітні субвенції - вони є ключовим механізмом фінансової підтримки органів місцевого самоврядування. Освітня субвенція розподіляється з Державного бюджету України між бюджетами місцевих рад. Формула розрахунку обсягів освітньої субвенції затверджується постановами Кабінету Міністрів України (зокрема, Постанова № 1088 від 27.12.2017 із подальшими змінами у 2024 році) [61]. Освітня субвенція передбачає фінансування оплати

праці педагогічних працівників, підготовку кадрів, забезпечення інклюзивного навчання, фінансування харчування, підручників, обладнання укриттів, а також оновлення матеріально-технічної бази закладів освіти.

4. Цільові державні програми та державні інвестиції - наприклад, програма «Спроможна школа для кращих результатів» забезпечує фінансування капітального ремонту та оновлення матеріально-технічної бази в школах, які перебувають у сільських територіях або мають недостатній рівень забезпечення [62]. Також в межах Національної програми цифрової трансформації освіти відбувається фінансування закупівлі комп'ютерної техніки та підключення закладів до швидкісного Інтернету.

5. Міжнародна фінансова підтримка - сюди належить допомога міжнародних фінансових організацій (Світовий банк, UNICEF, USAID, GIZ та інші), що надається у формі грантів, позик та консультаційної підтримки. Такі джерела часто застосовуються для пілотних проєктів, впровадження інновацій, розвитку інклюзивної освіти та підвищення кваліфікації освітян.

6. Інструменти фінансової автономії закладів освіти - межах процесу децентралізації в Україні впроваджується модель фінансової самостійності шкіл. Це передбачає надання закладам ПЗСО права самостійно розпоряджатися коштами, відкривати рахунки в органах Казначейства, укладати договори та вести фінансову звітність.

7. Контроль, аудит та оцінювання ефективності фінансування - це складова адміністративного нагляду, реалізована через Рахункову палату, Державну службу якості освіти, органи Державної казначейської служби. Контроль спрямований на забезпечення цільового, ефективного та прозорого використання бюджетних коштів, запобігання корупційним ризикам, підвищення довіри до системи фінансування освіти.

Крім того, уваги заслуговує правове закріплення принципу цільового призначення коштів субвенції, визначеного статтею 103-2 Бюджетного кодексу України. Субвенційні кошти підлягають суворому використанню відповідно до встановлених напрямів, зокрема, першочергово на оплату праці та забезпечення освітнього процесу [4].

Нормативно-правову основу фінансового забезпечення складають:

1. Конституційно-законодавчі основи: 1) Конституція України; 2) Закон України «Про освіту»; 3) Закону України «Про повну загальну середню освіту»; 4) Бюджетний кодекс України.

2. Підзаконна нормативно-правова база: 1) Постанова КМУ № 6 від 14.01.2015 р. «Деякі питання надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам» - визначає механізм надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам [63].

2) Постанова КМУ № 1088 від 27.12.2017 р. «Про затвердження формули розподілу освітньої субвенції між місцевими бюджетами» - встановлює формулу розподілу субвенції на основі кількості учнів, демографії, інклюзії, типу закладу тощо [61].

3) Постанова КМУ № 796 від 05.07.2024 р. «Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти “Нова українська школа” у 2024 році» - регламентує цільову субвенцію на реформи «Нової української школи» [64].

4) Постанова КМУ № 1456 від 20.12.2024 р. «Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення харчуванням учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти» - регламентує харчування початкових класів, з деталями щодо критеріїв та використання [65].

5) Постанова КМУ № 1554 від 31.12.2024 р. «Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію публічного інвестиційного проекту на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти “Нова українська школа” у 2025 році» - визначає правила субвенції на обладнання класів для НУШ [66].

6) Наказ МОН № 731 від 22.05.2024 р. «Про затвердження особливостей використання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам (за спеціальним фондом державного бюджету) для забезпечення викладання

навчального предмета «Захист України»» - уточнює використання коштів із спеціального фонду [67].

У свою чергу, кадрове забезпечення є другою фундаментальною складовою ресурсного забезпечення ПЗСО що, виступає ключовим елементом, що забезпечує не лише функціональність, але й якість освітнього процесу. Адміністративно-правове регулювання кадрової складової включає нормативи щодо найму, атестації, контрактації, професійного розвитку та відповідальності педагогів і управлінського персоналу. Розуміння цих засад сприяє забезпеченню стабільності, ефективності та правомірності системи ПЗСО.

На нашу думку кадрове забезпечення у сфері ПЗСО - це фундамент освітньої системи, що складається зі сформованої соціально-правової системи підбору, розвитку й регулювання педагогічних, управлінських і технічних кадрів. В межах системи ПЗСО кадрові ресурси реалізовуються через окремі адміністративно-правові механізми, закріплені в законодавстві України, які охоплюють найм, статус, професійний розвиток, оцінку, управління й відповідальність працівників. Ці елементи формують цілісний інституційний каркас, здатний забезпечити якісний освітній процес.

Більш того, кадрове забезпечення - це комплекс взаємопов’язаних заходів, процедур і норм, спрямованих на створення, функціонування та підтримку якісного кадрового потенціалу в ПЗСО. З одного боку, воно включає нормативне визначення ролей, прав і обов’язків учасників освітнього процесу; з другого, інституційні механізми набору, підвищення кваліфікації, професійної сертифікації і мотивації працівників.

Складові кадрового забезпечення системи ПЗСО охоплюють низку взаємопов’язаних елементів, які забезпечують якісний добір, ефективне управління, професійний розвиток та правовий захист педагогічних і управлінських кадрів. Насамперед ключовим елементом є встановлення кваліфікаційних вимог до педагогічних працівників. Відповідно до статті 54 Закону України «Про освіту», педагогом може бути особа з відповідною вищою освітою, моральними якостями та станом здоров’я, що не перешкоджає виконанню професійних обов’язків [6]. Водночас детальні кваліфікаційні

характеристики розроблені у професійних стандартах (зокрема, наказ Мінекономіки № 2736-20 від 23.12.2020) [68].

Другим важливим елементом кадрового забезпечення є система конкурсного працевлаштування та застосування контрактної моделі трудових відносин. Стаття 39 Закону України «Про повну загальну середню освіту» встановлює конкурсну процедуру призначення керівників шкіл, що сприяє прозорості, доброчесності та професійності підбору кадрів [7]. Одночасно контрактна форма трудових відносин застосовується для управлінських і педагогічних посад як механізм гнучкого управління людськими ресурсами.

До третіх складових відносяться атестація та сертифікація працівників. Атестація, згідно з Положенням, затвердженим наказом МОН № 805 від 09.09.2022 року, є обов’язковою процедурою оцінювання відповідності кваліфікаційним вимогам, а також засобом встановлення категорій та присвоєння педагогічних звань [12]. Поряд з цим сертифікація є добровільною формою зовнішнього оцінювання професійної компетентності вчителів, результати якої можуть бути враховані під час атестації відповідно до статті 55 Закону України «Про освіту» [6].

Четвертий блок складає безперервний професійний розвиток, що є не лише правом, а й обов’язком педагогічного працівника. Згідно з частиною 2 статті 54 Закону України «Про освіту», кожен педагог повинен щороку підвищувати кваліфікацію, у тому числі через інститути післядипломної освіти, тренінги, вебінари та інші форми [6].

П’ятою складовою кадрового забезпечення виступає адміністративне управління персоналом. Йдеться про діяльність адміністрації закладу освіти щодо ведення кадрового діловодства, формування штатного розпису, моніторингу навантаження та забезпечення дотримання трудового законодавства. Згідно з чинними нормами, директор закладу освіти здійснює ці функції відповідно до внутрішніх положень та нормативних актів, зокрема ст. 60 Закону України «Про повну загальну середню освіту» [7].

Останній структурний елемент пов’язаний із правовим статусом педагогічних працівників, включаючи їхні права та обов’язки. Закон України

«Про освіту» гарантує педагогам академічну свободу, участь у самоврядуванні, захист від дискримінації, право на гідні умови праці та безперервне підвищення кваліфікації (стаття 54) [6]. Водночас на працівників покладається обов'язок дотримання стандартів освіти, забезпечення академічної доброчесності, захисту прав і свобод учнів, що становить важливу складову адміністративно-правового режиму освітньої діяльності.

Узагальнюючи, слід зазначити, що кожна із складових кадрового забезпечення у сфері ПЗСО має адміністративно-правовий характер і тісно пов'язана з системним підходом до управління освітою. Вони формують цілісну правову конструкцію, що забезпечує стабільність, якість і розвиток освітнього процесу через ефективну кадрову політику.

Нормативно-правове регулювання кадрового забезпечення ПЗСО формується як на конституційному, так і на спеціальному законодавчому та підзаконному рівнях, що забезпечує повноту охоплення та функціональну узгодженість правових механізмів. Нормативно-правову основу кадрового забезпечення складають:

1) Конституція України - гарантуючи право на освіту, зобов'язує державу забезпечувати відповідні умови, що включають кадрові ресурси;

2) Відповідно до статті 54 Закону України «Про освіту», до педагогічної діяльності допускаються особи, які відповідають кваліфікаційним вимогам, мають належний рівень освіти, підтверджений документами, та пройшли необхідну підготовку [6]. Одним із обов'язкових механізмів є атестація педагогічних працівників, яка проводиться відповідно до затверджених Міністерством освіти і науки України положень та методик;

3) Стаття 52 Закону України «Про повну загальну середню освіту» передбачає створення Центрів професійного розвитку педагогічних працівників, яких [7]. Ці органи здійснюють методичний супровід педагогів, організовують курси підвищення кваліфікації, консультують щодо розвитку професійної компетентності педагогів. Кадрова політика у сфері ПЗСО має бути гнучкою, динамічною та такою, що здатна оперативно реагувати на новітні виклики

сучасного освітнього простору, включаючи цифровізацію освітнього процесу, інклюзивну освіту, підготовку в умовах воєнного стану тощо.

4) Постанова КМУ № 1187 від 30 грудня 2015 р. «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності» - встановлює детальні вимоги до кваліфікації, кількісного складу, наявності педагогів відповідно до типу курсу, віддаленості, інклюзії [53].

5) Наказ МОН № 805 від 09.09.2022 р. «Про затвердження Положення про атестацію педагогічних працівників» - встановлює порядок проведення атестації: створення комісій, оцінювання, звання, висновки та апеляції [12].

6) Наказ Мінекономрозвитки України № 2736-20 від 23.12.2020 р. «Про затвердження професійного стандарту за професіями "Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти", "Вчитель закладу загальної середньої освіти", "Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)"» - затверджує професійні стандарти вчителя, які використовуються при наймі, атестації та моніторингу педагогічної діяльності [68].

Загалом, фінансове та кадрове забезпечення виступають основою стабільного функціонування системи повної загальної середньої освіти в Україні. Їх взаємозв’язок визначає як якість освітнього процесу, так і спроможність держави гарантувати реалізацію конституційних прав громадян на освіту. Розвиток нормативної бази у цій сфері має відбуватися із постійною актуалізацією відповідно до соціально-економічних умов, викликів безпеки, процесів децентралізації та євроінтеграційних зобов’язань України.

Також варто відзначити, що у системі адміністративно-правового регулювання ресурсного забезпечення ПЗСО надзвичайно важливим є практичний вимір застосування відповідних норм у конкретних правовідносинах. Особливо це проявляється в аспекті захисту освітніх прав громадян, коли питання належного ресурсного забезпечення стає предметом судового розгляду, що, своєю чергою, дозволяє виявити існуючі прогалини нормативного регулювання, недоліки в діяльності органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, а також порушення принципу доступності освітніх послуг.

Аналіз судової практики свідчить, що найчастіше суб'єктами адміністративних спорів у сфері ПЗСО виступають: а) батьки учнів - оскаржуючи відсутність належних навчальних матеріалів, незабезпечення безпечних умов навчання, порушення права на комфортне освітнє середовище; б) педагогічні працівники - у справах щодо порушень трудових прав, зокрема стосовно недофінансування заробітної плати, незаконних звільнень, погіршення умов праці; в) керівники закладів освіти - під час оскарження рішень органів місцевого самоврядування про реорганізацію, злиття або ліквідацію навчальних закладів; г) здобувачі освіти - з питань обмеження доступу до інформаційних ресурсів, електронних баз даних, освітніх пільг, стипендіального забезпечення, академічних прав.

Одним із яскравих прикладів правозастосовної практики є справа № 560/12116/24, розглянута Хмельницьким окружним адміністративним судом 21 жовтня 2024 року. Позивач звернувся з адміністративним позовом до Міністерства освіти і науки України у зв'язку з відмовою внести корективи до Єдиної державної електронної бази з питань освіти (ЄДЕБО), що унеможливлювало отримання ним відстрочки від призову. Суд визнав бездіяльність міністерства протиправною, наголосивши, що некоректність даних у ЄДЕБО безпосередньо порушує конституційне право громадянина на освіту, оскільки впливає не лише на військовий облік, а й на реалізацію освітніх прав і доступ до передбачених законом пільг [69].

Аналогічний за суттю спір було розглянуто Донецьким окружним адміністративним судом у справі № 200/5372/24 від 9 жовтня 2024 року. У цій справі студент оскаржував внесені до ЄДЕБО дані, які безпідставно позбавляли його можливості продовжити навчання на наступному освітньому рівні. Суд дійшов висновку про необґрунтованість відмови Міністерства освіти і науки у виправленні помилкових записів та постановив рішення на користь позивача, підтвердивши тим самим ефективність адміністративного судочинства як дієвого інструмента захисту освітніх прав [70].

Досить показовою є справа з Чернігівської області - № 620/10854/24, розглянута 27 липня 2023 року. Позивач оскаржував рішення органів місцевого

самоврядування м. Прилуки про оптимізацію мережі освітніх закладів шляхом перепрофілювання шкіл. Чернігівський окружний адміністративний суд визнав, що оскаржуване рішення прийняте в межах компетенції органу місцевого самоврядування, обґрунтоване фінансовими розрахунками, демографічними тенденціями та спрямоване на раціоналізацію використання бюджетних ресурсів, що відповідає принципам ефективного управління освітніми ресурсами [71].

Важливо згадати й рішення Конституційного Суду України від 21 листопада 2002 року № 18-рп/2002, в якому суд визнав обов'язок держави забезпечити безоплатне користування підручниками у процесі здобуття обов'язкової повної загальної середньої освіти в державних і комунальних навчальних закладах. Це рішення набуло особливого значення у контексті закріплення державних гарантій належного ресурсного забезпечення освітнього процесу [72].

Комплексний аналіз актуальної судової та адміністративної практики у цій сфері дозволяє виокремити низку системних проблем, що ускладнюють належне ресурсне забезпечення ПЗСО в Україні. Серед них: а) нерівномірність фінансування освітніх закладів, зокрема в сільській місцевості та малих територіальних громадах, що створює істотну нерівність у доступі до якісних освітніх послуг; б) відсутність ефективних механізмів контролю за управлінням освітніми ресурсами, що зумовлює ризики фінансових зловживань, корупційних проявів та неефективного використання бюджетних коштів; в) недостатня деталізація обов’язків державних і місцевих органів влади в частині безоплатного забезпечення учнів навчальними матеріалами, що призводить до неоднозначного трактування цих обов’язків у правозастосовній практиці.

У зв’язку з цим вбачається доцільним удосконалення адміністративно-правового регулювання шляхом: а) встановлення справедливих та об’єктивних критеріїв фінансування освітніх установ, які б враховували реальні потреби закладів освіти; б) посилення інституційного контролю та створення незалежних наглядових органів із моніторингу використання бюджетних коштів у сфері освіти; в) запровадження чіткої, прозорої та уніфікованої системи обліку і

надання навчальних матеріалів, що забезпечить кожному здобувачу освіти безоплатний доступ до необхідних ресурсів у друкованій та цифровій формах.

Отже, сучасна адміністративна юстиція та інші форми публічного контролю відіграють ключову роль у забезпеченні правової визначеності, захисту освітніх прав громадян та формуванні сучасних стандартів державної відповідальності у сфері ресурсного забезпечення повної загальної середньої освіти в Україні.

Висновки до розділу 1

1. Адміністративно-правова природа ресурсного забезпечення зумовлює його нормативну визначеність, публічно-правову спрямованість і функціональну прив'язку до структур виконавчої влади. Його функціонування набуває особливого значення в умовах децентралізації, коли значна частина повноважень передається на рівень територіальних громад, та цифровізації, яка змінює механізми доступу до ресурсів і управління ними. Таким чином, ресурсне забезпечення виступає як інструмент публічного управління, що ґрунтується на засадах законності, ефективності, доступності та підзвітності.

Крім того, ресурсне забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти є системно впорядкованим та адміністративно-правово врегульованим інститутом, який посідає ключове місце у механізмах реалізації освітньої політики держави. У його межах функціонують взаємопов'язані складові – інформаційні, науково-методичні, матеріально-технічні фінансові та кадрові ресурси, кожен з яких виконує специфічну роль у забезпеченні сталості та якості освітнього процесу. Системність цього інституту проявляється у цілісному поєднанні інфраструктурних, правових та управлінських компонентів, що дозволяє ефективно реалізовувати функції держави у сфері освіти.

2. Адміністративно-правовий вимір ресурсного забезпечення у сфері ПЗСО визначається через систему норм, які регламентують правовий статус ресурсів, повноваження органів управління, процедури розподілу, контролю та оцінювання ефективності їх використання. Зокрема, кожен вид ресурсу

(фінансовий, матеріально-технічний, кадровий тощо) підлягає специфічному правовому регулюванню, що визначає його роль у структурі публічної адміністрації. Адміністративне право виступає тим інструментом, який забезпечує організаційну єдність і управлінську стійкість освітньої системи.

Оцінка ефективності ресурсного забезпечення неможлива без розроблення адміністративних критеріїв, індикаторів і процедур контролю. У цьому контексті адміністративно-правова методологія дає змогу формалізувати відповідні підходи, забезпечити прозорість у діяльності розпорядників коштів і ресурсів та реалізувати принцип відповідальності за неефективне управління. Це особливо важливо в умовах динамічного реформування освіти, коли законодавчі зміни часто випереджають інституційну готовність до їх реалізації.

3. Метою ресурсного забезпечення в адміністративно-правовому аспекті є створення умов, за яких кожен учасник освітнього процесу має гарантований доступ до якісних освітніх послуг, що відповідають державним стандартам. Це досягається шляхом формування стійкої матеріально-технічної, кадрової, організаційної та інформаційної інфраструктури, яка забезпечує функціонування системи ПЗСО. Водночас, ресурсне забезпечення повинно здійснюватися у межах принципів законності, рівності, ефективності, публічності та інклюзивності, що мають бути імплементовані в правову систему як обов’язкові нормативно-адміністративні орієнтири.

У дисертації запропоновано авторське визначення мети ресурсного забезпечення як динамічного і багаторівневого процесу, що перебуває під постійним впливом соціально-економічних, правових і управлінських змін. Особливого значення набуває забезпечення інституційної відповідальності органів публічної влади за досягнення результатів у цій сфері. Мета ресурсного забезпечення не може зводитися до фінансування – вона має охоплювати комплексний розвиток освітнього середовища через адміністративно-правові інструменти державного втручання та підтримки.

4. Принципи та завдання ресурсного забезпечення ПЗСО виступають як програмно-правова основа публічного управління у сфері освіти. Авторська класифікація завдань за видами ресурсів, рівнями управління, функціональним

призначенням, напрямами освітньої діяльності та джерелами фінансування забезпечує можливість їх систематизації у правовому полі та створення ефективної системи розподілу компетенцій. Завдання мають орієнтуватися на досягнення конкретних результатів: забезпечення доступності освіти, розвиток інфраструктури, підвищення кваліфікації кадрів, впровадження інноваційних технологій, інституційний моніторинг тощо.

На практиці ефективність реалізації завдань ресурсного забезпечення значною мірою залежить від узгодженості між державним і місцевим рівнями управління, чіткості процедур і законодавчого визначення повноважень. У зв'язку з цим важливою є розробка уніфікованих адміністративно-правових алгоритмів планування, обліку, звітності та контролю, які б дозволяли органам публічної влади діяти узгоджено та результативно. Такий підхід забезпечує підвищення якості освітнього процесу, зміцнює довіру суспільства до інституцій освіти і відповідає принципам належного врядування.

5. Нормативно-правове забезпечення ресурсного забезпечення у сфері ПЗСО характеризується структурною складністю і фрагментарністю. Аналіз чинного законодавства свідчить про наявність неузгоджених норм, які регулюють окремі компоненти ресурсного забезпечення, зокрема інформаційне, науково-методичне та матеріально-технічне. Водночас правове регулювання фінансового та кадрового забезпечення часто не синхронізоване з базовими освітніми законами, що породжує прогалини та управлінську невизначеність.

Особливої уваги потребує нормативна інтеграція всіх видів ресурсного забезпечення в єдину систему, що функціонує на основі адміністративного права. Це передбачає оновлення підзаконної нормативної бази, чітке розмежування компетенцій між органами влади, запровадження прозорих процедур планування і розподілу ресурсів. Удосконалення нормативної системи можливе лише за умови використання адміністративно-правових підходів, які враховують принципи ефективності, стабільності та відкритості публічного управління.

6. Взаємозв'язок між основними видами ресурсного забезпечення (інформаційним, науково-методичним, матеріально-технічним) та критично

важливими – фінансовим і кадровим – потребує системного правового оформлення. Незбалансованість між окремими видами ресурсів призводить до розривів у реалізації освітніх функцій та знижує якість управлінських рішень. Це обумовлює необхідність уніфікації правових норм, що стосуються структури, функцій і нормативних джерел кожного виду забезпечення.

У цьому контексті адміністративне право відіграє інтегруючу роль, оскільки воно покликане забезпечити узгоджене функціонування усіх ресурсних компонентів на різних рівнях управління. Впровадження єдиних стандартів правового регулювання, прозорих механізмів координації та ефективного моніторингу дозволить створити більш адаптивну, прозору та результативну модель забезпечення ПЗСО. Це сприятиме формуванню стійкої освітньої системи, орієнтованої на досягнення стратегічних цілей державної освітньої політики.

РОЗДІЛ 2
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У СФЕРІ ПОВНОЇ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

2.1. Види ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти

У сучасних умовах реформування системи освіти в Україні особливої уваги набуває питання ресурсного забезпечення повної загальної середньої освіти (ПЗСО). Якість освітнього процесу, доступність та ефективність навчання безпосередньо залежать від належного ресурсного забезпечення. Адміністративно-правові засади управління цими ресурсами визначають механізми реалізації державної політики у сфері освіти та забезпечують дотримання прав учасників освітнього процесу. Саме через ефективне формування, належний розподіл та раціональне використання різних видів ресурсів забезпечується стабільність та якість освітнього процесу, гарантованого державою як одного з основоположних соціальних прав громадян.

Ресурси, які забезпечують діяльність закладів ПЗСО, мають визначені юридичні характеристики, що формують їх правовий статус у системі публічного адміністрування. Основними ознаками є: 1) Цільове призначення – обов’язкове спрямування ресурсів на освітні потреби відповідно до стандартів освіти (наприклад, бюджетні кошти можуть бути використані лише на передбачені законодавством цілі); 2) Правова визначеність – кожен ресурс регламентується нормативно, зокрема Закон України «Про повну загальну середню освіту» встановлює складові освітньої програми як елемент інформаційних ресурсів; 3) Підконтрольність та підзвітність – державний нагляд за використанням ресурсів (фінансовий – Державною аудиторською службою, кадровий – органами управління освітою); 4) Обмеження використання – заборона використання ресурсів не за цільовим призначенням (наприклад, майно

школи не може використовуватись у комерційних цілях без погодження з органами влади).

Віднесення конкретних ресурсів до того чи іншого виду у межах ПЗСО здійснюється за відповідними критеріями, що ґрунтуються на функціональному призначенні, джерелах фінансування та правовому статусі: 1) Фінансові ресурси – класифікуються за джерелом (державний, місцевий бюджет), порядком виділення (субвенції) та напрямом використання (оплата праці, комунальні послуги тощо). Наприклад, державна субвенція спрямовується винятково на оплату праці педагогів; 2) Матеріально-технічні ресурси – визначаються за фізичними характеристиками, призначенням для освітнього процесу та відповідністю нормам ДСТУ, охорони праці й безпеки; 3) Кадрові ресурси – класифікуються за кваліфікаційними вимогами, професійними стандартами та посадовими інструкціями. Наприклад, директор ПЗСО повинен мати вищу педагогічну освіту й щонайменше трирічний стаж [73]; 4) Інформаційні ресурси – оцінюються за формою подання, змістом і доступністю для учасників освітнього процесу. Зокрема, електронні підручники повинні відповідати Державному стандарту освіти та проходити експертизу [74, с. 163]

У свою чергу, в сучасних умовах реформування системи освіти України, забезпечення ефективного функціонування ПЗСО вимагає чіткого та науково обґрунтованого підходу до поділу ресурсів. Адміністративно-правова методологія поділу ресурсів у цій сфері є ключовим інструментом для досягнення рівного доступу до якісної освіти та ефективного використання наявних ресурсів.

Так, галузевий підхід ґрунтується на специфіці повної загальної середньої освіти, враховуючи потреби учнів, педагогів та вимоги до матеріально-технічного й інформаційного забезпечення. Відповідно до Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, ресурсне забезпечення має бути спрямоване на формування ключових компетентностей, передбачаючи сучасне обладнання, навчальні матеріали та кваліфіковані кадри [75]. З урахуванням регіональних відмінностей цей підхід сприяє рівному доступу до освіти.

Функціональний підхід орієнтується на розподіл ресурсів відповідно до функцій закладу освіти - навчальної, виховної, управлінської тощо. Наприклад, для навчального процесу потрібні підручники й обладнання, для виховної діяльності — ресурси на позашкільну роботу й культурні заходи. Цей підхід дозволяє точніше визначати потреби та підвищувати ефективність використання ресурсів.

Правовий підхід забезпечує розподіл ресурсів на основі законодавства. Згідно із Законом України «Про повну загальну середню освіту», фінансування здійснюється з державного й місцевих бюджетів та інших джерел. Розподіл коштів має враховувати кількість учнів, особливості освітнього процесу та встановлені адміністративні процедури, що гарантує прозорість і підзвітність [76, с. 55].

До основних інструментів поділу ресурсів у сфері ПЗСО належать: 1) Нормативно-правові акти – це закони, постанови, накази та інші нормативні документи, які регулюють питання ресурсного забезпечення освіти; 2) Фінансово-правові механізми - це бюджетне фінансування, освітні субвенції, гранти та інші фінансові інструменти, що забезпечують фінансування закладів освіти; 3) Організаційні структури - це органи управління освітою, які відповідають за реалізацію державної політики у сфері освіти та забезпечують координацію дій між різними рівнями влади; 4) Контрольні механізми - це системи моніторингу та оцінювання ефективності використання ресурсів у сфері освіти; 5) Інформаційні системи - електронні бази даних, інформаційні платформи та інші засоби, що забезпечують доступ до інформації про стан ресурсного забезпечення освіти [77].

Крім того, Функціональні аспекти методології включають: а) планування - визначення ресурсних потреб на основі аналізу; б) організацію - розробку процедур ефективного використання; в) координацію - узгодженість дій суб’єктів процесу; г) контроль - оцінку використання ресурсів та усунення недоліків; ґ) аналіз і коригування - удосконалення поділу ресурсів за результатами їх використання.

На нашу думку, методологія поділу ресурсів у сфері повної загальної середньої освіти повинна базуватися на комплексному підході, що поєднує галузевий, функціональний та правовий аспекти. Такий підхід дозволяє забезпечити ефективне та справедливе розподілення ресурсів, спрямоване на підвищення якості освіти та досягнення стратегічних цілей освітньої політики України.

У науково-теоретичній площині питання класифікації видів ресурсного забезпечення у сфері ПЗСО розглядається як складне, багаторівневе та міждисциплінарне. Більшість науковців-адміністративістів наголошує на потребі системного поділу ресурсів за ознаками, що відображають їх правову природу, цільове призначення й функціональне значення. Як зазначається у колективній монографії «Концептуальні засади розвитку вітчизняного адміністративного права та процесу», ефективне управління можливе лише за умови нормативно обґрунтованої систематизації, яка забезпечує узгодженість і прозорість дій органів публічної влади в освітній сфері [78, с. 531].

Наукова доктрина класифікації ресурсів у ПЗСО формулюється як сукупність взаємодоповнюючих підходів, що базуються на природно-правових, функціональних, організаційних та правових характеристиках освітніх ресурсів. Загальновизнаним є положення про необхідність комплексного підходу до поділу ресурсів, що відображає різноманітність їх складу, джерел, форм власності, тривалості використання та ступеня інтегрованості в освітню діяльність.

У межах сучасної наукової класифікації ресурсів у сфері ПЗСО доцільно виділити такі основні підходи: 1) За природою ресурсів: фінансові, матеріально-технічні, кадрові, інформаційні, нормативно-правові - дозволяє чітко визначити потреби освіти та забезпечити ефективне управління; 2) За джерелами походження: державні, місцеві, приватні, міжнародні - важливі для аналізу фінансування та стабільності системи; 3) За функціональним призначенням: навчальні, управлінські, допоміжні - допомагає забезпечити цільове використання ресурсів; 4) За рівнем управління: національний, регіональний, локальний - відображає децентралізовану модель управління; 5) За формою

власності: державна, комунальна, приватна — зумовлює особливості правового режиму використання ресурсів; 6) За тривалістю використання: короткострокові (гранти, програми), довгострокові (будівлі, штат) - забезпечує гнучке планування за програмно-цільовим методом; 7) За ступенем доступності: відкриті (електронні ресурси, бази даних), обмежені (лабораторії, авторські методики) - важливо для забезпечення рівного доступу до освіти; 8) За ступенем інтеграції: інтегровані (навчальні програми, ІТ-рішення), неінтегровані (тимчасові проєкти, гранти) - дає змогу планувати ресурсну стратегію освітнього процесу; 9) За ступенем інноваційності: традиційні (підручники, класичне обладнання), інноваційні (цифрові платформи, дистанційне навчання) - відображає ступінь технологічної адаптації освітньої системи; 10) За участю суб'єктів у формуванні ресурсів: а) державні та місцеві органи; б) громадськість та батьки; в) заклади освіти в межах автономії - відображає багатосуб'єктний характер забезпечення освіти.

Таким чином, багаторівнева класифікація видів ресурсного забезпечення у сфері ПЗСО підвищує ефективність державного управління, дозволяє адаптувати адміністративно-правові інструменти до сучасних викликів, включаючи воєнний стан, бюджетну нестабільність та цифровізацію.

Що стосується класифікації видів ресурсного забезпечення у сфері ПЗСО, то згідно з чинним законодавством України, зокрема статтею 52 Закону України «Про повну загальну середню освіту», офіційно виокремлюються три основні напрями ресурсного забезпечення: інформаційне, науково-методичне та матеріально-технічне. Ці компоненти визнаються обов'язковими елементами інфраструктурної підтримки освітнього процесу, що має реалізовуватись відповідно до вимог державних стандартів.

Разом з тим, аналіз нормативно-правових актів та узагальнення результатів актуальних наукових досліджень у сфері адміністративного права дозволяють запропонувати розширену, системно обґрунтовану класифікацію ресурсного забезпечення ПЗСО, яка охоплює як адміністративно-правовий, так і функціонально-організаційний виміри. Така класифікація включає: 1) фінансове; 2) кадрове; 3) інформаційно-комунікаційне; 4) матеріально-технічне; 5) науково-

методичне; Зважаючи на практичну значущість зазначених видів, необхідно поглиблено проаналізувати кожен з них, виходячи з їх адміністративно-правової природи та ролі у забезпеченні стабільності функціонування системи ПЗСО [77].

На нашу думку фінансове ресурсне забезпечення - є ключовим елементом механізму реалізації державної політики у сфері повної загальної середньої освіти (ПЗСО). Воно забезпечує виконання освітніх програм, стабільне функціонування закладів, а також впливає на обсяг і якість освітніх послуг. Адміністративно-правове регулювання фінансового забезпечення виступає важливим інструментом управління в освітній сфері.

Фінансування ПЗСО охоплює адміністративні заходи щодо акумулювання, розподілу та ефективного використання фінансових ресурсів. Згідно зі ст. 78 Закону України «Про освіту», основним джерелом є державний бюджет, зокрема освітня субвенція, яка розподіляється місцевим бюджетам за критеріями: кількість учнів, тип громади, потреби дітей з ООП, мовний чинник тощо [6]. Це фінансування покриває оплату праці педагогів, оновлення інфраструктури та реалізацію освітніх проєктів.

Крім того, варто відзначити, відповідно до пункту 10 статті 78 Закону України «Про освіту», держава забезпечує фінансування здобуття особою повної загальної середньої освіти у приватному або кооперативному закладі освіти, який має ліцензію на провадження освітньої діяльності у сфері загальної середньої освіти, за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів шляхом надання такому закладу цільового обсягу коштів у розмірі фінансового нормативу з урахуванням відповідних коригувальних коефіцієнтів бюджетної забезпеченості на одного учня, який здобуває ПЗСО, у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. Згідно з постановою КМУ від 14.01.2015 № 6 (у редакції постанови КМУ від 27.02.2019 № 193), отримувачами освітньої субвенції можуть бути й приватні заклади загальної середньої освіти. Водночас зазначеною постановою не врегульовано питання щодо зменшення плати за навчання у приватних і кооперативних закладах ПЗСО пропорційно до обсягу отриманої освітньої субвенції. Таким чином, наразі виключно засновник приватного закладу освіти визначає доцільність зменшення оплати за навчання

учнів відповідно до спрямованих органами місцевого самоврядування коштів освітньої субвенції, що, у свою чергу, спричиняє нерівномірне фінансове навантаження між комунальними та приватними закладами загальної середньої освіти.

Система фінансування закладів ПЗСО передбачає кілька джерел, кожне з яких має своє адміністративно-правове регулювання: 1) Державний бюджет України - основне джерело, що передбачає освітню субвенцію та фінансування за спеціальними програмами (підручники, обладнання тощо); 2) Місцеві бюджети - покривають утримання закладів, оплату праці непедагогічного персоналу, комунальні послуги, ремонти тощо [79]; 3) Інші джерела - платні послуги, благодійна допомога, гранти та фінансування, не заборонене законодавством. Крім того, законодавство України дозволяє фінансування освіти у приватних і корпоративних закладах за рахунок бюджетів, на основі фінансових нормативів із застосуванням коригувальних коефіцієнтів.

У світовій практиці існують різні моделі фінансування освіти, які можна класифікувати за джерелами фінансування, механізмами розподілу коштів та ступенем участі держави і приватного сектору. В Україні застосовуються елементи кількох моделей, зокрема: 1) Бюджетна модель з освітньою субвенцією - централізоване фінансування, яке місцеві бюджети доповнюють витратами на утримання; 2) Модель державно-приватного партнерства - дає змогу фінансувати освіту в ліцензованих приватних закладах за рахунок державних і місцевих бюджетів [6]; 3) Модель фінансування за результатами діяльності – хоча вона вже застосовується у вищій освіті, в ПЗСО лише перспективна. Її впровадження може стимулювати підвищення якості послуг.

У розвинутих країнах використовується три основні моделі фінансування закладів освіти: 1) Модель «вільного ринку» - передбачає обмежене фінансування за рахунок бюджетних коштів і значну частку фінансування за рахунок приватних коштів (США, Велика Британія, Нідерланди); 2) Модель «суспільного ринку» - гарантує всім здобувачам освіти отримання якісної освіти незалежно від матеріального стану родини. Ця модель характеризується фінансуванням освітніх послуг за рахунок отримання освітніх грантів, ваучерів,

розвитком системи «навчання в кредит» (більшість країн ЄС); 3) Антиринкова модель - передбачає переважно бюджетне фінансування державних закладів освіти (Німеччина, Данія, Угорщина) [80, с. 242].

Враховуючи українські реалії, доцільно адаптувати елементи зарубіжних моделей фінансування до національної системи освіти, зокрема впроваджувати механізми фінансування за результатами діяльності та розвивати державно-приватне партнерство для підвищення ефективності використання коштів та забезпечення якісної освіти для всіх громадян.

Наступним видом ресурсного забезпечення ПЗСО який потрібно виділити є кадрове ресурсне забезпечення - яке безпосередньо впливає на якість освітнього процесу, ефективність управління навчальними закладами та реалізацію державної політики у галузі освіти. Його адміністративно-правове регулювання охоплює правовий статус педагогів, вимоги до їхньої підготовки й перепідготовки, систему атестації, підвищення кваліфікації, умови праці та соціальні гарантії.

Базу нормативного регулювання кадрового забезпечення становлять такі акти: 1) Конституція України - гарантує право на освіту та зобов’язує державу забезпечити її доступність і безоплатність [1]; 2) Закон України "Про освіту" - визначає загальні засади кадрового забезпечення, атестації й підвищення кваліфікації [6]; 3) Закон України "Про повну загальну середню освіту" - деталізує права, обов’язки, умови праці педагогів на рівні ПЗСО [7].

У межах зазначених нормативних актів кадрове забезпечення ПЗСО включає: а) формування оптимального кадрового складу відповідно до потреб освітнього процесу; б) організацію системи безперервної освіти педагогічних працівників; в) створення умов для професійного зростання і стимулювання праці педагогів; г) впровадження механізмів атестації та оцінювання ефективності професійної діяльності.

З позицій адміністративного права, кадрова політика у сфері ПЗСО реалізується через такі інституційні механізми: 1) Планування кадрових потреб - здійснюється на підставі аналізу демографічної ситуації, потужності освітньої мережі та контингенту здобувачів освіти; 2) Ліцензування і сертифікація -

впровадження кваліфікаційних вимог до педагогів, проведення сертифікаційних процедур та професійної атестації; 3) Підвищення кваліфікації - розбудова системи безперервного професійного розвитку на засадах очної, дистанційної, мережевої та дуальної форм освіти; 4) Стимулювання - впровадження як матеріальних (надбавки, премії), так і нематеріальних (почесні звання, відомчі нагороди, публічне визнання) мотиваційних засобів; 5) Контроль та нагляд - регулярне оцінювання результативності праці педагогів, дотримання професійної етики та вимог законодавства.

У процесі реформування освіти професійний розвиток педагогічних кадрів набуває особливої ваги. Він є передумовою якості освіти та ефективного використання кадрового ресурсу. Основними актами є: 1) Закон України «Про освіту» (ст. 59), який визначає професійний розвиток як безперервну самоосвіту, участь у програмах підвищення кваліфікації, інші форми зростання [6]; 2) Постанова КМУ від 21.08.2019 № 800 – затверджує Порядок підвищення кваліфікації, визначаючи процедури, форми, обсяги, періодичність, оплату та визнання результатів [49].

Форми професійного розвитку педагогів охоплюють: а) інституційну (очна, заочна, дистанційна, мережева); б) дуальну; в) на робочому місці; г) у виробничих умовах. Основними видами діяльності є: навчання за програмами підвищення кваліфікації, участь у фахових заходах (семінарах, тренінгах, майстер-класах), стажування тощо [81].

Ще одним важливим видом ресурсного забезпечення можна назвати матеріально-технічне забезпечення, що становить одну з ключових основ функціонування освітніх закладів. Воно охоплює сукупність матеріальних ресурсів, необхідних для повноцінного освітнього процесу, зокрема: будівлі, обладнання, навчальні засоби, інженерну інфраструктуру тощо. З адміністративно-правової точки зору, матеріально-технічне забезпечення виступає об’єктом державного регулювання через відповідні нормативно-правові акти, які встановлюють вимоги, механізми реалізації та визначають відповідальність суб’єктів управління освітою.

Нормативну базу матеріально-технічного забезпечення утворює, насамперед, Закон України «Про повну загальну середню освіту», який визначає, що матеріально-технічна база освітнього закладу включає будівлі, споруди, земельні ділянки, комунікації, обладнання, транспортні засоби, службове житло та інші активи. Відповідно до законодавства, таке майно може бути у власності або в оперативному управлінні закладу освіти [7].

Відповідно до п. 44 Постанови КМУ від 30.12.2015 № 1187, приміщення мають відповідати будівельним, санітарно-гігієнічним і протипожежним вимогам [53]. Заклади ПЗСО зобов'язані забезпечити: наявність безпечних приміщень; оснащення навчальних кабінетів і лабораторій; доступ до засобів навчання; створення інклюзивного освітнього середовища.

Структурно матеріально-технічне забезпечення охоплює: а) будівлі та споруди (навчальні корпуси, бібліотеки, спортивні зали, їдальні, бомбосховища, протирадіаційне укриття тощо); б) обладнання (меблі, комп'ютери, лабораторні установки, засоби навчання); в) інженерну інфраструктуру (електропостачання, водопостачання, каналізацію, опалення); г) транспортні засоби (шкільні автобуси); ґ) земельні ділянки, що використовуються для потреб закладу. Усі ці елементи мають відповідати технічним і санітарним стандартам.

Крім того, в сучасних умовах цифрової трансформації освіти впровадження інформаційно-комунікаційних технологій стало невід'ємною частиною матеріально-технічного забезпечення закладів ПЗСО. Цей процес сприяє підвищенню якості освітніх послуг, ефективності управління та доступності освіти для всіх учасників освітнього процесу.

Законодавча база України створює умови для інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у матеріально-технічне забезпечення закладів ПЗСО. Зокрема, Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII визначає принципи інноваційності та інформаційної відкритості в освіті, що передбачає використання сучасних технологій у навчальному процесі [6]. Крім того, Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 № 1556-р, передбачає впровадження інноваційних технологій, включаючи ІКТ, у сферу освіти [82].

Інформаційно-комунікаційні технології у контексті матеріально-технічного забезпечення закладів ПЗСО включають: 1) Комп'ютерну техніку – це персональні комп'ютери, ноутбуки, планшети для учнів та вчителів; 2) Мультимедійне обладнання - це інтерактивні дошки, проектори, аудіо- та відеотехніка для забезпечення сучасного навчального процесу; 3) Мережеве обладнання - це роутери, комутатори, сервери для забезпечення доступу до Інтернету та створення локальних мереж; 4) Програмне забезпечення - це ліцензійні освітні платформи, електронні щоденники, системи управління навчальним процесом; 5) Засоби безпеки - це антивірусні програми, системи контролю доступу, фільтрація контенту для забезпечення безпечного цифрового середовища.

За даними аналітичної монографії «Нова українська школа», у 2019 році в межах реалізації освітньої субвенції для понад 4376 шкіл було закуплено понад 27 тисяч одиниць комп’ютерної техніки, а також забезпечено інтернет-доступ у понад 7,8 тисячі закладів [83, с. 153].

У світовій практиці організація матеріально-технічної бази освіти розглядається як ключова умова ефективного функціонування шкільної інфраструктури. У більшості країн цей напрям регулюється через систему публічного адміністрування та адміністративно-правові механізми, що охоплюють фінансування, стандартизацію та нагляд за використанням ресурсів.

Показовим прикладом є Естонія, де завдяки національній програмі «Tiigrihüpe» (1997) було впроваджено комп’ютеризацію шкіл, забезпечено інтернет-доступ і розвиток цифрових навичок серед учнів та педагогів [84]. Законодавче забезпечення цифровізації дозволило країні стати лідером міжнародного дослідження PISA-2022 [85].

У США матеріально-технічне забезпечення регулюється Законом про початкову та середню освіту (1965), який передбачає надання грантів для оновлення інфраструктури в школах із низьким рівнем доходу [86]. У Республіці Філіппіни реалізується DepEd Computerization Program, що передбачає постачання комп’ютерної техніки до шкіл і підвищення цифрової компетентності вчителів у партнерстві з ІТ-компаніями, зокрема Microsoft [87].

У контексті правового аналізу слід підкреслити, що в усіх вищезазначених країнах матеріально-технічне забезпечення освіти функціонує в межах чітко встановлених адміністративно-правових рамок, що передбачають: а) розробку спеціальних державних програм та стратегій; б) чітке розмежування повноважень між органами державної влади та органами місцевого самоврядування; в) закріплення стандартів матеріального забезпечення у законодавстві та підзаконних актах; г) обов'язковий контроль за дотриманням вимог до інфраструктури з боку наглядових інституцій.

У підсумку слід відзначити, що проведений аналіз дозволив комплексно охопити основні напрями та складові ресурсного забезпечення у сфері ПЗСО з урахуванням адміністративно-правової природи цих процесів. Розгляд адміністративно-правових засад, юридичних ознак, методологічних підходів до класифікації, окремих видів ресурсного забезпечення, а також вивчення європейського та зарубіжного досвіду дозволяє сформувати цілісне уявлення про багаторівневу й системну природу ресурсного забезпечення освіти, що створює необхідне підґрунтя для подальшого дослідження механізмів його правового регулювання, удосконалення й розвитку.

У цьому контексті обґрунтованим видається необхідність внесення змін до чинного адміністративного законодавства, зокрема до статті 52 Закону України «Про повну загальну середню освіту», в частині доповнення переліку видів ресурсного забезпечення. Наразі вказана стаття окреслює лише інформаційне, науково-методичне та матеріально-технічне забезпечення, однак не охоплює фінансові та кадрові ресурси, які є критично важливими для належного функціонування та розвитку системи ПЗСО. Така прогалина у нормативному регулюванні знижує ефективність комплексного адміністративно-правового впливу на сферу освіти та перешкоджає формуванню збалансованої освітньої політики. Відповідне розширення законодавчого поля дозволить закласти міцні правові основи для реалізації цілісної ресурсної стратегії в освіті.

2.2. Рівні та напрями ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти

Сучасні виклики та тенденції розвитку освітньої системи України, зокрема у сфері ПЗСО, зумовлюють необхідність глибокого наукового аналізу питань її ресурсного забезпечення як ключової складової забезпечення якості та доступності освіти. Адміністративно-правове регулювання цього процесу охоплює нормативне визначення рівнів управління освітніми ресурсами та напрямів їхнього функціонування, що є підґрунтям для формування ефективної моделі державного управління у сфері ПЗСО. В умовах децентралізації особливої ваги набуває чіткий розподіл відповідальності між центральними, регіональними та місцевими органами влади. У цьому контексті категорії «рівень» та «напрям» ресурсного забезпечення слід розглядати як базові елементи організації управління. Поняття «рівень» визначає вертикальну структуру державного управління у сфері освіти (державний, регіональний, місцевий), кожен з яких має визначені адміністративні повноваження та юридичну відповідальність. Водночас, категорія «напрям» охоплює класифікацію ресурсів за функціональними ознаками: фінансові, матеріально-технічні, кадрові, інформаційні, організаційні, науково-методичні, які є предметом регуляторного впливу органів публічної адміністрації.

У контексті адміністративного права категорія «рівень» у сфері ресурсного забезпечення ПЗСО відображає багатоступеневу організацію системи управління, що реалізується через функціонування органів влади різних ієрархічних рівнів — державного, регіонального, місцевого та внутрішньоорганізаційного (рівень окремих закладів освіти). Кожен із рівнів має власну адміністративну компетенцію, обсяг повноважень і зону відповідальності. Такий розподіл сприяє більш адресному й ефективному управлінню, з урахуванням специфіки територій, потреб громад та ресурсного потенціалу.

Водночас, категорія «напрям» у контексті адміністративно-правового регулювання ресурсного забезпечення ПЗСО охоплює функціональні сфери, що

потребують державної підтримки. Кожен із напрямів ресурсного забезпечення відіграє ключову роль у забезпеченні стійкості освітнього середовища, його безперервності та відповідності сучасним вимогам. Ефективна адміністративно-правова взаємодія між зазначеними напрямами забезпечується через нормативно встановлені механізми координації, звітності та підконтрольності.

У системі ПЗСО рівні та напрями ресурсного забезпечення взаємопов'язані та взаємозалежні. Кожен рівень управління освітою відповідає за реалізацію певних напрямів ресурсного забезпечення, що забезпечує комплексний підхід до управління освітньою системою. На державному рівні визначаються загальні напрями розвитку освіти, встановлюються стандарти та норми, розподіляються фінансові ресурси. Регіональний рівень адаптує державну політику до специфіки регіону, координує діяльність місцевих органів та забезпечує контроль за дотриманням стандартів. Місцевий рівень безпосередньо реалізує освітній процес, забезпечує матеріально-технічну базу та кадрове забезпечення закладів освіти. Внутрішньоорганізаційний рівень - це діяльність закладів освіти як автономних суб’єктів управління, що самостійно здійснюють фінансово-господарське, кадрове, матеріально-технічне та організаційне забезпечення освітнього процесу відповідно до вимог законодавства.

Кожен з цих рівнів реалізує окремі напрями ресурсного забезпечення відповідно до своєї компетенції. Усі ці процеси мають бути чітко врегульовані через нормативно-правові акти, що забезпечить узгодженість, уникнення дублювання функцій та підвищення ефективності системи державного управління освітою.

У свою чергу, методологічний аспект розмежування повноважень у сфері ПЗСО набуває особливої актуальності в контексті здійснення адміністративно-тереторіальної реформи, яка передбачає децентралізацію управління та перерозподіл відповідальності між різними рівнями публічної влади. Саме у сфері ресурсного забезпечення ПЗСО цей процес вимагає чітких адміністративно-правових критеріїв, які дозволяють ефективно і прозоро розподілити повноваження між державним, регіональним та місцевим рівнями

управління, а також визначити основні напрями розвитку та підтримки ресурсного забезпечення.

В адміністративно-правовому контексті методологія розмежування повноважень охоплює систему принципів, критеріїв та процедур, які забезпечують чіткість та юридичну визначеність компетенції суб'єктів владних повноважень. Ключовими принципами є: субсидіарність (передача повноважень на той рівень, де вони можуть бути реалізовані найефективніше), компетентність (відповідність повноважень функціональним можливостям суб'єкта), ефективність, підзвітність, прозорість та відповідальність.

Таким чином, методологічно обґрунтована система розмежування повноважень у сфері ПЗСО є запорукою ефективного функціонування освітньої системи, забезпечення якості освіти та реалізації державної освітньої політики в умовах багаторівневого врядування.

На нашу думку рівні ресурсного забезпечення у сфері ПЗСО – це нормативно визначені ступені організаційно-правової структури управління, що охоплюють державний, регіональний, місцевий та внутрішньоорганізаційний (закладів освіти) рівні, кожен з яких характеризується самостійними адміністративно-правовими повноваженнями, компетенцією та відповідальністю щодо розподілу, використання та контролю за ресурсами, необхідними для ефективної реалізації освітньої діяльності у сфері ПЗСО. Таке визначення відображає комплексність ієрархічних взаємовідносин органів державної влади, місцевого самоврядування та закладів освіти, а також підкреслює необхідність чіткої нормативно-правової регламентації компетенції кожного рівня управління.

У контексті реалізації державної освітньої політики центральний рівень відіграє ключову роль у формуванні та реалізації засад ресурсного забезпечення ПЗСО. Його діяльність ґрунтується на системі адміністративно-правових норм, які регулюють повноваження центральних органів виконавчої влади, визначають механізми фінансування, стандарти якості освіти та напрями ресурсного забезпечення освітньої сфери.

Основу цієї системи становить Конституція України [9], Закон України "Про освіту"; Закон України "Про повну загальну середню освіту". Зокрема, стаття 54 цього закону визначає повноваження Кабінету Міністрів України та центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки щодо нормативно-правового регулювання, організації та координації діяльності у сфері загальної середньої освіти [7].

Фінансування ПЗСО на державному рівні здійснюється переважно через механізм освітньої субвенції, яка надається з державного бюджету місцевим бюджетам для забезпечення видатків на оплату праці педагогічних працівників, придбання навчальних матеріалів, утримання та розвиток матеріально-технічної бази закладів освіти. Порядок надання та використання освітньої субвенції визначається Кабінетом Міністрів України. Крім того, фінансування може здійснюватися за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством, зокрема коштів міжнародної технічної допомоги, благодійних внесків, грантів тощо [88].

Кадрове забезпечення реалізується через державну та регіональну політику підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Міністерство освіти і науки України затверджує професійні стандарти, програми навчання, атестації та інші нормативні акти у цій сфері.

Матеріально-технічне забезпечення ПЗСО на державному рівні передбачає створення та оновлення навчальної інфраструктури, забезпечення закладів освіти необхідним обладнанням, засобами навчання, підручниками та іншими навчальними матеріалами. З метою забезпечення рівного доступу до якісної освіти держава фінансує придбання підручників та навчальних посібників для учнів, забезпечує доступ до сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, створює умови для інклюзивного навчання осіб з особливими освітніми потребами.

Інформаційне забезпечення ПЗСО включає створення та підтримку функціонування інформаційних систем управління освітою, зокрема Єдиної державної електронної бази з питань освіти (ЄДЕБО), Державної інформаційної

системи освіти (ДІСО), що забезпечують збір, обробку та аналіз даних про стан та розвиток системи освіти.

Організаційне забезпечення передбачає координацію діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, закладів освіти та інших суб'єктів освітнього процесу з метою реалізації державної освітньої політики, забезпечення якості освіти, впровадження інноваційних технологій та методик навчання.

Науково-методичне забезпечення ПЗСО на державному рівні передбачає розроблення, оновлення та впровадження державних освітніх стандартів, навчальних програм і методичних рекомендацій, що здійснюється під координацією Міністерства освіти і науки України та Українського інституту розвитку освіти. Через систему інститутів післядипломної педагогічної освіти, центрів професійного розвитку педагогів та освітніх платформ держава забезпечує методичний супровід освітнього процесу, підвищення кваліфікації педагогів і поширення сучасних педагогічних практик.

До основних суб'єктів, відповідальних за ресурсне забезпечення ПЗСО на державному рівні, належать:

1. Кабінет Міністрів України - є вищим органом у системі виконавчої влади, який забезпечує реалізацію державної політики у сфері освіти, здійснює загальне керівництво у сфері освіти, затверджує державні програми та нормативи фінансування.

2. Міністерство освіти і науки України - є центральним органом виконавчої влади, який формує та реалізує державну політику у сфері освіти, розробляє нормативно-правові акти, затверджує освітні стандарти, здійснює ліцензування освітньої діяльності, організовує підвищення кваліфікації педагогічних працівників та координує діяльність інших органів у сфері освіти.

3. Міністерство фінансів України - відповідає за формування та реалізацію бюджетної політики, включаючи фінансування освіти. Воно розробляє проекти державного бюджету, визначає обсяги освітньої субвенції, контролює цільове використання коштів та забезпечує фінансову дисципліну у сфері освіти.

4. Державна служба якості освіти України - здійснює державний нагляд (контроль) у сфері загальної середньої освіти. Вона проводить інституційний аудит закладів освіти, аналізує діяльність органів управління освітою, надає рекомендації щодо покращення якості освіти та забезпечує дотримання законодавства у сфері освіти.

5. Український центр оцінювання якості освіти (УЦОЯО) - організовує та проводить зовнішнє незалежне оцінювання у формі національного мультипридметного тесту (НМТ), який є інструментом моніторингу якості освіти. Центр розробляє тестові завдання, забезпечує проведення тестування та оцінювання, аналізує результати та надає рекомендації для покращення якості освіти.

6. До ресурсного забезпечення ПЗСО також залучаються інші центральні органи виконавчої влади, зокрема: 1) Міністерство охорони здоров'я України - забезпечує медичне обслуговування учнів та санітарно-епідеміологічний нагляд у закладах освіти; 2) Міністерство соціальної політики України - реалізує соціальні програми для осіб з особливими освітніми потребами та дітей з малозабезпечених сімей; 3) Міністерство цифрової трансформації України - впроваджує цифрові технології в освітній процес, забезпечує доступ до інтернету та цифрових ресурсів.

Окрему роль у системі державного ресурсного забезпечення ПЗСО сьогодні відіграє організація Національного мультипредметного тесту (НМТ), що фактично виконує функцію оцінювання результатів освітньої діяльності у випускних класах закладів повної загальної середньої освіти. З огляду на це, проведення НМТ виступає важливим елементом державного ресурсного забезпечення ПЗСО в сучасних умовах воєнного стану [89].

Загалом, державний рівень охоплює систему адміністративно-правових та управлінських заходів, що забезпечують реалізацію права на освіту. Ефективність системи залежить від узгодженості дій центральних органів, нормативної чіткості та міжгалузевої взаємодії.

У свою чергу регіональний рівень ресурсного забезпечення ПЗСО в Україні є ключовим елементом у системі публічного управління освітою. Його основна

функція полягає у реалізації державної освітньої політики з урахуванням місцевих особливостей та потреб. З позиції адміністративного права регіональний рівень розглядається як проміжна інстанція між центральним і місцевим управлінням, на яку покладається функція координації, контролю та організаційно-ресурсного забезпечення у сфері освіти. Делеговані повноваження органів виконавчої влади, у тому числі обласних державних адміністрацій (ОДА), набувають особливої ваги в умовах децентралізації та адміністративної реформи, потребуючи належного нормативно-правового регулювання та міжінституційної взаємодії.

Законодавче підґрунтя діяльності органів виконавчої влади та ОДА у сфері ПЗСО складають Конституція України, закони України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про місцеві державні адміністрації», а також Бюджетний кодекс України. Згідно зі статтею 22 Закону України «Про місцеві державні адміністрації», ОДА забезпечують реалізацію державної політики у сфері освіти, функціонування закладів освіти, контроль за дотриманням освітнього законодавства, а також організацію матеріально-технічного та фінансового забезпечення освітньої сфери [90].

Фінансування здійснюється через освітню субвенцію, кошти обласних бюджетів та інші джерела. Субвенція спрямовується на оплату праці педагогів, тоді як обласні бюджети – на утримання інфраструктури. Відповідно до Бюджетного кодексу, ОДА мають повноваження щодо планування та розподілу освітніх ресурсів.

У кадровій сфері ОДА відповідають за призначення керівників шкіл, організацію підвищення кваліфікації та створення умов для професійного розвитку. Матеріально-технічне забезпечення включає модернізацію інфраструктури, забезпечення закладів сучасним обладнанням і навчальними матеріалами, створення інклюзивного середовища та впровадження цифрових технологій.

Науково-методичне забезпечення реалізується через інститути післядипломної освіти, центри професійного розвитку, методичні кабінети, що надають методичну підтримку, організовують підвищення кваліфікації,

розробляють регіональні матеріали та адаптують державні стандарти. Тоді, як інформаційно забезпечення передбачає матеріальну підтримку цифрової трансформації освіти, яка здійснюється органами місцевого самоврядування спільно з територіальними громадами. Воно охоплює закупівлю комп'ютерної техніки, інтерактивного обладнання, ліцензійного програмного забезпечення, підключення шкіл до високошвидкісного інтернету, створення внутрішніх інформаційних систем

Важливу роль у регіональному освітньому управлінні відіграють департаменти (управління) освіти і науки ОДА, правовий статус яких визначається відповідними положеннями, затвердженими розпорядженнями голови адміністрації. Ці підрозділи реалізують державну політику у сфері ПЗСО на регіональному рівні, розробляють обласні програми, організовують методичний супровід, підвищення кваліфікації кадрів, погоджують закупівлі та ремонти, здійснюють аналіз ефективності розподілу фінансів та готують бюджетні запити.

У фінансовому аспекті департаменти освіти координують використання освітньої субвенції, проводять фінансовий контроль у закладах освіти, аналізують ефективність витрат, сприяють оновленню матеріально-технічної бази. Їх діяльність поєднує елементи бюджетного планування, управлінського аналізу та правового контролю в межах публічного адміністрування.

Особливу роль у механізмі контролю за дотриманням якості освіти відіграють територіальні органи Державної служби якості освіти України (ДСЯО). Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 14 березня 2018 року № 168, ДСЯО уповноважена на проведення інституційних аудитів, моніторинг стандартів освіти, формулювання рекомендацій щодо вдосконалення якості послуг [91].

Загалом регіональний рівень ресурсного забезпечення ПЗСО в Україні виступає інституційною ланкою, що забезпечує узгодження між державною політикою та місцевими потребами. Адміністративно-правова природа регіонального управління вимагає ефективної координації між суб'єктами владних повноважень, системної нормативно-правової регламентації

повноважень та відповідальності, а також впровадження публічної звітності за результатами діяльності. Регіональні суб'єкти мають забезпечувати баланс між централізацією контролю та автономією управлінських рішень, що в умовах воєнного стану набуває особливої актуальності.

Що стосується місцевого рівня ресурсного забезпечення ПЗСО в Україні то у контексті децентралізації публічного управління та адміністративно-територіальної реформи України, цей рівень набув особливої ваги як самостійний елемент системи управління освітою. Саме органи місцевого самоврядування територіальних громад виступають безпосередніми адміністраторами ресурсів, відповідальних за організацію освітнього процесу на базовій територіальній основі.

Законодавча база, що регулює діяльність органів місцевого самоврядування (ОМС) у сфері освіти, включає Конституцію України, Закони України "Про освіту", "Про повну загальну середню освіту", "Про місцеве самоврядування в Україні", а також Бюджетний кодекс України. Зокрема, стаття 32 Закону "Про місцеве самоврядування в Україні" визначає повноваження ОМС у галузі освіти, включаючи забезпечення функціонування закладів освіти, їх матеріально-технічне, інформаційне, науково-методичне та фінансове забезпечення, а також контроль за дотриманням законодавства у сфері освіти [92].

Фінансування освітніх закладів на місцевому рівні здійснюється за рахунок двох основних джерел: освітньої субвенції з державного бюджету та власних коштів місцевих бюджетів. Субвенція покриває витрати на оплату праці педагогічних працівників, у той час як місцеві бюджети спрямовуються на оплату комунальних послуг, капітальні та поточні ремонти, матеріально-технічне забезпечення тощо. У межах положень Бюджетного кодексу України ОМС реалізують право на формування, затвердження й реалізацію місцевих бюджетів з урахуванням особливостей та потреб територіальних громад [4].

Окремий наголос у діяльності ОМС робиться на формуванні та підтримці належної матеріально-технічної бази ПЗСО. Йдеться про утримання та модернізацію освітніх будівель, забезпечення класів сучасним обладнанням, придбання підручників і навчальних матеріалів, розвиток інфраструктури для

інклюзивного навчання та впровадження ІКТ. Згідно з методичними рекомендаціями Державної служби якості освіти, ОМС також відповідають за створення безпечного освітнього середовища й організацію внутрішнього контролю якості освіти [93, с. 25].

Сучасне управління у сфері ПЗСО вимагає від ОМС впровадження ефективних цифрових інструментів адміністрування, зокрема, систем обліку, аналітики та звітності. Крім того, адміністративно-правовий статус ОМС передбачає налагодження діалогу із зацікавленими сторонами: педагогічними колективами, громадськими організаціями, батьківськими комітетами, бізнесом з метою розвитку партнерства в освіті.

Крім того, у межах адміністративної децентралізації окремого значення набуває внутрішньоорганізаційний рівень ресурсного забезпечення, тобто діяльність закладів ПЗСО як самостійних суб'єктів публічного управління, наділених організаційною, кадровою та фінансовою автономією. У межах чинного законодавства заклади освіти реалізують власні адміністративно-господарські функції, що суттєво впливає на якість освітнього процесу та ефективність реалізації державної освітньої політики.

Визначальними для регламентації діяльності закладів освіти є: 1) Закон України «Про освіту», який фіксує правовий статус закладу освіти як юридичної особи публічного права з автономією в управлінні ресурсами; 2) Закон України «Про повну загальну середню освіту», який встановлює порядок розподілу повноважень між директором, педагогічною радою та іншими органами управління закладу освіти.

Заклади ПЗСО наділені значним обсягом внутрішньоорганізаційних повноважень у сфері ресурсного забезпечення, згідно з чинним законодавством, основними такими повноваженнями є: 1) Фінансово-господарське управління — самостійне складання й виконання кошторису, управління бюджетними й позабюджетними надходженнями, участь у грантових програмах; 2) Керівництво освітньою інфраструктурою - директор закладу відповідальний за безпечний та Адміністрування інфраструктури — відповідальність директора за технічний стан об'єктів, організація ремонтів, забезпечення безпеки приміщень і територій;

3) Управління навчально-методичними ресурсами — закупівля літератури, електронних засобів навчання, програмного забезпечення відповідно до стандартів МОН; 4) Організація харчування — забезпечення відповідно до Постанови КМУ № 305 від 24.03.2021 [94]; 5) Кадрове адміністрування — прийняття рішень щодо працевлаштування, переведення, звільнення, організація професійного розвитку персоналу; 6) Розвиток інформаційної інфраструктури — створення сайтів, платформ електронного документообігу, впровадження електронного управління процесами.

У свою чергу, в межах адміністративно-правового підходу напрями ресурсного забезпечення у сфері ПЗСО доцільно розглядати як комплекс організаційно й функціонально узгоджених механізмів, інструментів і процедур, спрямованих на формування умов для належного функціонування закладів освіти, реалізації їх освітніх програм і досягнення цілей державної політики в галузі середньої освіти. Зокрема, можна виділити такі основні напрями: 1) Фінансовий - включає бюджетне та позабюджетне фінансування (субвенції, гранти, спонсорська допомога), планування, облік і використання коштів для виплати заробітної плати, закупівель, оплати комунальних послуг; 2) Матеріально-технічний - охоплює оновлення освітньої інфраструктури, забезпечення сучасними засобами навчання, ІКТ, створення інклюзивного й безпечного освітнього середовища; 3) Кадровий - передбачає правове регулювання підбору, працевлаштування, сертифікації, підвищення кваліфікації працівників. Важливим є стимулювання їх професійного розвитку відповідно до державних стандартів [39, с. 25]; 4) Інформаційний - спрямований на впровадження електронного документообігу, функціонування аналітичних платформ, обмін цифровими ресурсами, розвиток цифрової грамотності та моніторинг якості управлінських рішень; 5) Організаційний - охоплює структуру внутрішнього управління (педагогічна рада, методичні об’єднання, самоврядування) та механізми взаємодії із владою й зацікавленими сторонами; 6) Науково-методичний - включає розробку освітніх програм, методичних матеріалів, підвищення кваліфікації, роботу методичних центрів, інститутів післядипломної освіти та співпрацю з науковими установами.

Зазначені напрями функціонують як взаємопов'язані елементи єдиного механізму забезпечення якості та розвитку освіти на всіх рівнях. Вони формують цілісну архітектоніку адміністративного впливу, що забезпечує адаптивність освітнього процесу та його відповідність суспільним очікуванням.

У науковій площині «напрям ресурсного забезпечення» слід трактувати як системну категорію, яка поєднує у собі як матеріальні, так і нематеріальні ресурси, а також інституційні та процедурні механізми їх реалізації. Кожен напрям реалізується в межах чітко визначених адміністративно-правових процедур, нормативних регламентів та управлінських стратегій.

Таким чином, напрями ресурсного забезпечення у сфері ПЗСО постають у вигляді цілісної, структурованої системи, що містить п'ять взаємопов'язаних складових, кожна з яких має власну цільову орієнтацію, нормативну базу та інструментарій адміністративного впливу. Їх узгоджене функціонування є запорукою ефективної реалізації державної політики у сфері освіти.

Крім того, цікавим та важливим видається розкриття питання зарубіжного досвіду щодо рівнів та напрямів ресурсного забезпечення у сфері ПЗСО. У Німеччині система ресурсного забезпечення базується на розподілі повноважень між федеральним, земельним і муніципальним рівнями. Федерація через Bundesministerium für Bildung und Forschung фінансує загальні освітні програми, зокрема цифровізацію [95]. Місцеві органи (Kommunen) відповідають за утримання шкіл: ремонт, оплату комунальних послуг, закупівлю обладнання. Фінансування відбувається через механізм Landeshaushalt → Kommunalhaushalt [96]. Землі регулюють підготовку педагогів (Landesausschüsse für Lehrerbildung) [97], а обмін ресурсами координує Kultusministerkonferenz. Внутрішня організація забезпечується Schulkonferenz - дорадчим органом з участю педагогів, батьків та учнів.

У Сполучених Штатах Америки ПЗСО функціонує в багаторівневій системі: федеральний рівень (US Department of Education) фінансує близько 8 % шкільного бюджету через гранти (Title I, IDEA) та встановлює загальні стандарти (Every Student Succeeds Act – ESSA) [98]. Більшу частину фінансування (40–50 %) забезпечують бюджети штатів за допомогою state funding formulas, які

враховують ENROLLMENT, NEED і EQUITY. Окружні школи (Local Education Agencies, LEA) покладаються на місцеві податки на нерухомість (property tax), що становить близько 40 % бюджету округу, і ухвалюють рішення про будівництво та ремонти (bond measures). Кадровий напрям регулюється штатними вимогами ліцензування, але округи можуть пропонувати власні бонуси в «складних» районах. Інформаційне забезпечення здійснюють NCES (National Center for Education Statistics), state dashboards та локальні SIS (PowerSchool, Infinite Campus) [99]. Організаційно округи контролюються school boards, а батьки об'єднуються в Parent–Teacher Associations (PTA), що сприяє залученню додаткових ресурсів; окремі charter schools діють як автономні публічні заклади, фінансовані державою, але з власними правилами роботи [100].

У Великій Британії (Англія) ресурсне забезпечення координується Department for Education (DfE), який розподіляє кошти через Dedicated Schools Grant (покриває до 80 % бюджету) [101]. Додаткове фінансування забезпечується Local Authorities та програмою Pupil Premium для підтримки учнів із вразливих категорій [102]. Матеріально-технічні ресурси покриваються з Condition Improvement Fund, яким керують місцеві органи. Кадрове забезпечення реалізується через програми ITT і CPD, за підтримки Teaching Schools Alliances. Інформаційне забезпечення здійснюється через Ofsted Dashboard і національні освітні платформи [103]. Шкільні стратегії координуються School Governors і PTA, що забезпечують контроль за розподілом ресурсів.

Таким чином, зарубіжний досвід засвідчує ефективність і гнучкість багаторівневої моделі ресурсного забезпечення ПЗСО. Застосування цих підходів в українській системі адміністративно-правового регулювання може сприяти підвищенню ефективності освітнього менеджменту, покращенню якості освіти та більш справедливому розподілу публічних ресурсів у межах реформи децентралізації.

2.3. Адміністративно-правові форми та методи ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти

Адміністративно-правове забезпечення ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти (ПЗСО) є ключовим фактором ефективного функціонування національної освітньої системи в умовах трансформаційних змін, децентралізації влади та бюджетної реформи. Враховуючи актуальність рівного доступу до якісної освіти, особливо в умовах фінансової автономії місцевих громад, необхідним є формування цілісного теоретико-методологічного підходу до вивчення адміністративно-правових форм і методів державного управління у зазначеній сфері.

У системі державного управління освітою форми і методи адміністративно-правового впливу виконують функцію механізму реалізації державної освітньої політики. Їх правова природа визначає як змістовну наповненість управлінських рішень, так і правові межі впливу органів публічної влади на процеси формування, розподілу та контролю за освітніми ресурсами. У цьому контексті саме адміністративне право формує правові рамки застосування органами публічної влади відповідних форм і методів управлінського впливу.

Форми державного управління у сфері ресурсного забезпечення ПЗСО - це юридично оформлені дії органів публічної адміністрації, спрямовані на регулювання, зміну або припинення публічно-правових відносин у сфері формування та використання ресурсів освітньої галузі. Натомість методи державного управління - це сукупність юридичних засобів і прийомів, що застосовуються для досягнення цілей державної політики у сфері ПЗСО шляхом прямого або опосередкованого впливу на об’єкти управління.

Серед основних методів управління виділяються: 1) адміністративне регулювання (установлення нормативів, стандартів); 2) контроль і нагляд (аудити, моніторинг, перевірки); 3) адміністративні санкції (заходи впливу у випадку порушення законодавства) [104]. Усі ці методи є складовими частинами механізму адміністративно-правового забезпечення функціонування ПЗСО.

Особливість правової природи форм і методів державного управління у цій сфері полягає у тому, що вони є строго юридично детермінованими категоріями. Їх виникнення, функціонування та припинення підпорядковане нормам: Конституції України (ст. 53) [9]. Закону України «Про освіту»; Закону України «Про повну загальну середню освіту»; Бюджетного кодексу України; підзаконних нормативно-правових актів, зокрема постанов Кабінету Міністрів України.

На відміну від приватноправових відносин, форми і методи державного управління ресурсним забезпеченням ПЗСО мають чітко виражений суспільно-публічний характер, оскільки: спрямовані на реалізацію суспільно значущих функцій держави; забезпечують гарантії реалізації конституційних прав громадян на безоплатну освіту; формують освітню політику як елемент державної стратегії розвитку людського капіталу. У цьому контексті держава виступає носієм публічної влади, а органи управління освітою, як уповноважені суб'єкти, які зобов’язані забезпечити реалізацію цих суспільних інтересів. Управлінські дії здебільшого реалізуються у формі владно-розпорядчих актів - рішень місцевих рад, наказів, затвердження кошторисів тощо. Ці акти передбачають адміністративні процедури погодження, обґрунтування, контролю, а також мають імперативний характер для адресатів.

Особливість правової природи форм і методів державного управління у сфері ПЗСО полягає у тому, що будь-яке порушення норм та процедур їх реалізації тягне за собою юридичну відповідальність, яка може мати: дисциплінарний характер (для керівників шкіл, бухгалтерів, посадових осіб органів влади); адміністративний характер (накладення штрафів та адміністративних стягнень за бюджетні і корупційні правопорушення); фінансовий характер (стягнення коштів, відшкодування завданих збитків); кримінальний характер (у разі вчинення зловживань, корупційних злочинів чи розтрати бюджетних коштів).

Отже, правова природа форм і методів державного управління ресурсним забезпеченням у сфері ПЗСО розкриває їх як інструменти адміністративного впливу, що перебувають у чітких межах правового поля, ґрунтуються на

публічному інтересі та покликані забезпечити ефективне функціонування освітньої системи України.

Що стосується питання виключно адміністративно-правових форм ресурсного забезпечення у сфері ПЗСО то на нашу думку такими формами – є врегульовані нормами адміністративного права визначені законом організаційно-правові способи зовнішнього виявлення діяльності суб'єктів публічної адміністрації, спрямовані на планування, розподіл, використання, контроль і оновлення фінансових, матеріально-технічних, кадрових, інформаційних, науково-методичних та інших ресурсів, необхідних для безперервного функціонування та розвитку системи ПЗСО відповідно до визначених державою стандартів якості освіти.

У системі адміністративного права структура адміністративно-правових форм ресурсного забезпечення ПЗСО являє собою складну й багаторівневу конструкцію, що включає низку взаємопов'язаних компонентів. Кожен з них відіграє специфічну роль у реалізації державної освітньої політики:

1. Об'єкт адміністративно-правового регулювання - ним виступає система ресурсного забезпечення закладів ПЗСО, яка охоплює: а) фінансові ресурси; б) матеріально-технічні ресурси; в) кадрові ресурси; г) інформаційні ресурси; ґ) інноваційно-технологічні ресурси; д) науково-методичні ресурси.

2. Суб'єкти адміністративно-правового забезпечення - до суб'єктів, які безпосередньо здійснюють ресурсне забезпечення ПЗСО в адміністративно-правовій площині, належать: а) Кабінет Міністрів України; б) Міністерство освіти і науки України; в) Міністерство фінансів України; г) Місцеві органи влади (ОТГ, районні та обласні ради); ґ) Державна служба якості освіти України.

3. Правові норми та регуляторна база - до регуляторної основи належать закони, підзаконні нормативні акти, інструкції, методичні документи, що визначають процедури надання, розподілу, використання ресурсів, відповідальність суб'єктів управління та форми звітності.

4. Адміністративно-правові відносини - формуються між: а) державою й освітніми закладами; б) органами влади різних рівнів; в) закладами освіти та суб'єктами постачання ресурсів; г) школами й органами контролю. Вони можуть

мати як вертикальний (ієрархічний), так і горизонтальний (договірний) характер, врегульований нормами адміністративного права.

5. Адміністративно-правові форми управлінської діяльності - основними формами є: видання нормативно-правових актів; ухвалення адміністративних рішень; проведення перевірок, моніторингів, аудитів; застосування адміністративних санкцій; реалізація фінансових трансферів (субвенцій, дотацій); ліцензування, атестація, сертифікація кадрів; адміністративні процедури бюджетного планування, розподілу та контролю.

6. Механізми правового контролю та моніторингу - окремим елементом структури є система контролю за: цільовим використанням фінансових ресурсів; якістю закуплених матеріальних ресурсів; рівнем забезпеченості педагогічних кадрів; якістю освітніх послуг, що надаються на основі залучених ресурсів [105].

Основними ознаками таких адміністративно-правових форм є: а) юридична закріпленість - форми базуються виключно на чинних нормативно-правових актах; б) публічно-владний характер - форми реалізуються суб’єктами владних повноважень у порядку адміністративного підпорядкування; в) офіційний характер - рішення ухвалюються в установленій законом процедурі, оформлюються офіційними актами; г) процедурна визначеність - здійснюються через визначені процедури (бюджетне планування, фінансові субвенції, аудит, адміністративні перевірки); ґ) адресність - форми орієнтовані на конкретні суб’єкти: органи місцевого самоврядування, заклади освіти, фінансові органи; д) результативність - кожна форма спрямована на досягнення конкретного правового результату: виділення коштів, затвердження кошторису, укладення договору, здійснення контролю [106].

У свою чергу, до переліку основних адміністративно-правових форм ресурсного забезпечення у сфері ПЗСО можна віднести:

1. Нормативно-регламентуючі форми - засновані на загальнообов’язкових правових актах, що визначають механізми фінансування, матеріального, кадрового й інфраструктурного забезпечення закладів освіти. Вони закладають правову основу функціонування системи освіти, встановлюють державні

стандарти забезпечення незалежно від рівня розвитку регіону, мають імперативний і стабілізуючий характер.

2. Планово-прогнозні форми - забезпечують стратегічне та оперативне планування потреб у ресурсах. До них належать державні програми розвитку освіти, фінансові прогнози, кошториси, бюджетні запити, аналітика щодо мережі шкіл, кількості учнів, кадрової забезпеченості тощо. Ці форми мають особливе значення в умовах децентралізації, коли громади самостійно планують розвиток освітніх закладів, враховуючи місцеву специфіку.

3. Організаційно-розпорядчі форми - конкретизують управлінські рішення щодо розподілу, використання та контролю освітніх ресурсів. Сюди входять затвердження кошторисів, розпорядження про субвенції, формування штатів, визначення пріоритетів ремонтів. Їхня дія спрямована на безпосередню реалізацію державної політики в освітній сфері.

4. Договірні форми - передбачають залучення додаткових ресурсів поза бюджетом через угоди з міжнародними організаціями, фондами, приватними структурами. До них належать грантові угоди, меморандуми про співпрацю, державно-приватні партнерства. Вони є гнучкими, добровільними інструментами, що значно підвищують адаптивність системи ПЗСО.

5. Контрольно-наглядові форми - охоплюють ревізії, аудити, інституційний моніторинг, перевірки дотримання бюджетної дисципліни. Здійснюються органами аудиту, ДСЯО, казначейством, органами місцевого самоврядування. Вони мають превентивний і захисний характер, спрямовані на забезпечення прозорості та підзвітності використання ресурсів.

У цілому, адміністративно-правові форми ресурсного забезпечення ПЗСО утворюють системну конструкцію взаємопов’язаних управлінських рішень, де кожен елемент виконує свою функцію. Баланс між імперативними (нормативними, розпорядчими) та диспозитивними (договірними, прогнозними) формами є основою ефективної й стабільної освітньої політики.

У межах сучасної доктрини адміністративного права методи державного управління розглядаються як складова правового механізму реалізації функцій публічного адміністрування. Особливої ваги набуває їх аналіз у контексті

функціонування системи повної загальної середньої освіти (ПЗСО), адже саме ці методи забезпечують практичну реалізацію завдань державної освітньої політики у сфері ресурсного забезпечення.

З позицій адміністративного права адміністративно-правові методи ресурсного забезпечення у сфері ПЗСО доцільно визначати як закріплені в нормах адміністративного, бюджетного, фінансового та освітнього законодавства юридично регламентовані способи владно-організаційного впливу суб'єктів публічної адміністрації на процес планування, розподілу, використання, обліку та контролю ресурсів, необхідних для стабільного функціонування закладів загальної середньої освіти відповідно до вимог національних стандартів освіти.

Сутність адміністративно-правових методів ресурсного забезпечення у сфері ПЗСО розкривається через такі базові характеристики: 1) Юридична природа - методи мають імперативний характер і базуються на законодавчо встановлених повноваженнях. Їх зміст визначається нормативними актами, що регламентують порядок управління фінансовими, матеріально-технічними, кадровими та іншими освітніми ресурсами; 2) Функціональне призначення - методи виконують низку управлінських функцій: організаційну, координаційну, стимулювальну, контролюючу. Вони спрямовані на впорядкування управлінської діяльності, забезпечення цільового використання ресурсів, ефективності управлінських рішень, а також на досягнення результативності у функціонуванні освітньої системи; 3) Інструментальна сутність - адміністративно-правові методи виступають формалізованими засобами реалізації публічного управління, що дозволяють трансформувати законодавчі приписи у конкретні дії, від затвердження бюджетів до здійснення аудиту використання ресурсів закладами ПЗСО.

Структура адміністративно-правових методів ресурсного забезпечення ПЗСО є складною, багаторівневою та системно упорядкованою. Вона відображає різноманітність форм владного впливу держави та органів місцевого самоврядування на освітній сектор, які поєднують у собі як елементи суворого державного регулювання, так і механізми гнучкого управління ресурсами.

Виходячи із аналізу адміністративно-правової доктрини пропонується п’ятирівнева класифікація методів, яка найбільш повно відображає всю багатогранність їхньої правової природи та функціонального призначення:

1. Імперативні методи - є базовою групою методів публічного управління, що реалізують прямий владний вплив органів публічної адміністрації на суб’єктів освітніх правовідносин через обов’язкові приписи, заборони, дозволи та санкції. Серед імперативних методів у сфері ресурсного забезпечення можна виділити: а) встановлення державних стандартів освіти, що опосередковано визначають обсяг ресурсного забезпечення закладів ПЗСО; б) затвердження єдиних нормативів фінансування освітніх закладів; в) визначення типових штатних розписів та кваліфікаційних вимог до педагогічних працівників; затвердження цільових субвенцій із державного бюджету.

2. Диспозитивні методи - забезпечують надання учасникам правовідносин певної автономії у прийнятті рішень стосовно використання ресурсів у межах установлених правових рамок. Прикладами диспозитивних методів є: а) право органів місцевого самоврядування самостійно перерозподіляти залишки освітньої субвенції; б) можливість закладів освіти формувати власні кошториси, визначати напрями використання надходжень від власної господарської діяльності, благодійних внесків, грантів; в) право самостійного визначення пріоритетів у проведенні капітальних ремонтів, енергомодернізації шкільних будівель тощо; г) можливість розроблення додаткових місцевих програм підтримки освітньої сфери.

3. Стимулюючі методи - передбачають створення правових умов для заохочення органів місцевого самоврядування, закладів освіти, їх керівників та педагогів до ефективного, економного й результативного використання наданих ресурсів.

Серед стимулюючих методів застосовуються: а) виділення державних грантів за досягнення високих показників освітньої діяльності; б) запровадження конкурсного розподілу державних коштів для участі в державних чи міжнародних проектах (зокрема, у межах програми «Спроможна школа для кращих результатів») [62]; в) надання додаткових премій керівникам закладів за

успішну оптимізацію витрат; г) встановлення місцевих надбавок за ефективну організацію освітнього процесу. Застосування стимулюючих методів є надзвичайно важливим в умовах децентралізації, оскільки дозволяє активізувати ініціативу місцевих влад і керівництва шкіл.

4. Координаційні методи - забезпечують узгодження дій різних органів управління у процесі розподілу та використання освітніх ресурсів. Їх прикладами виступають: а) створення спільних міжвідомчих комісій для розподілу субвенцій; б) погодження обласними та міськими радами переліків шкіл, які підлягають модернізації за рахунок державної допомоги; в) взаємодія державних органів із міжнародними організаціями при реалізації спільних освітніх проектів.

5. Контрольні методи - є запобіжним механізмом забезпечення законності, фінансової дисципліни та цільового використання ресурсів. Серед контрольних методів виокремлюють: а) перевірки фінансових документів закладів освіти органами Державної аудиторської служби України; б) аудит ефективності використання коштів державної субвенції; в) моніторинг бюджетної дисципліни казначейством України; г) інституційний аудит Державної служби якості освіти України.

Таким чином, адміністративно-правові методи ресурсного забезпечення у сфері ПЗСО утворюють цілісну систему інструментів, що дозволяє ефективно реалізовувати завдання державної освітньої політики. Їх поєднання, залежно від цілей управління, забезпечує баланс між централізованим контролем і місцевою автономією, а також сприяє досягненню належного рівня забезпечення шкіл всіма належними видами ресурсів.

Наостанок, заслуговує на особливу увагу питання практичної площини досліджуваної проблематики, яке демонструє, яким чином загальнотеоретичні конструкції адміністративно-правових форм і методів набувають конкретного змісту та практичного втілення у реальних управлінських рішеннях органів публічної влади при здійсненні ресурсного забезпечення ПЗСО. Саме через адміністративно-правові інструменти формується дієва система управління, що дозволяє забезпечувати належний рівень матеріально-технічної, фінансової,

кадрової, організаційної та інформаційної підтримки функціонування закладів освіти на всіх рівнях.

В Україні застосування адміністративно-правових форм і методів у сфері ресурсного забезпечення ПЗСО реалізується у межах змішаної централізовано-децентралізованої моделі управління. Її формування стало результатом низки комплексних державних реформ, які відбувалися протягом останнього десятиліття, зокрема: конституційної реформи в частині розширення повноважень органів місцевого самоврядування; бюджетної децентралізації, що передбачила закріплення частини податкових надходжень за місцевими бюджетами та розширення їхньої фінансової самостійності; а також адміністративно-територіальної реформи, внаслідок якої створено систему об'єднаних територіальних громад із широкими компетенціями у сфері освіти.

У рамках цієї моделі за державними органами зберігається компетенція щодо розроблення єдиної освітньої політики, визначення державних стандартів освіти, здійснення стратегічного планування, нормативно-правового регулювання освітньої галузі та формування основних параметрів фінансового забезпечення через механізм освітньої субвенції, що надходить до місцевих бюджетів відповідно до визначеної формули розподілу.

Водночас, органи місцевого самоврядування на рівні територіальних громад безпосередньо здійснюють управління закладами освіти, виступаючи як розпорядники бюджетних асигнувань, приймаючи рішення щодо розподілу фінансових ресурсів, організації матеріально-технічного забезпечення шкіл, кадрової політики в частині призначення та звільнення керівників навчальних закладів.

У сфері адміністративно-правових методів домінуючого значення набули імперативні методи, які проявляються у встановленні обов’язкових нормативних приписів щодо формування освітньої мережі, стандартів якості освіти, фінансових нормативів забезпечення освітнього процесу (наприклад, наказ МОН України № 1205 від 06.12.2010 року «Про затвердження Типових штатних нормативів загальноосвітніх навчальних закладів») [107]. Одночасно застосовуються і диспозитивні методи, коли суб’єкти публічної адміністрації

отримують певний простір дискреції для самостійного вирішення питань розподілу додаткових ресурсів, формування місцевих програм розвитку освіти, стимулювання педагогічних кадрів тощо.

Таким чином, вітчизняна практика адміністративно-правового регулювання ресурсного забезпечення ПЗСО характеризується функціонуванням складної багаторівневої системи управління, в межах якої поєднуються централізовані директивні приписи держави із розширеними можливостями автономних рішень на рівні територіальних громад.

2.4. Адміністративно-правовий статус суб'єктів ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти

У науці адміністративного права категорія "адміністративно-правовий статус" є ключовим поняттям, що відображає правовий стан суб’єкта у межах публічно-правових відносин. Вона охоплює систему прав, обов’язків, компетенцій, елементів правоздатності, дієздатності, гарантій і відповідальності [108, с. 78]. Адміністративно-правовий статус суб’єкта в контексті ресурсного забезпечення ПЗСО відображає його юридичне становище в системі публічного управління освітою та визначає характер і обсяг повноважень щодо розподілу, використання та контролю за ресурсами у сфері повної загальної середньої освіти [109, с. 111].

До основних елементів адміністративно-правового статусу суб'єктів у сфері ресурсного забезпечення ПЗСО можна віднести:

1. Адміністративна правоздатність – це юридично закріплена здатність суб’єкта бути носієм публічних прав і обов’язків у сфері ресурсного забезпечення ПЗСО, що визначається чинним законодавством. Для органів державної влади та місцевого самоврядування адміністративна правоздатність виникає з моменту їх утворення відповідно до нормативно-правових актів. Для закладів повної загальної середньої освіти правоздатність настає з моменту їх

державної реєстрації як юридичної особи та отримання відповідної ліцензії на провадження освітньої діяльності.

2. Адміністративна дієздатність – це здатність суб'єкта не лише мати права й обов'язки, але й самостійно реалізовувати їх у межах, визначених законом. У сфері ПЗСО адміністративна дієздатність закладу освіти виражається, зокрема, у можливості самостійно формувати бюджетні запити, ініціювати закупівлі товарів і послуг для освітніх потреб, укладати договори, здійснювати внутрішній фінансовий контроль, вести кадрову політику (прийом, атестація, підвищення кваліфікації працівників) та реалізовувати інші управлінські повноваження.

3. Компетенція та повноваження - є центральними складовими, що відображають коло функцій суб'єкта. Міністерство освіти і науки України, наприклад, визначає освітню політику, нормативно регулює галузь, органи місцевого самоврядування організовують безпосереднє фінансування і матеріально-технічне забезпечення, тоді як заклади освіти здійснюють внутрішнє управління, кадрову політику, звітність.

4. Права й обов'язки - це можливості й юридичні обов'язки кожного суб'єкта. Освітні установи мають право на бюджетне фінансування, участь у програмах, автономію у внутрішньому управлінні, а також зобов'язані дотримуватись стандартів освіти, забезпечувати ефективне використання ресурсів, звітувати за витрати.

5. Гарантії та відповідальність - включають правові засоби захисту інтересів суб'єктів (оскарження рішень, участь у формуванні бюджету, судовий захист) та заходи впливу у разі порушень (адміністративна, дисциплінарна, кримінальна відповідальність).

У науковій літературі виділено кілька підходів до розуміння сутності адміністративно-правового статусу, які дозволяють глибше зрозуміти правову природу діяльності суб'єктів у сфері ресурсного забезпечення ПЗСО, зокрема: 1) Системний підхід - розглядає адміністративно-правовий статус як багатоскладову систему, що поєднує в собі норми права, організаційні структури, компетенції, повноваження, механізми контролю та відповідальності; 2) Компетентнісний підхід - акцентує увагу на чіткому визначенні обсягу

компетенції кожного суб'єкта та уникненні дублювання повноважень. У сфері ресурсного забезпечення освіти це означає фокус на чіткому розмежуванні функцій та повноважень суб'єктів; 3) Інституційно-функціональний підхід - розглядає адміністративно-правового статусу як сукупності правових ознак інституту публічного управління, що визначають організаційні та функціональні аспекти його діяльності. Зокрема, для закладів ПЗСО важливими є організаційно-правова форма, внутрішня структура управління, порядок формування адміністрації, процедурні аспекти здійснення закупівель, кадрової політики тощо; 4) Динамічний підхід - враховує трансформаційний характер адміністративно-правового статусу, який змінюється під впливом реформ, цифровізації, децентралізації, євроінтеграційних процесів; 5) Порівняльно-правовий підхід - дозволяє враховувати досвід інших країн. Наприклад, у ЄС діє модель автономії закладів із централізованими стандартами, у Канаді освітня політика – компетенція провінцій при дотриманні національних стандартів [110, с.33].

Отже, адміністративно-правовий статус суб'єктів у сфері ресурсного забезпечення ПЗСО становить юридично визначене положення у публічному управлінні, яке базується на системі прав, обов'язків, повноважень і гарантій. Центральним елементом є зв'язок компетенцій із реалізацією ресурсних функцій. Це, зокрема, проявляється у зобов'язанні місцевих рад, які отримують кошти з державної освітньої субвенції, створювати належні умови для освітнього процесу в закладах ПЗСО, від забезпечення інфраструктури до кадрового наповнення.

У свою чергу, методологічна база дослідження адміністративно-правового статусу суб'єктів у сфері ресурсного забезпечення ПЗСО включає систему взаємопов'язаних загальнонаукових, спеціально-юридичних і прикладних методів, що забезпечують всебічне та системне пізнання предмета дослідження.

Загальнонаукові методи, насамперед діалектичний, історико-правовий, логічний аналіз і синтез, дозволяють сформувати цілісне бачення суб'єктів у системі публічного адміністрування. Діалектичний метод виявляє закономірності розвитку системи адміністративно-правового статусу в умовах

постійної взаємодії централізованих і децентралізованих тенденцій. Історико-правовий підхід дозволяє простежити трансформацію інституту ресурсного забезпечення освіти – від централізованої радянської моделі до сучасної децентралізованої системи з домінуванням освітніх субвенцій [111, с. 265]. Логічний аналіз забезпечує структуризацію елементів статусу – адміністративної правоздатності, дієздатності, компетенції, обов'язків, гарантій і відповідальності, з урахуванням функціональної ролі кожного суб'єкта.

До спеціально-юридичних методів належать формально-юридичний, нормативно-аналітичний, порівняльно-правовий та статистичний. Формально-юридичний метод дає змогу розкрити зміст правових норм, що регламентують діяльність суб'єктів у сфері ресурсного забезпечення ПЗСО, та інтерпретувати понятійно-категоріальний апарат. Порівняльно-правовий метод забезпечує виявлення особливостей функціонування української моделі ресурсного забезпечення у порівнянні з практиками країн ЄС і Канади. Статистичний метод дозволяє узагальнити емпіричні дані щодо фінансування, кадрового складу та забезпечення матеріальними ресурсами, що надає дослідженню прикладного характеру та сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень. До цього переліку слід додати метод моделювання, який особливо корисний для прогнозування наслідків реформ, наприклад, переведення бюджетної відповідальності на місцеві органи або запровадження е-адміністрування в освітньому секторі. Він дозволяє побудувати альтернативні сценарії та оцінити їхні переваги й ризики.

Окрему роль відіграють соціологічні (емпіричні) методи - анкетування, експертні інтерв'ю, фокус-групи, що спрямовані на аналіз оцінок керівників шкіл, посадовців місцевих органів влади, представників МОН. Ці методи дозволяють зрозуміти, наскільки реальний досвід відповідає теоретичним конструкціям і які бізнес-процеси працюють, а де існують розриви.

Також, важливою ланкою є контент-аналіз – це аналіз нормативно-правових актів, рішень органів, звітних документів. Цей метод дозволяє виявити зміни у формулюваннях прав та обов'язків, з'ясувати відмінності в інструктивних актах

місцевих органів, а також дослідити реакцію громадськості (через відкриті ІР-портали та ЗМІ).

Узагальнена методологічна модель забезпечує комплексне дослідження адміністративно-правового статусу суб'єктів ресурсного забезпечення ПЗСО, дозволяє визначити оптимальні підходи до його удосконалення та забезпечення ефективного функціонування системи публічного управління у сфері освіти..

На нашу думку, суб'єкти ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти - це визначене законом коло органів публічної влади, юридичних осіб та посадових осіб, які наділені адміністративно-правовим статусом та в межах закріпленої компетенції здійснюють організацію, управління, розподіл, використання та контроль ресурсів, необхідних для належного функціонування системи повної загальної середньої освіти, забезпечуючи реалізацію державної освітньої політики, дотримання стандартів освіти і ефективність адміністративного управління в цій сфері.

У процесі дослідження питань ресурсного забезпечення ПЗСО важливого значення набуває визначення та систематизація суб'єктного складу, який безпосередньо забезпечує функціонування цієї сфери в межах адміністративно-правового регулювання. Саме правильне розуміння видів суб'єктів дозволяє правильно сформулювати межі повноважень, відповідальності та взаємодії між ними у процесі формування, розподілу та використання різних видів ресурсів.

Відповідно до норм чинного законодавства України, зокрема Законів України «Про освіту» [6] та «Про повну загальну середню освіту» [7], система забезпечення функціонування ПЗСО будується на засадах розмежування повноважень між різними суб'єктами публічної влади, автономії закладів освіти, участі громадськості та залучення додаткових партнерських ресурсів. Це зумовлює складність і багаторівневість суб'єктного складу, що потребує чіткого теоретико-правового структурування.

З точки зору адміністративно-правового підходу, суб'єкти ресурсного забезпечення у сфері ПЗСО можуть бути класифіковані залежно від їх правового статусу, організаційно-функціональної ролі та рівня участі у процесі забезпечення освітнього процесу ресурсами. При цьому важливо розмежовувати

як основних суб'єктів, які безпосередньо формують та реалізують державну політику у сфері ресурсного забезпечення ПЗСО, так і допоміжних (похідних) суб'єктів, діяльність яких носить переважно забезпечувальний, координаційний або консультативно-дорадчий характер.

До основних суб'єктів ресурсного забезпечення, діяльність яких охоплює ключові управлінські, розпорядчі та фінансово-господарські повноваження у цій сфері, відносяться: 1) центральні органи виконавчої влади, насамперед Міністерство освіти і науки України, як орган, що формує загальнодержавну політику у сфері освіти; 2) органи місцевого самоврядування та місцеві державні адміністрації, які забезпечують організацію функціонування мережі закладів освіти на відповідній території; 3) заклади повної загальної середньої освіти як юридичні особи - безпосередні отримувачі, адміністратори та розпорядники ресурсів у межах своєї автономії.

Допоміжними суб'єктами, що здійснюють підтримку основних суб'єктів ресурсного забезпечення, виступають: 1) інклюзивно-ресурсні центри, методичні та інформаційно-аналітичні установи, що забезпечують методичний, психолого-педагогічний та інфраструктурний супровід закладів освіти; 2) органи громадського самоврядування у закладах освіти - це батьківські ради, піклувальні ради тощо, які беруть участь у вирішенні окремих питань матеріально-фінансового характеру; 3) партнерські організації, що співпрацюють із закладами освіти на договірних засадах у сфері матеріально-технічного забезпечення, підготовки кадрів, реалізації інфраструктурних проектів.

Кожна з цих груп суб'єктів наділена специфічним адміністративно-правовим статусом, що визначає особливості їх правосуб'єктності, обсяг компетенції, права, обов'язки, а також юридичну відповідальність у межах виконання завдань ресурсного забезпечення освітнього процесу. Відтак, системне вивчення кожної категорії суб'єктів ресурсного забезпечення у ПЗСО з позицій адміністративного права є важливим етапом наукового дослідження правових засад організації сучасної освітньої системи України.

В умовах реформування освітньої системи України центральні органи виконавчої влади (ЦОВВ), відповідальні за ресурсне забезпечення ПЗСО, виступають ключовими суб'єктами публічної адміністрації у забезпеченні узгодженої реалізації державної політики. Визначення їхнього адміністративно-правового статусу можна трактувати, як система прав, обов'язків і відповідальності, що сприяє ефективності публічного управління ПЗСО і мінімізації дисбалансів між заявленою нормативною моделлю й реальним станом ресурсного забезпечення.

Формування та реалізація адміністративно-правового статусу центральних органів виконавчої влади у сфері ПЗСО здійснюється у межах комплексної нормативно-правової основи. Вона охоплює Конституцію України, базові закони у сфері публічної адміністрації та освіти, а також підзаконні нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України й відповідних ЦОВВ.

Адміністративно-правовий статус ЦОВВ як центральних суб'єктів ресурсного забезпечення ПЗСО є юридичною конструкцією, яка складається із системи правових норм, що визначають компетенцію, повноваження, обов'язки, відповідальність та взаємозв'язки органів державної влади з іншими суб'єктами публічної адміністрації у сфері освіти. ЦОВВ (зокрема МОН, Держслужба якості освіти), будучи публічно-правовими юрособами, наділені владними функціями: встановлюють стандарти, нормативи, координують інформаційні системи та здійснюють контроль над виконанням освітніх програм.

На нашу думку, адміністративно-правовий статус формується на основі поєднання матеріального (змістовного) та процесуального елементів діяльності органів виконавчої влади, де ключовими критеріями виступають публічно-владна природа дій, правозастосовчий характер та підпорядкованість правовому регулюванню.

ЦОВВ на рівні держави реалізують освітню політику шляхом: а) формування державних стандартів освіти (відповідно до ст. 6 Закону «Про освіту») [6]; б) затвердження порядку забезпечення підручниками, технічними засобами навчання, обладнанням; в) встановлення нормативів кадрового, матеріального, фінансового забезпечення; г) розробки та впровадження

інформаційних систем (ЄДЕБО, ІСУО, платформи дистанційного навчання тощо). Ці функції закріплюють роль МОН як координуючого органу у ланцюгу публічного адміністрування освітою.

До основних обов'язків ЦОВВ як суб'єктів адміністративного права належать: а) забезпечення прав громадян на безоплатну якісну освіту; б) моніторинг забезпечення ресурсами відповідно до нормативів; в) вжиття заходів впливу до порушників освітнього законодавства. Невиконання або неналежне виконання цих обов'язків може мати наслідком дисциплінарну, адміністративну або навіть кримінальну відповідальність посадових осіб (зокрема, за службову недбалість чи зловживання службовим становищем).

Нормативно-правова основа адміністративно-правового статусу центральних органів виконавчої влади як центральних суб'єктів ресурсного забезпечення у сфері ПЗСО, складається із таких рівнів:

1. Конституційний рівень – відповідно ст. 19 та 53 Конституції України, державні органи зобов'язані діяти винятково відповідно до закону і забезпечувати безкоштовність загальної середньої освіти [9]. Це встановлює юридичну основу публічного ресурсо-державного забезпечення, яким безпосередньо опікуються ЦОВВ у рамках своїх повноважень щодо бюджетування, кадрового та матеріально-технічного забезпечення.

2. Законодавчий рівень: 1) Закон України «Про центральні органи виконавчої влади» № 3166-VI від 17.03.2011 р. - визначає мінімальні ознаки та засади діяльності ЦОВВ, серед яких верховенство права, принцип єдиноначальності, прозорості, підзвітності, а також чіткі атрибути статусу (юридична особа, печатка, баланс) [112]. 2) Закон України «Про повну загальну середню освіту» № 463-IX від 16.01.2020 р. - делегує ЦОВВ (зокрема Міністерству освіти й науки) право формувати стандарти, затверджувати освітні програми, проводити інституційний аудит та здійснювати контроль якості ПЗСО [7].

3. Рівень підзаконних актів, де ключовим нормативним актом є Постанова КМУ № 957 від 13.10.2020 р, - яка визначає процедури централізованого

забезпечення підручниками, методичними матеріалами й посібниками ПЗСО [113].

У свою чергу функціонально-правовий аналіз діяльності ЦОВВ у сфері повної загальної середньої освіти (ПЗСО) дає змогу виявити багаторівневу структуру суб'єктів, залучених до процесу ресурсного забезпечення. З позицій адміністративного права, ці органи можуть бути класифіковані відповідно до їх функціонального призначення в межах адміністративно-правової моделі управління освітньою галуззю. Виділяються наступні категорії: нормативно-координаційні, контрольно-наглядові, фінансово-бюджетні, інформаційно-цифрові та галузево-допоміжні ЦОВВ.

1. Нормативно-координаційні ЦОВВ - це органи, які здійснюють формування, нормативне регулювання, методологічне керівництво та загальну координацію державної політики у сфері ПЗСО, зокрема в частині ресурсного забезпечення. Одним із таких органів є Міністерство освіти і науки України – воно є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого прямо пов'язана з організацією та реалізацією освітньої політики держави. Саме МОН визначає зміст освітніх стандартів, затверджує типові освітні програми, погоджує структуру навчального року, забезпечує централізоване замовлення підручників, а також координує діяльність інших ЦОВВ у частині освіти. У контексті ресурсного забезпечення ПЗСО МОН: а) визначає нормативи кадрового, матеріально-технічного, фінансового та інформаційного забезпечення; б) розробляє положення про освітню субвенцію спільно з Мінфіном; в) контролює та координує розподіл державного фінансування; г) затверджує положення про ЄДЕБО, яка є ключовим цифровим інструментом управління освітою.

2. Контрольно-наглядові ЦОВВ - це органи, які здійснюють нагляд, аудит, моніторинг і правозастосування у сфері освіти, у тому числі з питань забезпечення необхідними ресурсами. Головним таким органом є Державна служба якості освіти України – яка є окремим ЦОВВ, який не входить до структури МОН, але координується через нього. Ця служба уповноважена: а) проводити інституційний аудит закладів освіти, який включає оцінку кадрового, матеріального, фінансового, організаційного забезпечення; б) здійснювати

моніторинг реалізації освітніх стандартів; в) готувати пропозиції щодо усунення порушень та складати протоколи про адміністративні правопорушення [114]. Згідно з Положенням про ДСЯО, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 14 березня 2018 року № 168, служба уповноважена ініціювати відкликання ліцензії або акредитації, якщо встановлено факт критичного дефіциту ресурсів, що впливає на якість освіти [91].

3. Фінансово-бюджетні ЦОВВ – ці органи формують політику фінансування, адмініструють міжбюджетні трансферти та контролюють цільове використання бюджетних ресурсів у сфері освіти. Одним із таких органів є Міністерство фінансів України яке відповідальне за: а) розробку та затвердження формули розподілу освітньої субвенції між територіальними громадами; б) погодження проєктів нормативних документів МОН щодо фінансування; в) здійснення контролю за використанням бюджетних коштів, виділених на ресурсне забезпечення ПЗСО; г) участь у підготовці звіту про виконання Державного бюджету України з освітніх програм [115].

4. Інформаційно-цифрові ЦОВВ - ця група органів забезпечує цифрову трансформацію, діджиталізацію та розвиток електронної інфраструктури в системі освіти. Зокрема Міністерство цифрової трансформації України: а) відповідає за цифровізацію державних послуг, включаючи верифікацію баз даних у сфері освіти (ЄДЕБО, ІСУО); б) сприяє впровадженню інструментів електронного документообігу в управлінні освітою; в) бере участь у розробці національної платформи дистанційного навчання для ПЗСО; г) координує ІТ-компоненти державних програм, зокрема проєкту «Дія.Цифрова освіта» [116].

5. Галузево-допоміжні ЦОВВ - ця категорія включає органи, які опосередковано впливають на ресурсне забезпечення ПЗСО через дотичні сфери, охорону здоров’я, соціальну політику, національну безпеку. Наприклад: 1) Міністерство охорони здоров’я України бере участь у забезпеченні ПЗСО санітарними та медичними нормами, проводить щеплення, контролює епідеміологічні заходи [117]; 2) Міністерство соціальної політики України забезпечує ресурсну підтримку соціально вразливих здобувачів освіти (діти з інвалідністю, діти-сироти, діти з малозабезпечених родин) [118]. Такі органи не

є профільними, але здійснюють системний вплив на повноцінне функціонування освітніх закладів через механізми міжгалузевого адміністрування.

У свою чергу, адміністративно-правовий статус органів місцевого самоврядування (ОМС) як суб'єктів ресурсного забезпечення у сфері ПЗСО набув особливого значення в умовах глибинної децентралізації публічного управління в Україні. Згідно зі статтями 140–146 Конституції України, ОМС виступають первинними носіями муніципальної влади, відповідальними за формування матеріальних, фінансових і організаційних засад забезпечення права громадян на якісну освіту [9].

Адміністративно-правовий статус ОМС у сфері ПЗСО формується через взаємозв'язок освітньої, бюджетної та соціально-сервісної політики. Він охоплює як власні повноваження, що реалізуються безпосередньо, так і делеговані функції, встановлені законодавством України. Основу нормативного підґрунтя становлять Конституція України, Закон України «Про місцеве самоврядування», Закон України «Про освіту», Бюджетний кодекс України та низка підзаконних актів.

Органи місцевого самоврядування реалізують свої повноваження через систему місцевих рад, виконавчих органів, керівників управлінь освіти, голів громад та старост. Структурно повноваження органів місцевого самоврядування у сфері ресурсного забезпечення ПЗСО класифікуються за такими напрямами:

1. Фінансове забезпечення - ОМС відіграють ключову роль у формуванні фінансової основи діяльності закладів ПЗСО. Відповідно до частини 1 статті 61 Закону України «Про місцеве самоврядування», до повноважень місцевих рад належить затвердження місцевих бюджетів, що включають видатки на освіту [92]. Згідно з ст. 103^2 Бюджетного кодексу України, освітня субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам спрямовується на оплату праці педагогічних працівників ПЗСО, а місцеві бюджети покривають видатки на утримання закладів (енергоносії, харчування, транспорт, ремонт тощо) [4]. У 2023-2024 роках роль місцевого самоврядування у сфері ПЗСО зросла в умовах продовження реформи децентралізації, коли більшість фінансових і управлінських повноважень перейшли до громад [119].

2. Матеріально-технічне забезпечення - ОМС зобов'язані забезпечити: а) утримання будівель шкіл і прилеглої інфраструктури; б) забезпечення приміщень меблями, технікою, засобами навчання; в) модернізацію обладнання відповідно до сучасних стандартів (зокрема, цифрових).

3. Кадрове забезпечення - до повноважень ОМС належать: а) затвердження та погодження кандидатур керівників закладів ПЗСО; б) участь у формуванні тарифікаційних списків; в) фінансування заходів із підвищення кваліфікації педагогічного персоналу; г) реалізація програм матеріального стимулювання вчителів (наприклад, доплат за престижність, винагороди за досягнення). Ці повноваження реалізуються у взаємодії з органами державної влади, органами управління освітою та педагогічною спільнотою.

4. Інформаційне забезпечення - ОМС забезпечують: а) доступ до Інтернету у школах; б) підтримку шкільних сайтів, е-журналів, освітніх порталів; в) технічне обслуговування цифрової інфраструктури; г) співпрацю з Мінцифрою щодо впровадження платформи «Всеукраїнська школа онлайн» та цифрової трансформації освіти. У межах національного проєкту «Дія. Цифрова освіта» громади отримали повноваження з координування локального цифрового середовища [120].

5. Науково-методичне та інклюзивне забезпечення - ОМС створюють локальні методичні центри, служби підтримки інклюзивної освіти, а також фінансують фахівців (психологів, соціальних педагогів, логопедів), що забезпечують реалізацію права на освіту для всіх категорій учнів.

Правовий статус ОМС у цій сфері не обмежується лише функціональними повноваженнями, він також включає систему прав, обов'язків і юридичної відповідальності, що забезпечує належне виконання делегованих і власних функцій.

ОМС мають право: а) формувати освітню мережу на території громади; б) ухвалювати рішення щодо реорганізації, створення чи ліквідації шкіл; в) запроваджувати місцеві освітні програми; г) здійснювати публічні закупівлі для потреб освітніх установ; д) залучати додаткові ресурси (інвестиції, благодійні внески, гранти) для забезпечення функціонування закладів ПЗСО. Ці

права закріплено в Законі України «Про освіту» (ст. 66) [6] та в Законі «Про місцеве самоврядування» (ст. 27, 32) [92].

Обов'язки ОМС: а) забезпечити безпечні, інклюзивні та матеріально забезпечені умови для здобуття ПЗСО; б) забезпечити належне фінансування (у межах своїх можливостей і законодавчо визначених трансфертів); в) створити інституційне середовище для якісного управління освітою на місцевому рівні; г) забезпечити відкритість та підзвітність у сфері використання бюджетних коштів на освіту.

ОМС, їх посадові особи та виконавчі органи несуть: а) адміністративну відповідальність - за порушення бюджетного законодавства, прав здобувачів освіти, нормативів безпеки, зокрема передбачену ст. 164-12 КУпАП [121]; б) дисциплінарну відповідальність — у разі бездіяльності або зловживання службовим становищем; в) цивільно-правову та матеріальну відповідальність - за шкоду, завдану внаслідок неналежного утримання шкільного майна; г) політичну відповідальність - через вибори, відкликання, громадський контроль.

Що стосується більш конкретної класифікації суб'єктів місцевого самоврядування, які наділені повноваженнями щодо формування та реалізації ресурсного забезпечення у сфері ПЗСО, то до них належать:

1. Представницькі органи місцевого самоврядування (обласні, районні, міські, селищні, сільські ради) - ці органи утворюються шляхом прямих виборів громадян і виконують функцію ухвалення рішень щодо бюджетного, майнового, організаційного забезпечення діяльності закладів ПЗСО. У межах децентралізації саме ради приймають рішення про утворення опорних шкіл, оптимізацію мережі ПЗСО, делегування повноважень управління освіти, виділення коштів на ремонт приміщень, харчування учнів, цифровізацію тощо. Таким чином, вони виступають стратегічними суб'єктами нормативно-фінансового регулювання.

2. Виконавчі органи місцевих рад (управління, департаменти, відділи освіти) - згідно зі статтями 51–54 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні [92], виконавчі органи рад виступають безпосередніми реалізаторами

рішень представницьких органів у сфері ресурсного забезпечення. Вони здійснюють: а) розробку та впровадження місцевих освітніх програм; б) забезпечення організації харчування, транспортування учнів (особливо в сільських громадах); в) підготовку кошторисів та контроль за ефективністю використання бюджетних коштів; г) проведення тендерних закупівель відповідно до вимог Закону України «Про публічні закупівлі» [122]; ґ) кадрову політику у частині призначення директорів шкіл, підвищення кваліфікації педагогів.

3. Сільські, селищні та міські голови - є одноосібними керівниками виконавчих органів і представляють громаду у відносинах із державою, іншими органами влади та приватними особами. Вони відповідають за організацію виконання рішень ради, а отже, і за реалізацію стратегій ресурсного забезпечення освіти. Як зазначено у статті 42 Закону України «Про місцеве самоврядування», голова: а) координує роботу виконавчих органів; б) контролює виконання бюджету; в) подає на розгляд ради пропозиції щодо розвитку освітньої інфраструктури.

4. Старости старостинських округів - відповідно до статті 54-1 Закону № 280/97-ВР, староста представляє інтереси жителів віддалених територій у виконавчих органах громади, зокрема й у питаннях організації доступу дітей до якісної освіти (транспорт, харчування, матеріальне забезпечення шкіл). У громадах без окремих відділів освіти, старости часто виконують комунікаційно-координаційні функції [92].

5. Територіальні громади - юридично територіальна громада не є органом, але є первинним суб’єктом місцевого самоврядування, на якого Конституція України покладає обов’язок здійснювати самостійне вирішення питань місцевого значення, включно з організацією освітнього процесу. Через участь у громадських слуханнях, місцевих ініціативах, бюджетах участі громада здійснює вплив на пріоритети фінансування ПЗСО, розподіл ресурсів між закладами, підтримку інклюзивної та профільної освіти.

У свою чергу заклади ПЗСО, згідно з чинним законодавством, є юридичними особами публічного або приватного права, наділеними

правоздатністю та дієздатністю, самостійністю у фінансово-господарських, організаційних та освітніх питаннях у межах чинного законодавства. Юридично-правовий статус закладу повної загальної середньої освіти (ПЗСО) ґрунтується на положеннях Конституції України, Закону України «Про освіту», Закону України «Про повну загальну середню освіту», Цивільного кодексу України та Бюджетного кодексу України. Як суб'єкт публічного права, він має статут, печатку, рахунки в установах банків, а також може набувати майнових і немайнових прав, бути позивачем і відповідачем у суді. Організаційно-правовий статус закладу залежить від форми власності: комунальної, державної або приватної. Як юридична особа, заклад ПЗСО має широкі повноваження у сфері ресурсного забезпечення. Ці повноваження умовно поділяються на: фінансові, кадрові, матеріально-технічні, інформаційні, науково-методичні та управлінські.

У фінансовій площині заклад має право на самостійне розпорядження бюджетними коштами, що надходять від засновника (державного чи місцевого бюджету), а також власними надходженнями. Він веде бухгалтерський облік, формує штатний розпис, здійснює планування витрат на оплату праці, комунальні послуги, харчування учнів, закупівлю товарів і послуг.

У сфері матеріально-технічного забезпечення заклад відповідає за належне утримання будівель, приміщень, технічного обладнання, комп'ютерної техніки, меблів, інвентарю, підручників тощо. Керівник закладу організовує проведення поточних та капітальних ремонтів, придбання обладнання відповідно до стандартів безпеки та вимог освітнього процесу.

Кадрові повноваження включають підбір, прийом на роботу, атестацію, підвищення кваліфікації педагогічного і допоміжного персоналу. Заклад має право укладати трудові договори, затверджувати посадові інструкції, встановлювати премії, доплати, надбавки відповідно до чинного законодавства.

У сфері інформаційного забезпечення заклад забезпечує прозорість своєї діяльності, веде вебсайт, забезпечує публічність фінансової звітності, забезпечує документообіг, організовує педагогічні ради, батьківські збори, конференції трудового колективу.

Законодавство надає закладам ПЗСО низку прав, серед яких: реалізація освітніх програм відповідно до державних стандартів; формування штатного розпису; самостійне управління бюджетом у межах кошторису; участь у міжнародних освітніх проєктах, грантах; організація інклюзивного, профільного та поглибленого навчання.

Обов'язки закладів включають: забезпечення права на повну загальну середню освіту; дотримання ліцензійних умов, санітарно-епідеміологічних норм; охорону життя і здоров'я учасників освітнього процесу; раціональне використання бюджетних коштів і комунального майна; звітування перед засновником, органами державного нагляду і громадськістю.

Таким чином, адміністративно-правовий статус закладу ПЗСО як юридичної особи є комплексною правовою конструкцією, яка забезпечує автономію та відповідальність у процесі реалізації освітніх, управлінських і ресурсних функцій. Заклади виступають ключовими виконавцями державної політики в освіті на рівні територіальних громад, діючи відповідно до затверджених нормативно-правових актів та положень законодавства про освіту.

Загалом, адміністративно-правовий статус суб'єктів ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти є комплексною правовою конструкцією, що охоплює централізовані (центральні органи виконавчої влади) та децентралізовані (органи місцевого самоврядування, заклади освіти) інституції, кожна з яких має чітко окреслені повноваження, обов'язки та механізми відповідальності у межах адміністративно-правового регулювання. Ці суб'єкти взаємодіють у межах вертикально-горизонтальної моделі управління, забезпечуючи стабільне функціонування системи ПЗСО шляхом планування, фінансування, організації та контролю за освітнім процесом відповідно до норм Конституції України, освітніх законів, підзаконних актів та міжнародно-правових зобов'язань України.

Висновки до розділу 2

1. Ресурсне забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти є складною багатовимірною категорією, класифікація якої можлива лише з урахуванням як функціонально-організаційних, так і адміністративно-правових підходів. У процесі дослідження встановлено, що поділ ресурсів за природою, джерелами походження, рівнем управління, формою власності, доступністю та ступенем інтеграції дозволяє систематизувати управлінські дії публічної адміністрації в умовах децентралізації. Це забезпечує нормативну визначеність і правову чіткість використання кожного виду ресурсу. Запропонована авторська класифікація ресурсного забезпечення ПЗСО (інформаційне, матеріально-технічне, науково-методичне, фінансове, кадрове,) обґрунтована як з точки зору практичної доцільності, так і з позицій адміністративного права. Кожен вид має нормативно визначене наповнення, правову базу та відповідних суб'єктів управління. Надані авторські дефініції окремих ресурсів, зокрема фінансового й кадрового, дозволяють сформувати чіткий юридичний апарат для подальшого нормативного та управлінського вдосконалення системи освітнього забезпечення.

2. Система управління ресурсним забезпеченням у сфері ПЗСО функціонує на чотирьох взаємопов'язаних рівнях: державному, регіональному, місцевому та внутрішньоорганізаційному. Кожен рівень має власний набір адміністративно-правових повноважень, форм реалізації політики та механізмів впливу. Такий поділ сприяє впровадженню принципу субсидіарності, а також створенню умов для ефективного розподілу відповідальності між органами публічної влади. У свою чергу, напрями ресурсного забезпечення (фінансовий, матеріально-технічний, кадровий, інформаційний, організаційний, науково-методичний) мають бути закріплені у нормативно-правових актах із чітким визначенням механізмів планування, реалізації та контролю. Визначення напрямів дозволяє не лише структурувати освітню політику, але й забезпечити послідовну реалізацію на різних рівнях управління. Досвід країн ЄС підтверджує ефективність багаторівневої системи із чітким розмежуванням повноважень.

3. Адміністративно-правові форми ресурсного забезпечення ПЗСО охоплюють нормативно-регламентуючі, планово-прогнозні, організаційно-розпорядчі, договірні та контрольно-наглядові інструменти. Кожна з форм має юридичну природу, нормативну основу, пов'язана з певними видами управлінської діяльності та забезпечує реалізацію конкретних функцій публічного управління. Їх чітка структура сприяє стабільності правового режиму ресурсного забезпечення та підвищує ефективність державного управління. У свою чергу, методи адміністративно-правового впливу у сфері ресурсного забезпечення класифікуються на імперативні, диспозитивні, стимулюючі, координаційні та контрольні. Запропонована п'ятирівнева класифікація дозволяє комплексно оцінити арсенал юридичних засобів впливу на суб'єктів освітнього процесу та адаптувати їх до конкретних управлінських ситуацій. Уніфікація та практична імплементація цих методів забезпечують законність, підконтрольність та прозорість діяльності держави у сфері освітньої політики.

4. Суб'єктами ресурсного забезпечення ПЗСО є не лише органи центральної та місцевої виконавчої влади, а й заклади освіти, громадські структури, інституції підтримки, що функціонують у межах нормативно визначених повноважень. Їх адміністративно-правовий статус формується через систему елементів: правоздатність, дієздатність, компетенцію, права, обов'язки та відповідальність. Системний, інституційно-функціональний та компетентнісний підходи дозволяють визначити їхню правову природу та межі втручання у сферу управління ресурсами.

5. Ключову роль у реалізації ресурсного забезпечення відіграють центральні органи виконавчої влади (МОН України, Мінфін, Держстат, Держказначейство тощо), місцеві органи самоврядування та адміністрації, а також заклади освіти як автономні розпорядники ресурсів. Установлено, що ефективність функціонування системи залежить від чіткого нормативного регулювання їх компетенцій, взаємодії між різними рівнями суб'єктів, підзвітності та наявності механізмів зовнішнього і внутрішнього контролю. Оптимізація статусу цих суб'єктів має стати пріоритетом державної освітньої політики в умовах децентралізації.

РОЗДІЛ 3
НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У СФЕРІ ПОВНОЇ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

3.1. Зарубіжний досвід ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти та його впровадження в Україні

В умовах трансформації освітньої політики України та її адаптації до європейських стандартів особливої значущості набуває вдосконалення системи ресурсного забезпечення повної загальної середньої освіти (ПЗСО). Ефективність функціонування цієї системи потребує не лише внутрішніх реформ, а й вивчення кращих зарубіжних практик, зокрема країн ЄС та Канади, які створили дієві моделі управління фінансовими, кадровими, матеріально-технічними, інформаційніми та науково-методичними ресурсами. Досвід цих країн є важливим орієнтиром для формування в Україні прозорої та підзвітної моделі ресурсного забезпечення освіти, що відповідатиме вимогам децентралізації та євроінтеграції.

У Європі освітня політика формувалась у добу індустріалізації та становлення національних держав, коли було запроваджено єдині стандарти та державний контроль. Визначальною стала реформа Жюля Феррі у Франції (1881), яка закріпила обов’язковість, безоплатність і світськість освіти, започаткувавши централізоване адміністративно-правове регулювання для уніфікації освітніх стандартів і забезпечення рівного доступу [123]. Ця модель поширилась на інші європейські країни, визначивши освітню систему як об’єкт публічного регулювання. Згодом освітня політика ЄС розвивалась у межах інтеграції. Маастрихтський договір 1992 р. закріпив спільну компетенцію у сфері освіти, що сприяло формуванню загального підходу до ресурсного забезпечення. Лісабонський договір визначив принцип субсидіарності, згідно з яким

управлінські рішення мають прийматись на рівні, максимально наближеному до громадянина [124].

Канадська модель має інший адміністративно-правовий вектор, обумовлений конституційною децентралізацією. Конституційний акт 1867 року (розд. 93) передав повноваження у сфері освіти провінціям, що зумовило формування децентралізованих освітніх систем, орієнтованих на культурну, мовну й етнічну специфіку [125]. Це створило передумови для запровадження варіативних механізмів ресурсного забезпечення, адаптованих до потреб конкретних територіальних громад.

Важливим етапом у формуванні канадської освітньої політики стала "Манітобська шкільна криза" (1890–1896 рр.), коли рішення уряду Манітоби припинити державне фінансування католицьких шкіл спричинило гострий суспільний конфлікт. Цей прецедент виявив потребу в адміністративно-правових механізмах, здатних забезпечити реалізацію прав усіх громадян незалежно від конфесійної приналежності, та стимулював розвиток нормативних моделей, що поєднують секулярність публічної влади зі свободою віросповідання [126].

Таким чином, у країнах Європи та Канаді становлення адміністративно-правових засад ресурсного забезпечення ПЗСО - це історично обумовлений процес, що поєднує політичні рішення, правові інститути та соціокультурні чинники. Отриманий досвід є підґрунтям для розробки сучасної освітньої моделі в Україні з урахуванням міжнародних стандартів, принципів автономії, рівності та ефективного використання ресурсів.

Теоретико-правові засади адміністративного регулювання повної загальної середньої освіти в Європейському Союзі та Канаді репрезентують дві принципово різні, але ефективні моделі управління освітніми системами, зокрема щодо ресурсного забезпечення. В ЄС освітня політика реалізується в межах адміністративно-правової моделі спільної компетенції, за якою формування, впровадження та фінансування освіти належать до повноважень держав-членів, а інституції ЄС здійснюють координуючу, стимулюючу й допоміжну функцію. Це передбачено статтею 165 Договору про функціонування ЄС (TFEU), яка визначає цілі освітньої політики – формування європейського

освітнього простору, академічну мобільність і міжінституційну співпрацю [127]. Ключовим принципом є субсидіарність (стаття 5 Договору про ЄС), яка передбачає ухвалення рішень на найближчому до громадянина рівні, сприяючи адаптивності й гнучкості [128]. На цій основі розвинулась концепція багаторівневого управління (multi-level governance), що охоплює взаємодію європейського, національного, регіонального й місцевого рівнів з урахуванням соціокультурного контексту [129]. Така модель забезпечує гармонізацію законодавства та адміністративних процедур без втрати національної автономії.

У цьому контексті важливе значення мають принципи Європейського адміністративного простору (European Administrative Space): законність, відкритість, підзвітність, ефективність і результативність. Вони сприяють уніфікації стандартів і забезпечують правову визначеність адміністративного впливу в освітній сфері [130, с. 8–9]. Натомість канадська адміністративно-правова освітня модель базується на федералізмі. Конституційна автономія провінцій у сфері освіти забезпечує формування окремих правових систем, які регламентують організацію навчального процесу, стандарти, фінансування та управління. Наприклад, Закон про освіту провінції Онтаріо охоплює основні елементи функціонування освітніх закладів [131]. Хоча федеральний уряд Канади не має безпосередньої компетенції в освітній сфері, він запроваджує та частково реалізує загальнонаціональні програми, пов’язані з підтримкою освіти корінних народів, забезпеченням офіційної двомовності, розвитком інновацій та науки. Для координації дій між урядами провінцій і федеральним рівнем створено Раду міністрів освіти Канади (CMEC), яка забезпечує обмін кращими практиками управління [132].

На нашу думку, європейська модель передбачає інтеграційну багаторівневу систему з уніфікованими ціннісними орієнтирами й правовими стандартами, тоді як канадська - це децентралізована система з високим рівнем провінційної автономії. Обидва підходи демонструють різні концепції адміністративного регулювання освітньої галузі, ефективно реалізуючи принципи правової диференціації, розподілу компетенцій і адаптації до соціокультурних умов. Ці

моделі становлять значний інтерес для розвитку національної правової системи України у сфері освіти.

У межах адміністративно-правового підходу джерела регулювання ресурсного забезпечення освіти в зарубіжних країнах розглядаються не лише як нормативно-правові акти, а й як складові державної політики, міжнародних зобов'язань, фінансових механізмів і контролю. Їх класифікація має враховувати не тільки формальні ознаки (закони, підзаконні акти, судові рішення), а й функціональну здатність впливати на управління, забезпечення фінансування, стандартизацію, контроль та відповідальність.

У системах Європейського Союзу та Канади джерела адміністративно-правового регулювання утворюють багаторівневу, структуровану та функціонально взаємозалежну систему. На наш погляд, їх доцільно класифікувати за такими групами: 1) Конституційно-законодавчі джерела - акти, що визначають базові засади освітньої політики, поділ повноважень, фінансові гарантії й спеціалізовані освітні норми; 2) Регуляторні акти виконавчої влади - підзаконні документи органів управління (міністерств освіти, фінансів тощо), які деталізують процедури планування, фінансування, розподілу коштів, закупівель і моніторингу; 3) Бюджетно-фінансові механізми - інструменти фінансування освіти (трансферти, субвенції, програмно-цільові кошти), які мають також нормативну функцію. У ЄС і Канаді вони поєднані з адміністративними процедурами, утворюючи нормативну основу ресурсного забезпечення; 4) Адміністративно-процедурні джерела - акти, що регламентують управлінські процеси: а) оцінка регуляторного впливу (RIA); б) попередні громадські консультації; в) звіти незалежних аналітичних установ; г) стандарти good governance; 5) Судова практика - рішення судів, що тлумачать норми публічного права, визначають межі повноважень органів влади, впливають на реалізацію права на освіту. У Канаді такі рішення можуть мати нормативне значення, а в ЄС – слугують інструментом контролю законності адміністративних дій, включаючи фінансування, процедурну відповідність та недискримінаційний доступ до ресурсів.

Таким чином, ми вважаємо, що джерельна система адміністративно-правового регулювання у сфері ПЗСО в ЄС та Канаді має комплексний, функціонально орієнтований характер, охоплюючи всі рівні, від конституційних норм і спеціалізованого законодавства до фінансових регуляторів і судового тлумачення. Така модель забезпечує правову визначеність, підзвітність і стабільність у сфері шкільної освіти та може слугувати орієнтиром для вдосконалення нормативної бази в Україні.

Адміністративно-правові засади ресурсного забезпечення системи ПЗСО в країнах Європейського Союзу та Канаді демонструють значну варіативність, що зумовлена історичними особливостями становлення державності, політико-правовими моделями врядування та соціальними пріоритетами розвитку суспільства.

У межах Європейського Союзу, залежно від ступеня централізації повноважень, виокремлюють три основні моделі: 1) Централізована модель - передбачає концентрацію повноважень на рівні центрального уряду. У Франції Міністерство освіти контролює фінансування, стандарти, навчальні плани та мережу закладів освіти; 2) Децентралізована модель - реалізується, зокрема, у Німеччині, де федеральні землі мають автономію в освітній політиці. Вони самостійно встановлюють стандарти, механізми фінансування та кадрові вимоги; 3) Змішана модель - поєднує централізовані орієнтири з регіональними компетенціями. В Італії центральна влада визначає основні освітні стандарти, а регіони відповідають за реалізацію освітнього процесу, кадрову політику та розподіл коштів.

Канадська модель базується на децентралізації: згідно з Конституційним актом 1867 року освіта є виключною компетенцією провінцій, які розробляють власне законодавство, навчальні програми та системи фінансування. Основні кошти надходять з провінційних і місцевих податків, що забезпечує врахування соціокультурних та економічних особливостей [133].

Порівняльний аналіз дозволяє виділити низку адміністративно-правових особливостей: 1) Централізація – країни ЄС тяжіють до централізованих і змішаних моделей, у Канаді – чітка провінційна автономія; 2) Фінансування – у

ЄС з національних бюджетів, у Канаді – переважно з провінційних; 3) Роль центру – в ЄС її виконує Єврокомісія (субсидіарність), у Канаді – федеральна влада опосередковано підтримує освіту; 4) Механізми вирівнювання – в Канаді застосовується система "вирівнюючих платежів" для підтримки менш забезпечених провінцій.

У свою чергу Європейський Союз і Канада запровадили стратегічні моделі, що забезпечують ефективне нормативне регулювання ресурсного забезпечення ПЗСО. Вони базуються на принципах прозорості, обґрунтованості та підзвітності, що формують підґрунтя для адміністративно-правових рішень.

ЄС дотримується субсидіарності, надаючи державам автономію у формуванні пріоритетів, водночас визначаючи спільні напрями політики: якість освіти, рівний доступ, інклюзія, інтеграція мігрантів, визнання кваліфікацій. Ці цілі реалізуються через нормативні документи, програми та індикативні інструменти, що сприяє уніфікації освітнього простору, забезпечуючи рівність і мобільність.

Канада реалізує схожий підхід через Панканадську програму освітніх індикаторів (Pan-Canadian Education Indicators Program – PCEIP), яка діє під егідою Канадської ради статистики освіти [134]. Вона забезпечує централізований збір та обробку статистики за уніфікованими критеріями, які мають адміністративно-правове значення. До індикаторів входять дані про кількість учнів, джерела фінансування, структуру системи освіти, освітні результати. Програма слугує доказовою базою для розробки нормативних актів, планування ресурсного забезпечення, оцінювання ефективності політик та регіональних відмінностей.

Таким чином, як європейська, так і канадська моделі слугують ефективним інструментом для розбудови адміністративно-правових засад ресурсного забезпечення освіти. Вони дозволяють здійснювати моніторинг і адаптацію освітньої політики до змін у соціально-економічному середовищі, з урахуванням вимог ефективності, відкритості та відповідальності влади.

У Європейському Союзі та Канаді функціонують адміністративно-правові інститути, що відіграють ключову роль у формуванні, координації та контролі за

процесами ресурсного забезпечення у сфері ПЗСО. Попри відмінності в рівнях централізації та конституційних засадах, ці інститути забезпечують якість, доступність і ефективність використання освітніх ресурсів.

У ЄС, хоча освіта належить до компетенції держав-членів, діє низка наднаціональних інституцій із координаційно-регуляторними функціями на рівні Союзу. Серед них: 1) Європейська Комісія - здійснює політико-фінансову підтримку освітніх ініціатив держав-членів, зокрема через програму Erasmus+, що сприяє модернізації інфраструктури, розвитку цифрових навичок та професійної підготовки педагогів [135]. 2) Європейська агенція з особливих потреб та інклюзивної освіти - розробляє методичні матеріали, дає рекомендації з адаптації освітнього середовища для осіб з особливими потребами [136].

У Канаді, враховуючи федеративну структуру, інституційна система є багаторівневою. Основні суб'єкти: 1. Рада міністрів освіти Канади (CMEC) - міжурядовий координаційний орган провінцій і територій. Хоча не є федеральною установою, CMEC координує освітню політику, формує стандарти якості, індикатори забезпечення, підтримує цифровізацію та моніторинг [137]. 2. Провінційні міністерства освіти - відповідають за нормативне регулювання, фінансування, програми, кадрове і матеріальне забезпечення та контроль якості, що забезпечує адаптацію політики до регіональних умов [138]. Крім того, федеральний уряд Канади виконує додаткову функцію у сфері ресурсного забезпечення освіти, яка полягає у фінансуванні програм для корінних народів, реалізації політики офіційної двомовності, підтримці інноваційних проєктів і сприянні науковим дослідженням. Таким чином, у Канаді формується комбінований адміністративно-правовий механізм, що поєднує автономію провінцій з обмеженою, але важливою роллю центральної влади.

На нашу думку, адміністративно-правові інститути ЄС і Канади, попри структурні відмінності, виконують схожі функції, спрямовані на ефективне правове управління ресурсним забезпеченням освіти. Їхні моделі демонструють потенціал інституційної адаптації до національних умов, що є цінним для вдосконалення освітньої політики в Україні [139, с. 798-799].

Вагомою є роль органів місцевого самоврядування у забезпеченні ресурсів у сфері ПЗСО в Європейському Союзі та Канаді, адже саме вони реалізують освітню політику на місцевому рівні.

У країнах ЄС місцеве самоврядування становить ключову ланку освітнього управління. Згідно з Європейською хартією місцевого самоврядування, органи місцевого рівня мають право самостійно вирішувати освітні питання [140]. Зокрема, в Італії провінції відповідають за управління шкільними будівлями та учнівський транспорт, а муніципалітети – за утримання приміщень, харчування учнів і забезпечення доступу до навчальних ресурсів [141]. У Фінляндії муніципалітети адмініструють не лише інфраструктуру, а й організовують навчальний процес, забезпечують інклюзивну освіту, технічне оснащення та якість освітніх послуг [142].

У Канаді освіта є виключною компетенцією провінцій. У провінції Онтаріо школи адмініструють місцеві шкільні ради. Після реформ 1998 року вони втратили право на місцеві податки, а фінансування здійснюється через провінційні гранти. Залучення додаткових ресурсів можливе через благодійність, спонсорство та цільові збори [143].

У Британській Колумбії шкільні ради мають ширші повноваження, включаючи право ініціювати місцеві податки через референдуми. Планування бюджету враховує чисельність учнів, інклюзію, мовні потреби громади [144]. У Альберті шкільні ради формально мають право на податки, але після централізації 1994 року кошти збираються урядом провінції та розподіляються за формулою вирівнювання, що забезпечує баланс ресурсів між регіонами [145].

Загалом, в країнах ЄС місцеве самоврядування має сталу адміністративно-правову базу в управлінні освітніми ресурсами – від інфраструктури до соціальних послуг. У Канаді ж рівень участі місцевого самоврядування залежить від провінції: від обмежених функцій (Онтаріо) до розширених повноважень (Британська Колумбія, Альберта). Це зумовлено історичними та правовими особливостями функціонування освітніх систем, що свідчить про різноманітність адміністративно-правових моделей місцевого освітнього управління.

Нормативне забезпечення ПЗСО в ЄС і Канаді реалізується через моделі адміністративно-правового впливу, зумовлені політичною структурою, системою влади та бюджетним устроєм. Обидві системи формують відповідні інституційні механізми і правові акти для стратегічної підтримки ресурсного забезпечення освіти.

У державах-членах **ЄС** адміністративно-правове регулювання у цій сфері реалізується через сукупність рекомендацій, регламентів, стратегій і програм, які мають як фінансову, так і організаційно-інституційну природу. Основними серед них є: 1) Рекомендація Ради ЄС від 22 травня 2018 року (2018/C 189/01) – визначає ключові компетентності для навчання протягом життя та інвестування в освіту як стратегічний ресурс [146]; 2**)** Європейський семестр – щорічний механізм координації економічної політики для країн-членів, щодо ефективного використання освітніх бюджетів. Так, наприклад, у звіті для Польщі 2020 року акцентовано увагу на модернізації фінансових механізмів освіти [147]; 3) Програма Erasmus+, відповідно до Регламенту (ЄС) № 2021/817, підтримує інституційний розвиток, інклюзію, цифрову трансформацію та автономію закладів освіти [148]; 4) Європейський соціальний фонд+ (ESF+) – згідно з Регламентом (ЄС) 2021/1057 фінансує проєкти, спрямовані на розвиток людського капіталу, модернізацію інфраструктури та цифрову освіту [149]; 5) Програма Horizon Europe (2021–2027) – підтримує дослідження та інновації, включаючи цифрову трансформацію освіти [150]; 6) Програма Digital Education Action Plan (2021–2027) – має на меті цифровізацію освітнього простору через створення національних хабів, цифрових інструментів та онлайн-платформ [151]; 7) Програма InvestEU – Education and Skills Window – передбачає інвестиції в інфраструктуру, цифрове обладнання та енергоефективні рішення [152]; 8) Європейська освітня область (European Education Area) – визначає довгострокові стратегічні напрями, зокрема фінансування інклюзивних та інноваційних освітніх підходів [153]; 9) Програма Education and Training Monitor – виконує аналітичну функцію моніторингу реформ у сфері освіти та ресурсного забезпечення [154].

У доповіді Єврокомісії *Investing in Education 2023* зазначено, що у 2021–2026 роках країни ЄС можуть використовувати понад 70 млрд. євро через Механізм відновлення та стійкості для фінансування цифровізації, інклюзії та оновлення інфраструктури освіти [155].

У Канаді, з огляду на федеративну модель, нормативно-правове регулювання у сфері ПЗСО здійснюється переважно на рівні провінцій. Проте існують також загальноканадські нормативні акти, програми та стратегії, що впливають на ресурсну політику: 1) Конституційний акт 1867 року (розділ 93) – закріплює повноваження провінцій у сфері освіти [125]; 2) Canada Education Savings Act (2004) – регулює освітні заощадження, що мають вплив на ресурсну підготовку дітей до подальшої освіти [156]; 3) Canadian Charter of Rights and Freedoms (1982, ст. 23) – гарантує право на освіту мовою меншини, що зумовлює ресурсну підтримку відповідних закладів [157]; 4) Education Act (Ontario) – визначає структуру фінансування ПЗСО та повноваження шкільних рад, особливо в частині IX [158]; 5) Grants for Student Needs (GSN) – щорічно затверджується Міністерством освіти Онтаріо як бюджетний документ для фінансування ПЗСО [159]; 6) Framework for Enhancing Student Learning (British Columbia) – визначає критерії ефективного планування і звітності про використання освітніх ресурсів [160]; 7) Education Act (Alberta) – встановлює принципи справедливого фінансування та звітності шкільних округів [161]; 8) Elementary and Secondary Education Program (ISC) – урядова програма підтримки освіти корінних народів, яка охоплює фінансування базових послуг, мовних ініціатив, шкільного харчування [162]; 9) Pan-Canadian Education Indicators Program (PCEIP) – статистично-аналітична система моніторингу освітніх ресурсів, інфраструктури, цифровізації та доступності [163]; 10) OECD Education Policy Outlook – міжнародна аналітична платформа, яку використовує Канада для оцінювання ефективності політики ресурсного забезпечення [164].

Таким чином, як Європейський Союз, так і Канада застосовують широке коло адміністративно-правових механізмів та нормативно-програмних інструментів для стратегічного регулювання ресурсного забезпечення освіти. Їх досвід засвідчує ефективність комплексного підходу до управління ресурсами у

сфері ПЗСО, що має вагоме значення для вдосконалення аналогічних процесів в українській правовій системі.

У свою чергу досвід ЄС і Канади у сфері освітніх стандартів демонструє ефективні механізми нормативного закріплення вимог до ресурсного забезпечення ПЗСО, що охоплюють фінансові, інфраструктурні, цифрові, інклюзивні та кадрові компоненти.

У ЄС стандарти формуються на основі рамкових політик та національного законодавства. Базовим документом є Європейський стовп соціальних прав (2017), який гарантує право на якісну інклюзивну освіту [165]. а координацію освітньої інформації забезпечує мережа Eurydice [166]. У Німеччині стандарти встановлюються на рівні земель, охоплюючи фінансування, навантаження та технічне оснащення. Програма DigitalPakt Schule (з 2019 р.) підтримує цифрову модернізацію [167]. У Фінляндії Закон про базову освіту (1998) враховує демографічні, соціальні та географічні чинники, а муніципалітети відповідають за фінансування інфраструктури та інклюзії [168]. У Франції діє централізована модель з нормативами для зон пріоритетного розвитку (réseaux d’éducation prioritaire), що передбачають фінансову підтримку, безоплатні навчальні матеріали та заходи для вчителів [169].

У Канаді стандарти регулюються провінціями. В Онтаріо нормативи щодо матеріально-технічного забезпечення, чисельності персоналу, інклюзії та цифрових ресурсів закріплені в "Education Act" і щорічних бюджетних документах [158]. Окремо стандарти розробляються для шкіл корінних народів, з урахуванням мовних, культурних та інфраструктурних потреб, адаптованих до умов резервацій [162].

Виходячи із здійсненого дослідження, варто відзначити, що Європейський Союз і Канада мають успішний досвід комплексного регулювання та фінансування освіти у сфері ПЗСО, який може бути релевантним для України на шляху до зміцнення освітньої системи.

Впровадження досвіду ЄС і Канади в українську систему ПЗСО стає ключовим елементом модернізації освітньої інфраструктури. Завдяки реформі НУШ органи місцевого самоврядування в Україні отримали свободу

бюджетного управління; однак, відсутність формалізованих механізмів оцінки потреб, коригувального фінансування й обов'язкової прозорої звітності створює загрози неефективного використання коштів та нерівності доступу до якісної освіти особливо у сільській місцевості

Прикладом успішної адаптації є модель підвищення кваліфікації «гроші йдуть за вчителем», що сприяє конкуренції, зменшенню бюрократії та підвищенню якості. Іншим прикладом є проєкт Світового банку «LEARN» (2024, $415 млн), який охоплює цифровізацію, безпеку, підвищення кваліфікації, контроль витрат [170].

Позитивний досвід мають також програми Erasmus+ і ESF+ щодо інклюзивної освіти [171]. Вже впроваджені елементи демонструють ефект: автономія вчителя, грантова підтримка, інклюзія та інновації.

Разом із тим, відсутність цілісної формульної моделі фінансування, аналогічної до системи Grants for Student Needs у Канаді, не дозволяє забезпечити рівномірне й об'єктивне розподілення коштів між закладами ПЗСО України. Наявна система базується на формальних нормативних підходах, які не враховують таких важливих факторів, як демографічні зміни, соціально-економічні особливості територій, потреби в інклюзивній освіті. Внаслідок цього спостерігається дисбаланс між міськими й сільськими школами, а також зростання залежності місцевих громад від субвенцій із державного бюджету.

Також варто згадати, про пояснювальний документ, який супроводжує нові або змінені федеральні нормативно-правові акти в Канаді Regulatory Impact Analysis Statement (RIAS), адже недостатній розвиток системи оцінки впливу (Impact Assessment, RIAS) в Україні обмежує ефективність освітніх рішень на етапі їх прийняття [172].

В країнах ЄС та Канаді така оцінка є обов'язковою при розробці нових нормативно-правових актів та програм, що дозволяє завчасно враховувати потенційні наслідки, витрати й альтернативи. В Україні лише окремі елементи цього підходу використовуються на рівні проєктної документації донорських організацій, проте на рівні національного законодавства ця процедура все ще не є інтегрованою.

Крім того, рівень прозорості шкільної бюджетної звітності залишається незадовільним. На відміну від ЄС і Канади, де функціонують онлайн-платформи з відкритими даними, в Україні доступ до фінансової інформації є здебільшого проблемний, що ускладнює громадський контроль.

На нашу думку, враховуючи позитивний міжнародний досвід, Україні необхідно:

1. Запровадити формульну модель фінансування ПЗСО, побудовану на об'єктивних критеріях: кількість учнів, ООП, географія, соціальні фактори. Модель має бути динамічною й щорічно оновлюваною, за зразком канадської GSN [159].

2. Інтегрувати оцінку регуляторного впливу (IA/RIAS) у підготовку стратегічних рішень щодо фінансування освіти. Необхідно створити в МОН окремий аналітичний підрозділ не розширюючи штатну кількість державних службовців, для обробки таких даних.

3. Розробити державний відкритий електронний реєстр фінансової звітності закладів ПЗСО, з інтерактивними дашбордами щодо доходів, видатків, програм, кількості учнів тощо. Це дозволить реалізувати принцип належного публічного адміністрування.

4. Оновити національну програму державної підтримки інклюзивної освіти, де кошти виділятимуться за індивідуальними інклюзивними бюджетами на учня з ООП, за прикладом канадських грантів, що охоплюють обладнання, ІПР, асистентів.

Комплексна реалізація цих заходів дозволить не лише запозичити зарубіжні підходи, а й сформувати в Україні власну ефективну модель ресурсного забезпечення ПЗСО на засадах ефективності, прозорості та соціальної справедливості, з врахуванням можливих запобіжників корупційним ризикам.

3.2. Державний контроль за здійсненням ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти

Державне забезпечення ресурсами закладів ПЗСО виступає ключовим елементом функціонування системи освіти. З позиції адміністративного права, державний контроль охоплює формалізовані заходи, спрямовані на забезпечення законності, ефективності та прозорості у сфері ресурсного забезпечення освітніх установ.

У межах адміністративно-правового аналізу важливо чітко розрізняти поняття «нагляд», «інспектування» та «контроль», які мають окремі функції, правове закріплення та реалізуються різними інституційними механізмами, зокрема в контексті ресурсного забезпечення ПЗСО.

Нагляд – це діяльність уповноважених органів виконавчої влади, спрямована на забезпечення дотримання освітнього законодавства, зокрема щодо цільового використання ресурсів. Інспектування – це оцінка фактичного стану ресурсного забезпечення (матеріальна база, підручники, ІКТ, кваліфікація педагогів). Контроль поєднує елементи нагляду й інспектування, реалізується через перевірки, аудит, аналітику, застосування санкцій, виконує інформаційно-аналітичну, превентивну та реактивну функції, забезпечуючи комплексну оцінку ефективності управління ресурсами у ПЗСО. Ці поняття формують єдину систему моніторингу якості ресурсного забезпечення освіти.

На нашу думку державний контроль за здійсненням ресурсного забезпечення у сфері ПЗСО - це визначена нормами адміністративного права систематична діяльність уповноважених органів виконавчої влади, спрямована на перевірку, аналіз та оцінювання ефективності, законності й цільового використання ресурсів, що надаються закладам повної загальної середньої освіти з метою забезпечення якості освітніх послуг, прозорості й відповідальності в управлінні освітою, а також своєчасного виявлення та усунення порушень нормативно-правових актів у зазначеній сфері.

У свою чергу, до основних принципів державного контролю за здійсненням ресурсного забезпечення у сфері ПЗСО можна віднести:

До основних принципів державного контролю належать: 1) Законність – контроль здійснюється виключно в межах чинного законодавства; 2) Розмежування повноважень – чіткий розподіл функцій між центральними і місцевими органами; 3) Пропорційність – санкції застосовуються у межах необхідного; 4) Неупередженість – єдині критерії аудиту, відсутність дискримінації; 5) Прозорість і підзвітність – відкритість процедур, право на оскарження; 6) Ефективність – орієнтація на покращення освітніх послуг; 7) Інституційна лінійність – чітка субординація й функціональність між рівнями влади [173, с. 34-36].

На нашу думку, усі ці принципи виконують важливу роль у побудові дієвої системи контролю: а) законність – гарантує легітимність процедур; б) розмежування повноважень – усуває конфлікти між МОН і місцевими органами; в) ефективність – забезпечує вдосконалення освітньої інфраструктури; г) неупередженість і прозорість – сприяють довірі до контролю та громадському нагляду.

У системі адміністративного права функції державного контролю у сфері ПЗСО є ключовими формами реалізації контрольної діяльності та складовою публічної функції держави у сфері освіти. Вони визначаються характером і обсягом повноважень уповноважених органів, а також спрямованістю на забезпечення якості освіти, ефективного управління ресурсами та дотримання освітніх стандартів, зокрема: 1) Охоронна функція - полягає у захисті права на якісну освіту (ст. 53 Конституції України) [9], попередженні дискримінації та контролі за дотриманням соціальних гарантій працівників; 2) Запобіжна функція - реалізується через планові перевірки, аудити, моніторинг ризиків та надання рекомендацій (наприклад, діяльність Державної служби якості освіти); 3) Регулятивна функція - забезпечує дотримання фінансових і кадрових норм, інклюзивних вимог, виявлення порушень під час закупівель та витрачання коштів; 4) Коригувальна функція - передбачає усунення порушень за результатами перевірок шляхом приписів, актів, санкцій або передачі справ правоохоронним органам; 5) Інформаційно-аналітична функція - формує об’єктивну базу даних для управлінських рішень. Звіти ДСЯО, Рахункової

палати та МОН є основою освітньої політики [174]; 6) Юрисдикційна функція - реалізується шляхом застосування адміністративної відповідальності за порушення, зокрема відповідно до ст. 164-2 КУпАП (порушення у сфері використання бюджетних коштів).

Узагальнюючи, функції державного контролю в адміністративно-правовому аспекті є взаємодоповнюючими. Вони забезпечують реалізацію компетенції держави через систему охоронних, регулятивних, аналітичних, коригувальних і юрисдикційних заходів. У контексті децентралізації, цифровізації та зростання вимог до якості освіти, реалізація кожної з функцій набуває особливої актуальності.

У свою чергу, цілі адміністративно-правового механізму державного контролю за ресурсним забезпеченням ПЗСО відображають його стратегічну спрямованість і дозволяють об’єктивно оцінити ефективність контрольної діяльності. Вони мають загальнодержавне та галузеве значення, сприяючи узгодженню управлінських рішень з освітньою політикою. З урахуванням адміністративного законодавства України та практики ДСЯО виокремлюються такі базові цілі: 1) Гарантування якості освітнього середовища – перевірка відповідності освітнього процесу стандартам: матеріально-технічного, методичного, кадрового, цифрового забезпечення та доступності освітніх послуг тощо; 2) Забезпечення законності – запобігання порушенням у сфері використання ресурсів через дотримання вимог законодавства (Закон «Про освіту», Бюджетний кодекс); 3) Прозорість і підзвітність – відкритість даних щодо розподілу та витрат ресурсів, що підвищує довіру до освіти і державної політики; 4) Оптимізація управлінських рішень – створення аналітичної основи для планування витрат, кадрової політики, інфраструктурних рішень і інклюзії; 5) Удосконалення нормативного регулювання – виявлення прогалин у законодавстві, пов’язаних із повноваженнями органів та критеріями ефективності використання ресурсів; 6) Реалізація публічної політики – втілення державної освітньої стратегії, орієнтованої на рівність, інклюзію й якість в умовах децентралізації, цифровізації та євроінтеграції [175, с. 175].

Отже, цілі державного контролю у сфері ПЗСО формують засади державного управління, об’єднуючи оперативні та стратегічні завдання розвитку освітньої системи України з урахуванням її євроінтеграційного напряму.

У межах адміністративного права класифікація державного контролю в сфері ресурсного забезпечення ПЗСО є ключовим інструментом упорядкування знань про його функціональну структуру, нормативне регулювання та інституційну реалізацію. Її можна здійснити за такими узагальненими критеріями:

1. За суб’єктами контролю: а) центральні органи виконавчої влади – насамперед МОН України та ДСЯО України, що формують політику та організаційне забезпечення контролю; б) органи місцевого самоврядування – місцеві ради та їхні виконавчі органи, що контролюють діяльність освітніх закладів на територіальному рівні; в) засновники закладів освіти – публічні суб’єкти, відповідальні за створення належних умов функціонування; г) територіальні органи ДСЯО – проводять інституційні аудити з оцінкою ресурсного забезпечення; ґ) Рахункова палата та Державна аудиторська служба – здійснюють зовнішній фінансовий контроль.

2. За об’єктами контролю: а) матеріально-технічне забезпечення – інфраструктура, обладнання, засоби навчання; б) навчально-методичне забезпечення – підручники, програми, дидактичні матеріали; в) кадрове забезпечення – педагогічний, адміністративний і технічний персонал; г) інформаційно-методичне забезпечення – доступ до цифрових платформ, наукових ресурсів, підвищення кваліфікації; ґ) фінансування – освітня субвенція, місцеві бюджети, благодійні внески.

3. За формами контролю: а) інституційний аудит – комплексна оцінка діяльності закладу, включаючи ресурсне забезпечення; б) інспекційна перевірка – у разі виявлення порушень або за зверненнями; в) моніторинг – регулярне спостереження за забезпеченістю ресурсами; г) ревізія – перевірка фінансової звітності; ґ) громадський контроль – участь батьківських комітетів, громадських організацій, експертів.

4. За періодичністю здійснення: а) плановий контроль – за графіками відповідно до затверджених планів; б) позаплановий контроль – за наявності підстав (скарги, звернення, порушення); в) моніторинговий контроль – безперервне відстеження показників забезпечення.

5. За рівнем управління: а) державний рівень – реалізується центральними органами виконавчої влади; б) регіональний рівень – здійснюється обласними адміністраціями та відповідними органами управління освітою; в) місцевий рівень – реалізується органами місцевого самоврядування, виконавчими структурами рад [176].

На нашу думку, зазначені класифікаційні критерії дають змогу впорядкувати види державного контролю, виявити їхню структурну взаємодію та специфіку правового статусу кожної форми в межах забезпечення ресурсної сталості системи повної загальної середньої освіти.

У свою чергу, нормативно-правове забезпечення державного контролю у сфері ресурсного забезпечення ПЗСО формує основу для реалізації контрольних процедур у межах адміністративно-юрисдикційних повноважень уповноважених органів. Воно охоплює закони, підзаконні акти, внутрішньовідомчі документи та міжнародні стандарти (за умови імплементації), що регламентують аудит, моніторинг, перевірки та відповідальність за порушення у сфері використання ресурсів. До ключових нормативних актів належать: 1) Закон України «Про освіту» (ст. 69) — визначає засади контролю за дотриманням законодавства й стандартів, зокрема щодо ресурсів [6]; 2) Закон «Про повну загальну середню освіту» (ст. 57) — регулює контроль через інституційний аудит та перевірки [7]; 3) Закон «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» — встановлює загальні контрольні процедури [177]; 4) Постанова КМУ № 1392 від 23.11.2011 — затверджує державний стандарт ПЗСО з вимогами до ресурсного забезпечення [75]; 5) Наказ МОН № 17 від 09.01.2019 — визначає порядок проведення інституційного аудиту [15]; 6) Наказ МОН № 54 від 16.01.2020 — регулює моніторинг якості освіти, включаючи аналіз ресурсного забезпечення [178]; 7) Наказ МОН № 493 від 30.04.2021 — встановлює критерії аудиту, включаючи дистанційне навчання [179]; 8) Накази

ДСЯО № 01-11/25 від 29.03.2021 [180] і № 01-11/1 від 09.01.2020 - деталізують процедури аудиту та розподіл повноважень [181].

Контроль за цільовим використанням коштів здійснюється відповідно до Бюджетного кодексу та Закону «Про Державний бюджет України», за участю ДАСУ і Рахункової палати. Згідно зі ст. 8 Закону «Про доступ до публічної інформації», громадськість має право на відкриту інформацію про бюджетні витрати [46].

Таким чином, чинне нормативне поле забезпечує комплексну правову інфраструктуру для здійснення контролю у сфері ресурсного забезпечення ПЗСО. Водночас актуалізується потреба в модернізації регуляторних норм з урахуванням цифровізації, воєнного стану та децентралізації. Зокрема, необхідне: а) посилення контрольних повноважень органів місцевого самоврядування; б) цифровізація контрольних процедур; в) розробка єдиних критеріїв ефективності використання ресурсів; г) впровадження інтегрованої системи електронного обліку ресурсного забезпечення в закладах ПЗСО [182, с. 380]

Також варто відзначити, що у сучасних умовах реформування національної освітньої системи особливої актуальності набуває питання забезпечення прозорості та ефективності використання ресурсів у сфері ПЗСО.

Прозорість охоплює відкритість, доступність і підзвітність інформації щодо обсягів, джерел і результатів використання ресурсів, сприяючи громадському контролю й запобіганню зловживанням. Контроль реалізується через: 1) публікацію результатів перевірок на сайтах ДСЯО та місцевих органів освіти; 2) залучення громадян до звернень і скарг, що можуть стати підставою перевірок; 3) використання інформаційно-аналітичних систем, що забезпечують доступ до даних щодо фінансування та ресурсів [183, с. 44].

У свою чергу, ефективність означає досягнення освітніх результатів за оптимального використання ресурсів. Контроль цьому сприяє через: 1) оцінку управлінських процесів (бюджетування, кадрове забезпечення, управління); 2) фіксацію порушень (неефективне або незаконне витрачання коштів) з

можливим подальшим реагуванням; 3) формування обґрунтованих управлінських рішень на основі даних перевірок.

Таким чином, державний контроль є складовою механізму забезпечення прозорості та ефективності використання ресурсів у ПЗСО. Він виступає юридично закріпленою формою реалізації державних функцій у галузі освіти, що ґрунтується на принципах відкритості, підзвітності, обґрунтованості та законності. Завдяки нормативній базі, цифровим інструментам та активному залученню громадськості, контроль не лише гарантує якість, а й сприяє формуванню довіри до освітньої системи.

У межах адміністративно-правового регулювання склад суб'єктів контролю є ключовим елементом у структурі державного нагляду за ресурсним забезпеченням ПЗСО. Суб'єктами такої діяльності виступають органи, уповноважені на нормативному рівні здійснювати контроль за цільовим, ефективним і правомірним використанням освітніх ресурсів. Їхні функції реалізуються через аудити, перевірки, моніторинг, зовнішній і внутрішній фінансовий контроль.

До основних суб'єктів державного контролю в цій сфері належать:

1) Державна служба якості освіти України (ДСЯО) та її територіальні органи - проводять інституційні аудити й позапланові перевірки, діючи як центральний орган виконавчої влади у сфері якості освіти; 2) Міністерство освіти і науки України (МОН) – формує державну освітню політику, затверджує стандарти, координує діяльність ДСЯО й виконує контрольні функції; 3) Органи місцевого самоврядування та державні адміністрації – відповідають за фінансування шкіл, їх ресурсне забезпечення, а також здійснюють контроль за дотриманням законодавства; 4) Рахункова палата та ДАСУ здійснюють зовнішній аудит бюджетних витрат у сфері освіти відповідно до спеціального та бюджетного законодавства; 5) Освітній омбудсмен - реалізує громадський нагляд за дотриманням прав учасників освітнього процесу, має право інспектування й подання вимог про усунення порушень; 6) Засновники закладів освіти (переважно органи місцевого самоврядування) - відповідають за ресурсне забезпечення та контроль за дотриманням стандартів [184, с. 4–5]; 7) Органи

громадського самоврядування у школах (педагогічні, батьківські, учнівські ради) мають право оцінювати управління та ініціювати аудит.

Загалом, система суб'єктів контролю в ПЗСО охоплює органи виконавчої влади, місцеве самоврядування, фінансові установи та громадські інституції. Вона забезпечує баланс між централізацією, автономією та громадською участю, що є основою прозорості, законності й підзвітності у сфері освітніх ресурсів.

У межах багаторівневої системи управління освітою, особливо в умовах децентралізації, ефективність контролю за ресурсним забезпеченням ПЗСО значною мірою залежить від скоординованої та функціонально інтегрованої взаємодії між усіма суб'єктами. З адміністративно-правової точки зору така взаємодія є ключовою передумовою належного управління освітніми ресурсами та досягнення цілей державної політики в цій сфері.

Вважаємо, що координація дій суб'єктів контролю є системоутворювальним елементом адміністративно-правового механізму забезпечення якості освіти. Вона реалізується через нормативно закріплені механізми інформаційного обміну, партнерства, консультування й реагування на порушення. Основні форми взаємодії: 1) Інформаційна - це обмін актами перевірок, звітами, інформування ДСЯО та ОМС про аудити й усунення порушень; прозорість результатів контролю гарантується ст. 6 Закону України «Про освіту» [6]; 2) Організаційна - це узгодження планів перевірок, делегування до комісій, координація аудитів [185]; 3) Методична - це спільна розробка стандартів, проведення міжвідомчих семінарів, апробація новацій; 4) Консультативна - це підтримка нових громад, закладів зі слабким управлінням; контроль виконує функцію покращення практик; 5) Оперативна - це реагування на порушення: приписи, звільнення керівників, втручання у кризових ситуаціях; 6) Цифрова – реалізується через: а) Інформаційну систему управління освітою (ІСУО) [186]; б) Автоматизовану систему звітності (АС «ДІСО») [187]; в) Електронний документообіг між ДСЯО, ОМС і закладами освіти [188].

Таким чином, взаємодія суб'єктів контролю є невід'ємною складовою адміністративно-правового механізму управління освітніми ресурсами, що

базується на відкритості, координації, правовій узгодженості та партнерстві, сприяючи ефективності нагляду й довірі до системи освіти.

У межах адміністративного права державний контроль за ресурсним забезпеченням ПЗСО здійснюється через послідовність чітко структурованих етапів, закріплених нормативно й спрямованих на забезпечення законності, прозорості та ефективності використання публічних ресурсів. Така етапність відповідає принципам належного публічного адміністрування. Основні етапи цього процесу такі:

1. Підготовчий етап - має вирішальне значення для обґрунтованості та результативності контролю. Він охоплює правову, організаційну та аналітичну підготовку. Підставами для початку перевірки згідно з Наказом МОН № 493 від 30.04.2021 р. є: а) планові заходи, б) позапланові перевірки за зверненнями, в) ініціатива контролюючого органу [22]. На цьому етапі формується комісія з фахівців (ДСЯО, ОМС, аудитори), проводиться аналіз документації та складається програма перевірки [179].

2. Проведення контрольних заходів - єядром контролю, під час якого оцінюється фактичний стан ресурсного забезпечення. Він включає: 1) Фінансовий аналіз: перевірка цільового використання коштів, відповідність кошторисам, своєчасність виплат. 2) Оцінку матеріально-технічної бази: стан приміщень, обладнання, ІКТ, відповідність санітарним нормам [189]; 3) Кадрову оцінку: кваліфікація працівників, заповнення вакансій, відповідність навантаження. 4) Аналіз управління: наявність політик ресурсного менеджменту, дотримання Закону «Про публічні закупівлі» [122].

3. Оформлення результатів - цей етап фіксує результати і створює підґрунтя для рішень: а) складання акту перевірки (методика, стан ресурсів, виявлені порушення); б) надання приписів або рекомендацій; в) Публікація результатів на сайті ДСЯО (https://sqe.gov.ua/) [114].

4. Післяконтрольне реагування – це завершальний етап, що включає: а) звіт про усунення недоліків, подання підтверджень; б) повторну перевірку (за потреби); в) реагування на системні порушення (повідомлення прокуратури, припис ОМС, ініціювання кадрових змін).

Узагальнюючи, можна стверджувати, що етапність державного контролю у сфері ПЗСО забезпечує юридично обґрунтовану, функціонально ефективну модель публічного адміністрування. Кожен етап виконує як превентивну, так і коригувальну функції, спрямовані на підвищення ефективності використання ресурсів.

У свою чергу, одним із ключових аспектів державного контролю у сфері ПЗСО є вибір організаційної моделі, що визначає розподіл повноважень, координаційні механізми та рівень автономії. Серед найбільш поширених моделей державного контролю виокремлюють:

1. Централізована модель – передбачає домінування центрального органу виконавчої влади, зокрема МОН, у реалізації наглядових функцій. Вона забезпечує уніфіковану політику та єдність освітніх стандартів на національному рівні. Однак така модель обмежує врахування регіональних особливостей, що знижує її гнучкість у кризових умовах.

2. Децентралізована модель – орієнтована на делегування повноважень ОМС та місцевим адміністраціям. Вона адаптивна до потреб громад, сприяє урахуванню місцевої специфіки, особливо в умовах децентралізації. Водночас існують ризики фрагментації політики, відсутності єдиних стандартів і нерівного доступу до якісної освіти.

3. Змішана модель – поєднує централізоване формування освітньої політики МОН із її реалізацією органами місцевого самоврядування з урахуванням локальних потреб. Така модель є найбільш збалансованою, дозволяє поєднати єдність державної політики та гнучкість на місцях. Вона вважається ефективною за умов складної територіальної організації [190, с. 51-53].

4. Інституційна модель – передбачає створення спеціалізованих органів контролю, прикладом чого є ДСЯО, що здійснює інституційний аудит і моніторинг якості, включно з ресурсним забезпеченням. Модель забезпечує професіоналізм і об'єктивність, але потребує ефективної міжвідомчої взаємодії, особливо у виконанні приписів.

5. Громадська модель – передбачає залучення громадськості до нагляду за ефективністю використання ресурсів. Її інструментами є освітній омбудсмен,

громадські ради, батьківські комітети тощо. Попри потенціал до прозорості, вона потребує чіткого нормативного регулювання механізмів участі та доступу до інформації.

На нашу думку, кожна модель має переваги й обмеження. Централізована забезпечує контроль і єдність політики; децентралізована – адаптацію до місцевих умов; змішана – баланс гнучкості й координації; інституційна – професійний контроль; громадська – прозорість і залучення. Оптимальним підходом є змішана модель, яка поєднує переваги всіх інших, відповідає принципам європейського врядування – субсидіарності, відкритості, підзвітності – й забезпечує ефективне управління ресурсами, дотримання законності та зміцнення довіри в освітній сфері.

У свою чергу судова практика в освітній сфері відіграє ключову роль у формуванні гарантій законності та ефективності державного контролю за ресурсним забезпеченням ПЗСО. Аналіз правозастосування дозволяє виявити тенденції, прогалини й прецеденти застосування норм адміністративного права.

У постанові Івано-Франківського окружного адміністративного суду від 19 грудня 2024 року (справа № 600/3614/24-а) йшлося про оскарження наказу Держаудитслужби щодо включення школи до переліку підконтрольних об’єктів. Суд вирішив, що підставою для контролю є формальні критерії і законність процедури їх встановлення. Це рішення підтверджує, що органи контролю не можуть перевищувати законних меж, включаючи заклади до аудитів без дотримання чітких нормативних вимог [191].

У низці справ адміністративні суди аналізують не лише формальність процедури, але і змістовні підстави для контролю. Наприклад, у згаданому рішенні Івано-Франківського суду суд врахував, що включення закладу до контролю не може суперечити меті аудиту — забезпечити раціональне використання ресурсів. Це підсилює важливість аналізу суті дій органів контролю при оцінюванні їх законності.

У рішенні Харківського окружного адміністративного суду від 19 листопада 2021 р. у справі № 520/16228/21 (№ 101227901) розглянуто правомірність рішення Куп’янської міської ради щодо припинення набору до 10 класу в гімназії

№ 1 та її реорганізації. Підставою для такого рішення став аудиторський звіт Державної аудиторської служби щодо ефективності використання бюджетних коштів. Суд дійшов висновку, що наявність аудиту не є достатньою підставою для зміни мережі освітніх закладів без врахування думки громади. Було встановлено, що громадські обговорення не проводилися належним чином, що порушує адміністративні процедури. Рішення міськради в частині гімназії № 1 було визнано протиправним [192]. Цей випадок демонструє, що державний контроль у сфері ПЗСО має враховувати не лише економічні чинники, а й вимоги адміністративного права, зокрема участь громадськості та дотримання процедур.

Рішення Верховного Суду та коментовані суддівською спільнотою практики наголошують, що не всі дії органів контролю можуть бути оскаржені: лише нормативні акти або обов'язкові індивідуальні рішення [193]. Це вказує на необхідність чіткого фіксування результатів інституційного аудиту у формі приписів, актів чи наказів, аби створити юридичну підставу для оскарження.

Також важливою роль електронних систем (ЄДЕБО) - хоча судові рішення у ПЗСО з ЄДЕБО не розглядаються, аналогічні кейси у вищій освіті (ухвала Хмельницького суду № 122446021 від 21 жовтня 2024 р.) демонструють вимогу адекватного функціонування реєстраційних систем. Якщо дані в ЄДЕБО некоректні — це може бути підставою для оскарження рішень органів, які на них спираються [194]. Відносно для ПЗСО така позиція актуальна: контроль за ресурсним забезпеченням не може базуватися на технічних помилках інформаційних систем.

У процесі гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами визначальними є кілька ключових документів, які впливають на формування механізмів державного контролю у сфері ресурсного забезпечення ПЗСО: 1) Міжнародний пакт про економічні, соціальні й культурні права (1966) (ратифікований у 1973 р.) у ст. 13 гарантує право на доступну освіту. Генеральний коментар №13 (1999) конкретизує обов’язки держави щодо фінансування, кадрів, інфраструктури, заклавши підґрунтя інституційного аудиту [30]; 2) Конвенція з подолання дискримінації в освіті (1960) встановлює принципи рівності й інклюзії. Її норми імплементовані в акти щодо

інституційного аудиту, особливо в частині доступу до освіти для меншин і осіб з особливими потребами [30]; 3) Угода про асоціацію Україна–ЄС містить вимоги щодо доброго врядування, звітності та ефективного бюджетування, що стали основою аудиту й фінансового моніторингу в ПЗСО [195]; 4) Моніторингові звіти ЄС акцентують на цифровізації звітності та посиленні незалежного контролю, стимулюючи створення єдиних стандартів і електронних систем фінансового управління [196]; 5) Конвенція ООН про права дитини (1989) (ратифікована у 1991 р.) через рекомендації ЮНІСЕФ вимагає забезпечення належного фінансування, зокрема для дітей з інвалідністю та ВПО, і контролю за цільовим використанням коштів [31].

Ці міжнародні акти сформували нормативну основу для впровадження інституційного аудиту, прозорих електронних систем моніторингу та процедур бюджетного контролю, які нині становлять ядро адміністративно-правового механізму контролю у сфері ресурсного забезпечення ПЗСО.

З огляду на сучасні виклики публічного управління в освіті, актуальним є вдосконалення механізмів державного контролю за ресурсним забезпеченням ПЗСО. З адміністративно-правової точки зору, оновлення контрольної функції має спиратись на модернізацію нормативної бази та інституційні зміни. Основні напрями:

1. Законодавче забезпечення контролю – зокрема, Закон «Про повну загальну середню освіту» потребує уточнення положень щодо: а) контролю за використанням субвенцій; б) критеріїв ефективності управління ресурсами; в) повноважень ОМС у сфері контролю.

2. Фінансова автономія закладів - необхідно: а) дозволити самостійне розпорядження коштами в межах кошторису; б) заохочувати залучення альтернативних джерел фінансування; в) запровадити обов’язкове публічне звітування [197].

3. Внутрішній самоконтроль - варто: а) уніфікувати інструменти оцінювання ефективності ресурсного менеджменту; б) підвищити фінансову компетентність керівників; в) поширювати успішні практики.

4. Громадський контроль - доцільно: а) зміцнити роль піклувальних рад; б) активізувати батьківські комітети; в) забезпечити регулярне оприлюднення звітності.

5. Інформаційно-комунікаційних технологій у контролі - цифровізація підвищить прозорість: а) створення єдиної системи обліку; б) електронний документообіг; в) відкритий доступ до фінансових даних.

6. Професіоналізація - потрібні: а) постійні навчання контролерів; б) сучасні методики аудиту; в) системи мотивації.

7. Інтеграція контролю в планування - контроль має враховуватись у стратегіях: а) результати аудиту – основа для планування; б) адаптація бюджетів; в) управлінський зворотний зв'язок.

8. Внутрішній контроль у закладах - необхідно: а) закріпити цю функцію у статуті; б) прийняти внутрішні акти з аудиту; в) впровадити моніторинг ключових показників [44].

9. Ризик-орієнтований підхід - доцільно: а) формувати перевірки за ризиками; б) зменшити тиск на добросовісні заклади; в) підвищити аналітичну здатність ДСЯО [198].

10. Незалежна оцінка - потрібно: а) сертифікація ефективності менеджменту; б) аудит зовнішніми експертами; в) інтеграція оцінок у національні рейтинги [199].

11. Електронна аналітика - доцільно: а) інтегрувати дані з ДІСО, ІСУО, Prozorro; б) створити візуалізацію ресурсних даних; в) забезпечити відкритий доступ [200].

12. Міжнародне співробітництво - рекомендовано: а) обмін досвідом з іноземними структурами; б) спільні тренінги; в) адаптація ефективних практик.

Загалом, удосконалення державного контролю у сфері ресурсного забезпечення ПЗСО є ключовим елементом забезпечення якості освіти. Його реалізація потребує цілісного підходу, що охоплює реформування законодавства, посилення автономії, розвиток професійного потенціалу, активізацію громадського контролю, цифровізацію процесів, інтеграцію міжнародного досвіду та впровадження ризик-орієнтованих механізмів. Такий

підхід створить передумови для ефективного, прозорого та підзвітного управління освітніми ресурсами.

3.3. Особливості юридичної відповідальності суб'єктів ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти

Адміністративна відповідальність у сфері освіти загалом і ПЗСО зокрема є самостійним інститутом юридичної відповідальності, що передбачає застосування уповноваженими органами державного примусу у формі адміністративних стягнень до суб'єктів, які вчинили правопорушення у сфері освітніх відносин. Її природа полягає у забезпеченні функціонування освітніх інституцій, дотриманні законодавчих норм, стимулюванні правомірної поведінки суб'єктів публічного управління та зниженні ризиків правопорушень.

Особливістю цієї відповідальності є комплексність, що охоплює каральну, превентивну та виховну функції. Вона поширюється на широкий спектр суб'єктів: учнів, батьків, педагогів, посадовців, органи управління освітою, заклади освіти та на їх керівників. В умовах реформування освіти, цифровізації, зростання автономії шкіл та адаптації європейських підходів, адміністративна відповідальність потребує оновлення правозастосовних механізмів.

Виходячи із аналізу чинного адміністративного законодавства України, практики публічного управління у сфері освіти, а також доктринальних позицій вітчизняної та зарубіжної правової науки, адміністративну відповідальність суб'єктів ресурсного забезпечення у сфері ПЗСО доцільно визначити - як форму державного примусу, що застосовується до певного кола публічних чи приватних осіб (засновників, керівників і відповідальних посадових осіб закладів освіти, органів управління освітою), які допустили порушення нормативно-правових приписів щодо належного матеріально-технічно, інформаційного, науково-методичного, фінансового, кадрового чи організаційного забезпечення освітнього процесу, наслідком чого стало або могло стати порушення прав

учасників освітнього процесу, відхилення від стандартів безпеки або освітніх державних стандартів.

На нашу думку, характерними ознаками такої відповідальності є: 1) публічно-правовий характер – порушення зачіпають суспільні інтереси в освіті; 2) спеціальний суб'єкт – посадовці, директори, засновники; 3) протиправність – включає нецільове використання коштів, відсутність належного забезпечення, недотримання санітарних норм та державних будівельних норм; 4) негативні наслідки або їх загроза – порушення прав учасників процесу; 5) вина – у формі умислу чи необережності; 6) законодавча основа – наприклад, ст. 188-54 КУпАП [121]; 7) уповноважені органи – органи місцевого самоврядування, ДСЯО, фінансовий контроль, поліція; 8) процесуальна регламентація – дотримання процедур оформлення; 9) механізм оскарження – адміністративний і судовий порядок; 10) превентивна роль – правове виховання управлінців та підвищення відповідальності в адмініструванні.

У свою чергу, принципи адміністративної відповідальності суб'єктів ресурсного забезпечення у ПЗСО формують основу її правового змісту та визначають межі повноважень контролюючих органів. До ключових принципів, що забезпечують легітимність і результативність притягнення до відповідальності в цій галузі, можна віднести**:** 1) законність - притягнення лише на підставі закону, уповноваженими органами (ст. 7 КУпАП) [201]; 2) верховенство права - дії в межах закону, захист прав учасників освітнього процесу [202]; 3) доцільність - санкції мають відповідати тяжкості порушення; 4) обґрунтованість - рішення базуються на належних доказах; 5) невідворотність - кожне порушення має наслідки; 6) своєчасність - санкції вживаються невідкладно; 7) справедливість - стягнення співмірне правопорушенню; 8) гуманізм - повага до гідності, особливо в освітньому середовищі; 9) публічність - відкритість процесу, громадський контроль; 10) підзвітність - відповідальність контролюючих осіб перед державою та суспільством. Ці принципи утворюють системну основу адміністративної відповідальності у сфері публічного управління освітою та її ресурсним забезпеченням, сприяють

зміцненню правопорядку, покращенню управлінських рішень і підвищенню довіри до ПЗСО.

Основними функціями адміністративної відповідальності суб'єктів ресурсного забезпечення у сфері ПЗСО є: 1) Превентивна функція - запобігання порушенням шляхом демонстрації неминучості наслідків у разі недотримання законодавства. У сфері освіти це проявляється через контроль за дотриманням вимог фінансування, матеріального забезпечення, безпеки тощо; 2) Каральна функція - застосування санкцій до винних. У ПЗСО це охоплює порушення фінансової дисципліни, процедур закупівель, неефективне використання майна, нецільове використання державних коштів. Прикладом є ст. 188-54 КУпАП [121]; 3) Праворегулятивна функція - підтримує правопорядок у сфері управління ресурсами, визначає межі дозволеного, забезпечує дотримання процедур використання ресурсів та звітності; 4) Виховна функція - формує правову культуру, підвищує правосвідомість, сприяє дисциплінованому виконанню обов'язків щодо раціонального використання освітніх ресурсів; 5) Компенсаційно-стимулююча функція - спрямована на усунення наслідків порушень та заохочення до правомірної поведінки. Це може бути відновлення цільового фінансування, кадрове оновлення або зміна керівництва у разі системних порушень.

Нормативне регулювання адміністративної відповідальності в сфері ресурсного забезпечення освіті в Україні є багаторівневим і охоплює широкий спектр джерел: від Конституції України, кодексів і спеціальних законів до підзаконних актів, внутрішніх положень органів управління освітою та міжнародних договорів. Ці документи формують основу адміністративно-правового механізму відповідальності, визначають статус суб'єктів освітніх правовідносин і санкції за порушення публічних обов'язків у сфері освіти, Зокрема: 1) Конституції України у ст. 92 визначає, що види адміністративних правопорушень і відповідальність за них встановлюються виключно законами [9]; 2) Кодекс України про адміністративні правопорушення передбачає відповідальність у сфері освіти. Наприклад, ст. 184 - за невиконання батьками обов'язків щодо виховання дітей; ст. 188-39 - за порушення правил захисту

персональних даних у контексті освітньої діяльності; ст. 188-54 - за порушення законодавства про освіту [121]; 3) Закон України «Про повну загальну середню освіту» деталізує організаційно-правові засади функціонування закладів ПЗСО, зокрема у частині відповідальності [7]. 4) У сфері підзаконного регулювання важливим є наказ МОН № 17 від 09.01.2019 про затвердження Порядку проведення інституційного аудиту, який встановлює механізм зовнішнього контролю за дотриманням стандартів у сфері ПЗСО [15].

Таким чином, чинна нормативна база створює цілісну систему адміністративно-правового регулювання відповідальності у сфері освіти. Вона забезпечує правові підстави для притягнення до відповідальності за порушення публічних обов'язків, визначає межі повноважень суб'єктів освітнього управління та гарантії доступності, якості й безпечності освітніх послуг.

У свою чергу, підстави притягнення до адміністративної відповідальності у сфері ПЗСО мають комплексний характер і охоплюють юридичні та фактичні елементи, що формують правове підґрунтя для застосування заходів державного примусу. У межах адміністративно-правової доктрини вони поділяються на такі категорії: 1) нормативна підстава - це наявність адміністративно-правових норм, які встановлюють заборони чи приписи щодо управління освітніми ресурсами, наприклад, щодо цільового використання коштів, кадрових вимог, звітування тощо; 2) фактичною підставою - вважається конкретне діяння або бездіяльність, що суперечить зазначеним нормам. Наприклад, подання недостовірних даних під час інституційного аудиту, обмеження доступу контролюючих органів до об'єктів перевірки, або порушення порядку використання коштів освітньої субвенції; 3) суб'єктна підстава – це визначення спеціального суб'єкта правопорушення (директори шкіл, керівники управлінь освіти, бухгалтери тощо); 4) процесуальна підстава – це наявність умов для провадження у справі: складання протоколу, розгляд справи, прийняття рішення про стягнення; 5) винність - це обов'язкова ознака правопорушення, що вимагає встановлення вини у формі умислу або необережності.

Форми адміністративної відповідальності у сфері ресурсного забезпечення ПЗСО залежать від характеру порушення, суб’єкта та кваліфікації правопорушення, зокрема:

1) Штраф - найпоширеніша форма, що застосовується до посадовців за порушення фінансової дисципліни, нецільове використання коштів, відхилення від вимог публічності. Згідно зі ст. 27 КУпАП, розмір становить від 30 до 70 неоподатковуваних мінімумів [121]; 2) Попередження - застосовується за незначні правопорушення, вчинені вперше (порушення строків подання звітності або незначні процедурні помилки); 3) Конфіскація - стосується майна, набутого через адміністративне правопорушення, наприклад, придбаного з порушенням процедур закупівель; 4) Позбавлення спеціального права - тимчасове або постійне відсторонення від управлінської діяльності за систематичні чи грубі порушення (у сфері безпеки, фінансової звітності тощо); 5) Тимчасове припинення діяльності - застосовується у разі загрози життю або здоров’ю, наприклад, за серйозні порушення пожежної або санітарної безпеки; 6) Адміністративний припис - письмова вимога контролюючого органу усунути порушення, невиконання якого може призвести до жорсткіших санкцій [203].

Порушення, що зумовлюють адміністративну відповідальність суб’єктів ресурсного забезпечення у сфері ПЗСО, є різноманітними за характером, ступенем суспільної небезпеки та сферами прояву, проте всі вони пов’язані з недотриманням законодавчо встановлених обов’язків у сфері публічного управління освітою. З огляду на системно-функціональний підхід, їх доцільно класифікувати за ознаками предмета порушення, організаційної форми, суб’єкта вчинення та характеру діяння на такі основні групи:

1. Фінансові правопорушення - охоплюють неефективне або незаконне використання бюджетних коштів, зокрема: а) нецільове витрачання субвенції (наприклад, на транспорт без освітньої мети), що підпадає під ч. 1 ст. 164-12 КУпАП [121]; б) уникнення тендерних процедур шляхом поділу предмета закупівлі [122]; в) затримка у фінансуванні потреб закладу, що призводить до порушень у виплатах, закупівлях, ремонтах.

2. Матеріально-технічні правопорушення - пов’язані з невиконанням вимог до безпечного освітнього середовища, зокрема: а) незадовільне утримання шкільних будівель (ДБН В.2.2-3:2018) [204]; б) експлуатація несправного або застарілого обладнання; в) нехтування вимогами пожежної безпеки, що підпадає під ст. 175 КУпАП [121];

3. Правопорушення кадрового забезпечення - охоплюють: а) призначення педагогів без належної кваліфікації, всупереч ст. 22–23 Закону України «Про повну загальну середню освіту» [7]; б) невиконання обов’язку щодо підвищення кваліфікації вчителів, передбаченого ст. 59 Закону України «Про освіту» [6].

4. Інформаційні правопорушення - стосуються цифрових аспектів управління освітою, зокрема: а) фальсифікація даних у цифрових журналах; б) порушення порядку захисту персональних даних учасників освітнього процесу (ст. 188-39 КУпАП) [121]; в) недотримання кібербезпеки згідно з Указом Президента № 447/2021 [205].

5. Науково-методичні правопорушення - виражаються в: а) неналежному забезпеченні учнів підручниками й посібниками, схваленими МОН; б) використанні застарілих методичних матеріалів; в) порушенні принципу інклюзивності у формуванні навчального контенту, що суперечить ст. 20, 24 Закону України «Про освіту» [6].

У межах адміністративного права суб’єктами адміністративної відповідальності у сфері ресурсного забезпечення ПЗСО виступають юридичні та фізичні особи, що наділені публічними чи управлінськими повноваженнями та беруть участь у процесах формування, розподілу та цільового використання й контролю ресурсів закладів освіти.

Юридично значущими ознаками вказаних суб’єктів є: а) наявність владних або управлінських повноважень (державних, службових чи делегованих); б) формальна відповідальність за реалізацію етапів ресурсного циклу (планування, розподіл, освоєння, звітність); в) спроможність впливати на реалізацію державної та регіональної політики у сфері освіти в межах своєї компетенції; г) підконтрольність нормам публічного права, зокрема Кодексу

України про адміністративні правопорушення (КУпАП), Бюджетному кодексу України, законам у сфері освіти.

Систематизація цих суб'єктів необхідна для належного застосування адміністративно-правових заходів. Залежно від статусу та функцій, їх поділяють на чотири основні групи:

1. Засновники закладів освіти - до цієї категорії належать органи місцевого самоврядування (сільські, селищні, міські, районні ради) та органи виконавчої влади (Міністерство освіти і науки України, обласні державні адміністрації), які виступають засновниками закладів ПЗСО. Їхні функції включають: а) затвердження кошторисів; б) фінансування діяльності закладів; в) створення і підтримку матеріально-технічної бази; г) забезпечення публічної звітності та відкритості бюджетної інформації. Адміністративна відповідальність настає у разі невиконання або неналежного виконання обов'язків, зокрема за ст. 164-12 та 188-54 КУпАП, наприклад, за несвоєчасне фінансування чи надання недостовірної інформації [121].

2. Керівники закладів ПЗСО освіти - директори шкіл є розпорядниками бюджетних коштів нижчого рівня та несуть відповідальність за організацію освітнього процесу, виконання освітніх програм, управління персоналом і дотримання фінансової дисципліни. До їх основних повноважень належать: а) організація внутрішньої системи забезпечення якості освіти; б) забезпечення дотримання освітнього та бюджетного законодавства; в) ведення обліку та звітності щодо використання ресурсів; г) надання достовірної інформації під час інституційного аудиту чи перевірок. У разі порушення норм законодавства ці особи можуть бути притягнуті до адміністративної відповідальності на загальних підставах.

3. Уповноважені посадові особи органів управління освітою - це працівники органів управління освітою на районному, міському чи обласному рівнях, які здійснюють координаційні, розпорядчі та контрольно-наглядові функції щодо закладів ПЗСО. До їх посадових обов'язків належать: а) розподіл освітньої субвенції; б) контроль за дотриманням вимог законодавства з боку підпорядкованих закладів; в) підготовка звітів і реєстрів; г) супровід фінансово-

господарських операцій. Адміністративна відповідальність таких осіб настає у разі службової недбалості, перевищення повноважень або допущення порушень, що спричинили шкоду освітньому процесу.

4. Інші посадові особи закладів освіти - до цієї категорії належать головні бухгалтери, економісти, завідувачі господарством, комірники та інші спеціалісти, що здійснюють облік, закупівлі, інвентаризацію та іншу фінансово-господарську діяльність. Типовими порушеннями, що можуть спричинити адміністративну відповідальність, є: а) перевищення фінансових лімітів; б) внесення недостовірних відомостей до звітності чи платіжних документів; в) невиконання приписів органів державного контролю. Адміністративні справи щодо таких осіб зазвичай ініціюються за результатами перевірок Державної служби якості освіти України, Державної аудиторської служби або Національного агентства з питань запобігання корупції [206, с. 512].

Таким чином, суб'єктний склад адміністративної відповідальності у сфері ресурсного забезпечення ПЗСО охоплює широкий спектр управлінців і службовців, дії чи бездіяльність яких мають безпосередній вплив на належне функціонування системи загальної середньої освіти. Чітке правове визначення статусу цих осіб і закріплення механізмів юридичної відповідальності сприяє забезпеченню ефективного контролю за використанням ресурсів та реалізацією публічно-правових зобов'язань у галузі освіти.

У свою чергу, притягнення до адміністративної відповідальності у сфері ресурсного забезпечення ПЗСО - це комплекс адміністративно-процесуальних дій, спрямованих на виявлення, фіксацію, оцінку та застосування санкцій до осіб, винних у порушенні нормативних вимог. Вона регламентується КУпАП та спеціальним законодавством у сферах освіти, фінансів і публічного управління. Основні етапи процедури: 1) Виявлення порушення - здійснюється через інституційний аудит (ДСЯО), перевірки Рахункової палати, Держаудитслужби, звернення учасників освітнього процесу, аналіз публічної інформації; 2) Оформлення протоколу про адміністративне правопорушення - документ фіксує дату, сторони, суть порушення, докази, пояснення, свідків. Його оформляють уповноважені особи (ДСЯО, ОМС, поліція); 3) Розгляд справи та

ухвалення рішення - здійснюється органом або судом. Можливі рішення: а) накладення стягнення; б) припис щодо усунення порушень; в) відмова у притягненні; 4) Оскарження постанови - особа може подати скаргу до вищого органу або звернутись до адміністративного суду. Позов зупиняє виконання лише за законом або ухвалою суду; 5) Виконання постанови – контролюється органом або державною виконавчою службою. За ухилення – примусові заходи відповідно до закону.

Загалом, ця процедура притягнення виконує функцію забезпечення законності, фінансової дисципліни та стабільності освітнього процесу. Її ефективність залежить від правової обізнаності освітніх суб'єктів, професійності контролерів і дотримання принципів процесуальної справедливості. Вона забезпечує баланс між інтересами держави та правами учасників освіти, сприяючи прозорості, підзвітності й довірі до освітніх інституцій.

Також варто відзначити, що одним із дієвих інструментів контролю за законністю, доцільністю й результативністю дій суб'єктів ресурсного забезпечення у сфері ПЗСО є внутрішні службові розслідування та аудити. Їх правове регулювання визначає порядок перевірки, фіксації фактів порушень і створює підстави для юридичної відповідальності посадових осіб, від місцевих управлінців до керівників шкіл.

На нашу думку, у сфері ПЗСО ці механізми мають особливе значення, оскільки охоплюють питання бюджетних витрат, користування майном, публічних закупівель і кадрових рішень. Неналежне виконання обов'язків у цих аспектах може призводити до порушення не лише освітнього, а й адміністративного законодавства.

Суб'єктами, які ініціюють або проводять внутрішні розслідування, виступають: а) засновники закладів освіти (зазвичай органи місцевого самоврядування); б) керівники органів управління освітою; в) державні органи фінансового контролю у разі виявлення ознак порушень. На основі розслідувань можуть бути встановлені: а) нецільове використання коштів; б) порушення тендерних процедур; в) зловживання повноваженнями; г) невиконання обов'язків щодо безпечного освітнього середовища. Такі дії можуть

кваліфікуватися як адміністративні правопорушення відповідно до статей 164-12 (Порушення порядку використання бюджетних коштів), 164-14 (Порушення законодавства про закупівлі), 172-7 (Недекларування або порушення вимог щодо конфлікту інтересів) КУпАП [121].

Крім того, внутрішнє розслідування може стати підставою для:
а) дисциплінарної відповідальності (догана, звільнення, позбавлення премії);
б) матеріальної відповідальності (відшкодування шкоди згідно з КЗпП);
в) передачі матеріалів до правоохоронних органів у разі виявлення ознак кримінального правопорушення (згідно з КПК України).

У сфері ПЗСО України систематично фіксуються порушення, пов'язані з неналежним виконанням обов'язків у частині ресурсного забезпечення. До кола відповідальних суб'єктів належать посадові особи закладів освіти, представники публічної влади та залучені виконавці освітніх проєктів і постачання ресурсів. Найпоширеніші типи правопорушень включають:

1. Порушення у сфері забезпечення якості освіти - законодавство зобов'язує керівництво закладів співпрацювати з Державною службою якості освіти України. Однак на практиці трапляються випадки: подання викривленої інформації під час аудиту, ігнорування приписів ДСЯО, недотримання стандартів безпечного освітнього середовища. Такі дії мають ознаки адміністративних правопорушень відповідно до ст. 188-54 КУпАП [121].

2. Порушення у сфері публічних закупівель - освітні установи та органи місцевого самоврядування, які здійснюють управління бюджетними ресурсами, зобов'язані дотримуватися норм [122]. Проте поширеними є випадки укладання договорів без проведення тендерів, порушення принципів конкурентності, а також нецільове витрачання бюджетних коштів.

Такі дії можуть кваліфікуватися за ст. 164-12 або 164-14 КУпАП, що передбачають відповідальність у вигляді штрафу [121].

3. Порушення антикорупційного законодавства (конфлікт інтересів) - в освітній сфері також мають місце ситуації, коли керівники чи інші посадові особи приймають рішення в умовах особистої зацікавленості. Прикладами є

укладання контрактів із фірмами, пов’язаними з родичами, або вплив на кадрові та фінансові рішення в інтересах пов’язаних осіб [207].

Аналіз практики адміністративного судочинства в Україні засвідчує наявність численних справ, пов’язаних із притягненням до відповідальності осіб, що залучені до ресурсного забезпечення закладів ПЗСО.

Так, у справі № 540/878/20, яка розглядалася Херсонським окружним адміністративним судом, стосувалася оскарження приватним закладом освіти наказу Міністерства освіти і науки України, що був прийнятий за результатами позапланової перевірки. Суд визнав дії контролюючого органу такими, що суперечать принципу належної адміністративної процедури, і скасував відповідний акт через порушення прав сторін на рівність і змагальність [208].

У справі № 160/6656/20 Дніпропетровський окружний адміністративний суд розглядав неналежне виконання повноважень посадовими особами органів управління освітою. Суд наголосив, що службова недбалість у забезпеченні ресурсів може бути підставою для адміністративної відповідальності [209].

У справі № 119426243 від 30.05.2024 року, що перебувала на розгляді Кіровоградського окружного адміністративного суду, розглядалися дії контролюючого органу, який вжив заходів з блокування операцій з бюджетними коштами у зв’язку з підозрою щодо нецільового використання освітньої субвенції. Суд визнав вказані дії такими, що суперечать установленому порядку, і задовольнив позовну вимогу про скасування відповідних розпоряджень [210].

Отже, наявна судова практика демонструє, що суб’єкти, які здійснюють або забезпечують управління ресурсами в закладах ПЗСО, є об’єктами адміністративно-правової відповідальності у разі порушення ними відповідних норм. Це підтверджує актуальність належного нормативного регулювання, чіткого визначення меж посадових повноважень, дотримання адміністративних процедур, а також потребу в посиленні превентивного механізму контролю за дотриманням законодавства у сфері освіти.

Крім того, у контексті юридичної відповідальності суб'єктів ресурсного забезпечення у сфері ПЗСО важливо враховувати можливості досудового врегулювання спорів і застосування превентивних заходів.

У даному контексті, ми вважаємо, що досудове врегулювання спорів - це процедура передання, до звернення до суду, яка передбачає переговори, медіацію чи інші механізми примирення між сторонами, у нашому випадку, між закладом ПЗСО (або органом управління освітою) та особами, що відчули порушення їх прав у сфері ресурсного забезпечення [211].

В Україні інструменти досудового врегулювання з'явилися завдяки розвитку медіації, зокрема після прийняття Закону «Про медіацію» (16.11.2021 р.) та змін до Кодексу адміністративного судочинства, що відкрив можливості мирного вирішення конфліктів за участю адміністративного судді або медіатора [212]. В адміністративно-правовому контексті ПЗСО та її засновників (органів місцевого самоврядування, керівників) - досудове врегулювання може стати альтернативою спорів, пов'язаних з недостатнім або неефективним ресурсним забезпеченням: недофінансування, порушення норм безпеки, нестача обладнання або штату.

Основними формами врегулювання є: 1) Переговори - початковий етап, що дозволяє сторонам дійти згоди без офіційного посередництва (залучаються педагоги, батьки, громада); 2) Медіація – процедура за участі сертифікованого медіатора чи судді, регламентована законом, гарантує конфіденційність і юридичну силу домовленостей [213]; 3) Консенсус із залученням адміністративного судді – новий інструмент, що дозволяє досягти угоди до відкриття провадження [214].

Загалом, досудові процедури поєднують превенцію й врегулювання спорів, сприяють підвищенню ефективності управління, пришвидшують реагування та зменшують навантаження на суди. Їх розвиток, це перспективний напрям удосконалення правового регулювання ресурсного забезпечення у сфері ПЗСО.

Актуальним є запровадження ефективних запобіжних механізмів у сфері ресурсного забезпечення ПЗСО, які включають комплекс превентивних заходів, спрямованих на запобігання правопорушенням і підвищення ефективності функціонування освітніх закладів. Основними напрямами є: 1) підвищення кваліфікації посадових осіб, відповідальних за ресурсне забезпечення, через системне навчання, ознайомлення з чинними нормами та освоєння сучасних

управлінських підходів; 2) розвиток внутрішнього контролю й аудиту: а) планові перевірки; б) аналіз ризиків; в) механізми оперативного реагування; 3) взаємодія з контролюючими органами, зокрема з ДСЯО, з метою обміну практиками та забезпечення прозорості.

Окремо варто відзначити роль нового формування такого, як Служби освітньої безпеки (СОБ), яка виконує важливу профілактичну функцію. Основні її завдання: а) інформаційна профілактика – проведення зустрічей з учасниками освітнього процесу щодо кібербезпеки, булінгу, вживання шкідливих речовин [215]; б) фізична безпека – організація пропускного режиму, використання технічних засобів безпеки [216]; Поліцейський безпеки у школі - обов'язки та особливості співпраці. Офіційний веб-сайт Служби освітнього омбудсмена України. URL: https://eo.gov.ua/politseyskyy-bezpeky-u-shkoli-obov-iazky-ta-osoblyvosti-spivpratsi/2024/01/30/ в) реагування на надзвичайні ситуації та співпраця з екстреними службами; г) взаємодія з батьками та адміністрацією – участь у розробці превентивних заходів. За даними МВС, понад 70 % батьків підтримують інститут інспекторів СОБ [217]. Таким чином, запобіжні механізми є дієвим елементом адміністративно-правового регулювання у сфері ПЗСО. Вони дозволяють запобігати порушенням ще на етапі їх виникнення, підвищуючи ефективність управління та довіру до системи освіти.

Також варто відзначити, що на практиці трапляються випадки безпідставного або неправомірного застосування заходів юридичної відповідальності до добросовісних суб’єктів, керівників закладів освіти, працівників органів управління освітою, бухгалтерів тощо. Це потребує аналізу адміністративно-правових механізмів захисту їхніх прав.

Першим інструментом є адміністративне оскарження дій чи рішень, які суб’єкт вважає незаконними. Закон України «Про звернення громадян» надає право скаржитися до органу вищого рівня або уповноваженого суб’єкта, зокрема засновника закладу чи Державної служби якості освіти. Скарги розглядаються у визначені строки з обов’язковим письмовим реагуванням [218]. Другим є судове оскарження, гарантоване статтею 55 Конституції України, що забезпечує право на захист у суді від дій, рішень або бездіяльності органів влади [9].

Окремо слід згадати індивідуальний процесуальний захист у межах перевірок або розслідувань. Законодавство гарантує право бути повідомленим про перевірку, брати участь у процедурі збору доказів, надавати пояснення, заперечення до акта, ознайомлюватись з матеріалами. Також, ще одним механізмом є відшкодування шкоди, завданої безпідставними рішеннями контролюючих органів або посадовців. У разі матеріальної чи моральної шкоди особа має право на компенсацію згідно зі ст. 1173 і 1174 Цивільного кодексу України [219].

Окрему увагу слід приділити захисту добросовісних осіб, які виступають викривачами правопорушень у сфері ресурсного забезпечення ПЗСО. Закон України «Про запобігання корупції» гарантує таким особам правовий і інституційний захист у разі спроб тиску, звільнення чи притягнення до відповідальності за факт повідомлення про порушення [220].

Таким чином, система захисту добросовісних суб'єктів у сфері ПЗСО включає адміністративне й судове оскарження, процесуальні гарантії, механізми компенсації шкоди та захист викривачів. Її ефективність залежить від правової обізнаності суб'єктів, фаховості контролюючих органів і якості судового контролю.

3.4. Удосконалення адміністративного законодавства, яке регулює ресурсне забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти

На сучасному етапі система ПЗСО в Україні перебуває у стані трансформації, спричиненої внутрішніми реформами та зовнішніми факторами, війною та глобальними соціально-економічними змінами. Адміністративне право, як інструмент публічного регулювання, забезпечує нормативну базу для ідентифікації й подолання актуальних викликів у сфері повної загальної середньої освіти.

Методологічна база для виявлення таких викликів включає елементи публічного управління та правового аналізу, що спираються на такі підходи:

[221, с. 144–145]; 1) Системний підхід – це розгляд освітньої сфери як єдиної системи, що дозволяє виявляти нормативні, організаційні та ресурсні дисфункції [222, с. 829]; 2) Структурно-функціональний підхід - аналіз розриву між законодавчими функціями та реальними можливостями органів управління, зокрема неспроможності громад виконувати обов'язки з ресурсного забезпечення; 3) Порівняльно-правовий підхід – це аналіз українського законодавства у зіставленні з моделями Канади, Фінляндії, Німеччини та Польщі у сферах фінансування, делегування повноважень, акредитації, підвищення кваліфікації; 4) Аксіологічний підхід – це фіксація змін ціннісних орієнтирів системи ПЗСО, зниження доступності та справедливості освіти [223, с. 128–130]; 5) Правовий моніторинг – це аналіз норм і практик для виявлення колізій, дублювань і неефективності [222, с. 645]; 6) Ризик-орієнтований підхід – це виявлення таких ризиків, як нестача фінансів, дефіцит кадрів, зношеність інфраструктури, інформаційна вразливіст [222, с. 125].

Отже, виявлення викликів у сфері ПЗСО базується на міждисциплінарному аналізі. Закріплення цих підходів у державних освітніх програмах є необхідною умовою підвищення ефективності адміністративно-правового регулювання. Пріоритет слід надавати розвитку моніторингу, правового аналізу та соціологічного супроводу освітніх процесів для формування адекватної нормативної відповіді держави.

Поняття «виклики» в адміністративному законодавстві є багатоаспектним і потребує поглибленого науково-правового осмислення. У сфері ресурсного забезпечення ПЗСО під ними слід розуміти системні, фінансові, кадрові, інституційні та інформаційні чинники, що ускладнюють реалізацію правових приписів і управлінських рішень відповідно до цілей освітньої політики. Такі виклики мають як юридичний, так і управлінський характер.

З позиції адміністративного права, виклики – це внутрішні або зовнішні фактори, що впливають на функціонування системи освіти й вимагають адаптації правового механізму, перегляду підходів або реформ інституційної структури. Вони можуть бути постійними чи ситуативними, передбачуваними

чи раптовими, а їх міждисциплінарний характер потребує комплексного реагування з боку держави [221, с. 144–145].

На наш погляд, у правовому контексті виклики проявляються у вигляді нормативних неузгодженостей, колізій між актами різних рівнів, неефективності механізмів реалізації правових норм. З точки зору управління, йдеться про труднощі прийняття рішень в умовах обмеженості ресурсів, високої невизначеності, соціальної напруги та перетворень у публічному адмініструванні ПЗСО.

У теоретичному аспекті категорія «виклики» в адміністративному праві трактується як: 1) ситуація, що зумовлює потребу нормативних змін; 2) дисфункція правозастосування; 3) індикатор обмежень у реалізації права на освіту. Такий підхід дозволяє зберегти концептуальну чіткість і забезпечити прикладну ефективність терміна в нормотворчості та реалізації правових норм. В умовах воєнного стану та децентралізації ці виклики лише загострюються.

Крім того, ефективність адміністративно-правового регулювання освітньої сфери безпосередньо пов’язана з науковим осмисленням ролі публічного управління як інституційного механізму реалізації державної політики в освіті. Як слушно зазначає Р. В. Шаповал, освітня діяльність у системі публічного адміністрування має розглядатися крізь призму взаємозв’язку між нормативною визначеністю, процедурною чіткістю та відповідальністю органів публічної влади за якість наданих освітніх послуг [224, с. 74–75].

Для вдосконалення адміністративного законодавства у сфері ресурсного забезпечення ПЗСО необхідно визначити критерії оцінки ефективності правового регулювання, які охоплюють правові, соціальні, управлінські та фінансові аспекти.

Перший критерій – це юридична визначеність, що передбачає чіткість норм і відсутність колізій або дублювання функцій. Другий - це доступність і рівність, тобто справедливий розподіл субвенцій, матеріальних ресурсів та кадрів, особливо для вразливих груп. Третій - це фінансова ефективність: раціональне використання коштів, прозорість закупівель, відсутність зловживань. Четвертий - це реалізаційна ефективність, що полягає у швидкому забезпеченні закладів

необхідними ресурсами. П’ятий - це адаптивність системи до надзвичайних умов, як-от війна чи криза. Шостий - це результативність освітніх послуг, зокрема за показниками НМТ, охопленням освітою, інклюзією та рівнем задоволеності. Сьомий - це ефективність контролю та моніторингу, щодо відсутності системних виявлень порушень свідчить про формальність регулювання [225].

Отже, повна оцінка ефективності правового регулювання у сфері ПЗСО можлива лише за умови комплексного врахування всіх зазначених критеріїв, що є основою результативної освітньої політики держави.

Що стосується сучасного етапу розвитку адміністративного законодавства у сфері ресурсного забезпечення ПЗСО, то він характеризується низкою нормативних викликів, які суттєво впливають на ефективність реалізації державної освітньої політики. Існуючі виклики пов’язані із застарілістю окремих правових норм, фрагментарністю нормативно-правової бази, надмірною деталізацією окремих положень або, навпаки, з їх правовою невизначеністю. Водночас наявною є проблема відсутності цілісного, системного підходу до оновлення законодавства з урахуванням актуальних соціально-економічних обставин та адміністративної практики.

На нашу думку, до ключових сучасних нормативно-правових викликів адміністративного законодавства у сфері ресурсного забезпечення ПЗСО варто віднести:

1. Проблема визначення дати встановлення кількості контингенту учнів. Однією з ключових нормативно-правових проблем у сфері адміністративно-правового регулювання ресурсного забезпечення повної загальної середньої освіти в Україні є невизначеність дати встановлення контингенту учнів, який слугує основою для обрахунку освітньої субвенції з державного бюджету та одночасно визначає параметри кадрового забезпечення закладів освіти на навчальний рік. Ця невизначеність створює суттєву колізію між кількома нормативними актами, що призводить до дисбалансів у фінансуванні, формуванні мережі класів, тарифікації педагогічних працівників та загалом у здійсненні ефективного управління в освітній сфері.

Зокрема, відповідно до чинної редакції постанови Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1088 «Про затвердження формули розподілу освітньої субвенції між місцевими бюджетами», розподіл субвенції здійснюється на підставі контингенту учнів станом на 1 листопада року, що передує плановому бюджетному періоду**,** та нормативної наповнюваності класів – 27,5 (учнів) [61]. Водночас мережа класів закладів загальної середньої освіти затверджується станом на 5 вересня, як і тарифікаційні списки педагогічних працівників, що визначено у п. 4 Інструкції про порядок обчислення заробітної плати працівників освіти, затвердженої наказом Міністерства освіти України від 15.04.1993 року [226].

Виходячи з вимог п. 3 ст. 10 Закону України «Про повну загальну середню освіту», освітній процес організовується в межах навчального року, що починається з 1 вересня. Саме на цей момент формується фактичний контингент учнів, розподіляється навантаження між вчителями, розраховується фонд заробітної плати та складаються штатні розписи. Таким чином, з точки зору логіки адміністративно-правового управління, 1 вересня є моментом, коли відбувається реальне формування організаційної та фінансової моделі функціонування закладу освіти на наступний навчальний рік [7].

Однак, обчислення субвенції за контингентом учнів станом на 1 листопада спотворює фактичну потребу в бюджетному фінансуванні. В окремих випадках це може призводити до недофінансування закладів унаслідок того, що учні, зараховані до 1 вересня, не враховуються, якщо не були зареєстровані до 1 листопада. Особливо гостро така ситуація проявляється у сільській місцевості, де мобільність учнів вища, а класи менш наповнені, що унеможливлює забезпечення мінімально необхідного педагогічного навантаження без додаткових ресурсів.

Для врегулювання зазначеної колізії в адміністративному законодавстві можуть бути запропоновані два альтернативних шляхи:

1) Затвердження нової редакції Інструкції про порядок обчислення заробітної плати працівників освіти, яка має визначити дворазову тарифікацію: станом на 1 вересня та на 1 січня. Такий підхід дозволить в адміністративному

порядку адаптувати фінансово-контрактну модель до змін у фактичному контингенті учнів та забезпечити правову визначеність кадрового складу. Крім того, це дозволить органам місцевого самоврядування ефективно здійснювати поточне планування та перерозподіл освітніх ресурсів, реагуючи на зміну демографічної ситуації в середині навчального року.

2) Внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 27.12.2017 № 1088, відповідно до яких розподіл обсягу освітньої субвенції здійснювався би на підставі контингенту учнів станом на 1 вересня року, що передує плановому бюджетному періоду. Цей варіант дозволив би уніфікувати нормативну базу та зробити її більш узгодженою з фактичними процесами в освіті, які орієнтуються саме на навчальний, а не календарний цикл. Водночас він усуне дублювання адміністративних процедур та зменшить ризики маніпуляцій під час планування бюджетного навантаження.

Обидва варіанти потребують широкого громадського обговорення із залученням органів місцевого самоврядування, асоціацій освітян, Міністерства освіти і науки України, а також Міністерства фінансів, оскільки зміни зачіпають міжгалузеву адміністративно-бюджетну сферу. Прийняття відповідних змін до законодавства дозволить не лише усунути правову колізію, але й підвищити ефективність адміністративного управління освітніми ресурсами, а також забезпечити соціальну справедливість у фінансуванні шкіл.

2. Проблема застарілої нормативної бази – важливою системною проблемою сучасного адміністративного законодавства України, що регулює ресурсне забезпечення ПЗСО, є застарілість нормативної бази, зокрема актів, що визначають механізми фінансування та тарифікації педагогів.

Одним із яскравих прикладів подібної ситуації є Інструкція про порядок обчислення заробітної плати працівників освіти, затверджена ще наказом Міністерства освіти України від 15 квітня 1993 року [226]. Попри численні освітні реформи, зокрема запровадження концепції Нової української школи (НУШ), масштабні зміни в системі фінансування освіти, цифровізацію освітнього середовища, децентралізацію управління освітою та адміністративно-

територіальні зміни в державі, ця Інструкція не зазнала фундаментального оновлення.

Однією з причин, що зумовлює застарілість цієї нормативної бази, є низький рівень адаптивності та інерційність у процесах адміністрування освітньої галузі. Це проявляється у відсутності системних механізмів регулярного перегляду та актуалізації законодавчих актів, а також у відсутності чітко визначених процедур, які могли б ініціювати оперативні нормативні зміни в умовах швидкої трансформації соціально-економічного середовища.

Причиною є низька адаптивність і відсутність дієвих механізмів регулярного перегляду актів у контексті динамічних соціально-економічних змін. Це породжує низку негативних наслідків для управління ресурсами. По-перше, виникає нормативна невідповідність сучасним стандартам фінансового планування, що змушує заклади освіти працювати в умовах правової невизначеності. По-друге, чинна Інструкція не враховує нові підходи НУШ до педагогічного навантаження, мотивації та оплати праці, що спричиняє перекоси в тарифікації, несправедливість в оплаті, демотивацію працівників і зниження якості послуг. По-третє, правова застарілість провокує конфлікти, численні адміністративні та судові спори щодо нарахування зарплат, надбавок і премій. Це призводить до нераціонального використання бюджетних коштів і внутрішніх конфліктів у педагогічних колективах. Чинна база також не враховує умови децентралізації, що обмежує можливості місцевих органів влади ефективно вирішувати фінансові питання освітніх закладів, адже вони не мають для цього належного нормативного інструментарію.

У зв’язку з цим, особливого значення набуває потреба повного перегляду та прийняття принципово нової редакції Інструкції, яка має відповідати таким сучасним критеріям, як гнучкість, чіткість і прозорість норм, їх відповідність сучасним реаліям освітнього процесу, актуальним стандартам фінансового менеджменту та управлінської діяльності. Нова редакція нормативного документа має бути розроблена з урахуванням потреб місцевих громад, особливостей функціонування автономних закладів освіти, змін в освітніх

стандартах, інноваційних педагогічних методик та динамічних соціально-економічних реалій сьогодення.

Для забезпечення ефективності цього процесу необхідно створити спеціальні робочі групи, до яких мають увійти представники регіональних та обласних органів управління освітою, керівники та працівники освітніх закладів, науковці та громадські експерти. Лише комплексний, системний та науково обґрунтований підхід до оновлення адміністративно-правового регулювання ресурсного забезпечення ПЗСО може гарантувати ефективне вирішення зазначеної проблеми.

3. Необхідність законодавчого уточнення механізму розподілу освітньої субвенції – одним із ключових завдань сучасного українського адміністративного законодавства у сфері освіти є уточнення механізму розподілу освітньої субвенції. Як основний фінансовий інструмент держави у забезпеченні ПЗСО, освітня субвенція впливає на ефективність системи освіти, якість послуг, фінансову автономію шкіл і дієвість місцевого самоврядування.

Наразі розподіл освітньої субвенції між місцевими бюджетами визначається на підставі постанови Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 року № 1088 «Про затвердження формули розподілу освітньої субвенції між місцевими бюджетами» [61]. Формула, встановлена цією постановою, була покликана забезпечити прозорість і передбачуваність розподілу фінансових ресурсів. Однак, практичний досвід її застосування засвідчив низку суттєвих недоліків і викликів, які безпосередньо впливають на якість адміністративного управління ресурсами закладів ПЗСО.

Однією з найсуттєвіших проблем чинної формули є її негнучкість щодо врахування реальних змін контингенту учнів упродовж бюджетного року. Встановлення чисельності учнів, як основного критерію розподілу субвенції, здійснюється за застарілими даними станом на 1 листопада попереднього року, що фактично не відповідає реальній ситуації, яка складається вже на початку нового навчального року. Така система створює серйозні адміністративні складнощі для органів місцевого самоврядування та керівників закладів освіти, які вимушені або розподіляти надлишкові ресурси, або ж оперативно шукати

додаткові джерела фінансування через дефіцит коштів, викликаний зростанням контингенту учнів. Ситуація ускладнюється активною внутрішньою міграцією населення через війну, економічну нестабільність, що призводить до різкої зміни кількості учнів у громадах. Це створює дефіцит коштів і посилює соціальну напругу.

Ще однією проблемою є недостатнє врахування формулою специфічних потреб територіальних громад. Кожна громада має свої унікальні особливості, зокрема географічні, демографічні, економічні умови, віддаленість шкіл від адміністративних центрів, транспортну доступність, а також наявність спеціалізованих закладів освіти, які мають підвищені потреби в ресурсах.

Враховуючи вищезазначені обставини, можна стверджувати, що сучасна модель розподілу освітньої субвенції потребує суттєвого законодавчого вдосконалення. Важливим напрямом цього вдосконалення має стати запровадження механізмів оперативного коригування обсягів освітньої субвенції залежно від реальної зміни контингенту учнів упродовж бюджетного року. Це забезпечить реальну відповідність фінансових ресурсів актуальним потребам освітніх закладів.

Крім того, варто закріпити диференційовані критерії розподілу з урахуванням регіональних і соціально-економічних особливостей. Також слід забезпечити відкритість і прозорість розподілу субвенції шляхом публічного обговорення, використання цифрових інструментів контролю та регулярного звітування перед громадськістю.

4. Проблема узгодження норм законодавства про публічні закупівлі – є однією з гострих та актуальних адміністративно-правових проблем, яка впливає на ефективність та прозорість ресурсного забезпечення ПЗСО. Це особливо важливо, оскільки заклади освіти є значними замовниками товарів і послуг та повинні оперативно реагувати на зміну економічних умов.

Відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі», головна мета регулювання — забезпечення прозорого використання бюджетних коштів, зниження корупційних ризиків і забезпечення справедливості закупівель [122]. Проте практика у сфері ПЗСО свідчить про наявність суттєвих нормативних

прогалин, що створюють правову невизначеність та підвищують ризики зловживань.

Однією з ключових неврегульованих нормативних проблем є порядок зміни ціни за одиницю товару чи послуги в межах укладених договорів, якщо така зміна не впливає на загальну вартість договору. На сьогодні чинне законодавство у сфері публічних закупівель чітко визначає порядок зміни загальної вартості договору, однак не містить однозначних норм, які б регулювали зміну ціни за одиницю товару без зміни його загальної вартості. Така прогалина створює значні ускладнення для адміністративного управління закладами освіти, які часто змушені адаптуватися до нестабільних економічних умов, таких як зміни ринкових цін, інфляційні процеси чи коливання курсу валют.

Відсутність законодавчої визначеності спричиняє адміністративні конфлікти та потенційні судові спори між замовниками й постачальниками. Також це створює умови для маніпуляцій цінами та зловживань з обох сторін.

Крім того, за відсутності конкретних адміністративно-правових механізмів регулювання цієї ситуації, заклади ПЗСО стикаються з ризиком порушення законодавства у сфері бюджетних видатків. В умовах жорсткого бюджетного контролю з боку органів Державної аудиторської служби України, подібні неузгодженості призводять до виникнення значної кількості адміністративних претензій, штрафних санкцій та судових процесів, що призводять до додаткових витрат державного бюджету на судові збори та адміністративні розгляди.

Враховуючи ці обставини, необхідним є якнайшвидше законодавче врегулювання цього питання шляхом внесення змін до Закону України «Про публічні закупівлі». Зокрема, законодавчо має бути чітко визначено механізм зміни ціни за одиницю товару чи послуги без зміни загальної вартості договору закупівлі. При цьому необхідно передбачити прозорий механізм контролю за такими змінами, чіткі критерії допустимості таких змін та встановити юридичну відповідальність посадових осіб за зловживання цими механізмами. До розробки змін слід залучити представників органів фінансового контролю, громадських організацій, освітніх установ, експертів і науковців у сфері адміністративного права. Лише комплексний і збалансований підхід дозволить створити

ефективний нормативний механізм для сучасного адміністративного управління у сфері ПЗСО.

5. Відсутність оновлення нормативно-правових актів щодо надбавок педагогічним працівникам – є однією з істотних проблем, що гальмує розвиток ПЗСО в Україні та створює серйозні перешкоди на шляху реалізації освітньої реформи. Це питання є критично важливим, адже саме система надбавок виступає потужним інструментом мотивації, стимулювання та утримання висококваліфікованих кадрів у закладах освіти.

Нормативно-правовою основою, що регулює питання встановлення надбавок педагогічним працівникам, є постанова Кабінету Міністрів України від 23 березня 2011 року № 373 «Про встановлення надбавки педагогічним працівникам закладів» [13].

Незважаючи на глибинні зміни в освіті, особливо в межах НУШ, постанова не була суттєво оновлена і не враховує сучасних вимог, цифровізації, підвищення інклюзивності, змін у підходах до викладання та оцінювання. Це особливо проблематично в контексті очікувань щодо нових компетентностей педагогів: володіння ІТ, індивідуалізований підхід, психологічна робота в інклюзивному середовищі. При цьому існуюча нормативна база передбачає фінансове стимулювання педагогічних працівників, через проходження сертифікації яка проводиться як зовнішнє оцінювання професійної компетенції. У разі її успішного проходження педагогічні працівники отримують 20 % надбавку до посадового окладу. Така сертифікація проводиться відповідно до наказу МОН від 17.12.2024 № 1743 «Про організацію та проведення сертифікації педагогічних працівників у 2025 році» [227]. Однак педагогічні працівники, які здійснюють професійну діяльність в обласних центрах та районах, що розташовані поблизу зони бойових дій і виконують свої обов’язки з ризиком для життя та здоров’я, навіть у форматі дистанційного навчання, не отримують належного заохочення, яке мало би бути передбачене нормативно-правовою базою на рівні Міністерства

Крім зазначеного, додаткову проблему становить обмежений характер положень постанови № 373 щодо сфери її дії. Вона передбачає надання надбавок

педагогічним працівникам лише тих закладів, у яких навчання у початкових класах здійснюється за державним стандартом початкової освіти НУШ. Проте з 2022 року державний стандарт НУШ поширено також на базову середню освіту – наразі за цим стандартом здійснюється навчання в 5–7 класах. Таким чином, педагогічні працівники, які забезпечують реалізацію державного стандарту НУШ у базовій школі, фактично позбавлені можливості отримувати належну стимулюючу надбавку. Така нормативна невідповідність не лише суперечить принципу рівності умов оплати праці, але й демотивує вчителів впроваджувати нові методики в базовій школі, знижуючи якість освітнього процесу. У зв'язку з цим доцільним видається внесення змін до постанови КМУ від 23.03.2011 № 373 в частині поширення механізму надбавок на всіх педагогічних працівників, які здійснюють навчання за державним стандартом НУШ, незалежно від рівня освіти – початкової чи базової середньої [13].

Крім того, чинне законодавство не передбачає фінансового стимулювання вчителів, які опановують нові методики чи працюють у складних умовах (наприклад, з дітьми з ООП або в умовах воєнного стану), що суперечить принципу соціальної справедливості, демотивує кадри, сприяє відтоку спеціалістів і знижує престиж професії. Водночас нормативна невизначеність у диференціації розміру надбавок залежно від навантаження та умов праці породжує ризики суб'єктивізму в управлінських рішеннях на місцевому рівні та провокує адміністративні й судові спори.

Вирішення вказаних проблем потребує комплексного оновлення адміністративного законодавства, у тому числі, актуалізації постанови КМУ № 373 із чітким визначенням критеріїв надбавок за умовами праці, використанням цифрових технологій, особливостями контингенту учнів, а також врахуванням специфіки нових освітніх стандартів.

6. Проблема недостатнього врахування інфляційних процесів та підвищення тарифів – є однією з ключових адміністративно-правових проблем, що істотно впливає на стабільність та ефективність ресурсного забезпечення закладів ПЗСО в Україні. Ця проблема не є новою, однак саме в сучасних умовах вона набуває

особливої актуальності та критичного значення для належного функціонування всієї системи освіти.

Сучасні соціально-економічні реалії України характеризуються нестабільністю та високим рівнем інфляційних очікувань. Протягом останніх років значні коливання рівня інфляції призводили до істотних змін у цінах на товари, роботи та послуги, які використовуються закладами освіти для забезпечення освітнього процесу. Зокрема, це стосується значного зростання тарифів на електроенергію, тепло, газ, воду, а також цін на канцелярські товари, обладнання, комп'ютерну техніку та інші необхідні ресурси. Водночас чинні нормативно-правові акти, що регулюють бюджетне планування та фінансування закладів освіти, не містять достатньо ефективних механізмів оперативного реагування на такі зміни, що створює суттєвий розрив між реальною потребою закладів освіти та обсягами фінансових ресурсів, які надаються їм державою чи місцевими бюджетами.

Недостатнє врахування інфляційних процесів особливо негативно впливає на стабільність фінансового планування у закладах ПЗСО. У процесі формування бюджетних запитів часто використовуються показники минулих років, які вже не відповідають актуальним економічним реаліям. Внаслідок цього освітні заклади систематично стикаються з дефіцитом коштів, необхідних для оплати комунальних послуг, закупівлі обладнання чи поточних витрат, що зумовлює потребу в додаткових фінансових дотаціях з місцевих бюджетів або ж скорочення важливих видатків на освітню діяльність. Така ситуація створює умови для адміністративних конфліктів між керівництвом освітніх закладів, органами місцевого самоврядування та центральними органами влади, відповідальними за бюджетну політику.

Ситуацію ускладнює часта зміна тарифів упродовж бюджетного року, коли зростання вартості енергоносіїв перевищує заплановані показники. Це змушує заклади освіти перерозподіляти кошти на користь комунальних витрат за рахунок інших освітніх потреб, що негативно впливає на якість навчального процесу. Крім того, адміністративне законодавство не забезпечує гнучких механізмів оперативного коригування асигнувань у відповідь на економічні

зміни чи форс-мажорні обставини, як-от енергетичні кризи. Внаслідок цього заклади освіти змушені або відмовлятись від важливих програм, або ризикувати нецільовим використанням коштів.

Таким чином, чинне адміністративне законодавство потребує запровадження нових фінансово-правових механізмів індексації та коригування бюджетних показників згідно з інфляцією та тарифною динамікою. Також бюджетне законодавство має передбачати можливість термінового надання додаткового фінансування освітнім закладам у разі критичних змін в економічній ситуації в державі [228, с. 636].

На нашу думку, ефективність таких змін можлива лише за умови постійної координації між МОН, Мінфіном, органами місцевого самоврядування та представниками освіти. Залучення експертів з економіки та адміністративного права до підготовки нормативних змін сприятиме створенню дієвого механізму стабільного фінансового управління у сфері ПЗСО

У свою чергу, цифровізація освіти як глобальний тренд, посилений пандемією COVID-19 та війною, зумовила появу нової категорії викликів для адміністративного законодавства у сфері ресурсного забезпечення ПЗСО. Йдеться не лише про технологічну модернізацію, а й про потребу вдосконалення адміністративно-правових механізмів фінансування, управління та обліку цифрових ресурсів.

Однією з головних проблем є нормативна невизначеність статусу цифрової інфраструктури як компонента інформаціно-технічного забезпечення. Законодавство не містить чітких положень про обов’язок держави забезпечувати заклади ПЗСО інформаційно-комунікаційними ресурсами, що унеможливлює системне бюджетне планування [229].

Окрему проблему становить відсутність єдиної державної освітньої платформи з уніфікованим правовим статусом, інтегрованої до системи державного управління. В Україні діє значна кількість освітніх платформ – державні («Всеукраїнська школа онлайн», «Єдина школа»), приватні («Classtime», «Google Classroom», «Moodle») та комерційні («Human School», «МійКлас», «На урок») [230]. Кожна з них має власні технічні характеристики,

умови доступу та правила обробки персональних даних. Проте в чинному адміністративному законодавстві відсутні критерії їх відбору, порядок інтеграції в систему освіти, вимоги до збереження даних та стандарти доступу. Це ускладнює управління цифровими ресурсами, породжує правові колізії та створює нерівні умови для шкіл. Зокрема, використання бюджетних коштів на оплату приватних платформ із дублюванням функцій державних суперечить принципам раціональності та прозорості публічного адміністрування.

Позитивним прикладом вирішення цієї проблеми є канадська практика, зокрема функціонування загальнонаціональної цифрової платформи MyBlueprint. Цей онлайн-ресурс інтегрує інструменти освітнього та кар'єрного планування, підтримує індивідуальні освітні траєкторії учнів і виконує важливі функції електронного адміністрування [231]. Платформа активно використовується в системах освіти провінцій Онтаріо, Альберта, Британська Колумбія та Саскачеван. MyBlueprint є частиною реалізації програм «Individual Pathways Plan» та «Education and Career/Life Planning», що передбачені освітньою стратегією Онтаріо [232]. У межах інституційної системи також функціонує Ontario Learning Management System, що перебуває під прямою координацією державних органів і забезпечує централізовану цифрову взаємодію між учасниками освітнього процесу [233].

Завдяки MyBlueprint школи мають можливість: а) інтегрувати дані учнів із шкільними ІТ-системами; б) планувати освітні та професійні траєкторії (починаючи з 7 класу); в) формувати електронні портфоліо; г) забезпечувати зручний документообіг; ґ) управляти освітнім процесом через спеціалізовані панелі для вчителів і батьків; д) реалізовувати сучасні інструменти для побудови бажаної майбутньої професії за обраною спеціальністю.

В Україні доцільно ініціювати створення єдиної безкоштовної цифрової освітньої платформи для закладів ПЗСО державної та комунальної форми власності. Така платформа має містити цифрові підручники, відеоуроки, електронні журнали, бібліотеки, інтерактивні інструменти, бути інтегрованою з ЄДЕБО, забезпечувати захист персональних даних, аналітику освітніх результатів і бути доступною для осіб з особливими потребами. Це створить

рівні цифрові умови, підвищить ефективність управління й уникне дублювання функцій.

Отже, цифровізація освіти вимагає оновлення адміністративного законодавства у сфері ресурсного забезпечення ПЗСО. Серед пріоритетів: 1) визнання цифрових ресурсів як обов'язкової складової ПЗСО; 2) нормативне регулювання інвентаризації та оновлення інфраструктури; 3) стандартизація інформаційного забезпечення; 4) впровадження цифрової кваліфікації педагогів.

Однією з латентних, але надзвичайно важливих складових системи ресурсного забезпечення ПЗСО в Україні є політика створення, відбору та постачання підручників і навчальних посібників. Відсутність уніфікованого підходу до видавничої діяльності в цій сфері формує ряд адміністративно-правових викликів, що потребують переосмислення та належного нормативного врегулювання.

Сьогодні в Україні діє значна кількість державних, приватних і змішаних видавництв, які створюють навчальну літературу з одного предмета в кількох редакціях, з різним методичним наповненням і авторським баченням. Це призводить до: а) перевантаження державного бюджету через дублювання видань; б) фрагментації освітніх стандартів; в) ускладнення процедур відбору підручників; г) нерівності у доступі до якісного навчального контенту. Згідно з даними Українського інституту книги, у 2023 році 38% усіх надрукованих примірників становили шкільні підручники, видані коштом держави [234].

Водночас, чинний нормативний акт, зокрема Порядок забезпечення підручниками та посібниками здобувачів повної загальної середньої освіти і педагогічних працівників, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 23 січня 2019 р. № 41 [235].

має низку системних недоліків, які істотно впливають на ефективність видавничої політики у сфері ПЗСО. Найбільш суттєвим із них є відсутність чіткого обмеження кількості варіантів підручників з одного навчального предмета, дозволених до використання за державні кошти. У п. 6 зазначеного Порядку лише окреслюються загальні етапи конкурсного відбору, але не встановлюються нормативні межі щодо уніфікації змісту, що дозволяє допускати

до використання паралельно декілька підручників з одного предмета, часто зі значними змістовими та методичними розбіжностями.

Такий підхід, хоч і формально забезпечує педагогічну автономію, на практиці призводить до: а) розпорошення фінансування; б) ускладнення логістики; в) розмитості державного стандарту; г) неможливості якісного моніторингу контенту в перспективі. Крім того, Порядок не містить економіко-правових критеріїв доцільності бюджетних витрат, що відкриває шлях до фінансування проєктів із сумнівною рентабельністю. Окрім зазначеного, зміни чисельності учнівського контингенту не завжди корелюються з наявним бібліотечним фондом підручників різних видань і різних авторів та зразків які існують зараз.

Яскравим прикладом на підтвердження вище зазначених слів є ситуація із забезпеченням учнів 8 класу підручниками у 2025 році. Згідно з відкритими даними МОН, загальна сума коштів, передбачених на друк підручників для 8 класу, склала понад 1,06 мільярда гривень. Основними отримувачами державних коштів стали три видавництва: ТОВ «Видавництво "Ранок"» (242,34 млн грн), ТОВ «Генеза» (235,63 млн грн) і ТОВ «Видавництво "Астон"» (103,08 млн грн), які разом отримали понад половину загального обсягу фінансування.

Окрему увагу привертає випадок із підручником «Українська мова, українська та зарубіжна література (інтегрований курс)», вартість одного примірника якого склала 3 900 гривень за наклад у 481 екземпляр. У публічному просторі це викликало запитання щодо обґрунтованості витрат та відсутності ефективного запобіжного механізму перевірки цінових параметрів підручників, які фінансуються за рахунок державного бюджету. Хоча представники міністерства пояснили високу вартість обмеженим накладом, сам факт наявності значного дисбалансу між окремими виданнями вказує на відсутність єдиної системи нормативного відбору [236].

З огляду на це, доцільним є запровадження єдиної нормативної моделі уніфікації підручників. Її реалізацію має здійснювати МОН шляхом створення спеціального відбіркового фільтра, що базується не лише на педагогічних, а й на

адміністративних критеріях ефективності, прозорості, бюджетної доцільності та стандарту єдності.

Відбірковий фільтр має регулюватися спеціальним підзаконним актом із такими критеріями: 1) відповідність типовим освітнім програмам; 2) апробація в п’яти регіонах; 3) методична обґрунтованість; 4) адаптивність до інклюзії; 5) інтеграція з цифровими платформами; 6) вільний доступ до електронної PDF-версії; 7) відбір через систему публічних закупівель; 8) рекомендація на основі наукової експертизи з боку НАПН України.

З адміністративно-правової точки зору, підручники як об’єкти інтелектуальної власності мають закуповуватись не через спрощені конкурси, а відкрито — відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі» [122]. Видавнича політика має ґрунтуватися на принципі «один предмет – одне офіційне видання» (строком до 5 років) з обов’язковим доступом до електронної версії. Інші підручники можуть використовуватись лише як додаткові за умов відповідності.

Таким чином, уніфікована видавнича політика забезпечить прозорість і сталість у сфері освітніх ресурсів, сприятиме належному врядуванню, раціональному використанню публічних коштів і посиленню адміністративно-правової відповідальності в освітній сфері.

Одним з ключових аспектів удосконалення адміністративного законодавства у сфері ресурсного забезпечення ПЗСО є врахування соціально-правових викликів. До них насамперед належить вплив воєнного стану - із початком повномасштабної збройної агресії рф проти України у 2022 році система ПЗСО зазнала істотних трансформацій, пов’язаних із забезпеченням безперервності освітнього процесу, гарантуванням безпеки учасників освітнього середовища, а також збереженням матеріально-технічної бази закладів освіти. Згідно з офіційними даними, внаслідок воєнних дій в Україні постраждали 3 798 закладів освіти, з яких 365 зруйновано повністю [237].

Адміністративне законодавство виявилось неготовим до умов війни: відсутні процедури переміщення шкіл, дистанційної акредитації, а також нормативні механізми перерозподілу освітніх субвенцій для громад, які

приймають ВПО [238, с. 26]. Крім того, гострою виявилася необхідність адаптації системи освіти до гібридного формату навчання (очного, дистанційного, змішаного), що проводився в умовах обмеженого доступу до інтернету, електропостачання, стабільного зв'язку. Відсутність своєчасних і комплексних нормативно-правових змін з боку Кабінету Міністрів України та Міністерства освіти і науки України суттєво ускладнила реалізацію повноважень територіальних громад у кризових умовах [239, с. 72].

Загалом, наявні соціально-правові виклики потребують послідовної адаптації адміністративного законодавства до сучасних умов. Це передбачає не лише усунення нормативних прогалин, а й переосмислення ролі органів публічної адміністрації в контексті забезпечення доступності, рівності та якості освітніх послуг в умовах в яких нині перебуває Україна.

Також варто відзначити, що у системі ресурсного забезпечення ПЗСО одним з ключових місць є науково-методичне забезпечення, як база для формування якісного освітнього процесу, професійного зростання педагогів і впровадження сучасних освітніх технологій. Незважаючи на закріплення обов'язковості підвищення кваліфікації педагогічних працівників у Законі України «Про освіту» та «Про повну загальну середню освіту», існуюча модель функціонування інститутів післядипломної педагогічної освіти (ІППО) демонструє ознаки неефективності та дублювання функцій, що потребує системного перегляду та реформування в межах адміністративного законодавства.

Зокрема, інститути післядипломної педагогічної освіти, що функціонують на рівні обласних центрів, у більшості випадків зберегли пострадянську організаційну модель, яка не відповідає викликам цифрової трансформації освіти, вимогам інноваційності, інтеграції з наукою та потребам в оперативному оновленні методичного контенту. Їх фінансування здебільшого покладається на місцеві бюджети, що в умовах обмежених ресурсів призводить до хронічного недофінансування, кадрового виснаження та слабкої наукової складової. Крім того, наявність окремої мережі ІППО призводить до фрагментації системи

підвищення кваліфікації педагогічних кадрів і ускладнює формування єдиної державної політики в цій сфері.

У зв'язку з цим пропонується внести зміни до чинного адміністративного законодавства, зокрема до положень Закону України «Про освіту», Закону України «Про повну загальну середню освіту» та Типового положення про підвищення кваліфікації педагогічних працівників, із закріпленням норми про поетапне делегування функцій інститутів післядипломної педагогічної освіти до провідних закладів вищої освіти педагогічного, фізико-математичного та природничо-технічного профілю.

Таке рішення дозволить: 1) Оптимізувати адміністративну мережу суб'єктів, відповідальних за науково-методичне забезпечення ПЗСО, усунувши дублювання повноважень між установами; 2) Інтегрувати науку та практику: провідні педагогічні ЗВО мають потужні науково-дослідні бази, сучасні лабораторії, доступ до міжнародних проєктів, що забезпечить більш інноваційний зміст підвищення кваліфікації; 3) Забезпечити ефективне використання бюджетних ресурсів: ліквідація або реорганізація малоефективних обласних ІППО дозволить скоротити видатки місцевих бюджетів та перерозподілити кошти через державне замовлення на підвищення кваліфікації, розміщене у відповідних закладах вищої освіти; 4) Запровадити єдині стандарти та процедури надання освітніх послуг у сфері підвищення кваліфікації з урахуванням цифрових технологій (зокрема, LMS-платформ, масових онлайн-курсів, модульної системи сертифікації); 5) Забезпечити належний контроль за якістю підвищення кваліфікації, який буде реалізовуватися через акредитацію відповідних освітніх програм ЗВО, що здійснюють підготовку в галузі 01 «Освіта/Педагогіка».

Таким чином, удосконалення адміністративного законодавства шляхом реорганізації інститутів післядипломної педагогічної освіти і передання їхніх функцій до університетів педагогічного спрямування відповідає як стратегічним цілям реформування освіти, так і принципам ефективного управління бюджетними ресурсами. Це дозволить суттєво зміцнити якість науково-

методичного забезпечення ПЗСО та підвищити адаптивність освітньої системи до сучасних викликів.

Висновки до розділу 3

1. Досвід країн ЄС і Канади свідчить про ефективність моделей децентралізованого ресурсного забезпечення, у межах яких основні управлінські функції покладаються на субнаціональні органи, збереженням стратегічної координації на рівні федерації або спільнот. У Канаді провінційні міністерства освіти відіграють центральну роль у фінансуванні, нормативному регулюванні й контролі, тоді як у ЄС ефективними визнано практики використання наднаціональних програмних механізмів (ESF+, Erasmus+, Digital Education Plan) як інструментів розподілу ресурсів. Це дає змогу поєднувати прозорість, багаторівневу підзвітність та стабільне ресурсне планування. Враховуючи євроінтеграційний курс України та особливості правової системи, адаптація зарубіжних механізмів має відбуватися шляхом поступового впровадження нормативних моделей управління, які поєднують бюджетно-програмний підхід, адміністративно-процедурні стандарти та цифрові інструменти контролю. Ключовими передумовами ефективного запозичення мають стати інституційна спроможність суб'єктів публічного управління, наявність чіткої правової бази та врахування умов воєнного стану, які ускладнюють імплементацію централізованих або надмірно бюрократизованих моделей.

2. Система державного контролю у сфері ПЗСО в Україні характеризується фрагментарністю, відсутністю єдиної методології та надмірною концентрацією повноважень у центральних органах виконавчої влади. У чинному законодавстві відсутні чітко сформульовані критерії ефективності контрольних процедур, не встановлено уніфікованих стандартів оцінки діяльності розпорядників ресурсів, а взаємодія суб'єктів контролю (ДСЯО, МОН, Рахункова палата, ДАСУ, органи місцевого самоврядування) залишається неузгодженою як у правовому, так і в організаційному вимірах. Необхідність удосконалення державного контролю

вимагає впровадження системи електронного моніторингу, створення єдиного реєстру об’єктів контролю, деталізації процедур перевірок і розмежування функцій між інституціями. Запровадження прозорого оцінювання використання ресурсів, залучення громадських рад до інспекційних заходів, використання ризик-орієнтованого підходу при виборі об’єктів контролю сприятиме підвищенню підзвітності, запобіганню корупційним проявам та забезпеченню цільового використання освітніх ресурсів.

3. Чинне адміністративне законодавство України не забезпечує належного рівня юридичної визначеності щодо підстав, процедур та суб’єктного складу адміністративної відповідальності у сфері ресурсного забезпечення ПЗСО. Виявлено колізії між загальними нормами КУпАП, спеціальними положеннями освітнього законодавства та підзаконними актами, що ускладнює правозастосування. Відсутність уніфікованого реєстру порушень у сфері закупівель, фінансів, кадрового забезпечення та інформаційних технологій призводить до вибірковості покарання та безкарності окремих правопорушників. Необхідною є розробка спеціальних складів адміністративних правопорушень у сфері управління освітніми ресурсами, диференційованих за видами ресурсів і категоріями посадових осіб. Поряд із цим важливе місце має посісти механізм досудового врегулювання спорів, що передбачає оцінку порушення, можливість усунення наслідків без притягнення до відповідальності, а також використання попереджувального контролю. Запровадження таких механізмів знизить навантаження на судову систему та сприятиме правовій дисципліні в освіті.

4. Модернізація адміністративного законодавства у сфері ПЗСО потребує комплексного перегляду положень, що стосуються цифрового обліку ресурсів, нормативів фінансування, механізмів розподілу субвенції та гарантій освітян. Застарілі норми, неузгодженість процедур закупівель, відсутність єдиного державного цифрового освітнього простору, низький рівень публічної участі у розподілі ресурсів гальмують адаптацію освітнього сектору до викликів сучасності, зокрема – умов воєнного стану. У межах удосконалення правового регулювання доцільним є запровадження таких інструментів: а) електронний реєстр освітніх ресурсів із нормативною інтеграцією в систему управління

освітою; б) уніфікована процедура оновлення нормативів фінансування з урахуванням інфляції та демографії; в) законодавче закріплення принципів інклюзивності, відкритості, прозорості фінансування; г) механізми участі громадськості в контролі за витрачанням коштів. Це сприятиме правовій стабільності, зміцненню освітнього середовища та підвищенню довіри до публічної адміністрації в освіті.

5. У результаті проведеного дослідження сформульовано конкретні пропозиції щодо вдосконалення адміністративно-правового механізму ресурсного забезпечення повної загальної середньої освіти шляхом цілеспрямованого оновлення нормативно-правової бази, яка регулює фінансове забезпечення закладів ПЗСО. Зокрема: а) у сфері матеріально-технічного забезпечення обґрунтовано необхідність законодавчого закріплення механізму зміни ціни за одиницю товару або послуги без перегляду загальної вартості договору закупівлі. При цьому мають бути визначені прозорі умови здійснення таких змін, установлені чіткі правові критерії їх допустимості, а також запроваджена юридична відповідальність посадових осіб за зловживання такими механізмами; б) у сфері інформаційного забезпечення доцільним вбачається ініціювання створення єдиної цифрової освітньої платформи, яка б охоплювала заклади ПЗСО державної і комунальної форми власності. Така платформа повинна включати інтерактивні освітні ресурси (цифрові підручники, відеоуроки, електронні журнали, бібліотеки), інтегруватися з ЄДЕБО, забезпечувати захист персональних даних та враховувати потреби осіб з особливими освітніми потребами; в) з метою підвищення ефективності матеріально-технічного забезпечення запропоновано запровадити єдину нормативну модель уніфікації підручників, реалізацію якої слід покласти на МОН. Цей процес має ґрунтуватися не лише на педагогічних, а й на адміністративних критеріях — ефективності, прозорості, бюджетній доцільності та дотриманні єдиних стандартів; г) у частині фінансового забезпечення акцентовано на необхідності впровадження фінансово-правових механізмів оперативного коригування обсягів освітньої субвенції залежно від змін контингенту учнів упродовж бюджетного року. Це сприятиме більш точному й

актуальному фінансуванню освітніх закладів; ґ) у сфері кадрового забезпечення наголошено на важливості формування оптимального кадрового складу відповідно до реальних потреб закладів освіти, розбудови системи безперервної освіти для педагогічних працівників, створення умов для професійного розвитку й впровадження ефективних механізмів атестації та оцінювання результативності їх діяльності.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено комплексне адміністративно-правове дослідження та практико-орієнтоване обґрунтування адміністративно-правових засад ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти в Україні. Наукове завдання полягало у виявленні сутнісних характеристик ресурсного забезпечення як правового інституту, визначенні його структурних компонентів, форм, методів і суб'єктного складу, аналізі чинної нормативно-правової бази та виробленні системних пропозицій щодо її вдосконалення. У межах дисертації розкрито концептуальні, інституційні, інструментальні й функціональні параметри ресурсного забезпечення як ключового інструменту реалізації державної політики в галузі повної загальної середньої освіти. За результатами дослідження сформульовано такі основні висновки:

1. Визначено, що ресурсне забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти є системно організованим та нормативно врегульованим інститутом, який посідає центральне місце у системі публічного управління освітньою діяльністю, досліджено адміністративно-правову природу та інституційну сутність ресурсного забезпечення у сфері ПСЗО. Обґрунтовано авторське визначення ресурсного забезпечення як комплексу взаємопов'язаних матеріальних, фінансових, кадрових, інформаційних, організаційно-інституційних та правових чинників, спрямованих на реалізацію гарантованого державою права громадян на якісну освіту відповідно до державних стандартів. Визначено, що ефективність функціонування ресурсного забезпечення значною мірою залежить від адміністративно-правового підходу до його регулювання, який вимагає чіткої нормативної бази, ієрархії компетенцій, прозорих механізмів контролю та критеріїв оцінювання. Кожен вид ресурсу (фінансовий, матеріально-технічний, кадровий, науково-методичний, інформаційний) розглянуто як структурну одиницю публічного адміністрування, що має правове наповнення і специфіку реалізації в умовах децентралізації та цифровізації. Особливу увагу приділено адміністративно-правовій природі цього інституту, що визначає його

функціональну спрямованість, зв’язок із державними освітніми політиками та роль у формуванні відповідального врядування у сфері освіти.

2. Дослідження мети, принципів і завдань ресурсного забезпечення у сфері ПЗСО засвідчило, що ці елементи мають складну структурну і функціональну побудову, яка значною мірою визначає ефективність реалізації освітньої політики. Запропоновано авторське бачення мети ресурсного забезпечення як забезпечення умов для реалізації гарантованого права на освіту шляхом створення матеріально-технічної, кадрової, інформаційної та організаційної інфраструктури, здатної функціонувати на засадах прозорості, доступності та ефективності. Наголошено, що принципи ресурсного забезпечення – законності, цільового використання, публічності, рівності доступу, ефективності й інклюзивності – потребують належної реалізації на практиці, чому перешкоджають як нормативні колізії, так і адміністративні бар’єри. Розроблена авторська класифікація завдань ресурсного забезпечення за типами ресурсів, рівнями управління, функціональним призначенням та джерелами фінансування дозволяє створити чітку методологічну основу для систематизації публічного управління в цій сфері. Особливої уваги набуває забезпечення балансу між загальнодержавними цілями й місцевими ініціативами, що вимагає гнучкого і водночас уніфікованого адміністративного підходу до регулювання ресурсної підтримки ПЗСО.

3. Аналіз нормативно-правових засад ресурсного забезпечення ПЗСО засвідчив наявність сформованої, проте неоднорідної нормативної системи, в якій поєднуються елементи інформаційного, науково-методичного, матеріально-технічного, кадрового та фінансового забезпечення. Запропоновано авторське визначення цього поняття як комплексу юридичних норм, що регулюють правовий статус суб’єктів забезпечення, механізми розподілу та використання ресурсів, процедури контролю та відповідальності у сфері загальної середньої освіти. Поглиблений аналіз системних компонентів – інформаційного, науково-методичного та матеріально-технічного забезпечення – дозволив виявити взаємозв’язки з іншими складовими (фінансовою та кадровою), які не завжди отримують належне нормативне закріплення, що вимагає усунення фрагментарності законодавства, уніфікації процедур, запровадження стандартів

ефективного адміністрування та підвищення ролі публічного контролю. Обґрунтовано, що адміністративне право є визначальним для формування та реалізації нормативної бази ресурсного забезпечення, оскільки забезпечує організаційно-правову стабільність і належне функціонування публічної влади у сфері освіти.

4. Встановлено, що адміністративно-правові засади класифікації видів ресурсного забезпечення у сфері ПЗСО формують багатовимірну категорію, яка включає фінансові, кадрові, інформаційні, матеріально-технічні та науково-методичні ресурси. Обґрунтовано, що кожен з видів ресурсів має власну адміністративно-правову природу, джерела походження, форми реалізації та механізми нормативного регулювання. Запропонована системна класифікація дозволяє уніфікувати управлінську діяльність у сфері освіти, адаптувати ресурсну політику до потреб конкретних територіальних громад та забезпечити належний рівень правового захисту освітнього процесу. Сформульовані авторські дефініції окремих видів ресурсів, зокрема фінансового й кадрового, є важливими для подальшого вдосконалення термінологічного апарату адміністративного права освіти.

5. Обґрунтовано, що ефективне функціонування механізму ресурсного забезпечення ПЗСО вимагає чіткого розмежування рівнів управління (центрального, регіонального, місцевого, внутрішньоорганізаційного) та встановлення пов’язаних із ними напрямів ресурсної політики. Кожен рівень має унікальну адміністративно-правову компетенцію, обсяг відповідальності, суб’єктний склад і нормативне підґрунтя. Розкрито особливості взаємодії між рівнями забезпечення в умовах децентралізації. У результаті дослідження уточнено дефініцію напрямів ресурсного забезпечення та виокремлено шість ключових напрямків, кожен із яких потребує належного правового регулювання, контрольних процедур та ресурсного планування. Практичне значення мають запропоновані підходи до оцінки ефективності координації між рівнями публічного управління у сфері ПЗСО.

6. Теоретично доведено, що форми й методи мають виступати не тільки як інструменти реалізації державної політики, але й як юридичні конструкції, що

гарантують законність, прозорість і підконтрольність управлінських рішень. Запропоновано оригінальну класифікацію форм (нормативно-регламентуючі, планово-прогнозні, організаційно-розпорядчі, договірні, контрольно-наглядові), яка відповідає сучасним викликам в освітній сфері. Запропонована п'ятирівнева класифікація методів ресурсного забезпечення (імперативні, диспозитивні, стимулюючі, координаційні, контрольні) дозволяє комплексно осмислити інструментарій адміністративного впливу на забезпечення стабільного функціонування освітньої інфраструктури. Практика застосування форм і методів у межах чинного правового поля свідчить про потребу в уніфікації та систематизації адміністративних процедур у сфері ресурсного менеджменту ПЗСО.

7. Адміністративно-правовий статус суб'єктів ресурсного забезпечення ПЗСО становить один із базових елементів ефективності освітньої системи. Охарактеризовано інституційний ландшафт основних і допоміжних суб'єктів у цій сфері: від центральних органів виконавчої влади до органів місцевого самоврядування, закладів освіти та партнерських інституцій. Встановлено, що статус кожного суб'єкта повинен ґрунтуватися на чітко визначених законодавчих повноваженнях, функціональній автономії, процедурній підзвітності та публічній відповідальності. Запропоновано кілька підходів до концептуалізації правового статусу, зокрема інституційно-функціональний і компетентнісний. Підтверджено, що ефективність ресурсного забезпечення безпосередньо залежить від взаємодії між суб'єктами різних рівнів з урахуванням принципів субсидіарності, легітимності й ефективності. Висвітлено зарубіжний досвід, що підтверджує необхідність оптимізації структури суб'єктів управління з урахуванням новітніх тенденцій цифровізації та децентралізації.

8. Зроблено висновок, що адаптація зарубіжного досвіду у сфері ресурсного забезпечення освіти, зокрема країн Європейського Союзу, є стратегічно важливою умовою модернізації адміністративно-правових механізмів в Україні. Комплексний аналіз моделей ресурсного забезпечення у країн Європейського Союзу та Канаді засвідчив ефективність децентралізованих підходів до управління освітніми ресурсами, широке застосування принципів субсидіарності,

прозорості фінансування, багаторівневого контролю та активної участі місцевих громад. Впровадження таких інструментів в українське правове поле потребує нормативного оновлення з урахуванням національних особливостей, а також розробки процедур адаптації правових інститутів у межах адміністративного права. Перспективним напрямом є імплементація канадських стандартів управління якістю освіти, процедурного врядування у сфері освітніх послуг та прозорого моніторингу ефективності витрачання бюджетних коштів.

9. У результаті аналізу системи державного контролю у сфері ресурсного забезпечення повної загальної середньої освіти встановлено, що нині діючий механізм характеризується фрагментарністю, надмірною централізацією та обмеженою результативністю. Визначено, що адміністративно-правовий контроль, який реалізується через систему центральних та місцевих органів виконавчої влади, потребує істотного вдосконалення у напрямі інституційної скоординованості, процесуальної визначеності та забезпечення оперативного реагування на виявлені порушення. Виявлено значну розбіжність між обсягами повноважень суб'єктів контролю та наявними інструментами їх реалізації. Належне функціонування системи контролю вимагає запровадження незалежного моніторингу, цифрових засобів аудиту, чіткого алгоритму перевірок та механізму відповідальності посадових осіб за неефективне управління ресурсами. Держава має посилити прозорість і підзвітність контролюючих інституцій шляхом закріплення відповідних положень у нормативно-правових актах.

10. Аналіз правових засад притягнення до юридичної відповідальності у сфері ресурсного забезпечення засвідчив існування значних прогалин і колізій у чинному адміністративному законодавстві. Встановлено, що нинішні підходи не забезпечують достатньої правової визначеності, своєчасності реагування та адекватного захисту інтересів держави, учасників освітнього процесу та суспільства загалом. Різноманіття суб'єктів ресурсного забезпечення – органи державної влади, органи місцевого самоврядування, керівники закладів освіти, постачальники ресурсів – зумовлює необхідність розробки спеціалізованих механізмів відповідальності для кожної категорії. Запропоновано вдосконалити адміністративно-деліктне законодавство шляхом деталізації складів

правопорушень у сфері бюджетного використання, нецільового витрачання ресурсів, порушень процедур закупівель, а також ввести додаткові інститути досудового врегулювання та попереджувального контролю.

11. Наголошено, що удосконалення адміністративного законодавства у сфері ресурсного забезпечення ПЗСО є ключовою умовою забезпечення належного функціонування системи освіти в умовах воєнного стану, цифрової трансформації та децентралізації публічного управління. На основі проведеного дослідження встановлено, що чинна нормативно-правова база не відповідає сучасним викликам, зокрема в частині визначення повноважень суб'єктів освітнього процесу, механізмів електронного обліку ресурсів, процедур прозорого фінансування та контролю. Запропоновано концептуальні напрями оновлення законодавства: а) законодавче закріплення електронного реєстру ресурсів освіти; б) гармонізація норм про закупівлі та забезпечення освітніх закладів з принципами належного врядування; в) посилення гарантій педагогів щодо доступу до сучасних матеріальних і методичних засобів; г) чітка регламентація механізмів залучення громадськості до моніторингу розподілу освітніх ресурсів. Впровадження запропонованих змін сприятиме підвищенню якості освіти, ефективності використання бюджетних коштів і зміцненню довіри до системи публічного управління в освіті.

Проведене дослідження дозволило визначити та обґрунтувати необхідність вдосконалення адміністративно-правових механізмів ресурсного забезпечення закладів повної загальної середньої освіти за рахунок удосконалення нормативно-правової бази фінансового забезпечення закладів ПЗСО, а саме сформульовано низку актуальних пропозицій: а) щодо матеріально-технічного забезпечення – запропоновано передбачити в нормативному регулюванні можливість зміни ціни за одиницю товару чи послуги без коригування загальної суми договору. При цьому слід установити прозорий контрольний механізм, критерії правомірності таких змін і відповідальність посадових осіб за потенційні зловживання; б) у контексті інформаційного забезпечення запропоновано створення державної цифрової освітньої платформи для безоплатного використання закладами ПЗСО. Вона має охоплювати весь спектр цифрових освітніх інструментів, бути

синхронізованою з ЄДЕБО, забезпечувати високий рівень захисту персональних даних і враховувати інклюзивні потреби учнів; в) для оптимізації забезпечення навчальними матеріалами рекомендовано запровадити уніфіковану нормативну модель створення та відбору підручників. Її реалізація має відбуватись через створення при МОН відбіркового фільтра на основі не лише педагогічних, а й адміністративних критеріїв оцінювання, зокрема ефективності, прозорості та економічної доцільності; г) у сфері фінансового забезпечення визначено доцільним запровадження оперативних фінансово-правових механізмів перегляду обсягів освітньої субвенції відповідно до змін чисельності учнів упродовж року, що дозволить уникнути дефіциту або неефективного використання бюджетних коштів; ґ) щодо кадрового ресурсу підкреслено важливість формування якісного кадрового складу шляхом забезпечення системи підвищення кваліфікації, оцінювання результативності праці, атестації, створення сприятливих умов для професійного розвитку педагогічного персоналу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про освіту : Закон України від 23.05.1991 № 1060-XII : станом на 28 верес. 2017 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1060-12#Text

2. Про Державну національну програму "Освіта" ("Україна XXI століття") : Постанова Каб. Міністрів України від 03.11.1993 № 896 : станом на 29 трав. 1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-п#Text

3. Освітні реформи: місія, дійсність, рефлексія : монографія / за ред. Василя Кременя, Тадеуша Левовицького, Віктора Огнев'юка, Світлани Сисоєвої. К. : ТОВ "Видавниче підприємство "ЕДЕЛЬВЕЙС", 2013. 460 с.

4. Бюджетний кодекс України : Кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI : станом на 5 берез. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text

5. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України ; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), А. М. Гуржій (заст. голови), О. Я. Савченко (заст. голови)] ; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : Педагогічна думка, 2016. 448 с.

6. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII : станом на 2 трав. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text

7. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX : станом на 16 берез. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text

8. Міньковська І.І. Деякі питання сучасного адміністративно-правового законодавства з ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти. *Право і суспільство*. 2023. № 3. С. 591–596.

9. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text

10. Закон про повну загальну середню освіту - експертний огляд для громад. Децентралізація в Україні. URL: https://decentralization.gov.ua/news/12399

11. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти : Постанова Каб. Міністрів України від 30.09.2020 № 898 : станом на 2 верес. 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-п#Text

12. Про затвердження Положення про атестацію педагогічних працівників : Наказ МОН України від 09.09.2022 № 805 : станом на 5 листоп. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1649-22#Text

13. Про встановлення надбавки педагогічним працівникам закладів дошкільної, позашкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної), вищої освіти, інших установ і закладів незалежно від їх підпорядкування : Постанова Каб. Міністрів України від 23.03.2011 № 373 : станом на 28 лип. 2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/373-2011-п#Text

14. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI : станом на 14 черв. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text

15. Про затвердження Порядку проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти : Наказ МОН України від 09.01.2019 № 17 : станом на 6 лип. 2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-19#Text

16. Освіта в Україні: базові індикатори. інформаційно-статистичний бюлетень. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/nova-ukrainska-shkola/1serpkonf-informatsiyniy-byuleten.pdf

17. Бобровський М.В., Горбачов С.І., Заплотинська О.О., Ліннік О. О. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. 2-ге видання, перероб. і доп. Київ, Державна служба якості освіти, 2021. 350 с.

18. Крушеніцький В.С. Державна освітня політика як об’єкт адміністративно-правового регулювання. Наукові записки. Серія : Право. 2023. № 14. С. 134–138. URL: https://pravo.cusu.edu.ua/index.php/pravo/article/view/271

19. Ukraine. INCLUSION. Education Profiles. National Education Systems. Education Profiles. URL: https://education-profiles.org/europe-and-northern-america/ukraine/~inclusion

20. Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD). URL: https://www.oecd.org/education/education-at-a-glance/

21. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf

22. National reforms in general school education. Welcome to Eurydice. URL: https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/eurypedia/ukraine/national-reforms-general-school-education

23. Жеребило І.В. Інституційно-правове забезпечення регулювання системи освіти в Україні в умовах реформи публічних фінансів. Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. 2019. № 2. С. 138-143.

24. Цілі сталого розвитку. UNDP. URL: https://www.undp.org/uk/ukraine/tsili-staloho-rozvytku/quality-education

25. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України від 25.06.2013 № 344/2013. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#Text

26. Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. – К.: “К.І.С.”, 2003. 296 с. URL: https://www.irf.ua/files/ukr/programs_edu_ep_409_ua_ref_strategy.pdf

27. Аналіз освітньої політики: теорія і практика управління на місцевому рівні: наук. посіб. / авт. кол. : В.Г. Базілюк, Т.Є. Бойченко, Л.М. Забродська [та ін.] ; Держ. вищ. навч. заклад «Ун-т менедж. освіти». — К. : Вид-во ДВНЗ «Ун-т менеджменту освіти» НАПН України, 2014. 306 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/8108/1/%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BBi%D0%B7_%D0%BE%D1%81%D0%B2i%D1%82%D0%BD_%D0%BEi_%D0%BF%D0%BE%D0%BBi%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8.pdf

28. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf

29. Загальна декларація прав людини (рос/укр) : Декларація Орг. Об'єдн. Націй від 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

30. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права : Пакт Орг. Об'єдн. Націй від 16.12.1966 : станом на 19 жовт. 1973 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text

31. Конвенція про права дитини : Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 20.11.1989 : станом на 16 листоп. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text

32. Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти : Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 14.12.1960. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_174#Text

33. Цілі сталого розвитку. Організації Об'єднаних Націй. URL: https://www.undp.org/uk/ukraine/tsili-staloho-rozvytku/quality-education

34. Інчхонська декларація: концепція розвитку освіти до 2030 року » Профспілка працівників освіти і науки України. Профспілка працівників освіти і науки України. URL: https://pon.org.ua/international/4171-inchxonska-deklaraciya-koncepciya-rozvitku-osviti.html

35. International Standard Classification of Education. ISCED 2011. URL: https://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/international-standard-classification-of-education-isced-2011-en.pdf

36. Fundamental principles and national policies. Welcome to Eurydice. URL: https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/eurypedia/ukraine/fundamental-principles-and-national-policies

37. Резніченко В. Поняття адміністративно-правового забезпечення вищої освіти в Україн. Юридична наука. 2020. № 7 (109). С. 144–149. URL: https://journal-nam.com.ua/index.php/journal/article/view/442/428

38. Чимбай, І., Попкова, Н. Проблеми матеріально-технічної бази закладів загальної середньої освіти в умовах воєнного стану в Україні. Освіта і наука України в умовах воєнного стану. 2022. С. 75–93. URL: https://science.iea.gov.ua/wp-content/uploads/2022/09/6_Chymbay_Popkova_319_2022_75_93.pdf

39. Освіта і наука України в умовах воєнного стану. Інформаційно-аналітичний збірник. URL: https://mon.gov.ua/static-

objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2023/22.08.2023/Inform-analytic.zbirn-Osvita.v.umovah.voyennogo.stanu-vykl.rozv.povoyen.perspekt.22.08.2023.pdf

40. Про затвердження Порядку та умов здобуття загальної середньої освіти в комунальних закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану в Україні : Наказ МОН України від 07.08.2024 № 1112. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1222-24#Text

41. Про затвердження Змін до Порядку зарахування, відрахування та переведення учнів до державних та комунальних закладів освіти для здобуття повної загальної середньої освіти : Наказ МОН України від 20.05.2024 № 714 : станом на 3 лип. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0819-24#Text

42. Open Educational Resources. URL: https://www.unesco.org/en/open-educational-resources

43. Reaching out to all learners: a resource pack for supporting inclusion and equity in education. URL: https://www.ibe.unesco.org/sites/default/files/medias/fichiers/2023/10/unesco_bie_2021_web_inclusive_education_resrouce_pack.pdf?hub=41

44. Про затвердження Методичних рекомендацій з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах загальної середньої освіти : Наказ МОН України від 30.11.2020 № 1480. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1480729-20#Text

45. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII : станом на 14 черв. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text

46. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI : станом на 8 жовт. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text

47. Створюємо центр професійного розвитку педагогічних працівників у громаді. URL: https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2022/11/1_stvoryuyemo-czentr-profesijnogo-rozvytku.pdf

48. Деякі питання професійного розвитку педагогічних працівників : Постанова Каб. Міністрів України від 29.07.2020 № 672 : станом на 1 січ. 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/672-2020-п#Text

49. Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників : Постанова Каб. Міністрів України від 21.08.2019 № 800 : станом на 31 груд. 2019 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-п#Text

50. Про координацію наукової та навчально-методичної діяльності обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти, центрів професійного розвитку педагогічних працівників та інших методичних установ і закладів системи освіти та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 05.01.2016 № 2 : Наказ Міністерства освіти і науки України від 22.01.2021 № 97. URL: https://soippo.edu.ua/index.php/34-2010-11-24-15-07-23/4033-perelik-normaivno-pravovogo-zabezpechennya-diyalnosti-tsentriv-profesijnogo-rozvitku-pedagogichnikh-pratsivnikiv

51. Про затвердження типових програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників : Наказ Міністерства освіти і науки України від 23.04.2021 № 457. URL: https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovih-program-pidvishennya-kvalifikaciyi-pedagogichnih-pracivnikiv

52. Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 02.04.2021 № 406. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2021/21.04/Nakaz_406_02_04_2021.pdf

53. Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності : Постанова Каб. Міністрів України від 30.12.2015 № 1187 : станом на 4 січ. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-п#Text

54. МОН затвердило особливості організації навчання у ЗЗСО на 2025-2026 навчальний рік. URL: https://mon.gov.ua/news/mon-zatverdylo-osoblyvosti-orhanizatsii-navchannia-u-zzso-na-2025-2026-navchalnyi-rik

55. Кодекс цивільного захисту України : Кодекс України від 02.10.2012 № 5403-VI : станом на 1 січ. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text

56. Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти “Нова українська школа” у 2025 році : Постанова Каб. Міністрів України від 27.12.2024 № 1513. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1513-2024-п#Text

57. Про затвердження Положення про ліцей : Постанова Каб. Міністрів України від 11.10.2021 № 1062. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1062-2021-п#Text

58. Деякі питання використання захисних споруд цивільного захисту : Постанова Каб. Міністрів України від 10.03.2017 № 138 : станом на 2 січ. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/138-2017-п#Text

59. Про затвердження вимог з питань використання та обліку фонду захисних споруд цивільного захисту : Наказ М-ва внутр. справ України від 09.07.2018 № 579 : станом на 25 січ. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#Text

60. ДБН В.2.2-3:2018. URL: https://e-construction.gov.ua/files/new_doc/30220686326088346 07/2023-01-23/dcf82daf-c246-4d42-8b05-708c74a8f867.pdf

61. Про затвердження формули розподілу освітньої субвенції між місцевими бюджетами : Постанова Каб. Міністрів України від 27.12.2017 № 1088 : станом на 11 груд. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1088-2017-п#Text

62. Про внесення змін до Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію програми “Спроможна школа для кращих результатів” : Постанова Каб. Міністрів України від 28.04.2021 № 441. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/441-2021-п#Text

63. Деякі питання надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам : Постанова Каб. Міністрів України від 14.01.2015 № 6 : станом на 15 серп. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/6-2015-п#Text

64. Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти “Нова українська школа” у 2024 році : Постанова Каб. Міністрів України від 05.07.2024 № 796. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-2024-п#Text

65. Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення харчуванням учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти : Постанова Каб. Міністрів України від 20.12.2024 № 1456. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1456-2024-п#Text

66. Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію публічного інвестиційного проекту на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти “Нова українська школа” у 2025 році : Постанова Каб. Міністрів України від 31.12.2024 № 1554 : станом на 13 черв. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1554-2024-п#Text

67. Про затвердження особливостей використання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам (за спеціальним фондом державного бюджету) для забезпечення викладання навчального предмета «Захист України» : Наказ МОН України від 22.05.2024 № 731 : станом на 25 верес. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0834-24#Text

68. Про затвердження професійного стандарту за професіями "Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти", "Вчитель закладу загальної середньої освіти", "Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)" : Наказ Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020 № 2736-20. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text

69. Рішення Хмельницького окружного адміністративного суду. № 560/12116/24, 21.10.2024. URL: https://youcontrol.com.ua/en/catalog/court-document/122446021/

70. Рішення від 09.10.2024 по справі № 200/5372/24 Донецький окружний адміністративний суд | ZakonOnline - Право знати!. Аналітично-правова система ZakonOnline. URL: https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/122191567

71. Рішення Чернігівського окружного адміністративного суду. № 112526441, 27.07.2023. URL: https://youcontrol.com.ua/en/catalog/court-document/112526441/

72. Право на освіту | Конституційний Суд України. Конституційний Суд України | Офіційний вебсайт. URL: https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/4412-pravo-na-osvitu

73. Про затвердження професійного стандарту "Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти": Наказ М-ва економіки України від 17.09.2021 № 568-21. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2021/09/22/Nakaz-568-zatverdzh.standartu.keriv.22.09.pdf

74. Мельник Р.С., Бевзенко В.М. Загальне адміністративне право: Навчальний посібник. Київ: Ваіте, 2014. 376 с.

75. Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти : Постанова Каб. Міністрів України від 23.11.2011 № 1392 : станом на 1 верес. 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-п#Text

76. Хомишин І. Ю. Концептуальні питання теорії і практики адміністративно-правового регулювання освіти України в умовах євроінтеграційних процесів : дис. … д-ра юрид. наук : 12.00.07. м. Львів, 2019. 510 с. URL: https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/dissertation/1686/dysertaciynarobotanazdobuttyanaukovogostupenyadoktorayurydychnyhnaukhomyshyniyu.pdf.

77. Міньковська І.І. Сучасний погляд на адміністративно-правовий механізм ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука».* 2025. № 5. (87). URL: https://doi.org/10.25313/2520-2308-2025-5-11000

78. Концептуальні засади розвитку вітчизняного адміністративного права та процесу: тенденції, перспективи, практика : колективна монографія / Є.

Герасименко, П. Діхтієвський, Н. Задирака,Т. Коломоєць, В. Клинчук та ін.; за заг. ред. П. Діхтієвського, В. Пашинського. Рига, Латвія : “Baltija Publishing”, 2022. 986 с.

79. Фінансування закладів загальної середньої освіти органами місцевого самоврядування. URL: https://prosvitcenter.org/for-communities/finansuvannia-zakladiv-zahalnoi-serednoi-osvity-orhanamy-mistsevoho-samovriaduvannia/#:~:text=%

80. Рамський А. Ю. Аналіз зарубіжного досвіду фінансування закладів загальної середньої освіти та перспективи його застосовування в Україні. Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій. 2023. № 1(11). С. 238–246. URL: https://journal.eae.com.ua/index.php/journal/article/view/218.

81. Особливості підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Знайшов. URL: https://znayshov.com/News/Details/osoblyvosti_pidvyshchennia_kvalifikatsii_pedahohichnykh_pratsivnykiv

82. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 02.12.2020 № 1556-р : станом на 29 груд. 2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-р#Text

83. Реалізація державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» : монографія / за ред. С. Л. Лондара ; ДНУ «Інститут освітньої аналітики». Київ, 2019. 193 с.

84. Saner E. Free lunches, brain breaks and happy teachers: why Estonia has the best schools in Europe. the Guardian. URL: https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2024/mar/27/free-lunches-brain-breaks-and-happy-teachers-why-estonia-has-the-best-schools-in-europe

85. Contributors to Wikimedia projects. Education in Estonia - Wikipedia, the free encyclopedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Education_in_Estonia

86. Спеціальна інклюзивна освіта в США – Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Спеціальна_інклюзивна_освіта_в_США

87. DepEd Computerization Program | Department of Education. Department of Education. URL: https://www.deped.gov.ph/2018/04/06/deped-computerization-program/

88. Фінансове забезпечення закладів освіти під призмою нового Закону про. iFactor. URL: https://i.factor.ua/ukr/journals/bb/2017/october/issue-39/article-31417.html?srsltid=AfmBOooh6dm8DMiERNNtCdN1ePE8LFXGM1G8up-3_BhGM2XB6QrF5-cq&utm_source

89. НМТ | Український центр оцінювання якості освіти. Український центр оцінювання якості освіти. URL: https://testportal.gov.ua/nmt/

90. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV : станом на 8 січ. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text

91. Деякі питання Державної служби якості освіти України : Постанова Каб. Міністрів України від 14.03.2018 № 168 : станом на 11 груд. 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2018-п#Text

92. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР : станом на 5 берез. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text

93. Повноваження ОМС щодо забезпечення якісної освіти. URL: https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2021/07/Povnovazhennya_OMS_zabezpechennya_yakosti_osviti-2021.pdf

94. Про затвердження норм та Порядку організації харчування у закладах освіти та дитячих закладах оздоровлення та відпочинку : Постанова Каб. Міністрів України від 24.03.2021 № 305 : станом на 5 жовт. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/305-2021-п#Text

95. Startseite - BMBF. Bundesministerium für Bildung und Forschung - BMBF. URL: https://www.bmbf.de/DE/Home/home_node.html

96. Country information for Germany - Legislation and policy. URL: https://www.european-agency.org/country-information/germany/legislation-and-policy

97. Kapitel 2 BBiG Landesausschüsse für Berufsbildung Berufsbildungsgesetz. Gesetze in Deutschland - Buzer.de. URL: https://www.buzer.de/gesetz/3118/b8630.htm

98. Department of Education. URL: https://www.ed.gov/

99. National Center for Education Statistics (NCES) | IES. URL: https://nces.ed.gov/

100. National Alliance for Public Charter Schools. URL: https://publiccharters.org/

101. Welcome to GOV.UK. URL: https://www.gov.uk/

102. Pupil Premium. URL: https://gpseducation.oecd.org/revieweducationpolicies/#!node=&filter=all

103. Ofsted. GOV.UK. URL: https://www.gov.uk/government/organisations/ofsted

104. Поняття форм і методів державного управління - Бібліотека BukLib.net. Головна - Бібліотека BukLib.net. URL: https://buklib.net/books/23163/

105. Звіт про діяльність Державної служби якості освіти України за 2023 рік. URL: https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2024/02/ANALITICHNIY_ZVIT_SLUZHBI_2023.pdf

106. Education at a Glance 2019 OECD INDICATORS. URL: https://www.oecd.or **1205**g/en/publications/education-at-a-glance-2019_f8d7880d-en.html

107. Про затвердження Типових штатних нормативів закладів загальної середньої освіти : Наказ МОН України від 06.12.2010 № 1205 : станом на 27 листоп. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1308-10#Text

108. Лазаренко Д. В. Адміністративно-правовий статус публічної адміністрації, яка здійснює регулювання використання природних ресурсів. Актуальні проблеми держави і права. 2014. Вип. 73. С. 77-80.

109. Тополя Р. В. Адміністративно-правовий статус суб'єктів публічної адміністрації, які здійснюють регулювання експертно-криміналістичних досліджень транспортних засобів. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2018. Вип.. 2. Т. 3. С. 110-112.

110. Education and Training Monitor 2023. Comparative report. URL: https://www.anc.edu.ro/wp-content/uploads/2023/12/education-and-training-monitor-2023-NCAJ23001ENN.pdf

111. Пономарьов С. П. Методологія та методи дослідження адміністративно-правових засад сектору безпеки і оборони України. Науковий вісник Ужгородського національного університету, Серія «Право». 2017. Випуск 43. Т. 4. С. 263-268. URL: https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/64e5197c-30e2-46d3-b4d7-aee57959e86c/content

112. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011 № 3166-VI : станом на 15 листоп. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text

113. Про внесення змін до Порядку забезпечення підручниками та посібниками здобувачів повної загальної середньої освіти і педагогічних працівників : Постанова Каб. Міністрів України від 13.10.2020 № 957. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2020-п#Text

114. Державна служба якості освіти України. URL: https://sqe.gov.ua/

115. Міністерство Фінансів України. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/

116. Міністерство цифрової трансформації України. URL: https://thedigital.gov.ua/

117. Міністерство охорони здоров'я України. URL: https://moz.gov.ua/uk

118. Міністерство соціальної політики України. URL: https://www.msp.gov.ua/

119. Децентралізація в Україні. URL: https://decentralization.gov.ua/

120. Дія.Освіта. URL: https://osvita.diia.gov.ua/

121. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212-24) : Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-X : станом на 14 черв. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text

122. Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII : станом на 23 жовт. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text

123. The Right to Education: The European Model – Institute for Education Policy. URL: https://education.jhu.edu/edpolicy/the-right-to-education-the-european-model/

124. Education and vocational training | Fact Sheets on the European Union | European Parliament. URL: https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/139/education-and-vocational-training

125. British North America Act 1867. Legislation.gov.uk. URL: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Vict/30-31/3/enacted

126. Contributors to Wikimedia projects. Manitoba Schools Question – Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Manitoba_Schools_Question

127. EUR-Lex - 12008E165 - EN - EUR-Lex. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12008E165

128. EUR-Lex - 12012M005 - EN - EUR-Lex. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012M005

129. Contributors to Wikimedia projects. Multi-level governance – Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Multi-level_governance

130. Matei, A., & Matei, L. European Administration. Normative fundaments and systemic models. URL: https://aei.pitt.edu/14478/1/European_Administration_Systemic_Models.pdf

131. The Structure of Education in Canada. URL: https://ecampusontario.pressbooks.pub/robsonsoced/chapter/__unknown__-4/

132. The Development of Education in Canada. Council of Ministers of Education, Canada. URL: https://www.cmec.ca/publications/lists/publications/attachments/34/ice46dev-ca.en.pdf

133. Public Education in Canada. Canadian School Boards Association. URL: https://www.cdnsba.org/public-education-in-canada/

134. Surveys and statistical programs – Pan-Canadian Education Indicators Program (PCEIP). Statistics Canada. URL: https://www23.statcan.gc.ca/imdb/p2SV.pl?Function=getSurvey&SDDS=5420

135. Policy on educational issues. European Commission. URL: https://commission.europa.eu/education/policy-educational-issues_en

136. European Agency for Special Needs and Inclusive Education website. URL: https://www.european-agency.org/

137. Council of Ministers of Education, Canada. CMEC. URL: https://www.cmec.ca/en/

138. Canadian Information Centre for International Credentials. Education in Canada. URL: https://www.cicic.ca/1242/postsecondary_education_systems.canada

139. Мінькoвська І.І. Адміністративно-правові засади ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти: досвід Європейського Союзу і Канади. *Юридичний електронний науковий журнал*. 2023. № 11. С. 797–801.

140. Європейська хартія місцевого самоврядування: Хартія Ради Європи від 15.10.1985 : станом на 16 листоп. 2009 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text

141. Administration and governance at local and/or institutional level. Welcome to Eurydice – Italy. URL: https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/eurypedia/italy/administration-and-governance-local-andor-institutional-level

142. Administration and governance at local and/or institutional level. Welcome to Eurydice – Finland. URL: https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/eurypedia/finland/administration-and-governance-local-andor-institutional-level

143. Elementary and secondary education. Ontario Human Rights Commission. URL: https://www3.ohrc.on.ca/en/opportunity-succeed-achieving-barrier-free-education-students-disabilities/elementary-and-secondary

144. Canada's Approach to School Funding. URL: https://cdn.americanprogress.org/wp-content/uploads/2013/05/HermanCanadaReport.pdf

145. Contributors to Wikimedia projects. Alberta – Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Alberta

146. EUR-Lex - 32018H0604(01) - EN - EUR-Lex. EUR-Lex – Access to European Union law – choose your language. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32018H0604(01)

147. 2020 European Semester: Country Reports. European Commission. URL: https://commission.europa.eu/publications/2020-european-semester-country-reports_en

148. Regulation - 2021/817 - EN - EUR-Lex. EUR-Lex – Access to European Union law – choose your language. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/817/oj/eng

149. Regulation - 2021/1057 - EN - EUR-Lex. EUR-Lex – Access to European Union law – choose your language. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32021R1057

150. Regulation - 2021/695 - EN - EUR-Lex. EUR-Lex – Access to European Union law – choose your language. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32021R0695

151. EUR-Lex - 52020DC0624 - EN - EUR-Lex. EUR-Lex – Access to European Union law – choose your language. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52020DC0624

152. InvestEU Programme. InvestEU. URL: https://investeu.europa.eu/investeu-programme_en

153. European Education Area. URL: https://education.ec.europa.eu/funding

154. Education and Training Monitor. European Education Area. URL: https://education.ec.europa.eu/about-eea/education-and-training-monitor

155. Investing in education 2023. URL: https://education.ec.europa.eu/sites/default/files/2023-05/investing%20in%20education%202023-NC0423415ENN.pdf

156. Canada Education Savings Act. Justice Laws Website - Site Web de la lÃ©gislation (Justice). URL: https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/c-3.6/index.html

157. The constitution acts 1867 to 1982. Justice Laws Website - Site Web de la lÃ©gislation (Justice). URL: https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/const/page-12.html

158. Education Act (Ontario). URL: https://www.ontario.ca/laws/statute/90e02

159. Archived - Education funding, 2023–24. ontario.ca. URL: https://www.ontario.ca/page/education-funding-2023-24

160. Framework for Enhancing Student Learning - Province of British Columbia. Home - Province of British Columbia. URL: https://www2.gov.bc.ca/gov/content/education-training/k-12/administration/legislation-policy/public-schools/framework

161. Education Act (Alberta) . URL: https://kings-printer.alberta.ca/documents/Acts/e00p3.pdf

162. Elementary and Secondary Education Program. Services aux Autochtones Canada / Indigenous Services Canada - Canada.ca. URL: https://www.sac-isc.gc.ca/eng/1450708959037/1531319458607

163. Education Indicators in Canada: Report of the Pan-Canadian Education Indicators Program. Statistics Canada: Canada's national statistical agency / Statistique Canada : Organisme statistique national du Canada. URL: https://www150.statcan.gc.ca/n1/en/catalogue/81-582-X

164. Education Policy Outlook. URL: https://www.oecd.org/en/about/projects/education-policy-outlook.html

165. European Pillar of Social Rights - Building a fairer and more inclusive European Union. Employment, Social Affairs and Inclusion. URL: https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/policies-and-activities/european-pillar-social-rights-building-fairer-and-more-inclusive-european-union_en

166. Welcome to Eurydice. URL: https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/

167. Bundesministerium für Bildung und Forschung - BMBF DigitalPakt Schule. URL: https://www.digitalpaktschule.de/index.html

168. Basic Education Act 628/1998, Finland, 1999 | Splash-DB. Splash-DB | Splash-DB. URL: https://splash-db.eu/?tx_perfar_policydocument[action]=show&tx_perfar_policydocument[controller]=Policydocument&tx_perfar_policydocument[policydocument]=347&cHash=5db143421a4fbb849380cf4a42ef08a0

169. BOE-A-2022-4975 Real Decreto 217/2022, de 29 de marzo, por el que se establece la ordenación y las enseñanzas mínimas de la Educación Secundaria

Obligatoria. BOE.es - Agencia Estatal Boletín Oficial del Estado. URL: https://www.boe.es/eli/es/rd/2022/03/29/217

170. Ми об'єднуємо освітян і допомагаємо їм зростати. URL https://www.edcamp.ua/

171. National Erasmus+ Office in Ukraine. URL: https://erasmusplus.org.ua/

172. Regulatory Impact Analysis Statement - Canada.ca. URL: https://www.canada.ca/en/impact-assessment-agency/corporate/acts-regulations/legislation-regulations/regulatory-impact-analysis-statement.html

173. Бондаренко В. А. Принципи організації та здійснення державного нагляду і контролю у сфері освіти. Соціально-правові студії. 2018. № 2. С. 32–38. URL: https://sls-journal.com.ua/web/uploads/pdf/S&LS_2018_Vol.%201,%20No.%202_32-38.pdf.

174. Звіт про діяльність Державної служби якості освіти України за 2022 рік. URL: https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2023/02/ANALITICHNIY_ZVIT_SLUZHBI_2022.pdf

175. Сорока Л. В. Державний нагляд і контроль як основа адміністративно-правового забезпечення та реалізації державних гарантій. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. 2020. Т. 31 (70) № 4. С. 173–177. URL: https://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/4_2020/30.pdf

176. Цепенда В. М. Класифікація видів державного контролю. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2019. № 9. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1613

177. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 05.04.2007 № 877-V : станом на 9 лют. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text

178. Про затвердження Порядку проведення моніторингу якості освіти : Наказ МОН України від 16.01.2020 № 54. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0154-20#Text

179. Деякі питання здійснення державного нагляду (контролю) у сфері загальної середньої освіти : Наказ МОН України від 30.04.2021 № 493. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0809-21#Text

180. Наказ Державної служби якості освіти України № 01-11/25 “Про забезпечення проведення інституційних аудитів закладів загальної середньої освіти”. URL: https://sqe.gov.ua/law/pro-zabezpechennya-provedennya-instituc/

181. Наказ Державної служби якості освіти України № 01-11/1 “Про забезпечення проведення інституційних аудитів закладів загальної середньої освіти”. URL: https://sqe.gov.ua/law/nakaz-derzhavnoi-sluzhbi-yakosti-osviti-28/

182. Міньковська І.І. Деякі питання вдосконалення державного контролю за здійсненням ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2024. № 4. С. 378–386.

183. Теоретико-методичні засади забезпечення якості освіти : монографія / [Д. В. Карамишев, Н. М. Гришина, О. В. Грибко, Т. В. Ревенко та ін.] ; за заг. ред. д.держ.упр., проф. Д. В. Карамишева. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2020. 180 с.

184. Огляд законодавства у сфері освіти щодо повноважень та обов’язків органів місцевого самоврядування. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/182/освіта.pdf.

185. Порядок проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти. URL: https://sqe.gov.ua/poryadok-provedennya-instituciynogo-a/

186. ІСУО (інформаційна система управління освітою). URL: https://isuo.org/

187. Державна інформаційна система освіти. URL: https://diso.gov.ua/

188. Електронний документообіг в закладі освіти: впровадження, можливості, успішний досвід. InBase. URL: https://inbase.com.ua/elektronnyj-dokumentoobig-v-zakladi-osvity-vprovadzhennya-mozhlyvosti-uspishnyj-dosvid/

189. Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти : Наказ МОЗ України від 25.09.2020 № 2205 : станом на 20 лют. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1111-20#Text

190. Лукіна Т. О. Управління якістю загальної середньої освіти : навчально-методичний посібник. Київ : Педагогічна думка, 2020. 230 с. URL: https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/07/Posibnyk_Upravlinnia-iakistiu-ZSO_2020.pdf

191. Рішення № 124810356 від 20.12.2024, Івано-Франківський окружний адміністративний суд. URL: https://youcontrol.com.ua/en/catalog/court-document/124810356/

192. Рішення № 101227901 від 19.11.2021, Харківський окружний адміністративний суд. URL: https://youcontrol.com.ua/en/catalog/court-document/101227901/

193. Судді ВС виступили з доповідями в межах освітньої школи з адміністративного права. ВЕРХОВНИЙ СУД. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1805807/

194. Рішення № 122446021 від 21.10.2024, Хмельницький окружний адміністративний суд. URL: https://youcontrol.com.ua/en/catalog/court-document/122446021/

195. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Угода Україна від 27.06.2014 : станом на 30 листоп. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

196. Звіти про виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. URL: https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/yevropejska-integraciya/vikonannya-ugodi-pro-asociaciyu/zviti-pro-vikonannya-ugodi-pro-asociaciyu

197. Фінансування закладів середньої освіти: шляхи вдосконалення. Освіта.UA. URL: https://osvita.ua/school/reform/80571/#google_vignette

198. План роботи Державної служби якості освіти України на 2025 рік. URL: https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2025/02/Plan_Sluzhbi_2025_1.pdf

199. Управління освіти та кваліфікації. URL: https://www.oecd.org/en/about/directorates/directorate-for-education-and-skills.html

200. Haridusandmete portaal. haridussilm.ee. URL: https://haridussilm.ee/

201. Адміністративна відповідальність. URL: https://arm.navs.edu.ua/books/adm-vidpov/pages/rozdil_1.html

202. Адм.право.загальна.частина (Тема 11). URL: https://arm.navs.edu.ua/books/adm_pravo_zch/nm/lec11.html

203. Коваленко В. В. Курс адміністративного права України. Розд. 4. Адміністративна відповідальність у сфері освіти. Бібліотека українських підручників. URL: https://westudents.com.ua/glavy/64487-4-admnstrativna-vdpovdalnst-u-sfer-osvti.html

204. Державні будівельні норми України. URL: https://dbn.co.ua/

205. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року "Про Стратегію кібербезпеки України" : Указ Президента України від 26.08.2021 № 447/2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447/2021#Text

206. Міньковська І.І. Особливості притягнення до адміністративної відповідальності суб'єктів відповідальних за ресурсне забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти. *Право та державне управління*. 2024. № 4. С. 507–517.

207. Конфлікт інтересів у закладах освіти: нормативна рамка та судова практика. Офіційний веб-сайт Служби освітнього омбудсмена України. URL: https://eo.gov.ua/konflikt-interesiv-u-zakladakh-osvity-normatyvna-ramka-ta-sudova-praktyka/2025/03/06/

208. Рішення від 23.07.2020 по справі № 540/878/20 Херсонський окружний адміністративний суд. URL: https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/90592774

209. Рішення від 30.07.2020 по справі № 160/6656/20 Дніпропетровський окружний адміністративний суд. URL: https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/90670694

210. Рішення № 119426243 від 30.05.2024, Кіровоградський окружний адміністративний суд. URL:https://youcontrol.com.ua/en/catalog/court-document/119426243/

211. Ukraine officially introduces mediation as means of dispute resolution. Wolf Theiss - Leading Lawyers in CEE&SEE. URL: https://www.wolftheiss.com/insights/ukraine-officially-introduces-mediation-as-a-means-of-dispute-resolution/

212. Про медіацію : Закон України від 16.11.2021 № 1875-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text

213. Settlement of Administrative Disputes with the Participation of a Judge: Foreign Experience and Implementation in Ukraine. URL: https://www.abacademies.org/articles/settlement-of-administrative-disputes-with-the-participation-of-a-judge-foreign-experience-and-implementation-in-ukraine-10168.htm

214. Mediation in administrative and legal disputes in Ukraine: a European perspective / V. Teremetskyi et al. Revista Amazonia Investiga. 2023. Vol. 12, no. 70. P. 200–209. URL: https://www.researchgate.net/publication/377311089_Mediation_in_administrative_and_legal_disputes_in_Ukraine_a_European_perspective.

215. Відповіді МОН та МВС на запитання щодо Служби освітньої безпеки. Знайшов. URL: https://znayshov.com/News/Details/vidpovidi_mon_ta_mvs_na_zapytannia_shchodo_sluzhby_osvitnoi_bezpeky

216. Поліцейський безпеки у школі - обов'язки та особливості співпраці. Офіційний веб-сайт Служби освітнього омбудсмена України. URL: https://eo.gov.ua/politseyskyy-bezpeky-u-shkoli-obov-iazky-ta-osoblyvosti-spivpratsi/2024/01/30/

217. Безпека у школах: як працює Служба освітньої безпеки в Україні. URL: https://www.oin.com.ua/bezpeka-u-shkolah-yak-praczyuye-sluzhba-osvitnoyi-bezpeky-v-ukrayini/

218. Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР : станом на 31 груд. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр#Text

219. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV : станом на 9 квіт. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text

220. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII : станом на 4 квіт. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text

221. Покатаєв П. С., Латинін М. А., Степаненко С. В., Пасемко Г. П., Таран О. М. Основи публічного управління та адміністрування. Харків: ТОВ «Оберіг», 2024. 240 с.

222. Герасименко Є., Діхтієвський П., Задирака Н., Коломоєць Т., Клинчук В. Концептуальні засади розвитку вітчизняного адміністративного права та процесу: тенденції, перспективи, практика. Рига: Baltija Publishing, 2022. 986 с.

223. Профільна середня освіта: виклики і шляхи реалізації: збірник матеріалів / за заг. ред. Ляшенко О.І., Засєкіної Т.М., Мальованого Ю.І. Литвинової С.Г., Малиношевської А.В. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2024. 288 с.

224. Шаповал Р. В. Освітня діяльність в Україні: адміністративно-правове дослідження: монографія. Харків: Золота миля, 2011. 347 с.

225. Городецька І. Чинники ефективності адміністративно-правового регулювання суспільних відносин (теоретичний аспект). Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. 2020. Т. 31 (70) Ч. 3 № 2. С. 89–93. URL: https://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/2_2020/part_3/16.pdf.

226. Про затвердження Інструкції про порядок обчислення заробітної плати працівників освіти : Наказ М-ва освіти України від 15.04.1993 № 102 : станом на 30 черв. 2007 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0056-93#Text

227. Про організацію та проведення сертифікації педагогічних працівників у 2025 році : Наказ М-ва освіти України від 17.12.2024 № 1743: станом на 30 черв. 2007 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0056-93#Text

228. Міньковська І.І. Сучасні виклики щодо необхідності вдосконалення адміністративного законодавства яке регулює ресурсне забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти. *Право і суспільство.* 2025. № 1. С. 631–639.

229. Цифрові сервіси для освіти України. URL: https://mooc4ua.online/

230. Дистанційні платформи для навчання та саморазвитку, як... vchytel.com.ua. URL: https://www.vchytel.com.ua/blog/articles/dystantsiyni-platformy-dlya-navchannya-ta-samora-vytku-yaky-pratsyuyut-u-vo-nnyy-chas-ta-nadayut-be-koshtovni-posluhy-17.html

231. myBlueprint.ca. URL: https://myblueprint.ca/

232. Government of Ontario. ontario.ca. URL: https://www.ontario.ca/page/government-ontario

233. Ontario Learning Management System. URL: https://transfusionontario.org/en/lms/

234. Український книжковий ринок продовжує зростати: видавництва, ритейл, тренди | Kyivstar Business Hub. Kyivstar Business Hub – корпоративний блог для бізнесу. URL: https://hub.kyivstar.ua/articles/ukrayinskij-knizhkovij-rinok-prodovzhuye-zrostati-vidavnicztva-ritejl-trendi

235. Про затвердження Порядку забезпечення підручниками та посібниками здобувачів повної загальної середньої освіти і педагогічних працівників : Постанова Каб. Міністрів України від 23.01.2019 № 41 : станом на 17 черв. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/41-2019-п#Text

236. Економічна правда. Мільярд на підручники для 8 класу: найдорожчий коштує 3 900 гривень. Економічна правда. URL: https://epravda.com.ua/finances/milyard-na-pidruchniki-dlya-8-klasu-807741/

237. В Україні внаслідок агресії рф постраждали 3,8 тисячі закладів освіти. Укрінформ - актуальні новини України та світу. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3901154-v-ukraini-vnaslidok-agresii-rf-postrazdali-38-tisaci-zakladiv-osviti.html

238. Котеньова О., Максименко М. Правове забезпечення ефективного управління закладом загальної середньої освіти в умовах воєнного часу. Український педагогічний журнал. 2023. № 3. С. 23-31.

239. Освіта України в умовах воєнного стану інформаційно-аналітичний збірник. URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/education-of-ukraine_2022.pdf

240. Міньковська І.І. Адміністративно-правові аспекти ресурсного забезпечення ПЗСО: сучасні погляди на європейський досвід. *KELM*. 2025. № 1(69). С. 247–255

241. Міньковська І.І. Науково-методичне забезпечення системи загальної середньої освіти: адміністративно-правовий аспект. *Правові засади діяльності правоохоронних органів*: збірник наукових статей, тез доповідей та повідомлень за матеріалами XI Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 5–6 листоп. 2024 року). Харків: Друкарня Мадрид, 2024. С. 125–128.

242. Міньковська І.І. Деякі питання запобігання корупції у сфері повної загальної середньої освіти: *Modern Achievements in Legal Science and Practice:* International scientific conference (Riga, March 19–20, 2025). Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2025. P. 184–185.

243. Міньковська І.І. Деякі питання адміністративно-правового забезпечення матеріально-технічної бази системи загальної середньої освіти. *Актуальні проблеми національного законодавства:* збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (Кропивницький, 17 квіт. 2025 р.). Частина 1. Кропивницький, 2025. С. 108–110.

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИЙ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких висвітлено основні наукові результати дисертації:

1. Міньковська І.І. Деякі питання сучасного адміністративно-правового законодавства з ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти. *Право і суспільство*. 2023. № 3. С. 591–596.

2. Міньковська І.І. Адміністративно-правові засади ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти: досвід Європейського Союзу і Канади. *Юридичний електронний науковий журнал*. 2023. № 11. С. 797–801.

3. Міньковська І.І. Деякі питання вдосконалення державного контролю за здійсненням ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2024. № 4. С. 378–386.

4. Міньковська І.І. Особливості притягнення до адміністративної відповідальності суб'єктів відповідальних за ресурсне забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти. *Право та державне управління*. 2024. № 4. С. 507–517.

5. Міньковська І.І. Сучасні виклики щодо необхідності вдосконалення адміністративного законодавства яке регулює ресурсне забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти. *Право і суспільство.* 2025. № 1. С. 631–639.

6. Міньковська І.І. Адміністративно-правові аспекти ресурсного забезпечення ПЗСО: сучасні погляди на європейський досвід. *KELM*. 2025. № 1(69). С. 247–255 (Республіка Польща).

7. Міньковська І.І. Сучасний погляд на адміністративно-правовий механізм ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука».* 2025. № 5. (87). URL: https://doi.org/10.25313/2520-2308-2025-5-11000

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Міньковська І.І. Науково-методичне забезпечення системи загальної середньої освіти: адміністративно-правовий аспект. *Правові засади діяльності правоохоронних органів*: збірник наукових статей, тез доповідей та повідомлень за матеріалами XI Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 5–6 листоп. 2024 року). Харків: Друкарня Мадрид, 2024. С. 125–128.

9. Міньковська І.І. Деякі питання запобігання корупції у сфері повної загальної середньої освіти: *Modern Achievements in Legal Science and Practice:* International scientific conference (Riga, March 19–20, 2025). Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2025. P. 184–185.

10. Міньковська І.І. Деякі питання адміністративно-правового забезпечення матеріально-технічної бази системи загальної середньої освіти. *Актуальні проблеми національного законодавства:* збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (Кропивницький, 17 квіт. 2025 р.). Частина 1. Кропивницький, 2025. С. 108–110.

Додаток Б

Проєкт

ЗМІНИ

до Інструкції про порядок обчислення заробітної плати працівників освіти, затвердженої наказом МОН України від 15.04.1993 № 102

1. У пункті 4 Інструкції викласти четверте речення в такій редакції:

«Тарифікаційні списки складаються двічі на рік – станом на 1 вересня та на 1 січня поточного навчального року, на підставі фактичного контингенту учнів, затвердженої мережі класів, навчальних планів та обсягів педагогічного навантаження.»

2. Після пункту 4 доповнити новим пунктом 4^1 такого змісту:

«4^1. У разі суттєвого коливання контингенту учнів протягом навчального року (зменшення чи збільшення більше ніж на 10% порівняно з попереднім тарифікаційним періодом), керівник закладу освіти зобов'язаний ініціювати позаплановий перегляд тарифікаційного списку з обов'язковим погодженням органу управління освітою та повідомленням відповідного фінансового органу місцевого самоврядування.»

3. У додатку 1 до Інструкції (Форма тарифікаційного списку) доповнити графою "*Дата фактичного встановлення контингенту учнів*".

Додаток В

Проєкт

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

від «_» _____ 20 р. № ___

м. Київ

Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України
від 27 грудня 2017 р. № 1088

Кабінет Міністрів України постановляє:

1. У пункті 2 постанови Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1088 «Про затвердження формули розподілу освітньої субвенції між місцевими бюджетами» слова «**станом на 1 листопада**» замінити словами «**станом на 1 вересня**» року, що передує плановому бюджетному періоду.

2. У формулі розподілу освітньої субвенції змінити дату обліку кількості учнів **на 1 вересня** відповідного року.

3. Головам обласних, міських районних рад запровадити механізм державно-приватного партнерства щодо врегулювання питання зменшення плати за навчання у приватних та корпоративних закладах повної загальної середньої освіти пропорційно до наданого ресурсу освітньої субвенції.

4. Міністерству освіти і науки України спільно з Міністерством фінансів України у місячний строк з дня набрання чинності цією постановою забезпечити приведення нормативно-правових актів у відповідність до цієї постанови.

Додаток Г

Проєкт

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

від «_» _____ 20 р. № ___

м. Київ

Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України
від 23 березня 2011 р. № 373

Кабінет Міністрів України постановляє:

1. Внести до пункту 1 абзац 3 постанови таку зміну:

- *керівникам закладів загальної середньої освіти, їх заступникам та педагогічним працівникам закладів, які здійснюють навчання здобувачів освіти за державним стандартом Нової української школи, затвердженим Кабінетом Міністрів України (незалежно від рівня освіти: початкової або базової середньої), виплачується надбавка в розмірі не менше ніж 20 % посадового окладу (ставки заробітної плати).*

2. Додати примітку (пункт 1^1):

"1^1. *Під навчанням за держстандартом НУШ розуміються організаційно-методичні підходи, затверджені постановами КМУ: № 87 від 21.02.2018 (початкова освіта) та № 898 від 30.09.2020 (повна загальна середня освіта). Надбавка виплачується на період фактичного здійснення відповідної освітньої діяльності."*

Додаток Ґ

Проєкт

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про внесення змін до статті 52 Закону України «Про повну загальну середню освіту» щодо розширення видів ресурсного забезпечення системи повної загальної середньої освіти

Верховна Рада України постановляє:

І. Внести зміни до статті 52 Закону України «Про повну загальну середню освіту» (Відомості Верховної Ради України, 2020, № 31, ст. 226 із наступними змінами)

1. Назву статті 52 викласти у такій редакції: *«Стаття 52. Ресурсне (інформаційне, науково-методичне, матеріально-технічне, фінансове та кадрове) забезпечення»*

2. Текст статті 52 після частини четвертої доповнити новими частинами такого змісту:

«*5. Фінансове забезпечення системи повної загальної середньої освіти здійснюється з метою реалізації права громадян на безоплатну якісну освіту, забезпечення сталого функціонування та розвитку закладів загальної середньої освіти, реалізації інноваційних освітніх програм, оновлення освітньої інфраструктури та покращення умов праці педагогічних і інших працівників.*

Основними джерелами фінансового забезпечення є державний та місцеві бюджети, зокрема через механізм освітньої субвенції, а також інші джерела, не заборонені законодавством.

Фінансування може здійснюватися за різними моделями, зокрема: за формульним розподілом відповідно до кількості учнів, типу територіальних громад, специфіки освітніх потреб; через механізми державно-приватного партнерства; із застосуванням підходів, орієнтованих на результати освітньої діяльності закладу освіти.

Порядок фінансування та особливості використання коштів установлюються відповідно до законодавства.

6. Кадрове забезпечення системи повної загальної середньої освіти включає планування, добір, професійну підготовку, атестацію, підвищення кваліфікації та належне матеріальне і соціальне забезпечення педагогічних працівників, інших працівників закладів освіти.

Організація кадрового забезпечення здійснюється з урахуванням потреб освітньої мережі, демографічної ситуації та стратегічних пріоритетів державної політики у сфері освіти.

З метою забезпечення високої якості освітніх послуг: здійснюється безперервний професійний розвиток педагогів через участь у програмах підвищення кваліфікації, стажування, самоосвіту; впроваджується система сертифікації та оцінювання професійної діяльності; забезпечуються гідні умови праці та стимулювання працівників закладів освіти, зокрема через встановлення надбавок, премій, соціальних гарантій; розвивається інфраструктура центрів професійного розвитку педагогічних працівників, які діють на засадах відкритості, доступності та ефективності. Порядок реалізації кадрового забезпечення регламентується законодавством України»

Додаток Д

«Затверджую»
Проректор з науково-педагогічної роботи
та стратегічного розвитку Національного
юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
«__» _____2025 р.
_____ Ю.Г. Барабаш

АКТ

впровадження матеріалів дисертаційного дослідження
«Адміністративно-правові засади ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти»
здобувачки Науково-дослідного інституту публічного права
Міньковської Ірини Ігорівни

Цей акт складений в тому, що матеріали дисертаційної роботи Міньковської І.І. «Адміністративно-правові засади ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти» можуть використовуватися в навчальному процесі Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого при викладанні навчальних дисциплін «Адміністративне право» та «Адміністративний процес».

Начальник навчального відділу
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого Т.О. Чухлєбова

Додаток Е

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Департаменту науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації

Ольга БЕЗПАЛОВА

«___» _____2025 р.

АКТ

впровадження результатів дисертаційного дослідження здобувача Міньковської Ірини Ігорівни на тему «Адміністративно-правові засади ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти», поданого на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право в практичну діяльність Департаменту науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації

Комісія в складі:

Голова:

Безпалова Ольга Ігорівна – директор Департаменту науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації.

Члени комісії:

1. Васильєв Андрій Анатолійович – заступник директора Департаменту науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації – начальник управління науки, вищої, професійної освіти та кадрового забезпечення;
2. Гнатушок Андрій Миколайович – заступник директора Департаменту науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації – начальник управління освіти;
3. Медяник Олена Григорівна – головний спеціаліст відділу загальної середньої, позашкільної освіти та ліцензування освітньої діяльності управління освіти Департаменту науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації.

склала цей акт, що результати дисертаційного дослідження Міньковської Ірини Ігорівни на тему «Адміністративно-правові засади ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти», поданого на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право), використовуються в діяльності Департаменту науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації.

Зокрема при: 1) опрацюванні нових можливостей ресурсного забезпечення в системі повної загальної середньої освіти; 2) впровадженні адміністративно-правового механізму ресурсного забезпечення та його інституційного наповнення; 3) вивченні повноважень суб'єктів освітнього процесу у сфері розподілу ресурсів відповідно до вимог чинного адміністративного законодавства; 4) аналізі сучасних викликів децентралізації та цифровізації освітнього сектору в контексті удосконалення адміністративно-правових норм і процедур; 5) формуванні пропозицій щодо удосконалення нормативно-правового регулювання фінансового, кадрового, інформаційного та матеріального забезпечення закладів повної загальної середньої освіти; 6) створенні умов щодо розвитку мережі інноваційних структур, створення регіональних інноваційних центрів, наукових парків; 7) здійсненні матеріально-технічного та фінансового забезпечення закладів освіти, що фінансуються з обласного бюджету, на рівні, достатньому для виконання ліцензійних умов провадження освітньої діяльності та вимог стандартів освіти відповідного рівня; 8) впровадженні в практику освітніх та наукових програм відродження і розвитку національної культури, національних традицій українського народу тощо.

Впровадження результатів дисертаційного дослідження Міньковської Ірини Ігорівни на тему «Адміністративно-правові засади ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти» в науково-дослідну діяльність *практичну діяльність Департаменту науки* і освіти Харківської обласної державної

адміністрації сприяє: а) поглибленню наукових уявлень про природу адміністративно-правових відносин у сфері освітнього забезпечення; б) вдосконаленню науково-методичного інструментарію дослідження питань адміністративно-правового регулювання освітньої сфери; в) формуванню сучасних підходів до ресурсного планування в умовах публічного управління освітою; г) підвищенню ефективності використання ресурсів закладами загальної середньої освіти у відповідності до цілей освітньої політики держави; ґ) збагаченню теоретичної бази щодо регулювання правовідносин у сфері повної загальної середньої освіти.

Голова комісії

Члени комісії

Додаток Є

УКРАЇНА
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

61024, м. Харків, вул. Григорія Сковороди, 70; тел. (057) 704-19-01, e-mail: aprnu@ukr.net
www.nals.com.ua

Вих. лист від 23.03.2025 р. №544

ЗАТВЕРДЖУЮ
Головний учений секретар
Національної академії
правових наук України, член-
кореспондент НАПрН України,
доктор юридичних наук, професор
_____ Євген ГЕТЬМАН

А К Т
впровадження результатів дисертаційного дослідження
Міньковської Ірини Ігорівни на тему «Адміністративно-правові засади ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти», поданого на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право у наукову діяльність Національної академії правових наук України

Комісія у складі заступника головного ученого секретаря – начальника управління стратегічного розвитку Національної академії правових наук України, кандидата юридичних наук, старшого дослідника Гиляки Олега Сергійовича (голова комісії), начальника сектору поширення інформації та наукового забезпечення видавничої діяльності НАПрН України, кандидата юридичних наук, старшого наукового співробітника Вапнярчук Наталії Миколаївни та начальника відділу планування та координації науково-правових досліджень НАПрН України, кандидата юридичних наук, старшого дослідника Шевердіної Вікторії Ігорівни, склала цей акт про те, що результати дисертаційного дослідження Міньковської Ірини Ігорівни на тему «Адміністративно-правові засади ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти», поданого на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право, можуть бути використані при: 1) розробці теоретичних положень щодо визначення сутності, структури та видів ресурсного забезпечення в системі повної загальної середньої освіти; 2) обґрунтуванні правової природи адміністративно-правового механізму ресурсного забезпечення та його інституційного наповнення; 3) вивченні

повноважень суб'єктів освітнього процесу у сфері розподілу ресурсів відповідно до вимог чинного адміністративного законодавства; 4) аналізі сучасних викликів децентралізації та цифровізації освітнього сектору в контексті удосконалення адміністративно-правових норм і процедур; 5) формуванні пропозицій щодо удосконалення нормативно-правового регулювання фінансового, кадрового, інформаційного та матеріального забезпечення закладів повної загальної середньої освіти.

Впровадження результатів дисертаційного дослідження Міньковської Ірини Ігорівни на тему «Адміністративно-правові засади ресурсного забезпечення у сфері повної загальної середньої освіти» в науково-дослідну діяльність наукових установ НАПрН України сприятиме: а) поглибленню наукових уявлень про природу адміністративно-правових відносин у сфері освітнього забезпечення; б) вдосконаленню науково-методичного інструментарію дослідження питань адміністративно-правового регулювання освітньої сфери; в) формуванню сучасних підходів до ресурсного планування в умовах публічного управління освітою; г) підвищенню ефективності використання ресурсів закладами загальної середньої освіти у відповідності до цілей освітньої політики держави; ґ) збагаченню теоретичної бази щодо регулювання правовідносин у сфері повної загальної середньої освіти.

Надані матеріали використовуються під час формування перспективних фундаментальних досліджень, які проводяться науковими установами НАПрН України, підготовки проектів законів та інших нормативно-правових актів, науково-правових висновків на запити органів державної влади та формування тематики національних та міжнародних конференцій, круглих столів та форумів з означеної проблематики.

Голова комісії: **Олег ГИЛЯКА**

Члени комісії: **Наталія ВАПНЯРЧУК**

Вікторія ШЕВЕРДІНА